

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**KAYSERİ’DE YAŞAYAN EĞİTİM DÜZEYİ YÜKSEK
SURİYELİLERİN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL
SORUNLARI: TOPLUMSAL KABUL VE UYUM
AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME**

**Hazırlayan
Pelin ŞATIROĞLU GÜLDALİ**

**Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Zehni ÖZMEN**

Yüksek Lisans Tezi

**Haziran 2018
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**KAYSERİ'DE YAŞAYAN EĞİTİM DÜZEYİ YÜKSEK
SURİYELİLERİN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL
SORUNLARI: TOPLUMSAL KABUL VE UYUM
AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Pelin ŞATIROĞLU GÜLDALİ**

**Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Zehni ÖZMEN**

**Haziran 2018
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Pelin ŞATIROĞLU GÜLDALİ

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Başlığı: KAYSERİ'DE YAŞAYAN EĞİTİM DÜZEYİ YÜKSEK SURİYELİLERİN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL SORUNLARI: TOPLUMSAL KABUL VE UYUM AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ... sayfalık kısmına ilişkin .../.../2018 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı: % ... dır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Giriş dahil
- 2- Ana Bölümler dahil
- 3- Sonuç dahil
- 4- Alıntılar dahil/hariç
- 5- Kapak hariç
- 6- Önsöz ve Teşekkür hariç
- 7- İçindekiler hariç
- 8- Kaynakça hariç
- 9- Özet hariç
- 10- Yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. .../.../2018

Adı Soyadı : Pelin ŞATIROĞLU GÜLDALİ
Öğrenci No :
Anabilim Dalı : Sosyoloji
Bilim Dalı : Sosyoloji
Program Adı : Yüksek Lisans

Danışman: Adı/İmza
Dr. Öğr. Üyesi Zehni ÖZMEN

Öğrenci Adı/İmza
Pelin ŞATIROĞLU GÜLDALİ

YÖNERGEYE UYGUNLUK

“Kayseri’de Yaşayan Eğitim Düzeyi Yüksek Suriyelilerin Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Sorunları: Toplumsal Kabul Ve Uyum Açısından Bir Değerlendirme” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi ’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Pelin ŞATIROĞLU GÜLDALİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Zehni ÖZMEN

Sosyoloji Anabilim Dalı Başkanı
Prof. Dr. Koray DEĞİRMENCİ

KABUL ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi Zehni ÖZMEN danışmanlığında **Pelin ŞATIROĞLU GÜLDALİ** tarafından hazırlanan “**Kayseri’de Yaşayan Eğitim Düzeyi Yüksek Suriyelilerin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Sorunları: Toplumsal Kabul ve Uyum Açısından Bir Değerlendirme**” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü **Sosyoloji** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

22.06 / 2018

JÜRİ:

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Zehni ÖZMEN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Füsün KOCATÜRK

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Oltan EVCİMEN

[Handwritten signatures of the jury members]

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 16.07/2018 tarih ve 28 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Celaleddin GELİK
Enstitü Müdürü

**KAYSERİ’DE YAŞAYAN EĞİTİM DÜZEYİ YÜKSEK SURIYELİLERİN
SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL SORUNLARI: TOPLUMSAL KABUL
VE UYUM AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME**

Pelin ŞATIROĞLU GÜLDALİ

**Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Zehni ÖZMEN**

ÖZET

Ülkelerindeki iç savaş ve farklı grupların çatışmaları nedeniyle milyonlarca Suriyeli vatanlarını terk etmek zorunda bırakılmıştır. Suriyelilerin yoğun olarak göç ettiği komşu ülkelerden biri olan Türkiye, ülkelerindeki kaos ortamının kısa sürede sona ereceği ve geri dönecekleri varsayımına dayandırarak açık kapı politikası uygulamış ve sayısı gün geçtikçe artan Suriyelilere “Geçici Koruma” statüsü vererek temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda çalışmalar yapmıştır. Ancak bugün gelinen noktada Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusu gibi, kalıcı anlamda neler yapılabileceği konusu tartışılmaya başlanmıştır. Göç sürecinde insanlar gittikleri ülkeye dilleri, yaşam biçimleri, inançları ile gitmekte ve çoğu zaman gidilen ülkenin göç politikası kendi kültürel kimliklerini devam ettirmelerinde belirleyici olabilmektedir. Bu anlamda gidilen ülkeye aktarılması zor olan ve göç edenlerin gittikleri ülkede ekonomik olarak nasıl konumlanacaklarını da belirleyen eğitim düzeyi, aktarılması ve işler hale getirilmesi zor bir sosyal sermayedir. Birçok göçmen ve sığınmacı aldıkları eğitim ve mesleki donanımlarından farklı olarak genellikle emek yoğun ve düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu anlamda Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin yaşadıkları sorunları anlamının, hem farklı kültürlerle birlikte yaşama pratiği açısından hem de gelecekte eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerle ilgili göç alanında yapılabilecek çalışmalar açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırma kapsamında eğitim düzeyi yüksek Suriyeli sığınmacılarla görüşmeler yapılarak, sosyo-ekonomik ve kültürel sorunları anlaşılmaya çalışılmaktadır. Geçici koruma statüsü ile barınmakta olan Suriyelilerin çalışma izinleri ve diğer alanlarda yapılan yasal düzenlemelerin eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler için ne ifade ettiği, yaşadıkları sosyo-ekonomik ve kültürel sorunlar, toplumsal kabul ve uyum konusundaki düşünceleri ve beklentileri araştırma kapsamında anlaşılmaya çalışılan konulardır.

Anahtar Sözcükler: Uluslararası Göç, Geçici Koruma, Eğitim Düzeyi Yüksek Suriyeliler, Sosyo-ekonomik Sorunlar, Kültürel Sorunlar, Toplumsal Kabul ve Uyum

**SOCIO-ECONOMIC AND CULTURAL PROBLEMS
OF HIGHT EDUCATED SYRIANS OF LIVING IN KAYSERİ: AN
ASSESSMENT ON SOCIAL ACCEPTANCE AND INTEGRATION**

Pelin ŞATIROĞLU GÜLDALI

Erciyes University, Institute of Social Sciences

M. Sc. Thesis, June 2018

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Zehni ÖZMEN

ABSTRACT

Due to the civil war in their countries and the conflicts of different groups, millions of Syrians have been forced to leave their homeland. Syrians heavily emigrated as one of the neighboring country, Turkey will end in a short period of chaos in the country and basing on the assumption that they will return applied the open-door policy, the number increasing day by day the Syrians, established in provinces bordering countries tents and containers have provided services for shelter with the city. However, the weakening of the assumption that the war in Syria will soon be overturned has led to the migration of migrants gradually into tent and container towns, and the migration of relatives and acquaintances to other cities. Kayseri is one of the cities where the number of Syrians increased rapidly from day to day. Within the scope of the research, interviews with Syrian asylum seekers with a high level of education are sought to understand socio-economic and cultural problems. The research agenda of the Syrians who are sheltered with temporary protection status and the legal arrangements made in other areas emphasize what they mean for the high educated Syrians, socio-economic and cultural problems they have, social acceptance and adaptation thoughts and expectations.

Keyword: International Migration, Temporary Protection, Hight Educated Syrians, Socio-economic Problems, Cultural Problems, Social Acceptance and Adaptation.

İÇİNDEKİLER

KAYSERİ’DE YAŞAYAN EĞİTİM DÜZEYİ YÜKSEK SURİYELİLERİN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL SORUNLARI: TOPLUMSAL KABUL VE UYUM AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	iii
ONAY.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ VE METODOLOJİ.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	6
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	10
2.1. KAVRAMSAL OLARAK GÖÇ VE ULUSLARARASI GÖÇ.....	10
2.2. GÖÇ ÇEŞİTLERİ.....	11
2.3. GÖÇ KURAMLARI.....	17
2.3.1. Ravenstein’ın Göç Yasaları.....	18
2.3.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı.....	19
2.3.3. Çekici-İtici Etmenler Kuramı.....	20
2.3.4. Merkez-Çevre Kuramı.....	21
2.3.5. Ağ (Network) Kuramı.....	22
2.4. HUKUKİ AÇIDAN TÜRKİYE’NİN GÖÇ SİSTEMİ.....	25
2.4.1. İskân Kanunundan Cenevre Sözleşmesine.....	25
2.4.2. Göçmen-Sığınmacı.....	28
2.4.3. Mülteci-Şartlı Mülteci-İkincil Koruma.....	29
2.4.4. Geçici Koruma.....	30
2.2.2.1. Misafirlikten Vatandaşlığa: “İstisnai Vatandaşlık”.....	33
2.5. TÜRKİYE’NİN GÖÇ DENEYİMLERİ VE POLİTİKALARI.....	37
2.5.1. Balkanlardan Yapılan Göçler.....	38

2.5.2. Iraklı Göçü	40
2.5.3. Suriyeli Göçü	41
2.5.3.1. Kayseri'ye Suriyeli Göçü	47
2.5.3.2. Yabancıların Çalışma Hayatı ve Eğitim Düzeyi Yüksek Suriyelilere İlişkin Uygulamalar.....	48
2.6. TOPLUMSAL KABUL VE UYUM: KAVRAMLAR-TARTIŞMALAR	52
2.6.1. Toplumsal Kabul ve Uyum Açısından Suriyeliler.....	55
2.6.2. Suriyelilere Yönelik Yabancı Düşmanlığı İhtimali	59
3. KAYSERİ'DE YAŞAYAN EĞİTİM DÜZEYİ YÜKSEK SURİYELİLERİN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL SORUNLARI	64
3.1. KAYSERİ'YE GÖÇTE ETKİLİ FAKTÖRLER	65
3.2. SOSYO-EKONOMİK SORUNLAR	72
3.2.1. Düşük Ücretle Çalıştırılma (Ucuz İşgücü).....	72
3.2.2. Çalışma Saatlerinin Uzunluğu	77
3.2.3. Çalışma İzninin Alınmaması	79
3.2.4. Çalışma Ortamında Yaşanan Sorunlar.....	80
3.2.5. Kendi Mesleklerini Yapamamak	87
3.2.6. Toplumsal Saygınlığın Kaybedilmesi.....	90
3.2.7. İki Hayat Arasındaki Fark.....	91
3.2.8. Yardımların Adil Dağıtılmaması	95
3.3. KÜLTÜREL SORUNLAR	101
3.3.1. Dil Sorunu.....	101
3.3.2. Kayseri Halkının Olumsuz Suriyeli Algısı	104
3.3.2.1. Ev Kiralayamama Sorunu	109
3.3.2.2. “Suriye’ye Dönecek Misin?” Sorusunun Sıklığı.....	112
3.3.4. Suriyeliler Birbirlerini Nasıl Değerlendiriyor?	112
3.3.5. Dinsel Ritüellerin Yerine Getirilmesi	120
3.3.6. Suriyeli Kadınlar: Değişen Kadın Rollerini.....	121
3.4. TOPLUMSAL KABUL VE UYUMA İLİŞKİN SORUNLAR VE DEĞERLENDİRMELER	129
3.4.1. Yerel Halk Tarafından Kabul Edilip Edilmediklerine Dair Düşünceleri	129
3.4.2. Yabancı Düşmanlığı Algısı.....	131
3.4.2.1. Kamusal Alanda Suriyeli Olmak	133

3.4.2.2. Haklarındaki Genellemelerden Duyulan Rahatsızlık.....	140
3.4.2.3. Vatan Hainliği İle Suçlanmak	145
3.4.2.4. Küçük Mustafa Mahallesinde Yaşanan Olay	146
3.4.3. Birlikte Yaşamak İçin Ne Gerek?	153
3.4.3.1. Türkçe Öğrenmek.....	153
3.4.3.2. Bazı Yasal Düzenlemeler- “Hakkını Vermek”	156
3.4.5. Vatandaşlıktan (İstisnai Vatandaşlık) Beklentiler	157
3.4.5.1. Belirsizliğin Ortadan Kalkacağı Düşüncesi	158
3.4.5.2. Mesleklerini Yapabilmek	159
3.4.5.3. Vatandaş Olsam Da Ben Bir Suriyeliyim!	160
3.4.5.4. Vatandaşlık Prosedürüne Dair Güvensizlik	162
3.4.6. Geleceğin Belirsizliği	164
3.4.7. Suriye’ye Duyulan Özlem	166
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	168
KAYNAKÇA	177
ÖZGEÇMİŞ.....	188

TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı.	14
Şekil 2. Yıllara Göre İkamet İzni İle Türkiye’de Bulunan Yabancı Sayısı	15
Şekil 3. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli’ler	42
Tablo 1. Düzensiz Göçte Yasadışılığın Nedenleri ve Örnekleri	13
Tablo 2. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli’lerin İllere Göre Dağılımı	46
Tablo 3. Kayseri’ye Göçte Etkili Faktörler	70
Tablo 4. Sosyo Ekonomik Sorunları	98
Tablo 5. Kültürel Sorunlar	125
Tablo 6. Toplumsal Kabul Ve Uyum İle İlgili Sorunlar	150

KISALTMALAR

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

akt.: Aktaran

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

bkz. : Bakınız

GEM: Geçici Eğitim Merkezi

GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

OSB: Organize Sanayi Bölgesi

TVK: Türk Vatandaşlık Kanunu

YUKK: 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1. GİRİŞ VE METODOLOJİ

1.1. Giriş

Nisan 2011 tarihinde Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ülkelerindeki iç savaş nedeniyle kitlesel olarak çevre ülkelere göç etmeye başlamış, göçün yöneldiği ülkelere biri de Türkiye olmuştur. Avrupa ülkelerine gitme noktasında transit bir konumda olan Türkiye'ye ilk etapta yaklaşık 200.000 Suriyeli sığınmış ancak bu sayı zamanla artarak günümüzde 3,5 milyonu aşmıştır.¹ Suriye ile sınır olan illerimizde, bu sığınmacıların barındırılması için çadır kent ve konteynır kentler kurulmuş, bu geçici barınma merkezlerinde barınma, beslenme, eğitim ve sağlık ihtiyaçları giderilen geçici koruma altındaki Suriyeliler zamanla geçici barınma merkezlerinden çıkıp çevre şehirlere doğru göç etmeye başlamıştır. Göçün yöneldiği illerden biri de Kayseri'dir. Son 4 yılda Kayseri'deki Suriyeli sayısında çok hızlı bir artış söz konusu olmuştur (bkz. s.45). Bunda etkili olan faktörlerin neler olduğu merak konusudur.

Genel anlamda birçok göçmen gittikleri ülkede eğitim düzeyleri, mesleki donanımları ne olursa olsun vasıfsız işçilere dönüşme ihtimalleri yüksektir. Türkiye'ye göç eden birçok Suriyeli için de benzer bir durum söz konusu olmuştur. Göç edenlerin eğitim durumları ve mesleki donanımlarını göç edilen ülkeye aktarabilmek gidilen ülkenin göç politikası ve kanunları ile yakından ilişkilidir. Çoğu zaman gidilen ülkeye aktarılması zor olan eğitim durumu ve buna bağlı olarak mesleğini yapabilme durumu göç edenlerin gittikleri ülkede ekonomik olarak nasıl konumlanacaklarını da belirleyen bir sosyal sermayedir. Birçok göçmen ve sığınmacı aldıkları eğitim ve mesleki donanımlarından farklı olarak genellikle emek yoğun ve düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Benzer şekilde Türkiye'ye sığınan eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler de ucuz ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerden çok azı kendi mesleklerini yapabilmektedir. Çoğu Suriyeli eğitim durumunu ispat edemediğinden, denklik işlemlerinin zorluğundan ve bununla birlikte

iyi düzeyde Türkçe bilmeleri gerektiğinden kendi meslekleri yapabilme konusunda zorluk yaşamaktadırlar. İçinde bulundukları durumda eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin düşük ücretle ve illegal olarak çalıştırılma, çalışma ortamında sosyal dışlanmaya maruz kalma gibi bazı sosyo-ekonomik sorunlar yaşamalar muhtemeldir. Araştırma kapsamında bu sorunların neler olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır.

Eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler yaşadıkları savaş travmasının yanında Suriye'deki hayat standartları ile Türkiye'deki yaşam koşulları arasında fark olması, yaşam standartlarının maddi ve manevi açıdan olumsuz yönde etkilenmesi ve geldikleri ülkenin kültürel yönden farklı olması nedeniyle kültürel açıdan da sorun yaşayabilmektedirler. Bu farklılıklar bazen toplumsal gerginliklerin yaşanmasına neden olabilmekte ve peşinden ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı duyguları getirebilmektedir. Kayseri'ye yoğun göçlerin 2014 yılında yaşandığı göz önünde bulundurulduğunda, yaklaşık dört yıldır Kayseri'de yaşamakta olan Suriyelilerin yerel halk ile birlikte yaşama deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları bu çalışmada ele alınan bir diğer konudur. Bu anlamda Kayseri halkı tarafından kabul edilip edilmediklerine dair algıları, yabancı düşmanlığına maruz kalıp kalmadıkları, birlikte yaşama deneyimleri üzerinden anlaşılmaya çalışılmış ve sorunların çözümü konusundaki fikirlerini ifade etmeleri istenmiştir.

Tüm bunlar göz önünde bulundurularak bu çalışmada Türkiye'deki birçok şehir gibi Suriyelilerin yoğun olduğu şehirlerden biri olan Kayseri'de yaşayan eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin yaşamış oldukları sosyo-ekonomik ve kültürel sorunlar ele alınmış, toplumsal kabul ve uyum konusunda yaşamış oldukları sorunlar ve bu sorunların çözümü noktasındaki düşünceleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Sosyo-ekonomik sorunlar başlığı altında eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin geçimlerini sağlayabilmek için hangi işlerde çalıştıkları, geçinme durumları, eğitim düzeyinin iş ortamında etkili olup olmadığı, çalışma ortamında yaşadıkları sorunlar üzerinde durulmuştur. Kültürel sorunlar başlığı altında eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin Türkçe öğrenme motivasyonları ve bu konudaki düşünceleri, gündelik yaşam pratikleri sırasında kamusal alanda karşılaştıkları sorunlar, Kayseri halkının kendilerine yönelik düşünce ve davranışlarını nasıl değerlendirdikleri, bu konuda sorun yaşayıp yaşamadıkları ele alınmıştır. Tüm bunlara ek olarak Kültürel sorunlar başlığı altında göçün eğitim düzeyi

yüksek kadınların hayatlarında ne gibi değişimler yarattığı ve göç sürecini nasıl anlamlandırdıkları ele alınan bir diğer konudur.

Araştırmada toplumsal kabul ve uyum kavramlarının kullanılmasının nedeni göç sürecinin çift taraflı etki ve sorumlulukları içeren bir süreç olmasındandır. Bu bağlamda hem göç edenlere hem de göç alan ülke vatandaşlarına uyum/entegrasyon sağlanması anlamında aktif roller düşmektedir. Bu araştırmada Kayseri halkı ile aktif olarak görüşmeler yapılmamış olsa da araştırma öncesi ve sonrasında gözlem yapılmış, sonuç kısmında bazı gözlemlere yer verilmiştir.

1.2. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Suriyeli sığınmacılarla ilgili devlet söylemi “misafirlik” ve “geçicilik” üzerine kurulmuş ve adından da anlaşılacağı üzere Suriyelilere ‘geçici koruma’ sağlanmıştır.² Bir statü olarak Geçici Koruma, normal sığınma prosedüründen (uluslararası koruma) farklı olarak Suriyeliler sayı olarak oldukça fazla olduklarından, hukuki statülerinin bireysel olarak değerlendirilmediği, acil ve kitlesel göç hareketlerinde yaşanabilecek sorunları en kısa sürede çözmesi hedeflenen aslında belirsiz bir statüyü ifade etmektedir. Bu belirsizlik Suriye’deki savaşın başlamasının ardından yedi yıl geçmesiyle daha karmaşık bir hal almış ve bazı sorunları beraberinde getirmiştir.

Göçün ilk yıllarında kendileriyle ilgili bir yasal düzenleme yapılmadığından özellikle eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler üçüncü ülkelere (Avrupa, ABD vb.) yeniden yerleştirilme başvurularında bulunmuş çoğunun başvuru olumlu değerlendirilmiştir. Ancak sonrasında kalifiye işgücünü kaybettiğini fark eden Türkiye bu kişilerin yeniden yerleştirme prosedürüne dâhil edilmelerine çekimser yaklaşmıştır. Bunun sonucunda kendilerine dair bir yasal değişiklik yapılacağını bekleyen eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin hayatında, çalışma izni verilmesine dair çıkarılan yönetmelik bir değişiklik yaratmamıştır. Kendi mesleklerini yapamayan, ülkelerine savaş nedeniyle geri dönemeyen ve Avrupa ülkelerine de gidemeyen eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler ailelerinin geçimini sağlamak zorunda olduklarından düşük statülü ve illegal işlerde çalışmak zorunda kalmışlardır. Bu durum şüphesiz, peşinde bazı sosyo-ekonomik sorunları getirmektedir. Tüm bunlarla birlikte 2016 yılında beri çalışma izni alan veya eğitim düzeyi yüksek olan Suriyelilerle ilgili başlatılan istisnai vatandaşlık çalışmaları yaşanan sorunların ayrı bir boyutunu oluşturmaktadır. Bir yandan geçicilik vurgusu

yapılırken diğer yandan henüz bir toplumsal kabul ortamı oluşturulmadan böyle bir çalışma başlatılması toplumsal gerginliklerin yaşanmasına yol açabilmektedir.

Çoğu Suriyeli, savaş ortamı nedeniyle ülkelerini hızlı bir biçimde, çoğu yanına para ve belge almaksızın terk etmek zorunda kalmıştır. Birçoğu ülkelerinde yaşanan bu savaş ortamının kısa sürede biteceği ve geri dönecekleri umuduyla ülkelerini terk etmiştir. Ancak savaşın başladığı 2011'den itibaren geçen yedi senede geri dönüşe dair umutlar hem Suriyeliler içinde hem de Türkiye halkında günden güne azalmaktadır. Bu süreç her ne kadar geçici olarak tanımlansa da insanlar bu süreçte hayatta kalmak için çalışmak zorundadırlar. Eğitim durumlarını ispat edememenin yanında ispat edenler de kendi mesleklerinde istihdam edilmemektedir.

Ülkelerin temkinli davrandıkları zorunlu ve kitlesel göçte çoğu zaman eğitim düzeyinin ve mesleki donanımların göç edilen ülkeye aktarılması gidilen ülkenin göç politikasına bağlı olarak zor olabilmektedir. Buna bağlı olarak Türkiye'nin göç politikası ve kanunları doğrultusunda, diğer göçmen ve sığınmacı gibi Suriyeliler de aldıkları eğitim ve mesleki donanımlarından farklı olarak genellikle emek yoğun ve düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu da beraberinde bazı sosyo-ekonomik ve kültürel sorunları getirmektedir.

Bütün göç deneyimlerinde farklı bir kültürle karşılaşmak alışılması zor bir süreçtir. Başta gidilen ülkenin insanları ile iletişim kurabilmek, buradaki sosyal ve ekonomik varlığını devam ettirebilmek için dil öğrenmek gibi bir zorluk yaşanmaktadır. Bu konuda göç politikası belli olan ve entegrasyon modelini uygulayan bir çok ülkeler göçmenleri önce dil eğitimine yönlendirmekte ve bu süreçte onları ekonomik kaygılardan kurtarmaktadır. Türkiye'de böyle bir model henüz bulunmamakta üstelik Suriyeliler geçici olarak nitelendirilmektedir. Eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler açısından bu, yaşadıkları kültürel sorunların sadece bir boyutudur. Bununla birlikte yerel halk ile yaşam biçimi ve düşünme biçimleri açılarından yaşanan farklılıklar da kültürel açıdan sorun yaşamalarına yol açmaktadır. Ayrıca Suriye'deki statüleri ile buradaki statülerinin farklı olması psikolojik olarak yıpratıcı bir etki yaratmaktadır.

Bütün Suriyeliler gibi yerleşilen şehirlerdeki uzun yıllar yerel halklarla birlikte yaşamayı deneyimleyen eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin de yaşadıkları topluma ne ölçüde uyum sağladıkları ve yerel halk tarafından kabul edilip edilmediklerine dair

algılarının ne olduğu, toplumsal kabul ve uyum anlamında ne gibi sorunlar yaşadıklarının ve bu sorunların çözümüne yönelik düşüncelerinin ne olduğunun anlaşılması daha uzun yıllar birlikte yaşayabileceğimiz ihtimali düşünüldüğünde oldukça önemli bir konudur.

Hem Türkiye yönetimi ve halkı hem de Suriyelilerin geçici olduğu vurgusuyla çıktıkları bu yolda zaman geçtikçe bazı sorunlar yaşamaya başlamışlardır. Aslında ortaya çıkan sorunların kaynağını bu geçicilik vurgusu oluşturuyor gibi görünmektedir. Bu denli büyük bir kitlesel göç hareketinin ne olursa olsun kalıcılığı da içinde barındırdığı kabul edilmeli ve ülke politikaları bunu da içerecek şekilde yapılandırılmalıdır.

Bu bağlamda yukarıda bahsi geçen sorunların anlaşılması ve ülke politikaları oluşturulurken yönlendirici olması açısından bu türde yerel ve ulusal düzeyde yapılan araştırmaların önemli olduğu düşünülmektedir. Öncelikle bu ihtiyaca cevap vermesi amaçlanan araştırmada, eğitim düzeyi yüksek olup kendi mesleklerini yapamayan ve düşük statülü, nitelik gerektirmeyen işlerde çoğunlukla illegal olarak çalışmak zorunda kalan Suriyelilerin yaşadıkları sosyo-ekonomik sorunlarının anlaşılması araştırmanın ilk amacını oluşturmaktadır. Ülkelerindeyken hayat standartları ve buna bağlı olarak yaşam koşulları daha iyi olan ancak savaş nedeniyle ülkelerini apar topar terk etmeleri gerektiğinden diplomalarını getiremeyen veya getirip denklik işlemlerinin tamamlayamayan Suriyeli sığınmacıların, meslekleri dışında farklı pozisyonlarda çalışmaları ekonomik olduğu kadar kültürel açıdan da oldukça yıpratıcı olabilmektedir. Bununla birlikte uzun zamandır Kayseri’de yaşayan yerel halk ile birlikte yaşayan Suriyelilerin dil bilmeme, gündelik yaşam pratiklerindeki farklılıkların yarattığı kültürel sorunları bulunmaktadır. Bu anlamda araştırmamızın diğer amacı eğitim düzeyi yüksek Suriyeli sığınmacıların kültürel sorunlarının anlaşılması oluşturmaktadır. Ayrıca eğitim düzeyi yüksek Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum konusundaki sorunlarını ve bu bağlamda istisnai vatandaşlıkla ilgili beklentilerini anlamak araştırmanın bir başka amacını oluşturmaktadır. Araştırmanın diğer amacı, Suriyelilerin belirttikleri sorunlarının çözümü hakkında ve içinde bulundukları toplumla birlikte yaşayabilmek adına önerilerini almaktır. Bu alanda yapılabilecek çalışmalara kaynak olmak, bununla birlikte Kayseri’de henüz bu alanda bir çalışmanın olmaması nedeniyle literatüre katkı sağlamak çalışmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Göç çalışmalarında yöntemsel açıdan iki farklı yönelimden bahsedilebilmektedir. Bunlar; göç olgusunun sonuçlarını ve etkilerini inceleyerek, göçün daha çok makro dinamiklerini ortaya koymaya çalışan çalışmalar ile ikinci olarak göçü yaşayanların deneyimleri üzerinden yola çıkarak göçün bireyin dünyasındaki anlam ve algısını ayrıntılı bir biçimde ortaya koymayı hedefleyen çalışmalardır. İlk yaklaşımda göç süreci istatistiksel değerlendirmelere imkân sağlayacak niceliksel yöntem ve anket tekniğine dayanmaktadır. İkinci gruptaki göç çalışmaları ise büyük genellemeler yerine kesitler sunan, ayrıntıları anlamaya ilişkin zengin veri içeriğine sahip nitel araştırma tasarımına göre yapılmaktadır. Görüşmecileri araştırmaya dâhil ederek araştırma alanında uzun süre zaman geçirmek ve gözlemler yapmak günümüz göç araştırmalarında daha çok tercih edilmektedir (Kümbetoğlu, 2015a).

Göç olgusunu konu alan nicel yöntemde bilgiler daha çok tanımlayıcı özellikte, göçün makro örüntülerini ortaya koyan, demografik veriler açısından zengin içeriğe sahipken; nitel araştırmalarda, göçe bireyin yüklediği anlam ortaya çıkarılmaya çalışılır. Bu noktada kanıt sunmak yerine kişisel deneyimlerin yorumlanması söz konusudur. Bu bağlamda araştırma yöntemi olarak eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin göç sürecinde hayatlarının nasıl bir dönüşüme maruz kaldığını derinlemesine anlamaya çalışmak amacıyla nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. Hayatlarındaki bu dönüşümü anlamamanın sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlarını daha net bir biçimde anlamamızı sağlayacağı düşünülmüştür. Bunun için görüşmecilerle derinlemesine görüşme ve gözlem teknikleri kullanılmıştır. Görüşmeler yaklaşık bir buçuk iki saat arasında sürmüş ve görüşmeyi yönlendirmesi açısından Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (EK-1) kullanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki ana başlıklar araştırmacının araştırma yapılan grup ile daha önce yaptığı görüşmelerden edindiği deneyim, mesleki birikiminin katkısı ve daha önce benzer bir konuda yapılan alan araştırması¹ incelenerek oluşturulmuştur. Görüşmelerin bazıları Suriyelilere ait bir dernekte bazıları görüşmecilerin evinde yapılmıştır. Görüşmecilerin, evlerinde yapılan görüşmelerde daha rahat oldukları ve misafir ettikleri için mutlu oldukları gözlenmiştir. Araştırma çalışmasının saha kısmı

¹ Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

15/03/2017 tarihinde başlamış ve 24/04/2017 tarihinde sona ermiş, yaklaşık bir buçuk ay sürmüştür.

Göç edenlerin göç hikâyelerini, yeni yerleşim yerlerini ve yerleşim sürecini, bu sürecin güçlüklerini, kullanabildikleri destekleri, önceki göç edenlerle bağlarını, göç etmenin sosyal dünyalarına olan etkilerini, değişen kültürel özelliklerini ve daha birçok boyutu görüşmelerden oluşturulan bilgilerde bulmak mümkün olabilmektedir. Bu araştırmaların oluşturdukları verilerde sadece insanların demografik özellikleri hakkında bilgi yoktur; onların hissiyatları, görüşleri, tepkileri, inançları, kısaca daha ayrıntılı ve çeşitlilik gösteren bir bilgi vardır. Böylece ortaya konan bilgiler de bireysel ve durumsal farklılıkları kapsamakta ve zengin bir veri çeşitliliği sunmaktadır. Bu çalışmalarda göç eden kişilerin seslerinin duyurabilmesi de mümkün olmaktadır (Kümbetoğlu, 2015a: 61).

Göç çalışmalarında araştırmacının kimliği görüşme yapılan kişilerle kurulacak ilişkide etkili olabilmektedir. Araştırmacının örneğin, güvenlik güçlerinden olması, sosyal çalışmacı oluşu, idari kuruluş temsilcisi olması, sağlık personeli oluşu vb. araştırılanın beklentilerini yükselten bir faktör olabilmektedir. Yardım beklentisi, yasal sorunların halledilmesi, danışmanlık, tercümanlık gibi beklentilerin araştırmacı tarafından karşılanması umut edilebilmekte, beklentiler ise araştırılanların anlatılarının değişimine neden olabilmektedir. Araştırmacı-araştırılan ilişkisinin olması gereken biçiminin oluşturulması araştırmacıların bilgi, deneyim, farkındalık düzeylerine bağlıdır (Kümbetoğlu, 2015a). Bu nedenle araştırmacı-araştırılan ilişkisini gereken biçimde kurmak araştırmanın seyri ve sonuçları açısından önem arz etmektedir. Araştırmacının sosyal çalışmacı olması nedeniyle araştırmacı-araştırılan ilişkisinin doğru bir biçimde kurulmasına özen gösterilmiş, araştırmacı görüşmeler sırasında mesleki kimliği ile ilgili bilgi paylaşmamış, bazı görüşmecilerin mesleki kimliğin ötesinde araştırmacının çalıştığı kurumu bilmesinden dolayı bu ilişkinin kurulmasında zorlanılan durumlar yaşanmıştır. Sadece bir görüşmeci araştırmacının çalıştığı kurumu bildiğinden görüşme yapmayı kabul etmemiştir. Araştırma kapsamında 25 kişi ile görüşülmesi hedeflenmiş, 26 kişi ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Cinsiyet dağılımına da dikkat edilmiş ancak Suriyeli kadınlar görüşmeye daha çekimser yaklaştıklarından 9 kadına

ulaşılabilmiştir. Kadınlar görüşmeye eşleri ile birlikte katılmayı tercih etmiş, ancak paylaşımda bulunma konusunda sorun yaşamamışlardır. Araştırma amacı doğrultusunda görüşmecilerin eğitim durumlarına dikkat edilmiştir. En temelde lisans mezunu şartı aranmış, sadece bir kadın görüşmecinin görüşme sırasında önlisans mezunu olduğu anlaşılmış ancak görüşmeye devam edilmiştir. Görüşmecilerden 19 kişi lisans, 1 kişi önlisans mezunu ve 1 kişi yüksek lisans eğitimine Kayseri’de devam etmekte iken, 4 kişi yüksek lisans eğitimini, 1 kişi de doktora eğitimini Suriye’de iken yarıda bırakmak zorunda kalmıştır. Araştırma kapsamında görüşmecilerin seçilmesi sürecinde sadece eğitim durumu ve cinsiyetlerine odaklanılmış, yasal statüleri (geçici koruma veya ikamet izni sahibi) ve etnik kimlikleri (Arap, Türkmen, Çerkez, Kürt vb.) göz önünde bulundurulmamıştır. Ancak görüşmeler sırasında Arap etnik kimliği dışında, Türkmen, Çerkez ve Kürt etnik kimliklerine sahip Suriyelilerden birer kişi olduğu anlaşılmıştır.

Göç araştırmaları etik kurallar açısından daha fazla hassasiyet gösterilmesi gereken bir alandır. Özellikle araştırmacının mesleki kimliği araştırmacıda, araştırma sonuçlarının kötüye kullanılmaması için sorumluluk doğurmaktadır. Araştırmacıların, araştırma sonucunda elde ettikleri bilgilerin, göçü kontrol etme amacı güden kuruluşlarca etik olmayan bir biçimde kullanılıp kullanılmayacağı hususunu göz önünde bulundurmaları da gerekmektedir (Düvell ve diğ., 2008; akt. Kümbetoğlu, 2015b).

“Sosyal araştırmalarda etiğe ilişkin beş ana nokta bulunmaktadır. Bunlar; 1. Kamunun bilgi edinme hakkı, 2. Araştırmacının gerçeği arama ve yansıtma hakkı, 3. Bireyin mahremiyet ve güvenlik hakkı, 4. Bireylerin onay verme ve onayı çekme hakkı, 5. Araştırmacının rolü” (Kümbetoğlu, 2015b: 174-175). Bu bağlamda araştırmada etik ilkelere, çalışılan grubun hassas bir grup olması (savaş mağduru olan ve savaş travmalarına maruz kalmış) ve bundan dolayı ifşa edilecekleri korkusu yaşamamaları konusunda özellikle dikkatli davranılmış, görüşmecilere araştırma hakkında bilgi verilmiş ve onayları alınmıştır.

Görüşmecilerin çoğu ile tercüman aracılığıyla iletişim kurulmuştur. Görüşmecilerden 5’i tercüman bulunmasına rağmen Türkçe konuşmak istemiş, 1 kişiyle İngilizce iletişim kurulmuştur. Görüşmecilerden 20’si ile ise iletişim kurulmuş, bunlardan 11’i ile Arapça yeminli tercüman, 7’si ile Türkçe bilen Suriyeli tercüman, 2 kişi ile cinsiyet hassasiyetinden dolayı kadın Arapça tercüman aracılığıyla iletişim kurulmuştur.

Görüşmelere katılan tercümanlara daha önce kamu kurumlarında tercümanlık yapmalarına rağmen araştırma sürecinde tercümanlık rolünün farklı olması gerektiğine dair ön bilgi verilmiştir. Görüşmecilerle tercüman aracılığı ile bağlantı kurulması, ifadelerin ve duygusal tepkilerin takibini zorlaştırmış ancak tercümanların profesyonelliği ve Suriyeli olmaları, görüşmecilerle tercümanlar arasındaki güven ilişkisinin kurulmasına katkı sağlamış ve süreci kolaylaştırmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. KAVRAMSAL OLARAK GÖÇ VE ULUSLARARASI GÖÇ

İnsanlık tarihiyle özdeş olan göç olgusu, psikolojik, ekonomik, siyasi, demografik, antropolojik ve sosyolojik boyutları nedeniyle çok yönlü olarak ele alınması gereken bir olgudur (Yalçın, 2004). Kavramsal olarak göç, nedeni, süresi ve yapısı ne olursa olsun bir kişinin veya bir grup insanın bir devlet içerisinde veya uluslararası bir sınırı geçerek yer değiştirdiği nüfus hareketlerini ifade etmektedir (Perruchoud ve Redpath-Cross, 2013). Marshall (1999: 685)’a göre ise göç, “bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini” içermektedir. Genel olarak ele alındığında, “bütün yer değiştirmeler, anlamlı bir uzaklık ve etki yaratacak” bir süre içerisinde gerçekleşiyorsa “göç” olarak kabul edilmektedir (Erder, 2006: 15). Ayrıca göçü, gönüllü ve zorunlu göç olarak nedenleri, çalışma, sığınma vb. gibi saiklerle amaçları ve yasa ve yasadışı göç olarak hedef ülkeye ulaşmak için kullanılan yöntemler bakımından ele almak mümkündür (Yılmaz, 2014).

Göç çalışmalarının çok boyutluluğu göz ardı edilmemesi gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle göçü tarih, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, ekonomi, sosyoloji gibi farklı disiplinlerin bakış açısından ele almak olanaklıdır (İçduygu ve Sirkeci, 1999). Tarihsel, ekonomik, politik ve kültürel boyutlarının yanı sıra göçün sosyolojik boyutu da bulunmaktadır.

Faist (2003)’e göre uluslararası göç, bir ulus devletten diğerine gerçekleşen sürekli bir nüfus hareketini ifade etmekle birlikte hareket (göç) edenlerle kalanlar arasındaki mal ve bilgi alışverişini, sembolik ve kültürel pratikleri içeren çeşitli bağlar sürmektedir. Öner (2015)’e göre dinamik, karmaşık ve çok boyutlu bir olgu olan uluslararası göç, farklı bağlamlarda farklı şekillerde gelişebilmekte ve içinde geliştiği bağlamın koşullarından etkilenip bu koşullardaki değişimle birlikte dönüşüm geçirebilmektedir. Göç, demografik açıdan göç edilen toplumun yaş ve cinsiyet yapısını değiştirebileceği gibi sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını da değiştirebilmekte (Jackson, 1986; akt.

Şahin 2008), hatta ulusal kimliklerin sorgulanmasına ve yeni kültürel çeşitliliklerin ortaya çıkmasına da olanak sağlamaktadır (Castles ve Miller, 1998). Kane (1995)'e göre göç; ne olumlu olarak ne de olumsuz olarak değerlendirilmelidir, çünkü göç modern çağın getirdiği ekonomik sistem, ulaşım ve iletişim sistemlerindeki değişime, politik baskı ve bireysel dürtülere yönelik bir tepkidir. Göç ister sonuç ister neden olarak değerlendirilsin veya hangi amaçla yapılsa yapılsın ilişkili olduğu toplumda sosyal, ekonomik ve politik etkiler yaratmaktadır (akt. Yılmaz, 2014). Göç olayı ister siyasal ya da benzeri nedenlerle zorunlu, ister ekonomik ve toplumsal nedenlerle gönüllü olarak yapılmış olsun önemli toplumsal sonuçlar doğurmaktadır. Göç edenler yaşadıkları çevreden ayrılırken o çevrede önceden kurmuş oldukları ilişkileri değiştirdikleri gibi yeni yerleştikleri çevrede kurdukları yeni ilişkilerle değişiklik yaratırlar. (Erder, 2006). Bu durum göçün daha çok niceliksel olarak ele alınıp tartışıldığı bir dönemde, insani ve hukuki boyutlarının vurgulandığı, politik dinamikleri de içeren göç tartışmalarına duyulan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Çünkü hangi ülkeden ya da hangi nedenle yapılmış olursa olsun her göç süreci ve göç eden her kişinin deneyimi kendine özgüdür.

2.2. GÖÇ ÇEŞİTLERİ

Günümüz dünyasında pek çok insan kendi ülkesinden, çatışmalar, iklim felaketleri, ekonomik krizler ve toplumsal alt üst oluşlar vb. gibi nedenlerle zorunlu ya da gönüllü olarak göç etmek durumunda kalmaktadır (Kümbetoğlu, 2015a). Faist (2003)'e göre ise, göçmen kategorileri oluşturulurken alan, zaman, akışın boyutu, neden, yasal durum gibi ölçütler kullanılarak yerli-uluslararası, geçici-daimi, bireysel-grup olarak-kitlesel, gönüllü-zorunlu, yasal-yasadışı gibi göç kategorileri oluşturmak mümkündür.

Petersen (1958; akt. Çağlayan, 2006)'e göre, ilkel göç, zorunlu göç, yönlendirilen göç, serbest göç ve kitlesel göç olmak üzere beş farklı göç çeşidinden söz etmek mümkündür. Ekolojik itici faktörlerin etkisiyle yapılan göçlere atıfta bulunan ilkel göçlerde itici yapı doğa iken zorunlu ve yönlendirilen göçte ise itici faktör sosyal durumun yarattığı baskıdır. Zorunlu göçte, bireylerin göç kararında inisiyatifi bulunmazken yönlendirilen göçte ise bireylerin göç kararında inisiyatifi söz konusudur. Serbest göçte herhangi bir zorlayıcı ve itici etmen söz konusu değilken kitlesel göçte göçün kolektif bir olgu halini alması söz konusudur.

Bununla birlikte devletlerin yasal prodesürlerine ve kayıt altına alınabilme durumlarına göre kategorize edilen düzenli düzensiz göç ayrımı da bulunmaktadır. Buna göre göç eden kişiler göç etmek istedikleri ülkeye gerekli belgelerle (pasaport, vize) giriş yapar ve o ülkede kalmak için izin alırlarsa (aile veya öğrenci ikameti, çalışma izni vb.) düzenli göçmen, göç ettikleri ülkeye sınırdan kaçak giriş yapar ve yasadışı çalışırlarsa düzensiz göçmen olarak nitelendirilirler.

Atasü-Topçuoğlu (2015: 501) düzensiz göçü şu şekilde ifade etmektedir;

Vizesini kolayca alıp, hele de gittiğiniz ülkenin dilini konuşuyorsanız, geçtiğiniz sınır sizin için kuyrukta kısa bir bekleyiş ve pasaportunuzdaki sembolik bir damgadan ibarettir. Ancak, sınır kapısına gidip de polis size ‘dur geçemezsin!’ dediğinde, ya da vizenizi alamadığınızda, sınır birden acı bir gerçek halini alır. Sınırın insan hareketini mekânsal ve zamansal olarak kısıtladığı ve bu kısıtlamanın ‘aşıldığı’ noktada düzensiz göç kavramı doğar.

Türkiye’de düzensiz göç kapsamında transit göç ve döngüsel göç olmak üzere iki model bulunmaktadır (İçduygu ve Aksel, 2012). Transit göç başka bir ülkeye gidilmeye çalışılırken kullanılan ülkeyi ifade etmektedir. Türkiye’nin göç karakterini de yansıtan transit göç, varılması planlanan ülkeye gidene kadar kalınan transit ülkede çeşitli izler bırakmaktadır. Yılmaz (2014)’ın belirttiği gibi transit ülkede para biriktirinceye ya da sınırı geçmek için gerekli yasal süreç tamamlanıncaya kadar beklenen geçici süreçte sığınmacıların transit ülke ile etkileşimleri açısından bakıldığında süre bakımından kısa, sosyal çevre bakımından dar olmasına yol açabilmektedir.

Daha çok ekonomik nedenlerle göç edenler için kullanılan bir kavram olan döngüsel göçte ise çalışılmak istenen ülke ile işçi gönderen ülke arasında sürekli gidiş gelişler söz konusudur. Erder (2010)’ın mekik göç olarak da ifade ettiği döngüsel göç, coğrafi yakınlık, ucuzlayan ulaşım olanakları, ülkeler ve bölgeler arasındaki yapısal eşitsizlikler gibi nedenlerle genelde esnek sınır politikalarının uygulandığı bölgelerde ortaya çıkan, göçün eski türlerinden biri olan, bir ülkeye kısa süreli çalışmak amacıyla giden ve kendi ülkesiyle ilişkilerini sürdürmek isteyen göçmenlerin oluşturduğu göç türüdür.

Genelde, düzensiz göçmen gruplarında yasadışı sınır geçişleri, yasadışı ikamet ve yasadışı çalışma kategorileri bulunmaktadır (Erder ve Kaşka, 2003).

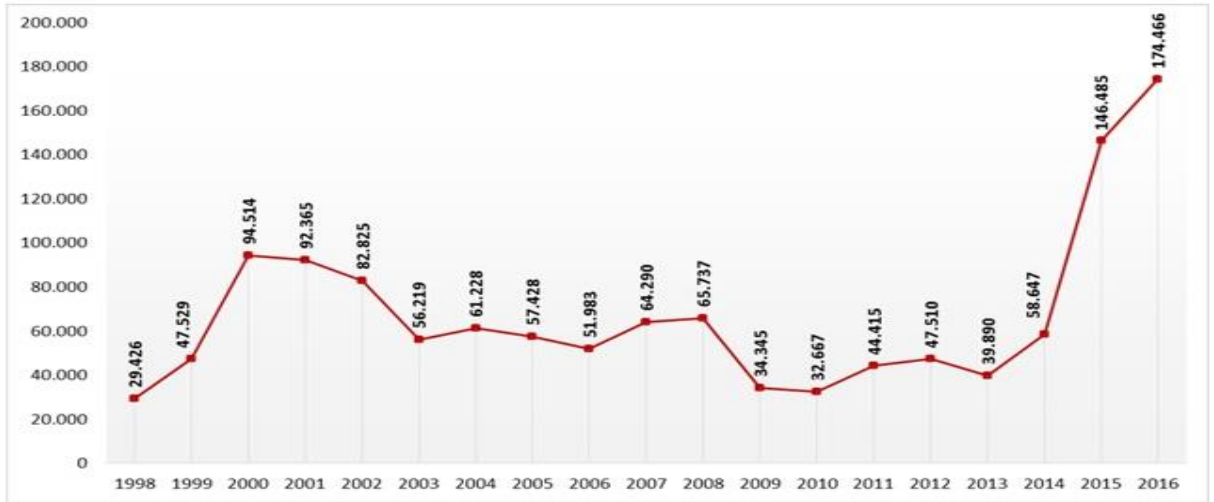
Tablo 1. Düzensiz Göçte Yasadışılığın Nedenleri ve Örnekleri

Giriş	Oturma	Çalışma	Örnekler
yasadışı	yasadışı	yasadışı	Yasadışı göçmen: Kendi başına ya da göçmen kaçakçılığı ya da insan ticareti yoluyla ülkeye gelen ve çalış(tırıl)anlar
yasadışı	yasadışı	yok	Göçmen kaçakçılığı ya da insan ticareti yoluyla ülkeden transit geçenler
yasal	yasal	yasadışı	Çalışma izni olmaksızın çalışma (ulusal yasalara bağlı olarak değişir: yabancı öğrencinin, mültecinin ya da mültecilik başvurusunu bekleyenlerin ya da bunların aile üyelerinin çalışması) Çalışma izninin süresinin dolması ya da iptalinin ardından çalışmaya devam edilmesi İlgili makama bildirilmeden işyerinin değiştirilmesi Çalışma izni olmasına rağmen enformel çalışma (ilgili vergi ve sosyal sigorta masrafları ödenmeden kayıtsız çalışma)
yasal	yasadışı	yasadışı	Vize süresini geçirip ülkede kalmaya devam edenler Oturma ya da çalışma izninin sona ermesi ve uzatılmaması Mültecilik başvurusu reddedilenlerin kalmaya devam etmesi
yasal	yasadışı	yok	Çalışmayan ancak vize süresini geçirmiş olarak kalanlar
yok	yasadışı		Düzensiz göçmenlerin varış ülkesinde doğmuş kayıt-dışı çocukları
yasal	yasal		Ülkeye yasal olarak gelip yasal statü dahilinde yaşarken gelmiş oldukları ülkedeki yönetsel ya da politik değişiklikler yüzünden statülerini kaybedenler

Kaynak: Gächter, Waldruch ve Cinar, 2000; akt. Atasü-Topçuoğlu, 2015: 504

Yılmaz (2014)'a göre, 'az gelişmiş veya gelişmekte olan' olarak nitelendirilen ülkelerde yaşanan nüfus artışı ve bu nüfusa yeterli sosyal ve ekonomik imkânların sağlanamaması, iç savaşlar, savaşlar ve bölgesel gerilimler gibi güvenlik endişeleri, buralarda yaşayan insanların ülkelerinin olumlu yönde değişeceğine dair inançsızlıkları düzensiz göçü beraberinde getirmiştir.

Düzensiz göçmenlerin sayısı 2000'li yılların başından 2010 yılına kadar düşme eğilimi gösterirken, Arap Baharı ile başlayan ve ardından iç savaş ve çatışmaların yoğunlaşmasıyla birlikte 2010 yılından itibaren artmaya başlamıştır. Bu düzensiz göçmenlerin daha çok Suriye ve Afgan uyruklu olduğu görülmektedir. Türkiye'deki düzensiz göçmenlerin yıllara göre dağılımı şu şekildedir:

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü³

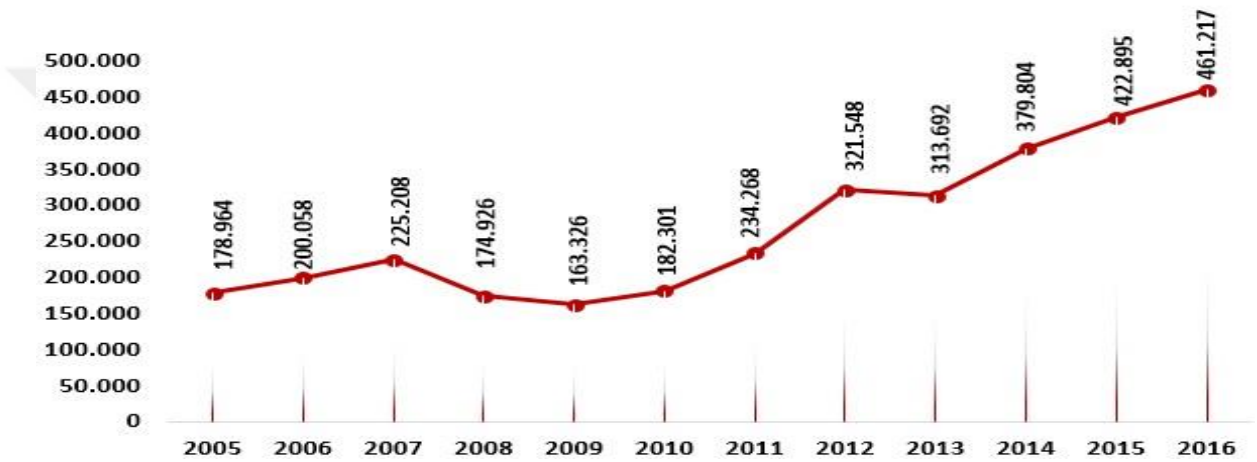
Şekil 1. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)'nin 2015 yılı Göç Raporuna göre Türkiye'ye gelen düzensiz göçmenlerin en çok geldikleri ilk üç ülke, Suriye (73.422), Afganistan (35.921), Irak (7.247)'tir. 2016 yılında düzensiz göçmenlerin sayısı %19'luk bir artışla 174.466 olmuştur.⁴

Türkiye'ye gönüllü olarak çalışmak amacıyla ya da zorla gelenler dışında son olarak Suriye'den yaşanan kitlesel göç hareketi de düzensiz göç olarak değerlendirilebilir. Ortadoğu'da çıkan savaş ve silahlı çatışmalar dolayısıyla Türkiye'ye bu bölgeden yoğun kitlesel akınlar yaşanmıştır. Atasü-Topçuoğlu (2015)'nin da belirttiği gibi Türkiye

açısından bakıldığında Ortadoğu'daki ve Kuzey Afrika'daki karışıklıklar devam ettikçe düzensiz göç akınları artmaya devam edecektir. Bu nedenle tutarlı ve acil bir göç politikasının oluşturulması önem arz etmektedir.

Düzenli göç ise, düzensiz göçün aksine gerekli bilgi ve belgelerle yasal yollardan, istihdam, eğitim, turistik veya aile birleşimi gibi amaçlarla yapılan göç türüdür ve bu kişiler ikamet izni başvurusu yaparak Türkiye'de kalmaya hak kazanırlar. Yıllara göre ikamet sayıları şu şekildedir:

Kaynak: GİGM⁵

Şekil 2. Yıllara Göre İkamet İzni İle Türkiye'de Bulunan Yabancı Sayısı

Türlerine göre bakıldığında 2015 yılında en çok kısa dönem ikamet izni alındığı (244.034 kişi), bunu sırasıyla aile, öğrenci ve çalışma ikamet izninin takip ettiği görülmektedir.

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere, göç başlayan ve tamamlanan bir olgu olmanın ötesinde kaynak ülke ve yerleşilen ülke arasındaki dinamik bir süreci ifade eden göç süreci, yeniden sosyalleşme, uyum, bütünleşme gibi sorun alanlarını beraberinde getiren ve kaynak ülke ile yerleşilen ülke arasındaki sosyal ağların devam ettiği bir süreçtir (Kümbetoğlu, 2015a).

Sosyal, kültürel ve insani boyutuyla değil de yalnızca istatistiksel açıdan, nüfus ve istihdam sorunları bağlamında ele alınması nedeniyle göç olgusu, kamusal açıdan bir tehdit olarak algılanmaktadır (Kaya, 2016). O ülkenin mevcut durum ve koşullara

uygun olmadığı vurgusuyla yasadışı göç olarak tanımlanan düzensiz göç hareketinin göç, göçmen ve yabancı korkusunun yaygınlaştığı bir siyasal iklimde ülkelerin hem iç hem de dış politikalarını etkilediği ve gittikçe siyasallaşıp, ulusal güvenlik konusu haline geldiği görülmektedir (Erder, 2010). Diğer küresel sorunlar gibi göç olgusu da giderek güven(siz)likle anılan bir olgu olmaya başlamıştır. Özellikle 11 Eylül sonrasında belirginleşen bu bakış açısı çoğu zaman göç olgusunun insani boyutunun göz ardı edilmesine, en temel insan haklarına ulaşamamaları nedeniyle göçe zorlanan çoğu insanın bireysel güvenliklerini daha çok tehdit eder hale gelmiş, göçmenlerin insan tacirlerinin eline düşmelerine ve göç yolunda yaşamlarını kaybetmelerine, insan onuruna yaraşmayan koşullarda çalışıp sömürülmesine ve hatta sığınma başvurusu yapamadan sınır dışı edilme tehdidine maruz kalmalarına neden olmuştur (Akçapar, 2015). Bununla birlikte etnik azınlıklar gibi göçmenler siyasi istikrar dâhilinde de değerlendirilerek ulusal güvenliği ve siyasi istikrarı tehdit eden potansiyel yapılar olarak da değerlendirilmektedir (Vatandaş, 2002).

Göçün kültürel ve fiziki açılardan yarattığı sorunlar uluslararası alanda tartışılmasına yol açmış, sosyolojik bir olgu olmasının yanında ülkeler arasında gittikçe siyasallaşan bir rol oynamaya başlamıştır. Nitekim güncel olarak da takip ettiğimiz Avrupa ülkelerinin uluslararası göç politikaları, sığınmacıları kendi ülkelerinin sınırlarına almaktan çok, yaşanan mülteci krizini, mültecilerin bulundukları yerde çözmelerine dayanmaktadır. Son dönemlerde yaşanan terör olayları ise Avrupa ülkelerine zaten dışsallaştırmaya çalıştıkları uluslararası göçün güvenlik boyutuna daha çok yoğunlaşmaları ve durumu daha çok dışsallaştırmaları için koz vermiş görünmektedir (Kolukırmık, 2014). Oysa göç olgusuna tek boyutlu bakılmasından öte geçilmelidir, günümüzde çoğu devlet göçe güvelik odaklı yaklaşma yanlısına düşmektedir (Yılmaz, 2014). Ülkelerin göçe güvelik odaklı bakmalarının diğer bir göstergesi göçü yasal olan veya olmayan biçiminde sınıflandırmasıdır. Oysa modern dünyada insanların hareket edebilme özgürlüğü en temel hak ve özgürlükler arasında kabul edilmektedir. Bu nedenle göç olgusuna bir ‘güvenlik’ meselesi olarak değil bir ‘yönetim’ konusu olarak yaklaşılmalıdır (Sağıroğlu, 2015). Kaya (2016: 9) bu durumu şu şekilde ifade etmiştir;

Güvenlik söylemi, göçmenlerin etnik/dini/kimlikse taleplerinin ve entegre olmaya direnmelerinin aslında zaten var olan yoksulluk, işsizlik, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, farklılık korkusu, milliyetçilik

ve ırkçılık gibi yapısal sorunlardan kaynaklandığı gerçeğini gizlemektedir. Modern devletler, güvenlik güçlerince yaratılan iç ya da dış düşman algısını varoluşsal bir tehdit olarak göstererek güvenlikleştirme söylemini toplumu birleştiren politik bir yöntem olarak kullanmaktadırlar. Özellikle son zamanlarda çeşitli ülkelerde yaşanan terör olayları, son yıllarda Türkiye’de artan yabancı sayısı da göz önüne alındığında aslında bütün yabancılara karşı bir güvensizlik duygusuna ve yabancı düşmanlığına yol açma riski bulunmaktadır.

Sonuç olarak göç çeşitleri göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’ye yönelen Suriyeli göçünün savaş nedeniyle göç edildiğinden bir yandan zorunlu göç olarak değerlendirilmesi mümkündür. Ancak dini bayramlarda sınırda yaşanan hareketlilik göz önünde bulundurulduğunda döngüsel bir yapının da olduğu görülmektedir. Diğer yandan boyutu açısından kitlesel göç olarak kavramsallaştırılan Suriyeli göçü, sınırdan toplu olarak herhangi bir evrak sunulmaması yani pasaportsuz geçiş yapılması açısından düzensiz olarak da nitelendirilebilir. Ancak her ne kadar bir göç türüne sokulmaya çalışılsa da ülkelerin ve bireylerin yaşadıkları her göç deneyimi bünyesinde farklılıkları taşıdığından böyle bir sınıflandırma yapılması mümkün olmamaktadır.

2.3. GÖÇ KURAMLARI

Göç kuramlarının genellikle göç edilen yerin mesafesi, bu yerde kalınan süre, göçün nedenleri, göç edilen yerin ekonomik ve idari durumu, göç edenlerin kişisel özellikleri, cinsiyetleri, etnik kimlikleri, göç edilen yerdeki sosyal ağlar ve akrabalık ilişkileri vb.gibi unsurlardan yola çıkılarak mikrodan makroya çeşitli düzeylerde oluşturulduğu görülmektedir (Özcan, 2017).

Göç insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Uluslararası göç ise 1945 ve özellikle 1980’lerin ortasından beri yoğunluk kazanan ve önemi artan bir olgu olma özelliğini korumaktadır (Castles ve Miller, 1998). Akbaş (2010)’a göre uluslararası göç insanlığın deneyimlediği en eski olgulardan biri olsa da bu alana olan bilimsel ilgi henüz yenidir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan göç çalışmaları 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar göçün temel öznesi olan göçmenden ziyade göçün yapısal boyutlarına odaklanmış, göçün öznesi olan göçmene 20. yüzyılın sonlarından itibaren yönelmeye başlamıştır.

Kapsayıcı bir uluslararası göç kuramından söz etmenin zorluğunu vurgulayan araştırmacılar, bunun sadece disiplinlerarası sınırlardan değil, aynı zamanda göçü açıklayan kuramların her birinin birbirinden kopuk ve ayrı bir şekilde gelişmesinden kaynaklandığını da göstermektedirler (Massey ve diğ.,2014). Bu bağlamda göçün nedenleri, göç ve göçmen üzerindeki etkilerinin bu zamana kadar nasıl açıklanmaya çalışıldığının anlaşılması açısından ekonomik nedenli göçü açıklayan makro kuramlar yerine genel bir çerçeve oluşturmak amacıyla beş temel göç kuramına yer verilecektir.

2.3.1. Ravenstein'in Göç Yasaları

Ravenstein'in 1885 yılında yayımlanan Göç Yasaları (The Laws of Migration) adlı çalışmada ortaya koyduğu yedi maddeden oluşan göç yasaları göç kuramları alanındaki ilk çalışmadır. Ravenstein (1885)'a göre 'göçün yasaları' şu şekildedir:

1. Göç hareketlerinin çoğunluğu sadece kısa mesafeli yerler arasında vuku bulur. Uzun mesafelerde gerçekleşen göç hareketleri ise daha çok ticari ve endüstriyel merkezlere doğru gerçekleşmektedir.
2. Bir merkezin iktisadi olarak gelişmesi sonucunda orası kırdan hızla göç alır. Kırsal bölgede azalan nüfusu ise daha uzak bölgelerden gelen göç dalgası tamamlar. Aşamalı bir göç akımıyla bütün merkezler göçten etkilenir.
3. Bireylerin göç ederken amaçları gittikleri yerdeki maddi olanaklardan faydalanmaktır, yani yer değiştirme isteği olarak göç kendi başına bir amaç değildir. Göç edilen yerde işgücüne ihtiyaç duyan tarafla hayatta kalmaya ihtiyaç duyması nedeniyle göç etmek zorunda olan tarafın karşılıklı yararı söz konusudur.
4. Endüstriyel merkezlere yönelik olan göç dalgası bu merkezlerde bir karşı akım yaratarak göç almasının yanında göç de vermeye başlamaktadır.
5. Uzun mesafelerde gerçekleşen göç dalgasının yönü çoğunlukla ticari ve endüstriyel merkezlere doğru olmakla birlikte göçün genel çizgisi aşamalı bir yapıyı izlediğinden, bu merkezlere doğru olan göç dalgası uzak mesafelerden değil, daha yakın mesafelerden doğru gerçekleşmektedir.
6. Göçün temel belirleyicisi ekonomik gelişim ve işgücü gereksinimi olduğundan merkezlerdeki karşı göç akımlarına karşın merkezlerde yaşayanlar kırdaki yaşayanlara oranla göç etmeye daha az eğilimlidir.

7. Kadınlar erkeklere göre göç etmeye daha çok eğilimlidir. Her ne kadar göçün görünür özneleri olmasalar da, aile içerisinde göç niyetini belirleyen kadınlardır (akt. Akbaş, 2010).

‘Yasa’ kavramını kullanarak Ravenstein aslında, demografik hareketlerin kesinliğine vurgu yapmak istemiştir. Bu yasanın varsayımı ise; göç hareketinin büyük çoğunluğunun kısa mesafelere doğru olduğu, uzak mesafeli göçlerin ise ticaret ve sanayinin yoğunlaştığı merkezlere doğru gerçekleştiğidir. Ravenstein’e göre göç hareketlerinin başlıca nedeni ekonomiktir (Abadan-Unat, 2017). Ravenstein’in göç kuramında dikkat çeken iki nokta bulunmaktadır. İlk olarak ona göre göçün en önemli nedeni daha iyi ekonomik koşullara sahip olma isteğidir, diğer etkenler bireylerin göç kararında o kadar etkili değildir. Diğer nokta ise göçün sürekli ve aşamalı bir biçimde devam edeceği düşüncesidir.

Kentleşme ve sanayileşme olgularını merkezine alarak daha çok ekonomik belirlenim odaklı bir yaklaşımla oluşturulan bu çalışma Çağlayan (2006)’a göre derinlikten ve güçlü bir analizden yoksun görünmekle birlikte, dönemi için ve daha sonraki göç çalışmaları için anlamlı bir öncü olma niteliği taşımaktadır. Ravenstein’in göç yasaları günümüzde daha karmaşık ve çok boyutlu hale gelen göç olgusunun anlaşılması noktasında eksik ve yetersiz kalmaktadır.

2.3.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Kuramın öncüsü Stouffer kesişen fırsatlar (intervening opportunities) kuramını, 1940’da Cleveland’ın anakent bölgesine ait nüfus istatistiklerini kullanarak ve göç sürecini daha çok mikro bir yaklaşımla bireysel nedenlere odaklanarak geliştirmiştir (Çağlayan, 2006). Stouffer (1940)’a göre göç edilecek mesafe, göç edilen yerdeki fırsatlar ve bu fırsatların miktarı göçü belirleyen temel unsurlardır. Kesişen fırsatlar kuramı, bu yönüyle göç konusunda bireyin karar verme sürecine odaklanmakta ve bu sürecin merkezine ise göç edilecek mesafeyi koymaktadır (akt. Akbaş, 2010).

Uluslararası göç açısından değerlendirildiğinde bu kuramın katkısı göç mesafesinin göç sürecine çıkardığı zorlukları göz önünde bulundurmasıdır. Göç sürecinde aşılacak her sınır bir kontrol demektir ve bu durum göçe zorluk ya da sınırlama anlamına gelmektedir (Çağlayan, 2006). Bu kuramın ekonomik nedenlere olan vurgusu, göçün

günümüzdeki karmaşık ve çok boyutlu yapısını açıklamakta yetersiz kalmasına neden olmaktadır (Akbaş, 2010).

2.3.3. Çekici-İtici Etmenler Kuramı

Bu kuramın öncüsü, 1966 yılında *Demography* Dergisi'nde yayımlanan “Bir Göç Kuramı” (*A Theory of Migration*) başlıklı makalesiyle Everett S. Lee'dir.

Her ne kadar kısa ya da uzun kolay ya da zor olursa olsun her göç hareketi, bir kaynağı bir hedefi ve bu ikisi arasındaki beklenmedik engelleri içermektedir. Everett S. Lee, göç kararına ve göç sürecine etki eden dört faktörün bulunduğunu vurgulamaktadır. Bunlar;

1. Menşei ülke ile ilişkili faktörler,
2. Varış yeri ile ilişkili faktörler,
3. Beklenmedik engeller
4. Bireysel faktörler (Lee, 1966: 49-50).

İtme çekme kuramına göre bireyin göç etme davranışı hem yaşadığı hem de göç etmeyi planladığı yerdeki çekici ve itici faktörlerden etkilenmektedir. Bununla birlikte göç edecek kişilerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, ırk gibi demografik özellikleri ile yetenek ve düşünceleri farklı olacağından çekici ve itici faktörler kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Demografik büyüme, düşük yaşam standartları, ekonomik fırsat eksikliği ve politik baskılar genellikle menşe ülkesindeki itici faktörler arasında sayılırken, göçmenleri göç alan ülkelere çeken işgücü talebi, yerleşim yerinin bulunması, ekonomik fırsatlar ve politik özgürlükler çekici faktörlerdir. Bu kurama göre göç kararı bireyseldir ve menşei ülke ile göç edilmesi düşünülen ülke arasında kar zarar maliyeti karşılaştırılarak hareket edilir (Castles ve Miller, 1998). Literatürde (Robinson ve Segrott, 2002) göçe karar verme sürecinde ilk olarak çekici faktörlerden çok ekonomik, çevresel faktörler, politik, savaş ve etnik ya da dini çatışma ortamı gibi itici faktörlerin etkili olduğu ifade edilmektedir (akt. Atasü-Topçuoğlu, 2012).

Lee'nin kuramına göre yaşanan yer ve gidilmesi planlanan yer arasındaki olumlu ve/veya olumsuz faktörler eşitlendiğinde engelleyici faktörler ortaya çıkmaktadır. Bu engelleyici faktörler göç davranışını bireysel bir tercih olmaktan çıkarmaktadır. Mikro faktörler, göçün beraberinde getireceği hukuksal ve sosyal belirsizlik, göç mesafesi,

ulaşım için ödenecek bedel ve ulaşım imkanları iken makro faktörler katı g kanunları, ırk veya ulusal kimliği vurgulayan g sistemleri, fiziksel uygunluk ve sağlamlık kontrolleri gibi daha st düzeydeki faktörlerdir (Todaro, 1980; akt. ağlayan 2006). Tüm bunlar dikkate alındığında Lee'nin kuramını değerlendirirken sadece itici çekici faktörlerin etkisine odaklanılmamalı g sürecini etkileyebilecek faktörler bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmelidir.

2.3.4. Merkez-evre Kuramı

Bağımlılık kuramı olarak da bilinen merkez-evre kuramı, Immanuel Wallerstein, Samir Amin, Andre Gunder Frank gibi dşnrlr tarafından geliştirilen ve göçü makro düzeyde açıklama getiren kuramlardan biridir (Akbaş, 2010). Kuramın nclerinden Wallerstein (2014)'a göre, evre ülkeler ile merkez ülkeler arasında bağımlılık ilişkisi söz konusudur. evre lkeler sınırsız sermaye birikimini hedefleyen merkez ülkelere hammadde ve ucuz işgücü sağlamakta, yani merkez ülkelere doğru sürekli bir artı değer akışı gerçekleşmektedir. Bu durum kapitalist ilişkilerin yoğunlaşmasına ve bağımlılık ilişkisinin derinleşmesine neden olmaktadır.

Merkez-evre kuramına göre, g evre ülkelerden merkez ülkelere doğru gerçekleşmektedir ve “uluslararası g kapitalist gelişmenin neden olduğu kopma ve yer değiştirmelerinin doğal sonucudur... evre bölgelerdeki toprak, hammadde ve emek, dünya pazarlarının denetimi altına girdikçe g akımları oluşmakta”, g akımlarının önemli bir kısmı merkez ülkelere yönelmektedir (Abadan-Unat, 2017: 61). Massey ve diğ. (2014) merkez-evre kuramının uluslararası g açısından 6 varsayımı bulunduğunu vurgulamaktadır:

1. Uluslararası g, kapitalist pazarın biçimlenmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Kapitalist piyasanın evre ülkelere nüfuzu uluslararası g akımını harekete geçirmektedir.
2. Uluslararası işgücü akışı, meta ve sermayenin uluslararası akışını ters yönde izlemektedir. Kapitalist yatırımlar, evre ülkelerde köklerinden kopmuş hareketli bir nüfus yaratarak ve merkez ülkelerle güçlü ekonomik ve kültürel bağlar oluşturarak ulusötesi g hareketlerini doğurmaktadır.
3. Uluslararası g, sömürgecilik döneminde eski sömürgeci ülkeler ile onların eski sömürgeleri arasında kurulan kültürel, idari vb. bağlar ve oluşan ulus ötesi

piyasa ve kültürel sistemler nedeniyle eski sömürgeci ülkeler ile onların eski sömürgeleri arasında vuku bulmaktadır.

4. Hükümetlerin piyasa ekonomisinin küreselleşmesinden kaynaklanan uluslararası göç akımını frenlemek için meta ve sermayenin uluslararası akışını ve şirketlerin denizaşırı yatırım faaliyetlerini denetim altına alma yönündeki politikalarının, uluslararası ticari anlaşmazlık yaratacak ve çokuluslu şirketleri karşılarına almalarına yol açacak olması uygulanma ihtimalleri bulunmamaktadır.
5. Kapitalist ülkelerin başarısız olduklarında, yurt dışındaki yatırımlarını korumak ve küresel piyasanın genişlemesine sempati duyan yabancı hükümetleri desteklemek yönündeki politik ve askeri müdahaleleri, belirli merkez ülkelere yönelen bir başka uluslararası göç biçimini meydana getirmektedir.
6. Uluslararası göç, ülkeler arasındaki istihdam ve ücret oranlarındaki farktan ziyade küresel ekonominin yapısından ve piyasa dinamiklerinden kaynaklanmaktadır.

Merkez-çevre kuramı, uluslararası göçü anlamak açısından çok kullanışlı araçlar sağlamakla birlikte uluslararası göçe makro düzeyde açıklama getirmesi nedeniyle eleştirilmektedir (Akbaş, 2010).

2.3.5. Ağ (Network) Kuramı

Göçün yapısal nedenlerine odaklanan diğer kuramlardan farklı olarak ağ kuramı, göç sürecini göçmen üzerinden yorumlayan ağ teorisi, göçmenlerin hem göç ettikleri ülkede hem de göç alan ve göç veren ülke arasında kurdukları sosyal ağların göçün sürekliliğine yaptığı etkiyi vurgulamaktadır (Çağlayan, 2006).

Bu kurama göre göç eden ilk göçmen grubu, göç veren toplumla gittikleri toplumları birbirlerine bağlayan bir altyapı oluştururlar. Bu bağlantılar göç veren ülkedeki diğer bireyleri göç davranışına yönlendirmekle birlikte göçü sürekli devam eden bir olgu haline getirir (Wilpert, 1992; akt. Yalçın, 2004). Göçmen ilişkiler ağı, menşei ülke ile yerleştikleri ülkelerde yaşamakta olan eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında soydaşlık, ortak köken ve dostluk bağlarından oluşan kişilerarası bağları ifade etmektedir. Bu ilişkiler ağı uluslararası göçü özendirmekte ve bu insanların gerektiğinde yardım alma, iş bulma gibi konularda başvurabilecekleri bir

çeşit toplumsal sermayeye dönüşmektedir. Zamanla bu ağlar göç veren ülkenin diğer katmanlarında da yayılmaya başlamaktadır (Taylor, 1986; Massey ve Garcia Erpana, 1987; Massey, 1990; akt. Abadan-Unat, 2017).

Tarihselliği ve göç ile göçmen arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurarak zaman ve mekân bütünlüğünü öne çıkaran ağ kuramının temeli, kaynak ülke ile hedef ülke arasında oluşan tarihsel olarak kökleşen ilişkilerdir. Göçmen bireylerin kaynak ülkeleri ile kurdukları sosyallik hem bu ülkede hem de yaşadıkları ülkedeki ağın canlı kalmasını sağlamaktadır (Çağlayan, 2015). Her göçmen, bir sonraki göçün muhtemel öznelere olan arkadaşları ve akrabalarının göç maliyetini azaltmakta ve eğer göçmen ağları da gelişmiş ise gidilen ülkedeki işlerin bilgisinin topluluğa sunulmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte göçmenler tarafından oluşturulan bu ağların güçlenmesi uluslararası göçün başlangıçta göçe yol açan yapısal ya da bireysel nedenlerden gittikçe bağımsızlaşmasına yol açmaktadır (Massey ve diğ., 2014). Göçmen ilişkiler ağları kurulduktan sonra göç kabul eden ülkelerin hükümetleri bu akımı denetlemekte büyük zorluk çekmekte; benimsenen göç politikaları ne olursa olsun, göçmen örüntüler oluşmakta devam etmektedir (Abadan-Unat, 2017).

Göçmenlerin inşa ettikleri bu ağlar göç eden kişiler açısından olumlu olduğu kadar olumsuz etkilere de sahiptir. Özellikle gittikleri ülkelerdeki toplumsal uyumları açısından düşünüldüğünde, göç eden kişileri içinde bulundukları toplumdan yalıtma ve kendi grubuna kapanma gibi bir işlevi bulunmaktadır. Bu durum kendi grupları içinde her türlü ihtiyaçlarını karşılamaları uyum sağlamalarını zorlaştırmaktadır.

Özcan (2017)'a göre, göç konusunda üzerinde durulması gereken önemli bir diğer nokta da makro faktörlerin mikro düzeyde karar verme mekanizmalarını daha çok etkilemekte olduğudur. Buna bağlı olarak siyasi kuruluşlar tarafından göç alanında çıkarılan kanunlar, ülkelerin ekonomik kalkınma stratejileri, işgücü talepleri de göç kararında etkili olan ve hatta göçü kısıtlayan etmenlerdir. Bununla birlikte sosyal ağlar ve sosyal sermaye göçmenlere yardımcı olabileceği gibi engelleyici de olabilmektedir.

Göç olgusunun insani ve toplumsal bağlarına odaklanan ağ kuramı göçün yapısal nedenlerine odaklanan diğer kuramlardan farklı olarak göçün ve göçmenin öyküsüne, göçmenin inşa ettiği toplumsal, kültürel, siyasal ve iktisadi yapılara, göç ettiği 'mekan'ı dönüştürdüğü 'alan'lara vurgu yapılmasıyla ortaya yeni bir bakış açısı koyulmasını ve

göçü tüm boyutlarıyla, disiplinler arası bir bağlamda okumamızı sağlamıştır (Akbaş, 2010).

Bu kuramsal yaklaşım perspektifinden bakıldığında, Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin, Suriye'de kalan akrabaları ve arkadaşlarının göç hareketini etkilemesiyle birlikte, sınır şehirlerinden Türkiye'nin içlerine olan hareketi göçmen ağı ilişkisinin ilk temelini atıldığını ortaya koymaktadır. Çağlayan (2015)'a göre, dört yıllık göç sürecinde Suriyelilerin göçmen ilişkileri giderek karmaşık hale gelmeye başlamış ve derinleşmiştir. Bunun en temel göstergesi Türkiye ile Almanya arasındaki göçmen ağının bir görüntüsü gibi olan dini bayram günlerinde Türkiye'den Suriye tarafına yönelen ziyaret hareketliliğidir.

Sonuç olarak göç kuramları açısından bakıldığında; uluslararası göç hareketlerini belli neden sonuç ilişkilerine dayandırmaya çalışan göç kuramlarından her birinin dayandığı varsayım, içinde çelişkileri de barındırmakta ve her biri aslında farklı göç politikalarının oluşmasına kapı açmaktadır (Abadan-Unat, 2017). Birbirinden ayrı geliştirilmiş olmalarından dolayı tek bir tutarlı uluslararası göç kuramı bulunmamakla birlikte gittikçe karmaşık hale gelen göç olgusunu, göçün örüntülerini ve eğilimlerini tek bir disiplinin imkânlarıyla ve tek bir analiz düzeyiyle açıklamak mümkün değildir. Göç sürecinin karmaşık ve çok yönlü doğası çeşitli yaklaşımları, düzeyleri ve varsayımları içeren sofistike bir kuram gerektirmektedir (Massey ve diğ., 2014).

Sonuç olarak ele alınan bu beş göç kuramı göçün nedenleri hakkında farklı açıklamalar getirmiş ve göç sürecinde bireyi etkileyen farklı faktörler olduğunu ortaya koymuştur. Ravenstein, göç kararının en önemli nedeninin ekonomik olduğunu ve mesafeye göre şekillenebileceğini, daha çok bireyin göç etmeye karar verme süreçlerine odaklanan Kesişen Fırsatlar Kuramı uluslararası göç hareketlerinde mesafenin bu kararı etkileyebildiğini, İtme Çekme Kuramında ise bireyin yaşadığı yerdeki itici ve göç etmeyi düşündüğü yerdeki çekici faktörler göz önünde bulundurularak göç etme kararı verileceği açıklanmaktadır. Merkez-Çevre Kuramı'na göre göç hareketleri kapitalist ülkeler tarafından sömürülmekte olan çevre ülkelerden kapitalist merkez ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Bu çalışma açısından oldukça önemli olan Ağ Kuramı'nda ise diğer kuramlarda ele alınan, göç kararını etkileyen ekonomik etkenler, çekici faktörler ve fırsatlar gibi yapısal nedenlerden çok göç sürecinde göçmenin aktif rolü

vurgulanmaktadır. Buna göre göçmenlerin menşei ülkeleri ve göç ettikleri ülkeler arasında kurdukları bağlar göçün devamlılığına pozitif bir etkide bulunmaktadır.

Göç kararını etkileyen faktörler ne kadar önemli ve belirleyici olsa da bugün geldiğimiz noktada göç edilmesi planlanan ülkelerin göçe ve göçmene nasıl yaklaştığı, bu ülkelerin göç hukuku da göç edenlerin göz önünde bulundurdıkları konular arasındadır. Bu nedenle Türkiye'nin göç olgusuna nasıl yaklaştığını anlamak amacıyla göç hukukunu ele almanın önemli olduğu düşünülmektedir.

2.4. HUKUKİ AÇIDAN TÜRKİYE'NİN GÖÇ SİSTEMİ

2.4.1. İskân Kanunundan Cenevre Sözleşmesine

1950 yılına kadar Türkiye'nin göç uygulamalarına 1934 tarihli İskân Kanunu temel oluştururken, 1950 yılı sonrasında Türkiye'nin sığınma konusundaki uygulamalarına 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi temel oluşturmuştur. İskân Kanununa göre mültecilik sadece “Türk soyu”ndan gelenlere sağlanmış, Balkan ülkelerinden gelen göçlerde temel oluşturmuştur. 1920'lerden 1950'lere kadar olan süreçte Türkiye'nin göç politikaları bir ulus ve ulusal kimlik inşa etme çabalarıyla yakından ilişkilidir (Kirişçi, 1999).

Çok farklı coğrafyalardan göç alması nedeniyle Türkiye'de göç yazınında kavram kargaşası bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nde Balkan göçlerinin başladığı dönemde Müslüman göçmenler *muhaçir* (hicret edenler) şeklinde ifade edilmiştir. Muhaçirlerin iskânı ve devlet yardımlarına erişim anlamında iki farklı muhaçir kavramsallaştırılması yapılmıştır: iskânlı göçmenler ve serbest göçmenler. İskânlı göçmenler devlet desteği alabilen yani kendisine arazi, konut veya dükkân verilen muhaçirleri ifade ederken; serbest göçmenler, devlet yardımların yararlanma hakkı olmayan, çoğunlukla akrabaları tarafından davet edilerek gelen ve onlar tarafından geçimlerine destek olunan muhaçirleri ifade etmektedir (Baklacioğlu, 2015).

1934 tarihli İskân Kanunu ile muhaçirlik “Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler” olarak tanımlanmıştır. Bu Kanuna göre iskân; “...bir aileye, nüfus veya ihtiyacına göre oturacak ev veya ev yeri, sanatkârlara ve tüccarlara ayrıca geçim getirecek dükkân veya mağaza yahut bu gibi yapı veya yeri ve mütedavil sermaye; çiftçilere de ayrıca kâfi toprakla çift hayvanı, alet ve edevatı, tohumluk, ahır ve samanlık veya yeri vermek...” şeklinde ifade edilmiştir. İskân Kanunu 1947 yılında yeniden yapılandırılmış ve

muhacir kavramı yerine göçmen kavramı kullanılmış, mülteci kavramı yine tercih edilmemiştir.

Mültecilik, Türk bürokrasisi açısından çoğunlukla geçici bir olguyu ve güvensizlik kaynağı yabancıyı çağrıştırmıştır. Bu nedenle Balkanlardan göç edenlere, Türk ırkından veya Osmanlı tebaasından olup vatandaşlık verilmesinde öncelik tanındığından mültecilik uygun bir statü olarak görülmemiş, 1950’den itibaren Balkan ülkelerinden göç edenlere göçmen denmiştir. İskânlı göç uygulamasına 1970’li yıllarda son verilirken İskân Kanunu ise 2006 yılında kaldırılmıştır (Baklacioğlu, 2015). 2006 yılına kadar etkin olan bu yasanın Türkiye’de ulus-devlet inşasında önemli bir rolü olduğunu ifade eden İçduygu (2010)’ya göre bu yasal düzenleme ile “Türk soyundan ve kültüründen” olanların Türkiye’ye göçmen veya mülteci olarak gelmelerinin önü açılırken bu tanıma uymayanların gelişlerinin önlenmesi hedeflenmiştir.

1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesinin hazırlanmasına önemli katkıları olan Türkiye, sözleşmeyi ilk imzalayan ülkelerden biri olmuş ancak sözleşmeyi coğrafi kısıtlamayla kabul etmiş, buna göre yalnızca Avrupa ülkelerinden gelenlere “mülteci” statüsü verilmiştir.

Cenevre Sözleşmesi’ndeki sığınma hakkı ve mülteci statüsü, Soğuk Savaş sırasında Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği’nde yaşanan olaylar nedeniyle ülkeyi terk etmek zorunda kalan kişilere verilmiştir. Bununla birlikte 1978 yılında İran’da yaşanan İslam Devrimi nedeniyle ülkelerinden kaçmak zorunda kalan İranlılar, BMMYK’ya sığınma başvurusunda bulunmaları, başvuruları BMMYK tarafından kabul edilmesi ve üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri şartıyla kabul edilmiş; başvurusu kabul edilmeyenlerin ülkeyi terk etmeleri istenmiştir. Bu yılların sonunda İran dışında Irak, Afganistan, Filistin gibi ülkelerden gelen kişiler de uygulamadan bu şekilde yararlandırılmıştır (Kirişçi, 1999).

Balkanlardan dönem dönem yapılan göçler, Ortadoğu ülkelerinden gelenlerin Türkiye’yi geçiş güzergâhı olarak kullanması ve özellikle 1991 yılında Türkiye’ye yönelen kitlesel göç hareketlerinin etkisiyle 1994 yılında “*Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar Ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*” çıkarılmıştır. Kaya

ve Yılmaz Eren (2015)'e göre bir kanuna dayanmayan bu yönetmelik bireysel ya da toplu sığınma hareketlerine yönelik ilk düzenleyici belge niteliğine sahiptir.

1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesinde AB'ye aday ülke olarak kabul edilmesinin ardından Türkiye, hem AB uyum süreci, kendi iç güvenlik sorunları, komşu ülkelerde yaşanan sorunlar kapsamında hem de Avrupa ile Ortadoğu ve Afrika arasındaki stratejik konumundan ötürü güvenlik eksenli göç politikaları izlemiştir. Buna paralel olarak 2000'li yıllardan itibaren kolluk kuvvetleri tarafından yakalanan düzensiz göçmenlerin sayısında önemli oranda artış olmuş, 2005-2010 yılları arasında Türkiye'yi AB ülkelerine geçiş için transit ülke olarak kullanan 800 binden fazla göçmen Türkiye sınırları içinde yakalanmıştır (Akçapar, 2015).

Türkiye'nin göç yönetimi anlamında en son gelişme 11 Nisan 2013 tarihinde çıkarılan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'nun çıkarılması ve bu kanuna dayanarak İçişleri Bakanlığı'na bağlı GİGM'nin kurulmasıdır. Kanunun amacı; “yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığına bağlı GİGM'nin kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemek” olarak ifade edilmiştir. Böylece yıllardır Emniyet Genel Müdürlüğü ve taşra yapılanması tarafından yürütülen yabancılarla ilgili tüm idari işlemler sivil bir yapılanma olan GİGM'ye devredilmiştir. GİGM önce merkezde (Ankara) sonrasında 18 Mayıs 2015 tarihinde taşra teşkilatını Emniyet İl Müdürlüklerinden devralmış ve 81 ilde yapılanmıştır.

Türkiye'nin göç sistemindeki bu değişimin temelinde 2003 tarihli Ulusal Program bulunmaktadır. Bu Ulusal Program kapsamında coğrafi sınırlama kapsamında olsun olmasın her sığınmacı için ‘geri göndermeme’ ilkesinin gözetileceği, AB ülkelerinin külfet paylaşımı konusunda gerekli sorumluluğu göstermeleri halinde coğrafi sınırlamanın kaldırılabilceği ve bunlarla birlikte; iltica alanında seminerler düzenlenmesi, İçişleri Bakanlığı ihtisas kurumu oluşturulması, mülteci barınma merkezleri kurulması, etkin veri tabanlarının oluşturulması, sığınmacılara yönelik eğitim, sağlık, çalışma gibi sosyal hizmetlerin sunulması gibi hususlarda çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir (Kaya ve Yılmaz Eren, 2015). Bu Ulusal Programa göre Türkiye'deki göç yönetimi kolluk kuvvetinden sivil yapılanmaya geçtiği sırada 2011

yılında Suriye’deki iç savaş ve Türkiye’ye kitlesel akın başlamış, bu durum Türkiye halkında GİGM sanki Suriyeliler için kurulmuş gibi bir algı oluşmasına neden olmuştur.

YUKK’da uluslararası koruma öncelikle “mülteci”, “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” statüleri olarak üçe ayrılmıştır. Bununla birlikte o dönemlerde Suriye’den Türkiye’ye yaşanan kitlesel akınlar göz önünde bulundurularak “geçici koruma”nın da tanımı yapılmış, böylelikle Suriyelilerle ilgili yasal zemin de oluşturulmuştur. YUKK’un getirdiği en önemli değişiklik Kaya ve Yılmaz Eren (2015)’e göre; sığınmacı kavramı yerine “şartlı mülteci” kavramını getirmiş olması ve uluslararası hukukta yer alan geri gönderme yasağının Türk hukukuna da girmiş olmasıdır.

2.4.2. Göçmen-Sığınmacı

“*Sığınmacı*” kavramı Göç Terimleri Sözlüğünde, “ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler.” olarak tanımlanmaktadır. Geçici olan sığınmacı statüsü Türkiye’ye sığınan yabancılara istemedikleri sürece ülkelerine geri gönderilmeyeceklerini vaat etmekte ve temel haklardan faydalanmalarını sağlamaktadır.

Mülteci, sığınmacı gibi kavramlarla çoğunlukla karıştırılan “göçmen” kavramı ise daha çok yaşadığı ülkenin sosyo-ekonomik koşullarından memnun olmayan kişilerin gönüllü olarak ülkelerini terk eden kişilere atıfta bulunmakta ve bu kişiler ülkelerinden yasal ya da yasal olmayan yollarla ayrılabilirler. Mültecilik ile göçmenlik arasındaki en temel fark göçmenlerin niyeti açısından kendi göstermektedir. Mülteciler genellikle korku, baskı gibi zorlayıcı sebeplerle ülkelerinden zorunlu olarak göç ederken; göçmenler daha iyi yaşam standartlarına sahip olmak amacıyla belli bir zorunluluk olmadan göç etmektedirler (Koyuncu, 2014).

5543 sayılı İskan Kanununa (Mülga) göre göçmen; “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır.” şeklinde tanımlanmıştır. Böylelikle göçmen terimi aslında bir ülkede bulunan bütün yabancıları kapsayan bir terim olarak kullanılmakta iken Türk Hukukunda farklı bir anlam kazanmıştır (Ekşi, 2012).

2.4.3. Mülteci-Şartlı Mülteci-İkincil Koruma

Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da savaş nedeniyle yaşanan yıkım sonucunda büyük nüfus hareketleri gerçekleşmeye başlamış ve bunun sonucunda daha önce 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde bahsedilen “iltica hakkı”nın daha geniş kapsamlı ele alınması gerektiği anlaşılmıştır. Bu durum İltica ve Mülteci kavramlarının tartışılmasını zorunlu hale getirmiştir. 1951 yılında İsviçre’nin Cenevre kentinde 26 ülke bir araya gelerek Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşmeyi yani Cenevre Sözleşmesini imzalamıştır. Burada,

İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs.

“*mülteci*” olarak tanımlanmıştır.

Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesini daha önce de ifade edildiği gibi mekân açısından seçme hakkını kullanarak coğrafi kısıtlama ile kabul etmiş yani yukarıda ifade edilen şartlar AB ülkelerinden gelen kişilerin mülteci olarak kabul edilmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Cenevre Sözleşmesini, Türkiye’nin yanı sıra Kongo, Madagaskar ve Monako da coğrafi kısıtlamayla kabul etmesine rağmen Türkiye’nin aksine bu ülkeler daha sonra coğrafi kısıtlamaya son vermişlerdir (Kaya ve Yılmaz Eren, 2015).

Sözleşme hükümlerine göre mülteci statüsünün koşullarını sağlayan ancak Avrupa dışından gelenlere Türkiye’de “*şartlı mülteci*” statüsü verilmektedir. Çatır (2015)’a göre bu düzenleme, Türkiye’nin Avrupa dışından gelen sığınmacıların BMMYK tarafından Avrupa’ya yerleştirilmeyi beklediği bir ‘bekleme odası’ olarak işlev görmesine, Avrupa dışından gelen sığınmacı hareketlerini keyfi uygulamalarla yönetmesine neden olmuştur. Ancak YUKK ile birlikte eğer göç eden kişi gerekli şartları sağlayamıyor ya da ispat edemiyor ancak ülkesine dönerse; ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı veya onur

kırıcı ceza veya muameleye maruz kalma, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşma riski varsa kişiye “*ikincil koruma*” statüsü verilmesi söz konusu olmuştur.

2.4.4. Geçici Koruma

İstisnai nitelikte olan ve genellikle olağanüstü hallerde, var olan olağanüstü duruma geçici anlamda çözüm bulunması amacıyla ortaya çıkan geçici koruma statüsü insan haklarına yapılan yaygın ve sistematik ihlaller nedeniyle çok sayıda insanın kitlesel olarak ülkelerini terk etmeleri sonucu verilmektedir (Goodwin-Gill ve McAdam, 2007; akt. Kaya ve Yılmaz Eren, 2015). “İlk örnekleri 1970’lerin ortasında Asya’da uygulanan geçici koruma ile iç savaş gibi büyük çaplı şiddet sonucu yerinden edilmiş kişilerin kalıcı çözümler sağlanana dek korunma sağlanması hedeflenmektedir” (Koyuncu, 2014: 28).

Erdoğan (2015b)’ a göre; oldukça yeni bir kavram olan “geçici koruma” ilk olarak Bosna ve Kosova’da yaşanan krizlerin ardından ortaya çıkmış ve ani gelişen sığınmacı-mülteci akınlarının en kısa sürede etkin bir biçimde yönetilebilmesi için oluşturulmuştur. Geçici koruma ile hükümetler iç savaş ve ülkelerinde yaşanan şiddet olayları nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan kişileri uzun zaman alan ve maddi açıdan daha külfetli olan bireysel değerlendirme sorumluluğundan kurtarmaktadır.

Türkiye’nin 2011 yılında sınırlarına yönelen Suriyeliler için kullandığı geçici koruma, AB tarafından Geçici Koruma Yönergesi’nin çıkarılması ile uluslararası külfet paylaşımını da içerecek şekilde düzenlenmiş ve böylece AB hukukunda geçici korumaya ilişkin yasal bir dayanak oluşturulmuştur. Geçici koruma ile bağlantılı olan bir diğer kavram olan “kitlesel sığınma”, “Kitlesel Akın Hallerinde Uluslararası İşbirliği ve Yük ve Sorumluluk Paylaşımı Konusunda BMMYK İcra Komitesi Tarafından Verilen 2004 Tarihli Karar”da şartları açısından belirtilmiştir. Buna göre kitlesel sığınma şartları; uluslararası bir sınıra ulaşan insan sayısının önemli sayıda olması, bu varışın kısa sürede gerçekleşmesi, ev sahibi ülkenin bu sayıdaki kişiyi barındırma kapasitesinin yetersiz olması ve bireysel sığınma usullerinin sayısı fazla olan bu sığınmacılar için yetersiz kalması durumlarıdır. Sığınmacı sayısındaki aşamalı ve yavaş

bir biçimdeki artış da kitlesel olarak değerlendirilmemekte; BMMYK'ya göre kitlesel sığınmada aynı menşeli ülkeden kısa bir zaman dilimi içerisinde önemli sayıda insan topluluğunun bir ülkeye ulaşması gerekmektedir (Kaya ve Yılmaz Eren, 2015).

Suriye'deki iç savaş ve çatışma ortamından kaçan Suriyelilere sınır komşusu olan Türkiye, açık kapı politikası uygulamış ve Nisan 2011 tarihinde başlayan bu akında, insanlar hem yasal prosedüre göre pasaportlarıyla hem de hiçbir belge sunmadan sınırlarımızdan geçiş yapmıştır. İlk etapta “misafir” olarak adlandırdığı bu kişiler, geçici barınma merkezlerinin yetmemesi ve sonrasında çevre şehirlere yapılan göç sonucunda yeterli bir adlandırma olmaktan çıkıp Suriyelilere temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla “geçici koruma” statüsü verilmiştir.

Ülkelerinde yaşanan iç savaş ve çatışma ortamından kaçarak Türkiye'ye acil bir önlem olarak sığınan Suriyelilere verilen geçici koruma statüsü ilk etapta gerekli olan barınak, yiyecek, sağlık gibi temel ihtiyaçların karşılanması kolaylaştırmıştır. Ancak bugün geldiğimiz noktada Kaya ve Yılmaz Eren (2015)'e göre artık günü kurtarmaktan ziyade daha ‘kalıcı’ adımların atılması gerekmektedir.

Türkiye hukukunda ‘geçici koruma’ ilk defa Nisan 2014’de çıkan 6458 sayılı YUKK’un 91. Maddesinde düzenlenmiştir. Kanunun çıkmasının akabinde ilgili maddeye dayanarak 22 Ekim 2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır. Yönetmeliğe göre “*geçici koruma*” şu şekilde belirtilmiştir; “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma”.

Geçici koruma statüsünde vurgulanması gereken nokta Suriyelilerin uluslararası korumaya bireysel olarak başvuramamalarıdır. Bu durum Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 16. maddesinde belirtilmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği’ne göre kitlesel akın döneminde ülkeye bireysel olarak girilmiş olursa dahi, kitlesel akına neden olan olay sonucu gelindiği için bu kişiler de geçici koruma kapsamında sayılırlar. Bununla birlikte Suriyelilere verilen geçici koruma belgesi ‘geri göndermeme’ ilkesi temelinde Türkiye’de kalış hakkı ve eğitim, sağlık, sosyal yardım gibi temel hizmetlerden faydalanma hakkı sağlamaktadır. Geçici koruma statüsünde önemli olan

bir diğerk nokta geri göndermeme ilkesine paralel olarak sığınmacıların ‘gönüllü geri dönüş’lerinin esas olmasıdır. Gönüllü geri dönüş; “kişinin hür iradesine göre menşee ülke, transit ülkesi veya üçüncü bir ülkeye destekli veya bağımsız dönüşünü” ifade etmektedir (Perruchoud ve Redpath-Cross, 2013: 38) ve Geçici Koruma Yönetmeliğı’nin 42. maddesi ile düzenlenmiştir. Geçici Koruma Yönetmeliğı’nin geçici birinci maddesi ile sadece Türkiye’deki Suriyelilere kapsar hale getirilen Yönetmelik geçici korumanın kapsamını, sona erme şartları ve koşullarını ortaya koymaktadır.

Geçici koruma, bireysel koruma ihtiyaçları kabul edildikten ve bu ihtiyaçların nitelikleri belirlendikten sonra verilen hukuksal bir statüyü ifade eden tamamlayıcı korumadan farklı olarak; menşee ülkelerindeki koşullar nedeniyle meydana gelen uluslararası koruma ihtiyacının bireysel değil grup bazında incelenmesini esas almakta ve kitlesel akınlara maruz kalan ülkelerin kendi şartları ve yorumlarına dayanmaktadır (Kaya ve Yılmaz Eren, 2015).

Suriyeliler açısından değerlendirildiğinde; geçicilik ve misafirlik kavramları arasında aslında anlamsal bir fark bulunmamaktadır ve bu durum Suriyelilerin hakları anlamında endişelere neden olmaktadır. Ayrıca buradaki “geçicilik” vurgusunun yarattığı belirsizlik de ayrı bir eleştiri konusudur. Geçici Koruma Yönetmeliğı’nde geçici korumanın başlangıç tarihini, gerekirse bitiş (kaldırılma) tarihini, hangi bölgelerde kimler için gerekli olacağını belirleme hakkının Bakanlar Kurulu’nda olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte geçici korumanın bireysel olarak sonlandırıldığı durumlar da bulunmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliğı’nde de düzenlenen bu durumlar; kişinin ülkesine gönüllü geri dönüş yapması, üçüncü bir ülkenin korumasından faydalanma hakkı kazanması, özel ihtiyaç durumundan dolayı yeniden yerleştirme kapsamında üçüncü bir ülkeye kabul edilmeleri durumlarıdır. Biner (2016)’e göre, Türkiye’ye sığınan Suriyeliler geçiciliğı ve systemsizliğı bireysel hayatlara yansımısını gözler önüne sermiş, yasallık ile ‘geçicilik’ arasındaki ilişki yeni bir yasa ile sabitlenmiştir. Yasal sürece dâhil olsalar bile Türkiye’de kal(a)mayacakları varsayımı halen devam etmekte, Türkiye’de kal(a)mayacaklarsa nereye gidecekleri yasal sürecin çıkmazını oluşturmaktadır.

“Sığınmacıların bir başka ülkedeki huzur ve güvenliğı ile yaşadığı toplumun kültürel mayası arasında doğrudan bir ilişki olduğu açıktır. Ancak bu duygusal bağ,

sığınmacının haklarını her zaman garanti edemeyebilir. Onun için hukuki tanımlama ile belirlenecek hak-sorumluluk ilişkisini kurmak sığınmacılar için en az ‘toplumsal kabul’ kadar önemlidir” (Erdoğan, 2015a: 61).

2.2.2.1. Misafirlikten Vatandaşlığa: “İstisnai Vatandaşlık”

Devletler vatandaşlığın kazanılmasında genelde doğum yeri ve soy bağı esaslarını kabul etmekte ancak bunlar dışında yetkili makamlar tarafından sonradan vatandaşlık verildiği durumlar da olabilmektedir (Baran Çelik, 2017). “Normal işleyiş açısından Türk vatandaşlığına geçmek için; Türkiye’de beş yıl kesintisiz ikamet etmiş olmak (yabancı eşler için bu süre üç yıldır), sürekli olarak Türkiye’ye yerleşmeye hazır olmak ve bu niyeti örneğin bir Türk vatandaşıyla evlilik belgesi ya da Türkiye’de satın alınmış bir gayrimenkul ile kanıtlamak; Türkçe bildiğini belgelemek ve iyi ahlaki davranışlardır” (Aybay, 1991; akt. Kaiser, 2010: 67).

2016 tarihinde yapılan değişiklikle de 6458 sayılı YUKK’un 31. maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca “ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu” da istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilecek yabancılar olarak kabul edilmiştir. Söz konusu değişiklik Türk Vatandaşlık Kanunu (TVK)’nın 12. maddesinde (b) bendi olarak yer almış; önceki (b) bendi de (c) bendi olarak Kanunda yerini korumuştur (Baran Çelik, 2017).

29/05/2009 tarihli 5901 numaralı TVK’nın 12. maddesindeki Türk vatandaşlığının istisnai olarak kazanılmasının şartları 2016 yılında yeniden düzenlenmiştir. Buna göre; milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla Bakanlığın teklifi, Bakanlar kurulunun kararı ile şartları sağlayanlar Türk vatandaşlığını istisnai olarak kazanabilmektedir. TVK’nın ‘Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İstisnai Haller’i düzenleyen 12. madde şu şekildedir:

(1) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla Bakanlığın teklifi, Bakanlar Kurulunun kararı ile aşağıda belirtilen yabancılar Türk vatandaşlığını kazanabilirler.

- a) Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler.
- b) 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı YUKK'un 31 inci maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu.”⁶
- c) Vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler
- d) Göçmen olarak kabul edilen kişiler.

Buna göre hazırlanan 6458 sayılı YUKK kapsamında ülkemizde yasal olarak bulunan yabancılardan 5901 sayılı TVK çerçevesinde değerlendirilecek olanlar aile üyeleri ile GİGM tarafından tespit edilmekte ve TVK'nın 12. maddesi kapsamında değerlendirilen yabancıların bilgileri Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüyle paylaşılmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olan ve çalışma izni olan Suriyelilerin istisnai vatandaşlık işlemlerine öncelik tanınmakta olduğu bilinmektedir.⁷ GİGM'nin kayıt sistemi üzerinden aldığı verilerden elde edilen bilgiler üzerinden oluşturulan listeler Valiliklere gönderilmekte ve şartlara uygunluk valilikler tarafından değerlendirilmektedir.

İstisnai vatandaşlık işlemleri GİGM, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Emniyet Müdürlükleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı'nın ortak çalışmasıyla gerçekleştirilerek; istisnai vatandaşlığa başvurusu kabul edilebilir olduğu bahsi geçen kurumlarca değerlendirilenlerin bilgileri Bakanlar Kuruluna gönderildiği bilinmektedir. Bu konuda hem yerel bazda hem de ulusal bazda yetkiler tarafından işlemlerle ilgili veya vatandaşlık verilen kişilerin sayısı ile ilgili resmi bir açıklama yapılmasından kaçınılmaktadır. İstisnai vatandaşlık sürecinde şahısların genel olarak yüksek eğitim düzeyine sahip olmaları, Türkçe bilinip bilinmediği ve çalışma izinlerinin olup olmadığı göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılmaktadır.

Vatandaşlık konusu ciddi bir entegrasyon konusudur. Kaya ve Yılmaz Eren (2015)'in belirttiği gibi, Suriyelilere vatandaşlık verilmesi yönünde bir politika oluşturulursa, bunun uygulaması ve bileşenleri ciddi olarak etüt edilerek hayata geçirilmelidir. Şartları

taşıyan herkese vatandaşlık verme yerine kategorizasyon yapılarak ve uyum durumu dikkate alınarak vatandaşlık verilmelidir.

Vatandaşlığı, üyelik ya da aidiyet arzusundan ziyade bir bağlılık olarak ele alan İçduygu (2009)'ya göre; uluslararası göç, göç edenler için kayda değer bir belirsizlik ve güvensizlik yaratmakta olup göçmenler bu belirsizlik ve güvensizliğin yarattığı sorunlardan ancak vatandaşlığa kabul edilerek kurtulabilmektedirler. Araştırmalarda (İçduygu, 1994; 1996; akt. İçduygu, 2009) göçmelerin göç ettikleri ülkenin vatandaşı olup almamayı neden tercih ettikleri sorulduğunda çoğunlukla pragmatik düşünceler ortaya koymuşlardır. Bunlardan bazıları, vatandaş oldukları ülkenin pasaportuyla seyahat edebilme, çocuklarının geleceğini kolay ve rahat hale getirmek gibi cevaplardır.

“Yabancılar vatandaşlık ve ikamet konusu, göçün tartışıldığı tüm ülkelerde hukuki olduğu kadar siyasi boyutları da olan bir konudur” (Kaya ve Yılmaz Eren, 2015: 72). Suriyeli nüfusun fazla olması, oy kullanıp kullanmayacaklarına dair pek çok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Geçici koruma kimliğinde bulunan yabancı kimlik numarasının olması çoğu Türk vatandaşında son yıllarda yoğun seçim trafiğinin de etkisiyle “acaba oy kullanıyorlar mı?” gibi bir şüpheye neden olmuş, devlet yönetiminde yetkili kişiler bu konuda pek çok açıklama yapmıştır. Bilindiği gibi geçici koruma tek başına Türk Vatandaşlığı kazanılmasına yol açmadığında ve oy kullanmasının şartı 18 yaşını doldurmuş olmak ile birlikte Türk vatandaşı olmak olduğundan böyle bir durum söz konusu değildir. Ancak son yıllarda istisnai olarak Türk vatandaşlığını kazanan Suriyeliler oy kullanabilecektir. Kaç kişinin vatandaş olduğu bilgileri ise resmi olarak açıklanmamıştır.⁸ Suriyelilere vatandaşlık verilmesiyle ilgili tartışmalar, Türkiye’de üç buçuk milyonu aşkın Suriyelinin bulunmasıyla birlikte toplumda hepsine mi verilecek, verilenlere hangi gerekçe ile verileceği, verilmeyenlere neden verilmediğiyle ilgili birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir.

Özer (2015b)’e göre, politikacılar tarafından Suriyelilere yönelik kalıcı çözümlerin devreye sokulması gerektiğinin fark edilmesi önemli de olsa yapılacak değişikliklerin ‘vatandaşlık’ bağlamının ötesinde bir yaklaşımla ele alınması ve bu yaklaşımın toplumsal açıdan kabulünün sağlanması da son derece önemlidir.

Suriyelilerin Türkiye’deki varlıklarının kalıcı olacağı öngörülüyorsa, onlara sağlanan hak ve hizmetlerin de vatandaş/vatandaş olmayan

ikileminin ötesinde bir bakış açısıyla sunulduğunun Türk toplumu tarafından kabul edilmesi gelecek politikaların başarı açısından kritik önemdedir (Özer, 2015b: 189).

Türkiye'nin göçü yasal anlamda nasıl yönettiğini anlamak açısından ele alınan bu bölümde Türkiye'nin göçe dair ilk uygulamaları olan İskân Kanunundan, sivil bir göç yönetime geçişi sağlayan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa ve bu kanuna dayanılarak tarihindeki en büyük kitlesel göç hareketini yönetebilmek amacıyla Suriyeliler için geliştirilmiş yasal uygulamalara yer verilmiştir.

1951 Cenevre Sözleşmesi'nin hazırlanmasına katkı sağlayan ve imzalayan ülkelerden biri olan Türkiye'nin coğrafi konumu nedeniyle hangi nedenle göç edilirse edilsin göç eden kişilere “coğrafi kısıtlama” çekincesi ile yaklaşmakta olduğu görülmektedir. Yıllardır çevre ülkelerden ve Afrika ülkelerinden göç almakta Türkiye bu coğrafi kısıtlama ilkesine dayanarak sınırları içinde bulunan yabancılara hep geçici gözüyle bakmıştır. Bu, göç eden kişileri hukuksal anlamda kavramsal olarak nasıl adlandırdığından anlaşılmaktadır. Avrupa ülkeleri dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmeyen Türkiye'nin göç hukuku, Avrupa dışından gelenleri YUKK ile Şartlı Mülteci olarak adlandırmıştır. Buradaki “şart” üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar, geçici olarak Türkiye'de bekleyebileceğine dair bir şarttır. Cenevre Sözleşmesi ile onları geri göndermemeyi taahhüt eden Türkiye, 2011'de sınırlarına yönelen Suriyeli göçü ile onları her ne kadar “geçici” olarak ifade etse ve hukuki olarak nasıl adlandırırsa adlandırınsın Suriyelilerin kalıcı olabileceğini anlamaya başlamıştır. Bu durumu doğrudan ifade edemeyen Türkiye, bazı Suriyelilere vatandaşlık verilemesiyle ilgili süreci başlatarak aslında bunu kabul etmiş görünmektedir. Ancak bu şekilde parçalı uygulamalarla bu derece büyük bir göçmen kitlesinin yönetilemeyeceği de ayrı bir tartışma konusudur.

Türkiye'de göç hukuku yaşanan göç deneyimleri üzerinden oluşturulmaktadır. Bu açıdan hukuki anlamda bu noktaya gelinmesine anlayabilmek açısından Türkiye'nin göç deneyimlerini gözden geçirmenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

2.5. TÜRKİYE’NİN GÖÇ DENEYİMLERİ VE POLİTİKALARI

Türkiye kuruluşu öncesi ve sonrasında pek çok göç hareketine şahitlik etmiştir. Türkiye’deki göç olgusu hem kendi içinde kırsaldan kente doğru gerçekleşen iç göçler hem Türkiye’den yurtdışına hem de Türkiye’ye yönelik göçleri içermektedir. Türkiye’ye yönelik iki tür göç hareketi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, 14 Haziran 1934 tarihli 2510 sayılı İskân Kanunu ile “Türk soyu ve kültürü” nün vurgulandığı, daha çok Balkanlar’dan yapılan ve Türkiye’ye iskânlı (devlet yardımıyla) veya serbest göçmen olarak bireysel veya kitlesel olarak gerçekleşen göç hareketleridir. Diğerisi ise, kendi ülkelerindeki siyasi gelişme ve baskılar sonucunda Türkiye’ye veya Türkiye’ye üzerinden başka ülkelere iltica etmek için bireysel veya kitlesel olarak gerçekleşen göç hareketleridir (Kirişçi, 1999).

Göç olgusu açısından Türkiye, konumu itibarıyla de uzun zamandır transit ülke olarak değerlendirilmektedir. Ancak 1980’lerle birlikte Türkiye’nin küresel göç rejimleri içindeki konumu değişmiş; özellikle 1960’larda küresel göç sistemine kitlesel işçi göçü ile göç veren bir ülke olarak katılan Türkiye yakın tarihte ilk kez yabancıların göçüyle karşılaşmış ve göç alan bir ülke kimliği kazanmaya başlamıştır (Kirişçi, 2003; İçduygu, 2004b; akt. İçduygu, 2010). Bu durum Türkiye’nin bulunduğu coğrafyadaki ekonomik ve siyasal dönüşümlerle ilgilidir. Son yıllarda göç istatistiklerine bakıldığında Türkiye’nin ‘net göç alan ülke’ haline geldiği yani Türkiye’ye gelen insan sayısının dışarı çıkan insan sayısından fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Çeşitli nedenlerle açıklanabilecek olan bu durum aslında Türkiye’nin göç karakterinde meydana gelen köklü değişime vurgu yapmaktadır (Sağiroğlu, 2015). Nitekim 2011 yılında Suriye’de yaşanan olaylardan sonra Türkiye’ye yönelen kitlesel göç hareketi, bugün geldiğimiz noktada Türkiye’nin değişen göç karakterinin bir parçası niteliğindedir.

Tarihsel olarak bakıldığında Türkiye’nin uluslararası göç anlamında deneyimli bir ülke olduğu değerlendirilse de esasında bu göçlerin Balkanlardan yapıldığı düşünüldüğünde Türk soyundan veya kültüründen olduğu görülmektedir. Ancak 1980’li yıllara geldiğimizde Türkiye’ye yönelen bu göç hareketlerinin niteliğinin değiştiği gözlenmektedir. İçduygu (2010)’ya göre 1980’li yıllarda Türkiye’nin göç alma kimliğindeki değişme, göç eden kişilerin kökeni olarak Türk ve Müslüman olmamalarıdır. Bu yıllarda ilk kez “yabancı” göçünden söz etmek mümkündür.

Başta Afganistan, İran, Irak ve Suriye olmak üzere 1970’li yıllardan itibaren, bölgedeki çatışmalar ve savaş ortamından kaçan pek çok insan korunma amacıyla Türkiye’ye gelmiştir. Bu bağlamda Türkiye’ye gelen göçü de kendi içinde tarihsel olarak beş kategoriye ayırmak mümkündür:

- 1) 1910’lardan itibaren Türk ve/veya Müslüman nüfusların eski Osmanlı ülkelerinden Türkiye’ye zorunlu göçü,
- 2) 1970’lerden itibaren, özellikle yakın bölge ülkelerinde yaşanan şiddetli çatışmalardan kaynaklı zorunlu göçler,
- 3) 1960’lardan itibaren Bulgaristan ve Kıbrıs gibi yakın komşu ülkelerden Türklerin zorunlu göçü,
- 4) 1980’lerden itibaren -geri dönüş göçleri de dahil- yurtdışındaki Türkiyelilerin ve onların ailelerinin Türkiye’ye göçü,
- 5) 1990’lar itibariyle -transit göç dahil- Türkiye’ye yabancı doğumluların ve yabancı ülke vatandaşlarının göçü (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 5).

Burada bahsedilen kategoriler gözden geçirildiğinde Türkiye’nin göç deneyimleri genel olarak Balkanlardan Yapılan Göçler, Iraklı Göçü ve Suriyeli Göçü olarak başlıklandırılabilir.

2.5.1. Balkanlardan Yapılan Göçler

20. yüzyıl Balkan göçleri modern ulus devletlerin inşa edildiği bir dönem olarak; devletlerin kendi varlıklarını, kimliklerini, güvenliklerini, egemenlik ve mutlak otoritelerini kabul ve devam ettirme kaygısının bir sonucu olarak meydana gelmiştir. Bu nedenle resmi tarih yazımıyla oldukça ilgili olan göç olgusunun devletler tarafından nasıl nitelendirildiği (sürgün, iradi göç, mübadele vb.) farklılık göstermektedir (Baklacioğlu, 2015).

“1923-1996 yılları arasında Balkan ülkelerinden (Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya) Türkiye’ye 1.656.307 kişi göç etmiştir” (Emniyet Genel Müdürlüğü, akt. Kirişçi, 1999: 114).

İlk olarak Türkiye’ye yoğun yaşanan ilk göç hareketi Yunanistan ile nüfus mübadelesi sonucunda gerçekleşmiştir. Mübadele, Türkiye ile Yunanistan arasındaki karşılıklı

nüfus değişimini ifade etmektedir. 1939 yılında Yunanistan'dan Türkiye'ye 384.000 kişi gelmiş ve Türkiye'de Rumlardan boşaltılan yerlere yerleştirilmişlerdir. Bununla birlikte İkinci Dünya Savaşı ve Yunan iç savaşı boyunca 25.889 kişi Türkiye'ye giriş yapmıştır. Mübadillerin iskânı ve hayatlarını devam ettirebilmeleri amacıyla hukuki düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Buna göre mübadiller Lozan öncesi ve Lozan sonrası gelenler şeklinde ikiye ayrılmış; Lozan öncesi gelenler muhtaç ise, Lozan sonrası gelenler de arkada ne mal bıraktığına bakılmaksızın devletin ev, toprak vb. ile desteklediği iskân tipine tabi kılınmıştır. Mal varlığını Yunanistan'da bıraktığına dair belgeleri olan kişiler ise bedeli karşılında veya kiralama (icar) yoluyla mülk sahibi olabilmişlerdir (İskân Tarihçesi, 1932; akt. Macar, 2015).

Castles ve Miller (1998)'in ikinci göç çağı olarak ifade ettiği 1945'li yıllarda Stalin döneminde Sovyetler Birliği ile Yugoslavya ve Bulgaristan'da uygulanan reformlar, Türkiye'yi Doğu Avrupa ve Kafkaslardan gelen zorunlu göçün hedef ülkesine dönüştürmüştür. 1960 yılına kadar Balkanlardan Türkiye'ye gelen göçmenlerin %31'inin Bulgaristan, %33.4'ünün Yunanistan ve %22.4'ünün Yugoslavya'dan geldiği öne sürülmüştür (Geray, 1962: 6-12; akt. Özgür, 2015).

Türkiye'nin deneyimlediği diğer büyük göç hareketi Bulgaristan'dan gerçekleşen kitlesel göç hareketleridir. 1923-1939 yıllarında 198.688; 1940-1945 yıllarında 15.744 ve 1946-1997 yılları arasında 603.726 Bulgar Türkü (Pomak) Türkiye'ye göç etmiştir (Kirişçi, 1999). Bulgar hükümetlerince bir güvenlik meselesi olarak görülen Türk azınlığın sadakatinden duyulan şüphe, zamanla Türk azınlıklara yönelik olarak yapılan; Türkçe eğitim veren okulların, camilerin kapatılması, Türklerin ülke içinde yer değiştirmesinin yasaklanması ve Slav isimleri almaya zorlamalarına kadar varmıştır (Poulton, 1993; akt. Kirişçi ve Karaca, 2015).

Bulgaristan'dan sonra Türkiye'ye en büyük göç hareketi Yugoslavya'dan olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında 115.427 kişi, ikinci Dünya Savaşı yıllarında 1.671 kişi ve en yoğun göç dalgası olarak nitelendirilen 1954-1960 yılları arasında 150.659 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. 1923-1997 yılları arasında Yugoslavya'dan 305.698 kişi Türkiye'ye giriş yapmış (Kirişçi, 1999), gelenlerin çoğu ülkelerindeki durum normale dönünce geri dönmüştür (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve TODAİE, 2014-2015). 1992-1995 yılları arasında Bosna-Hersek'te meydana gelen olaylar neticesinde de

25.000 Boşnak Türkiye'ye geçici olarak kabul edilmiş ve bu kişilerin büyük bir kısmı İstanbul ve Bursa illerinde akrabalarının yanlarına yerleştirilmiştir. Türkiye'nin göçmen kabul ettiği bir diğer Balkan ülkesi Romanya'dır. 1930'lu yıllarda Türkiye ile imzalanan ikili antlaşma sonucunda 117.095 Türk ve Tatar Türkiye'ye göç etmiştir. Diğer Balkan ülkelerinden gerçekleşen göç hareketleriyle karşılaştırıldığında bu sayı daha azdır (Kirişçi, 1999).

Balkanlar dışındaki bölgelerden "Türk soyu ve kültürü" ne ait olanların göçü çok sınırlı olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yılları ve Soğuk Savaş dönemindeki dış politikalar sonucu Türkiye, Sovyetler Birliği'ndeki Türk, Tatar ve Çerkezlere ilgi göstermemiştir. Bu bölgeden göçmen olarak kabul edilen ve istisna olarak değerlendirilebilecek topluluk, Ahıska (Mesket) Türkleri olmuştur. Orta Asya içinde çeşitli yerlere göç ettirilen Ahıska Türkleri, son olarak Özbekistan'da yaşanan etnik çatışmalar sonucunda Ahıska Türkleri temsilcilerinin girişimleri ile 750 kişi (179 aile) Türkiye'ye yerleştirilmiştir (Kirişçi, 1999). 2015 yılında Çin Hükümeti tarafından uygulanan Ahıska Türklerine uygulanan politikalar ve Ukrayna'da meydana gelen olaylar sonucunda ilk etapta 677 Ahıskalı aile Erzincan'a ve 2014, 2015 ve 2015 yıllarında toplam 2.098 kişi Erzincan ve Bitlis'e yerleştirilmiştir.⁹

2.5.2. Iraklı Göçü

Balkanlardan yapılan göçler de kitlesel nitelik taşımaktadır ancak burada ayırt edici olarak ifade edilmek istenen belli periyotlarda yapılan göçlerden çok kısa bir zamanda binlerce kişinin göçüne tanık olunmasıdır. Türkiye'nin deneyimlediği kitlesel göç hareketlerinden biri de 1988 yılında başlayan İran-Irak Savaşı sonucunda Kuzey Irak'taki Peşmergelerin Türkiye'ye sığınması, diğeri ise 1991'de Irak ordusunun Kürt ayaklanmasına karşı başlattığı askeri operasyon neticesinde gerçekleşmiştir.

1991 yılında Irak sınırındaki operasyonlar nedeniyle 1,5 milyon insan yerlerinden edilmiş ve Türkiye ile İran sınırlarına yönelmiştir. Bu süreçte 460.000 kişi Türkiye'ye sığınmış (Kaynak, 1992), daha sonra büyük çoğunluğu kendi yerleşim yerlerine geri dönmüştür.

Irak-İran Savaşı sonrasında Irak kuvvetlerinin Kuzey Irak'ta başlattıkları operasyonlarda 51.000 kişi aileleri ile Türkiye'ye sığınmıştır (Kaynak, 1992). Bu

kişilerin büyük çoğunluğu ülkelerine geri dönmüş, bir kısmı İran'a geçiş yapmış bir kısmı ise üçüncü ülkelere göçmen olarak kabul edilmiştir (Kirişçi, 1999).

Danış (2010) Irak'tan Türkiye'ye yönelen göç akınlarını tarihsel açıdan dört döneme ayırarak analiz etmiştir. İlk dönem Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasından 1980'li yıllara kadar olan ve daha çok Irak'ta kalan Türkmenlerin eğitim ve ticaret amacıyla gidiş geliş yapmalarını kapsayan dönemdir. İkinci dönem 1988 ve 1991 yılları arasında Irak hükümetinin İran'la işbirliği yapmakla suçladığı Kürtlere karşı yürütülen Anfal Harekâtı, 1988'deki Halepçe Katliamı ve İran-Irak Savaşının etkisiyle yaşanan göç hareketlerini kapsamaktadır. Danış (2010)'a göre üçüncü dönem olan 1991 ve 2003 yılları arasında Körfez Savaşı sonrasında uygulanan iktisadi ambargolar ve gittikçe kötüleşen yaşam koşulları nedeniyle göç süreci 1991'de yaşanan büyük çaplı kitlesel göç hareketi kadar olmasa da devam etmiştir. 2003 yılı sonrasında Saddam Hüseyin'in devrilmesi ile Iraklı göçü devam etmiş ve 2007 yılında doruk noktasına ulaşmıştır.

Son yıllarda Ortadoğu'da yaşanan iç savaş ve çatışma ortamı göz önünde bulundurulduğunda halen Irak'tan Türkiye'ye bireysel ve kitlesel göç akınlarının halen devam etmekte olduğu bilinmektedir.

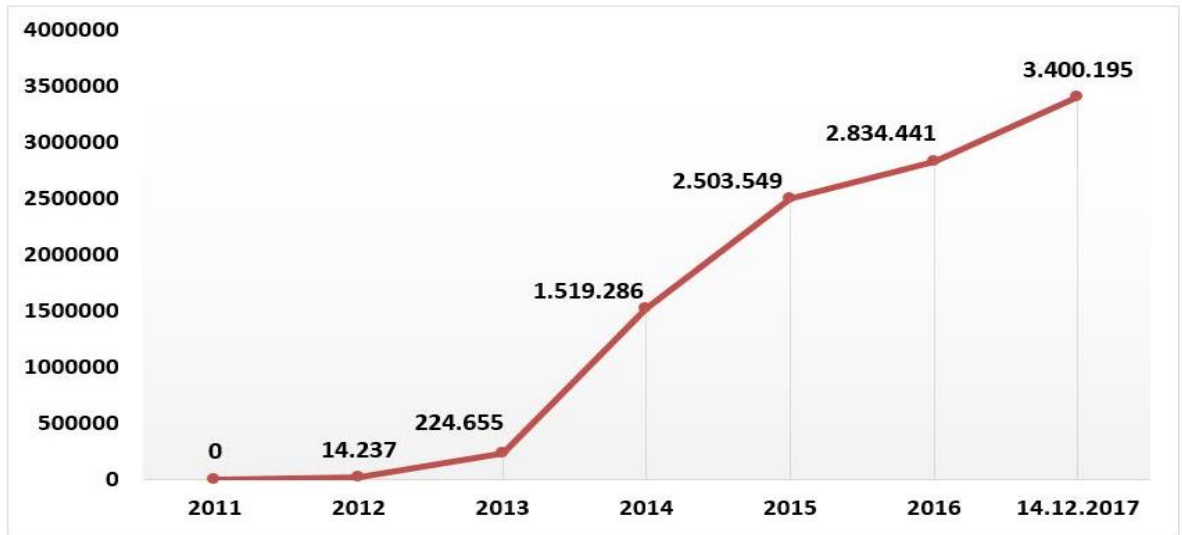
2.5.3. Suriyeli Göçü

2011 yılında Tunus'ta başlayan, kısa sürede diğer Arap ülkelerine de yayılan ve "Arap Baharı" olarak adlandırılan toplumsal hareketlerin yaşandığı ülkelere biri de Suriye'dir. Bu toplumsal hareketlerin rejim kuvvetleri tarafından aşırı şiddet kullanılarak bastırılmaya çalışılması, sonraki süreçte bu durumun sadece muhaliflerle hükümet kuvvetleri arasındaki bir çatışma olmasından çıkmış; farklı etnik kimlik ve dini inanç mensuplarının çatışmasına dönüşmesine neden olmuştur. Yaşanan olaylar ülke içindeki sivilin güvenliğini tehdit eder hale gelmiş ve bu kişilerin güvenli bir bölge bulmak amacıyla hem ülke içinde yer değiştirmeleri hem de komşu ülkelere göç hareketinin yaşanması sonucunu doğurmuştur.

Suriye'deki savaşın yapısı ve içeriğinin değişmesi sonucunda sadece dini inançlarından dolayı katliama maruz kalanlar da (Süryani, Hristiyan, Ezidi) Suriye'yi terk etmiştir (Çağlayan, 2015).

Türkiye'nin 80'li yıllardan bu yana karşılaştığı göç dalgaları, İran, Irak Suriye vb. ülkelerdeki geçici sorunlardan kaynaklanmış ve Türkiye açısından kalıcı bir hal almamıştır. Ancak Suriyeliler ile birlikte Türkiye hem çapı hem de niteliği bakımında tarihinin en büyük göç dalgası ile karşı karşıya kalmıştır (Erdoğan, 2015b). Suriye göçünün daha önceki göçlerden en önemli bir farkı, ilk andan itibaren siyasetin ve devletin gündeminde olması ve kamu otoritelerinin başlangıçtan itibaren BMMYK'yı devreye sokmamasıdır (Erder, 2017).

Türkiye'de Geçici Koruma sağlanan (yani kayıt altına alınan) Suriyeli sayısının yıllara göre değişimi şu şekildedir;

Kaynak: GİGM, Aralık 2017.¹⁰

Şekil 3. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli'ler

2017 yılsonu verilere bakıldığında, illere göre İstanbul'da 536.672 Suriyeli bulunmakta ve en çok Suriyeli nüfusa sahip olan İstanbul'un ardından; Şanlıurfa (461.226), Hatay (456.528) ve Gaziantep (348.059) gelmektedir. Aynı tarihte Kayseri'deki Suriyeli sayısı ise 70.252'dir.¹¹ Tarihsel olarak bakıldığında sınırlarına yapılan uluslararası göç hareketlerine alışkın olan Türkiye için Suriyeli göçü oldukça büyük bir göç dalgasını ifade etmektedir. Bu nedenle ilk etapta Suriyeliler ile ilgili iş ve işlemler Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yürütülmüştür.

Başlangıçta yaşanan kitlesel akının geçici olduğu, ülkelerindeki çatışmalar bitip güven ortamı sağlandığında Suriyelilerin ülkelerine dönecekleri düşünülmüş ve buna göre

politika oluşturulmuştur. Buna göre Suriyelilere öncelikle kitlesel akın sırasında açık kapı politikası uygulanmış ve hukuki anlamda bir statü ifade etmeyen “misafir” ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade sonrasındaki hukuki değişikliklerle ‘geçici koruma’ ifadesini almış, göçmen/sığınmacı kavramları da Suriyeliler için sıkça kullanılan kavramlar olmuştur. Erder (2017)’e göre; ‘yabancı’ ve ‘misafir’ kavramları hukuki olmaktan çok devlet ve toplumun vatandaş olmayanlara yaptığı farklı kabullere işaret etmektedir. Tarihsel ve kültürel geçmişin etkisiyle, gelenlerin bir kısmı, aynı hukuksal konumda olsalar bile bazıları ‘misafir’ bazıları ‘yabancı’ olarak tanımlanabilmektedir.

Suriye’den Türkiye’ye ilk kitlesel nüfus hareketi 29/04/2011’de Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından yapılmıştır. Sınıra yakın noktalarda kurulan kamplarda yaşamaya başlayan Suriyeliler zaman geçtikçe öncelikle sınır kentlerinde kiradıkları evlerde veya akrabalarıyla yaşamaya başlamışlardır (Topal, 2015)¹². Böylece bu kitlesel hareket sınır şehirlerinden iç kısımdaki şehirlere doğru yayılmaya başlamıştır. Bunun nedeni Orhan (2014)’a göre; Türkiye’ye kaçak giriş yapıp kayıt altına alınmayan ve alınmak da istemeyen kişilerin olması, kamp hayatına uyum sağlanmasında yaşanan zorluklar, maddi durumu iyi olanların kamp dışında yaşamayı tercih etmeleri, kampların kapasitesinin dolması ve akrabalık ilişkilerinin oluşturduğu ağın yönlendirici etkisidir.

Türkiye’ye yönelen Suriyeli göçünün önemli bir boyutu da akrabalık ilişkileridir. Özellikle sınır kentlerinde yaşayan Suriyeli Kürtlerin Türkiye’ye göçü buradaki akrabalarının yanına olmuştur. Bununla birlikte Türkiye’deki pek çok aile de Suriye’deki akrabalarını yanına almakta, barınmalarına destek olmakta ve onlara iş bulmaktadır. Ancak ilk aşamada zor koşullara sahip olan Suriyeliler Türkiye’deki akrabaları tarafından hoşgörü ve memnuniyetle karşılanmışsa da zamanla bu durum bir hoşnutsuzluğa neden olmuştur (Orhan, 2014). Sayının gittikçe artması ve geri dönüş süresinin gittikçe uzaması, olası bir geri dönüşün mümkün olabileceğine yönelik gittikçe artan umutsuzluk ve belirsizliğin yaşanmasına neden olmuştur.

Suriyeli göçü konusunda üzerinde durulması gereken bir diğer nokta, göç edenlerin hareket zamanı ve hareket halidir. Çağlayan (2015) tarafından entegrasyonu en kolay grup olarak değerlendirilen ilk grup, Suriye’den birikimleri ve sermayesi ile göçen ve düzenli göçmen görüntüsü bırakan gruplardır. Bu göçmenler belli bir şehri ya da

bölgeyi yaşam alanı olarak seçmiş, dükkân açmış veya bir işte çalışmaktadırlar. İkinci grup belli yetenek ve becerileriyle (ayakkabıcı, inşaat ustası vb.) Türkiye toplumu içerisinde nispeten daha kolay entegre olmuş gruplardır. Çünkü göçmen emeği dünya üzerindeki en ucuz ve örgütlenmenin olmadığı ve en fazla sömürülen emektir. Bu kişileri entegrasyonu ekonomiyle sınırlı ve günü kurtarmaya yöneliktir. Üçüncü grup ise hayatlarını kurtarmak için kaçarak gelen, Türkiye'nin pek çok yerinde sokaklarda ya da çok kötü koşullarda yaşayan ve entegrasyonu en zor olan yoksul göçmen gruptur.

Suriye krizini önemli kılan unsurlardan biri insani boyuttur. Orhan (2014: 7)'in aktardığına göre Suriye'deki tablo şu şekildedir:

Suriye'de 150 bine yakın kişi hayatına kaybetmiş, 3 milyona yakın Suriyeli ülke dışına göç etmek durumda kalmış, 6 milyona yakını yerlerinden edilmiştir. Sonuçta 10 milyon Suriyeli savaştan etkilenmiştir ve yerlerinden edilen bu kişilerin %75'inden fazlasını kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. 3 milyona yakın Suriyelinin büyük çoğunluğuna Suriye'nin dört komşu ülkesi Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak ev sahipliği yapmıştır.

BMMYK'nın Temmuz 2015 raporunda resmi rakamlara göre Suriye'de 4 milyon kişinin yerinden edildiği, bunların üç buçuk milyondan fazlasının Türkiye ve Lübnan'da olduğu belirtilmiştir. Yine bu rapora göre Türkiye'deki Suriyelilerin 1.805.255 olduğu belirtilmiştir¹³

Suriyeli göçü son yıllarda Türkiye'ye yönelen göç hareketleri içinde hem hacmi hem de siyasi ve ekonomik boyutları açısından uzun süreli etkileri olacak gibi görünmektedir. Bu durum Türkiye'de kalıcı olabilecek bir 'yabancı' nüfusu ortaya çıkarmaktadır (Özer, 2015b). Göç deneyimi yalnızca göçmenleri değil, kaynak ülkelerini ve gittikleri ülkeleri de bir bütün olarak etkilemekte, niyetleri ne olursa olsun çoğu göçmen gittikleri ülkelerde yerleşik hale gelmektedir (Castles ve Miller, 1998). Çünkü gittiği ülkede zaman geçtikçe yaşadığı topluma onu göçmenlik dışında bağlayacak başka kategoriler oluşmaktadır (evlilik, dil öğrenme, çocukların okula başlaması vb.). Geçici koruma altındaki Suriyelilerin ise bunların daha da ötesinde, ülkelerindeki iç savaş ve çatışma durumu göz önünde bulundurulduğunda ülkelerine dönmeleri halen olanaksız görünmektedir. Bu durum yapılan saha araştırmalarında da ifade edilmiştir.

Başlangıçta mülteciler Suriye'ye geri dönmek istiyordu. Ama büyüyen kaos ve radikal grupların savaşa artan katılımı sonucu, hemen hepsinde 'geri döndüklerinde karşılaşacakları Suriye'nin artık özlemini çektikleri yer olmadığı' duygusu oluştu (STK Temsilcisi-Hatay) (Dinçer ve diğ., 2013: 16).

Savaş biter ve arzu ettikleri huzur sağlanırsa ülkelerine dönmek istediklerini ifade eden Suriyelilerin hemen hepsi bu konuda son derece karamsar olduklarını ve Suriye'de yakın bir gelecekte barışın ve huzurun gelmesinin artık mümkün olmadığı görüşünü paylaşmaktadırlar. Suriyeliler içinde özellikle kadınların Türkiye'de sürekli olarak kalma arzusunun her geçen gün arttığı gözlenmiştir (Erdoğan, 2014b).

Suriyeli sığınmacılardan özellikle Suriye'de bir şeyleri kalmayanlar ve burada işini tutturanlar Suriye'ye dönmek istememektedir. Bununla birlikte Suriye'ye dönmek için savaşın bitmesini değil siyasi şartların olgunlaşmasını bekleyeceklerini ifade eden Suriyeliler de bulunmaktadır (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016).

“Devletin Suriyeli göçmenleri meşrulaştırması, onların daha önce gelen göçmenlerden farklı olarak, görünür olmalarını sağlamış ve dünyada olduğu gibi Türkiye'de de bu konuyu Kamuoyunun gündemine taşımıştır” (Erder, 2017: 114). Savaş ilk başladığında gelen Suriyelilerin yanlarında taşınabilir değerli eşyalarını getirmeleri ve sanayiler için ucuz işgücü işlevi gördüklerinden şehirlerde yerel halk ile aralarında sorun yaşanmamıştır. Sorun yaşanmamasının bir nedeni de Türkiye hükümeti ve ona yakın hayır kurumları-dernek ve vakıfların Türkiye'nin Suriye'deki iç savaştaki pozisyonunu meşrulaştırmak ve gelenlerin 'saflığına', 'mağduriyetlerine' ve 'gaddar bir rejim tarafından sürüldüklerine' dair söylem oluşturulmasıdır (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016).

Suriye göçü denildiğinde göç literatürü açısından akla “zorunlu göç” veya “düzensiz göç” kavramları gelmektedir. Ülkelerindeki iç savaş ve çatışma ortamı sonucu yerinden edilen Suriyelilerin göçü zorunlu göç hareketi olarak değerlendirilebilir. Geçici koruma

sağlanan Suriyeliler Türkiye'nin açık kapı politikasına istinaden kitleler sınır kapılarından bazen hiçbir kontrole tabi olmaksızın ve belgesiz olarak göç etmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında düzensiz göç hareketi olarak görülebilen Suriyeli göçü, sonrasında kayıt altına alınmaları ve geçici koruma statüsü ile düzenli hale getirilmiştir. Ancak Özer (2015b) başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlerde her gün karşılaşılan ve kayıt altında olmayan Suriyelilerin azımsanmayacak sayıda olduğunu ifade etmekte ve Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin verilen sayıların çok daha üstünde olduğu bir nüfustan söz etmenin mümkün olduğunu ileri sürmektedir. İllere göre bakıldığında Aralık 2017 itibarıyla Suriyeli sayısı şu şekildedir;

Tablo 2. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli'lerin İllere Göre Dağılımı

ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN DAĞILIMI 14.12.2017										ALFABETİK
İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	
	TOPLAM	3.400.195	79.814.871	4.26%		TOPLAM	3.400.195	79.814.871	4.26%	
1	ADANA	169.152	2.201.670	7.68%	42	KAHRAMANMARAŞ	99.168	1.112.634	8.91%	
2	ADİYAMAN	27.775	610.484	4.55%	43	KARABÜK	610	242.347	0.25%	
3	AFYONKARAHİSAR	5.657	714.523	0.79%	44	KARAMAN	656	245.610	0.27%	
4	AĞRI	1.083	542.255	0.20%	45	KARS	206	289.786	0.07%	
5	AKSARAY	2.230	396.673	0.56%	46	KASTAMONU	1.271	376.945	0.34%	
6	AMASYA	586	326.351	0.18%	47	KAYSERİ	70.252	1.358.980	5.17%	
7	ANKARA	92.848	5.346.518	1.74%	48	KIRIKKALE	1.097	277.984	0.39%	
8	ANTALYA	563	2.328.555	0.02%	49	KIRKLARELİ	2.270	351.684	0.65%	
9	ARDAHAN	147	98.335	0.15%	50	KIRŞEHİR	1.098	229.975	0.48%	
10	ARTVİN	60	168.068	0.04%	51	KİLİS	131.793	130.825	100.74%	
11	AYDIN	10.123	1.068.260	0.95%	52	KOCAELİ	44.491	1.830.772	2.43%	
12	BALIKESİR	3.595	1.196.176	0.30%	53	KONYA	97.990	2.161.303	4.53%	
13	BARTIN	65	192.389	0.03%	54	KÜTAHYA	631	573.642	0.11%	
14	BATMAN	20.771	576.899	3.60%	55	MALATYA	25.590	781.305	3.28%	
15	BAYBURT	57	90.154	0.06%	56	MANİSA	8.945	1.396.945	0.64%	
16	BİLECİK	706	218.297	0.32%	57	MARDİN	90.586	796.237	11.38%	
17	BİNGÖL	871	269.560	0.32%	58	MERSİN	191.263	1.773.852	10.78%	
18	BİTLİS	881	341.225	0.26%	59	MUĞLA	12.786	923.773	1.38%	
19	BOLU	1.716	299.896	0.57%	60	MUŞ	1.151	406.501	0.28%	
20	BURDUR	8.369	261.401	3.20%	61	NEVŞEHİR	7.680	290.895	2.64%	
21	BURSA	134.291	2.901.396	4.63%	62	NİĞDE	4.796	351.468	1.36%	
22	ÇANAKKALE	4.476	519.793	0.86%	63	ORDU	799	750.588	0.11%	
23	ÇANKIRI	495	183.880	0.27%	64	OSMANİYE	48.888	522.175	9.36%	
24	ÇORUM	2.464	527.863	0.47%	65	RİZE	834	331.048	0.25%	
25	DENİZLİ	10.205	1.005.687	1.01%	66	SAKARYA	11.295	976.948	1.16%	
26	DIYARBAKIR	31.673	1.673.119	1.89%	67	SAMSUN	5.027	1.295.927	0.39%	
27	DÜZCE	969	370.371	0.26%	68	SİİRT	3.657	322.664	1.13%	
28	EDİRNE	6.493	401.701	1.62%	69	SİNOP	113	205.478	0.05%	
29	ELAZIĞ	7.846	578.789	1.36%	70	SİVAS	3.996	621.224	0.64%	
30	ERZİNCAN	166	226.032	0.07%	71	ŞANLIURFA	461.226	1.940.627	23.77%	
31	ERZURUM	923	762.021	0.12%	72	ŞİRİNAK	14.828	483.788	3.06%	
32	ESKİŞEHİR	3.639	844.842	0.43%	73	TEKİRDAĞ	8.340	972.875	0.86%	
33	GAZİANTEP	348.059	1.974.244	17.63%	74	TOKAT	1.042	602.662	0.17%	
34	GİRESUN	174	444.467	0.04%	75	TRABZON	2.688	779.379	0.34%	
35	GÜMÜŞHANE	87	172.034	0.05%	76	TUNCELİ	110	82.193	0.13%	
36	HAKKARİ	3.826	267.813	1.43%	77	UŞAK	2.078	358.736	0.58%	
37	HATAY	456.528	1.555.165	29.36%	78	VAN	2.804	1.100.190	0.25%	
38	IĞDIR	99	192.785	0.05%	79	YALOVA	3.430	241.665	1.42%	
39	İSPARTA	6.881	427.324	1.61%	80	YOZGAT	3.946	421.041	0.94%	
40	İSTANBUL	536.672	14.804.116	3.63%	81	ZONGULDAK	379	597.524	0.06%	
41	İZMİR	127.164	4.223.545	3.01%						

Kaynak: GİGM, Aralık 2017

Çağlayan (2015)'a göre Suriyelilerin Türkiye'deki dağılımına bakıldığında belli bölgelerde yoğunlaştığı ve bir çeşit gettolaşma görüntüsü yaratmaktadır. Bunun nedeni

sınır bölgelerine yakınlık, o kentin ekonomik kapasitesi, gelen göçmen grubu sindirme kapasitesi ve en önemlisi bir arada olmanın verdiği psikolojik rahatlık ve göçmen ağlarının yarattığı çekim gücüdür.

Suriyeliler can güvenliği açısından Türkiye’de önemli bir sorun yaşamamaktadır ancak Suriye göçünün kalıcılaşmaya başlaması ile ulusal göç ve mülteci politikasındaki köklü sorunla ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunda, Türkiye’nin bu ölçüde büyük, farklı özelliklere ve beklentilere sahip bu göçmen grubuna yönelik uygun düzenlemelere, kurumlara, kaynağa ve deneyime sahip olmaması etkilidir. Belki de bu nedenle, Türkiye’de gelecek umudu göremeyen Suriyeliler daha iyi bir yaşam beklentisiyle Avrupa’ya kaçmaya başlamışlardır (Erder, 2017).

2.5.3.1. Kayseri’ye Suriyeli Göçü

Suriye ile sınır olan illerde, bu sığınmacıların barındırılması için çadır kent ve konteynır kentler kurulmuş, bu geçici barınma merkezlerinde barınma, beslenme, eğitim ve sağlık ihtiyaçları giderilen geçici koruma altındaki Suriyeliler zamanla geçici barınma merkezlerinden çıkıp çevre şehirlere doğru göç etmeye başlamıştır. Türkiye’nin iç bölgelerine doğru seyreden bu göç hareketi peşinde barınma, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçlar konusunda bazı ihtiyaçların ortaya çıkmasına yol açmış zaman ilerledikçe olası bir geri dönüşün mümkün olamayacağı düşüncesi, çalışma izni ve istisnai vatandaşlık konusu gibi daha makro alanda bazı yasal düzenlemelerin yapılmasına yol açmıştır.

Göçün yöneldiği illerden biri olan Kayseri’de son 4 yılda göç eden Suriyeli sayısında çok hızlı bir artış söz konusu olmuştur. Kayseri’de yıllara göre değişen Suriyeli sayısı şu şekildedir:

YIL	TOPLAM
2012	13
2013	287
2014	20.454
2015	39.086
2016	55.430
2017	68.233

Kaynak: Kayseri İl Göç İdaresi Müdürlüğü, 23/11/2017.

Kayseri ilinde, Suriyelilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması noktasında hem kamu kurumları hem de sivil toplum kuruluşları aracılığıyla önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak bu durum bazı toplumsal gerginliklerin yaşanmasına engel olamamıştır. Suriyelilerle ilgili Türkiye kamuoyunda olduğu gibi Kayseri’de de “yardıma muhtaçlık” algısının hâkim olduğu gözlemlenmektedir. Yerel halkın Suriyelilerle ilgili düşünceleri genelde muhtaç, zor durumda, “ilkel”, “cahil” ve “eğitimsiz” insanlar oldukları yönündedir. Bu durum Suriyeli sığınmacıların yabancı düşmanlığına maruz kalmalarına neden olabilmektedir.

2.5.3.2. Yabancıların Çalışma Hayatı ve Eğitim Düzeyi Yüksek Suriyelilere İlişkin Uygulamalar

Genel olarak yabancıların çalışma izinleri ile ilgili sürece yasal olarak bakıldığında, 2007 Sayılı Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Meslek ve Sanatlar Hakkında Kanun ile Türkiye’de birçok meslek Türk vatandaşlarına ayrılmıştır. AB uyum sürecine bağlı olarak 2007 sayılı kanun 2003 yılında kaldırılmış ve 4875 Doğrudan Yabancı Yatırımlar Yasası ile Türkiye’deki yabancı yatırımcılar Türk vatandaşları ile eşit haklara sahip olmuştur. Bununla birlikte 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun¹⁴ ile temelde yabancıların yasa dışı çalışmalarını önlemek amaçlanmıştır. Bununla birlikte çalışma izni verilmesi işlemlerini kolaylaştırmak, yasadışı çalışanları ve yasadışı işçi çalıştıranları daha sıkı takip etmek ve cezalandırmak, yabancılara yönelik olan mesleki yasakları yumuşatmak amaçlarıyla da bir dizi önlem paketi de oluşturulmuştur ancak Türk vatandaşlığı şartı bazı meslekler için halen ön koşul olarak varlığını sürdürmektedir (Pusch, 2010). 2003 yılında yürürlüğe giren 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanuna 2014 yılında “Süresiz Çalışma”yı düzenleyen bir madde eklenmiştir. Buna göre; 6458 sayılı YUKK uyarınca uzun dönem ikamet iznine sahip olanlar veya Türkiye’de kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izni ile kalmış olan veya en az sekiz yıl kanuni çalışması olan yabancılar” a süresiz çalışma izni öngörülmüş, 2016 yılında bu maddenin devamına “eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı, Türkiye’deki faaliyetinin veya yatırımının ülke ekonomisine ve istihdama etkisi önemli olan yabancılar” ifadesi eklenmiştir. Bununla birlikte yabancıların bazı meslekleri yapamamaları konusunda sınırlandırmalar da bulunmaktadır. Lordoğlu (2010)’na göre; yabancılar için yapılan bu kısıtlamanın amacı o ülkede yaşayan yerli halkın çalışma haklarının korunması düşüncesidir. Bununla

birlikte işsizlik oranının yüksek olması ve gelen yabancıların ücretleri düşüreceği gibi endişeler ve bu ekonomik kaygıların yanında bazı ulusalcı düşünceler de bu alandaki kısıtlamaların nedenlerindendir.

Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin çalışabilmesi konusu, kalış süresi uzadıkça önemli bir sorun haline gelmiş, büyük çoğunluğu kamplar dışında yaşayan Suriyelilerin evin geçimini sağlayabilmek için genelde illegal işlerde düşük ücretlere çalışmasına yol açmıştır.

Türkiye’de yaşayan bir yabancınn çalışma izni almasının temel şartı ikamet izni alınmasına bağlandığından bu durum Suriyeliler açısından ilk geldiklerinde sorun yaratmıştır. Çünkü çoğu belgesiz göçmen yani aslında düzensiz göçmen olarak nitelendirilebileceğinden ve Türkiye’nin Suriyelilere “Geçici Koruma” statüsü verdiğinden çalışma izni alınması mümkün olmamaktaydı. Ancak süreç ilerledikçe birçok alanda olduğu gibi Suriyelilerin çalışma hayatları ile ilgili de yasal düzenleme yapılmıştır. “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik”, 15/11/2016¹⁵ tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte Suriyelilerin çalışma izni alabilmeleri için temel şart 6 aydır geçici koruma altında olmak olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte tarım ve hayvancılık alanlarında çalışan Suriyeliler çalışma izninden muaf tutulmuştur. Yönetmeliğin 5. maddesinde çalışma izni ve muafiyeti başvuruları şu şekilde düzenlenmiştir:

- (1) Geçici koruma sağlanan yabancılar, geçici koruma kayıt tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için Bakanlığa başvuruda bulunabilir.
- (2) Çalışma izni başvuruları, geçici koruma sağlanan yabancıları çalıştıracak işveren tarafından e-Devlet Kapısı üzerinden yapılır.
- (3) Bağımsız çalışma iznine başvurma hakkı olan geçici koruma sağlanan yabancılar kendi adına başvuru yapar.
- (4) Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni muafiyeti kapsamındadır. Çalışma izni muafiyeti başvuruları, geçici koruma sağlanan il valiliğine yapılır. Bu başvurular, ilgili valilik tarafından Bakanlığa bildirilir.

(5) Bakanlıkça, mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılara ilişkin il ve kota sınırlaması getirilebilir.

Bu düzenleme ile mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni muafiyeti kapsamına alınmış ancak eğitim düzeyi yüksek olan Suriyelilerle ilgili yeni bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Yabancılar her mesleği icra edememekte olup bazı meslekler kendileri için tamamen yasaklanmışken bazı meslekler Türk vatandaşı olma şartına bağlanmıştır. Bununla birlikte Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelikte; kanunlarda yalnızca Türk vatandaşları tarafından icrasına izin verilen iş ve meslekler için yapılan başvuruların değerlendirme yapılmaksızın işlemde kaldırılacağı ve sağlık meslek mensuplarının Sağlık Bakanlığından, eğitim meslek mensuplarının ise MEB'den veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığından ön izin almaları gerektiği, ön izin belgesi olmayan başvuruların değerlendirme yapılmaksızın işlemde kaldırılacağı ifade edilmiştir.¹⁶ Bu yapılan düzenlemeler diplomalarını yanında getirebilen Suriyeliler için bir umut olsa da eğitim durumlarını ispat edebilecek bir belgesi olmayanların durumu belirsizdir. Bu yönetmeliğe rağmen çoğu Suriyeli halen yasadışı çalışmakta, çoğu işveren sigorta ödemekten kaçındığı için çalışma izni başvurusu yapmamaktadır.

İş piyasasına kaçak olarak katılan yabancıların çoğu kendi vasıflarından bağımsız, daha düşük statülü ve emek yoğun işlerde çalışmaktadır (Lordoğlu, 2010). TBMM'nin İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna bağlı Mülteci Hakları Alt Komisyonunca yayınlanan Göç ve Uyum konulu Raporda (2018); ekonomik, bilimsel, akademik, mesleki deneyim açısından potansiyeli bulunan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Turkuaz Kart verilmesi hususunda yasal düzenleme yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir. Eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı, faaliyetinin veya yatırımının ülke ekonomisine ve istihdama etkisi doğrultusunda göçmenlere verilen Turkuaz Kart geçici koruma altındakilere verilmemektedir.

Arapça konuşmak bir artı değerdir. Bir başka dili konuşan insan kaynağınız var demektir. Arap ülkelerine ticaret yapıyorsunuz, Türkiye ticaret yapıyor. Bu sektörde çalışacak, size katkı sunabilecek 2 milyon Arapça konuşan insan var şu an. Bu pozitif bir durumdur.

İnsanların genel olarak iyi olduğunu var sayarız ve öyledir. İnsanlar genel olarak çalışırlar, üretirler. Bunu siz yasalarınızla kaçak olana doğru itebilirsiniz ya da ana akım olana doğru çekebilirsiniz. Önemli olan, kaçak olandan uzaklaştırmaktır diye düşünüyorum. Dolayısıyla Suriyeliler de, başkaları da Türkiye'ye ekonomik olarak, kültürel olarak bir şeyler katarlar (Sirkeci ve Bardakçı, 2016: 540).

“Türkiye’de bulunan Suriyelilerin nitelikleri konusunda ciddi çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Suriyeliler içinde yer alan kalifiye insanların mesleklerini yapabilme imkânlarına kavuşturulması ve hatta bu konuda uluslararası bir imkân sağlanması için envanter çalışmalarının yapılması gerekmektedir” (Erdoğan, 2015b: 344).

Özet olarak Geçici Koruma sağlanan eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler Türkiye’ye göçün ilk zamanlarında Avrupa, ABD gibi ülkelere yeniden yerleştirilmek için başvuruda bulabiliyor ve GİGM ve BMMYK işbirliği ile bu işlemleri yapılabiliyordu. Son yıllarda Türkiye’nin kalifiye işgücünü kaybettiği düşünmesi neticesinde bu kişiler yeniden yerleştirme prosedürlerine dâhil edilmemiş ve kendilerine yönelik İstisnai Vatandaşlık çalışması başlatılmıştır. Ancak eğitim durumu kayıt sisteminde görülmeyen ya da eğitim durumu belirtilmiş olsa dahi durumunu ispat edebilecek bir diploması bulunmayan Suriyelilerin durumu hala belirsizliğini korumakta, onları emek yoğun ve kendi nitelikleri dışındaki iş kollarında çalışmaya itmektedir. Geçici Eğitim Merkezlerinde çalışan Suriyelilerin durumu da ayrı bir belirsizliği peşinde getirmektedir. Bu merkezlerin kapatılabilmesi söz konusudur. Buraya alınan öğretmenlerin beyan ettiği diplomalar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bu zamana kadar yapılan başvurularda beyan edilen diplomalardan oluşturulan bir havuz sistemi ile karşılaştırılarak araştırılmakta ve başvuruları sonuçlandırılmaktadır. GEM’lerdeki yetkililerle yapılan konuşmalarda buradaki bazı öğretmenlerin bazı Türk okullarına, özellikle İmam Hatip okullarına görevlendirilmesinin yapılmasının söz konusu olabileceği ifade edilmiştir. Ancak konu ile ilgili resmi bir açıklama bulunmamaktadır. Suriyelilere çalışma izni verilemesine dair çıkarılan yönetmeliğin hayatlarında bir fark yaratmadığı bu araştırma sonucundan da anlaşılmaktadır. Vatandaşlık verilmesinin hayatlarında nasıl bir değişiklik yarattığı ya da yaratacağına dair düşünceleri de bu araştırma sonucunda anlaşılması hedeflenen konulardandır.

2.6. TOPLUMSAL KABUL VE UYUM: KAVRAMLAR-TARTIŞMALAR

Toplumların homojenliklerinin bozulması farklı kültürlere sahip toplulukların yer değiştirmeleri sonucunda gerçekleşmiş ve zamanla kültürel farklılaşmanın ortaya çıkmasıyla (Yalçın, 2004) asimilasyon, dışlanma, entegrasyon ve çokkültürlülük gibi tartışmalar gündeme gelmiştir.

Göçmen kabul eden devletler, ortaya çıkan etnik farklılıkları belli politikalarla denetim altına alabilmeyi denemişlerdir. Castles ve Miller (1998)'a göre bu konuda üç farklı model bulunmaktadır: göçmenlerin özellikle emek piyasası gibi toplumun belirli alanlarında tutulduğu fakat toplumsal, ekonomik, kültürel ve politik ilişkilere tam katılımdan dışlandığı, refah sistemlerine, vatandaşlığa ulaşamadığı *ayrıştırıcı dışlama modeli*, göçmenlerden sosyal, kültürel vb. ayırt edici niteliklerini terk etmesinin ve çoğunluktan ayırt edilemeyecek duruma gelmesinin beklendiği ve istendiği tek-yanlı uyum süreci ve politikasını ifade eden *asimilasyon modeli*, göçmenlerin farklılıklarının korunduğu ve toplumsal tüm alanlarda eşit haklarının garanti edildiği *çokkültürcü model*.

Farklı bir kültürel çevreden yeni bir kültürel çevreye gelen bireyler ya da gruplar dört farklı seçenekle karşılaşmaktadır. Bunlar: eritme/assimilation, uyum/integration, ayırım/segregation ve marjinalleştirme/marginalisation (Çağlar, 2011: 93; akt. Çağlar ve Onay, 2015). “Baskın grup, göçmen grubun asimilasyon stratejisini benimsemesini desteklediğinde erime potası (melting pot), ayrılma stratejisini desteklediğinde ayırma (segregation), baskın grup tarafından göçmen grupların marjinalleşmeleri dayatılıyorsa dışlama (exclusion) ve kültürel çeşitlilik destekleniyorsa uyumu temsil eden çokkültürlülük (multiculturalism) olarak adlandırılan stratejiler meydana gelmektedir” (Berry, 2011; akt. Şeker, 2015: 15). Esser (2001: 2-32)'e göre uyum, “parçaların sistemli bir bütün içindeki birliğidir ve bunun karşı durumu segmentasyondur, yani ilişkisiz yan yana bulunma durumudur” (akt. Acar, 2014: 86).

Asimilasyon ise dışarıdan gelen birisinin, göçmenin ya da tali konumdaki bir grubun, egemen olan toplumla ayırt edilemez derecede bütünleşmesi için kullanılmaktadır (Marshall, 1999). Kivisto (2005: 9; akt. Unutulmaz, 2015) ise asimilasyonu “bütün etnik grupların tabi oldukları ve sonucunda baskın kültür, dil ve değerleri kazanarak benimsedikleri toplumsal süreç” olarak tanımlanmaktadır. Asimilasyon konusundaki

çalışmaları ile bilinen Kymlicka, “çoğu göçmenin geri dönme umudu veya fikrine sahip olduğundan dolayı kendi kimlik ve kültürlerini devam ettirmeye önem verdiklerini, çalıştıkları ve yaşamlarını sürdürdükleri ülkenin toplumuna asimile olmak bir yana entegre dahi olamadıklarını görüşünü” öne sürmektedir (Köse, 2012: 14; akt. Çağlar ve Onay, 2015: 53). Asimilasyon modeli, kişilerin yeni bir kültür ve kimliği edinirken kendi dil, kültür ve değerlerini yitirmesi hatta reddetmesi gerektiği yönündeki anlayış nedeniyle günümüzde kabul edilen bir yaklaşım değildir (Unutulmaz, 2015).

Göçmenler ile ev sahibi toplum arasındaki karşılıklı uyuma dayanan çift yönlü ve dinamik bir süreci ifade eden entegrasyon (Niessen ve Huddleston, 2010) ise bütünleşme, uyum gibi anlamlara gelmekte ve “göç eden insanların yaşadıkları ülkenin insanlarına, dil, din, örf ve adetlerine saygılı olması ve kendi dil, din, örf ve adetlerini kaybetmeden bilgilenmesi” olarak tanımlanmaktadır (Karaçay, 2003; akt. Karataş, 2006: 62).

Göçmenlerin ev sahibi toplumun diline, tarihine ve kurumlarına dair temel bilgileri edinmesini sağlamanın başarılı bir entegrasyon için temel olduğu ifade edilmektedir (Niessen ve Huddleston, 2010). Sosyal dayanışmaya, ekonominin güçlenmesine, tarihi dil, din, kültür ve kimliklerin korunmasına ve göçmenlerin ev sahibi ülkelerde marjinalleşmekten, dışlanmaktan ve yoksulluktan uzaklaşmasına hizmet edebileceği iddia edilen entegrasyonun (Çağlar ve Onay, 2015) yapısal işlevselciler açısından asimilasyonla aynı anlama gelebileceği de belirtilmektedir (Karataş, 2006).

Bir toplumsal uyum politikası olarak çokkültürlülük ise farklılık zemininde birliği ifade etmektedir. Çokkültürlülük politikalarında göçmenlerden egemen kültür lehine asimile olmaları beklenmemekle birlikte siyasal kültüre katılmaya gönüllü olmaları beklenmekte ve bunu yaparken kendi kültürel yaşam biçimlerinden vazgeçmek zorunda kalmamaktadırlar (Vatandaş, 2002).

Toplumsal uyum anlamında yapılan uyum çalışmalarına o ülkedeki baskın toplum ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı içeren tepkiler verebilmekte bu durum göçmenlerin amaçlarını gerçekleştirmelerinin önüne geçtiği gibi topluma uyumlarını da olumsuz yönde etkilemektedir (Acar, 2014). Bu nedenle uyum konusunun tek taraflı olarak uygulanmaması hususunda dikkatli olunmalıdır. Bununla birlikte göçmenlere karşı kabul edilmesi mümkün olmayan asimilasyon politikalarının entegrasyon ve uyum adı

altında hayata geçirilmeye çalışılması umulmadık sorunlar yaşatabilmekte ve istenenin tam aksine uyumsuzluk ortaya çıkarabilmektedir (Bayraktar, 2014).

Göç sürecinde insanlar kimliklerini ve aidiyetlerini peşlerinde getirmekte ve göç sonucunda bunları sorgular hale gelmektedirler. İlk kuşakta yoğun olarak yaşanan kimlik ve aidiyet sorunları sonraki kuşaklarda da ikilemlere neden olabilmektedir. Kimlik ve aidiyet sorunu yaşayan göçmenler göç ettikleri yerlerde kabul edilmek için çabalamakta, toplumda etkileşimleri sonucunda toplum tarafından kabul edilme veya dışlanma dinamikleri devreye girmekte, yerel halk ile uyumsuzluk, yabancılaşma ve çatışma gibi toplumsal sorunlar yaşanabilmektedir (Poyraz Tacoğlu, Arıkan ve Sağır, 2012).

Göçmenlerin yaşadıkları sosyal dışlanma göç ettikleri ülkenin göç rejimleri ile ilişkili olup, o ülkedeki yasal statüleri aynı zamanda maruz kalabilecekleri sosyal dışlanmanın çerçevesini de oluşturmaktadır (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011). “Türkiye’nin göçmen gruplara uyguladığı politikalar ve tanıdığı imkân ve haklar, geline ülkeye ve hangi göç dalgası içinde geldiğiyle yakından ilgilidir” (Atasü-Topçuoğlu, 2012: 21). Özer (2015a)’e göre; ‘istenen’ ve ‘istenmeyen’ göçmen ayrımı devlet politikalarını şekillendiren önemli bir etkidir. Bugün her ulus devlet sınırlarını kime açıp kime kapayacağını belirlemektedir. “Her ulus devletin dış göç politikası genel olarak, kendi ekonomisinin gereksinmelerine ya da siyasal çıkarlarına bağlı olarak belirlenir” (Erder, 2017: 111).

Devletlerin yasaları göçmen, mülteci ve sığınmacıların hangi koşullar altında ve hangi haklarla kabul edileceğini belirlerken, aynı zamanda bu grupların yerleştikleri ülkelerdeki yaşam koşullarını da belirler niteliktedir. Bu kanunlarla yabancıların hak ve yükümlülükleri açıklanırken, diğer yandan bu kanunlar aracılığıyla yasal statüsü elde edebilecek olan yabancıların devletle karşı karşıya kaldığında hak talep edebilecek bir konumda olmalarının yolunu açmaktadır. Yasal statülerinin (göçmen, mülteci vb.) olmaması durumunda ise devletlerin uygun gördüğü kadarını verecekleri ‘istisnai haklar bütününden’ öteye geçemeyecektir (Çatır, 2015).

2.6.1. Toplumsal Kabul ve Uyum Açısından Suriyeliler

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’deki Suriyelilerin durumunun hangi model kapsamında nasıl ele alınacağı tartışmalıdır. Bununla birlikte Suriyelilere dair yasal çerçeve de toplumsal kabulleri ve uyumları bağlamında bir çerçeve sunmaktadır. Öncelikle misafir olarak ifade edilen Suriyelilere daha sonra çıkarılan bir yönetmelikle geçici koruma statüsü verilmiştir. Oldukça tartışmalı bir kavram olan “geçici koruma” Suriyelilerin Türkiye’deki geçicilikleri konusunda özellikle göçün yedinci yılı olduğu düşünüldüğünde belirsiz bir kavramdır. Bu geçicilik durumu Suriyelilerin göç ettikleri ülkenin kültür ve yaşantısını öğrenme, dilini öğrenme ve birlikte yaşama konusundaki motivasyonlarını olumsuz yönde etkilemiş ve bu süreçte vurmuştur. Devlet söyleminin geçicilik üzerine olması Suriyelilerin kendi kültürel yaşantılarına daha derinden bağlanmalarına ve bu konuda daha hassas davranmalarına yol açmıştır. Bu durum özellikle büyük kentlerde Suriyeli mahallerinin oluşmasına, bu mahallelerde kendi dilleri ile ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri dükkânların açılması, bu bölgelerde çocuklar için “geçici” eğitim merkezlerinin oluşturulmasına kadar uzanan uygulamaları peşinde getirmiştir. Kayseri’de Eskişehir Bağları olarak nitelendirilen (Danışment, Osmanlı ve Selçuklu Mahalleleri) bölgenin Suriyeli gettosu olarak nitelendirildiği görülmektedir. Bölgeye yapılan ziyaretlerde bölgedeki yerel halk ile Suriyelilerin yan yana ama ilişkisiz olarak yaşadıkları ve aralarında gerilim olduğu araştırma sürecinde de gözlenmiştir. Bu durum bize segmentasyon kavramını hatırlatmaktadır. Bu durum eğer bir toplumsal kabul ve uyum (entegrasyon) çalışması yapılmazsa ileride toplumsal bazı sorunların ortaya çıkacağını işaret etmektedir ki görüşmelerimiz sırasında bu bölgede özellikle gençler arasında çıkan kavga ve olaylardan, kadınlara yönelik rahatsız edici davranışlardan sıkça bahsedilmiştir.

İlk göç hareketinin ardından 7 yıl geçmesi ve Suriye’deki savaş ve iç karışıklıkların halen devam ediyor olması olası bir geri dönüşe dair umudun günden güne azalmasına yol açmaktadır. Bu anlamda Suriyelilerin Türkiye’de ne ölçüde “geçici-kalıcı” olacaklarının, cevabı aranması gereken asıl soru olduğunu ifade eden Erdoğan (2015b), bugüne kadar Türkiye’deki politikaların geçicilik üzerine kurulduğunu ancak bunun her geçen gün “kalıcılığı” da içinde barındırılan kısa, orta ve uzun dönemli stratejileri içinde barındıran bir politikanın gerekliliğini ortaya koyduğunu ifade etmektedir. Suriyelilerin önemli bir bölümünün Türkiye’de sürekli kalacaklarını iddia etmek çok da yanlış

görünmemektedir çünkü kalıcı hale gelme bu işin doğasında vardır. “Bu gruplar ister göç ettikleri toplumlar tarafından yasal olarak ‘geçici’ kabul edilsinler, ister kendi beklentileri nedeniyle kendilerini ‘geçici’ olarak kabul etsinler. Bu göç olayı göçmenler için gerek kendi toplumsal konumları açısından, gerekse yaşadıkları toplumlar açısından geri dönülmez sonuçlar yaratmışlardır” (Erder, 2006: 28). Suriyelilerin kendi ülkelerine döndüklerinde yeniden bir uyum süreci yaşamaları olasıdır. Re-entegrasyon olarak adlandırılan bu süreç göçmenlerin kaynak ülkelerine geri döndüklerinde ülkelerinin ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamına uyum sağlamaları sürecini ifade etmektedir (Çağlar ve Onay, 2015).

Çoğunluğunu çocukların oluşturduğu Suriyelilerin de ilerleyen yıllarda ülkelerindeki kriz çözülse bile Türkiye’de kalmak isteyecek bir Suriyeli nüfusun varlığını gündeme getireceği ortadadır. Suriyeli göçünün başlangıcından beridir devlet tarafından daha çok maddi zorluklar bağlamında vurgulanan Suriyeli göçmenlerin varlığı, bugün Türkiye toplumunu daha farklı sorunlarla yüz yüze getirebilir (Özer, 2015b).

Suriye’deki çatışmaların ne zaman biteceği bilinmemekte ve savaşın da yakın bir zamanda bitmesi olası görünmediğinden uluslararası toplum ve ev sahibi ülkeler tarafından Suriye içinde yer değiştirenler ve Suriye dışındaki ülkelere göç edenlerle ilgili uzun vadede neler yapılabileceği üzerinde durulmalı ve yerinden edilmenin uzun süreceği ihtimaline yönelik planların şimdiden oluşturulması gerekmektedir (Ferris, Kirişçi ve Shaikh, 2013).

İnsani açıdan bakıldığında Suriyelilere tanınan geçici koruma statüsü kapsamında, Cenevre Sözleşmesi’nin mültecilere tanıdığı haklar olan; sağlık hizmetlerinden faydalanma, çalışma hakkı, aile birleşimi ve eğitim haklarından faydalanmaları gerekmektedir. Ancak göçün kitlesel olması nedeniyle entegrasyon sağlanması hem maddi hem de sosyal ve kültürel alanlarda çok ciddi sıkıntı oluşturmaktadır (Kaya ve Yılmaz Eren, 2015).

Bu denli büyük bir kitlenin entegrasyonunun sağlanması oldukça kapsamlı ve ciddi bir araştırma sonucunda ortaya koyulabilecek bir planla mümkündür. Türkiye bir yandan Suriyelilere yönelik geçicilik kavramından vazgeçmemekte bir yandan da kalıcılık vurgusunun olduğu Suriyelilere yönelik uyum çalışmalarını parçalı bir şekilde

gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Ancak uyum konusu tek taraflı uygulandığında asimilasyona doğru kaymaktadır. Belirtildiği gibi entegrasyon çift yönlü bir süreçtir. Suriyelilerin geçiciliğine devlet söylemi olarak bu kadar vurgu yapılması toplumsal kabulün sağlanmasının önüne geçmektedir. En azından bu çapta göç hareketlerinde büyük oranda bir kalıcılığın olabileceği kabul edilmeli ve geçicilik konusundaki söylemler gözden geçirilmelidir.

Entegrasyonun çok önemli bir boyutunu oluşturan eğitim sistemine entegrasyon anlamında Türkiye bazı adımlar atmıştır. 2014 yılı geçici eğitim merkezleri açılmış, buralarda Suriyeli çocuklar kendi dillerinde eğitim görmüştür. Yine geçicilik vurgusu ile oluşturulan bu uygulama nedeniyle tıpkı yetişkinler gibi çocuklar da Türkçe öğrenmeye ilgi duymadılar. Ancak zaman geçtikçe ve geçici olunduğuna dair hem Türkiye halkı hem de Suriyelilerdeki algı değişmeye başladıkça, bu merkezlerdeki Türkçe ders sayısı artırılmış, çoğu kapatılmış ve zamanla tamamının kapatılması planlanmış ve çocuklar Türk okullarına yönlendirilmiştir.

Çocukların Türk okullarına kaydolmaya başlamaları Suriyelilerin ülkelerine geri dönüş meselesini de karışık hâle getirmiştir (Dinçer ve diğ., 2013).

Göçmen çocukların geldikleri ülkelerdeki temel ihtiyaçlarından biri de eğitime erişim hakkıdır (bkz. Topcuoğlu, 2012). 2018 yılına geldiğimizde bu geçici eğitim merkezlerinin sayısının yavaş yavaş azaldığı görülmektedir. Suriyeli çocuklar Türk okullarına yönlendirilmektedir. Bununla birlikte MEB ile GİGM arasında Türkiye'deki Yabancı Kişilerin Uyumunu Kolaylaştırmak Amacıyla Türkçe Dil Kursları, Uyum Kursları ve Mesleki ve Sosyal Becerilerin Yükseltilmesine Yönelik Kursların Düzenlenmesine Dair İş Birliği Belgesi¹⁷ imzalanmıştır. Belgede kurslar 3 faz şeklinde belirtilmiştir:

1. Faz: Türkçe Dil Kursları, 2. Faz: Uyum Kursları ve 3. Faz: Hobi Kursları/Meslek Edindirme Kursları. Burada ikinci faz olarak belirtilen uyum kurslarının içeriği “yabancı kişilerin ülkemizde bulundukları süre içerisinde üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve becerileri içeren, Türkiye'nin Yönetim Yapısı, Türk Hukuk Sistemi, Anadolu ve Türk Kültürü, Toplumsal Düzen vb. konuları içeren ve özel olarak

konunun uzmanlarınca hazırlanacak uyum modülleri ile verilecek kurslardır.

Bütüncül bir uyum/entegrasyon politikasının parçası olmayan bu uygulama, sadece Halk Eğitim Merkezlerinde kişilerin taleplerine göre açılan Türkçe kurslarından ibaret kalmış gibi görülmektedir. Çoğu Suriyelinin bu kurslardan haberi dahi olmamakta, olanlar ise çalışmak ile Türkçe öğrenmek arasında kalmakta ve doğal olarak ailelerinin geçimlerini sağlamak amacıyla çalışmayı seçmektedirler.

Bir yandan bu türde uygulamalar varken diğer yandan Suriyelilerin belirsiz statüsü ve nasıl sona erebileceği tartışma konusudur.

Geçici koruma kapsamında geçilen süre Suriyelilere kalıcı olma açısından doğrudan bir olanak sağlamıyorsa da Geçici Koruma Yönetmeliği'nin uygulanması sona erdiğinde, kişiler uluslararası koruma statülerinden birine başvurabilecektir. Bununla birlikte geri göndermeme ilkesi ve Suriye'deki karışıklıkların yakın bir zamanda düzeleceğine dair işaretlerin olmaması Suriyelilerin Türkiye'de daha uzun süre kalacağını göstermektedir. Geçici koruma kapsamı itibariyle Suriyelilere Türkiye'de kalıcı olmak açısından doğrudan olanak sağlamasa bile bu çerçevede Suriyelilere sağlanan hak ve hizmetler bir yandan Türkiye'de kendilerine yaşam kurmalarını kolaylaştırmaktadır (Özer, 2015a). Buna bağlı olarak geri dönüşün kısa sürede gerçekleşmemesi durumunda, gittikleri ülkenin dilini öğrenen, burada iş bulup çalışan ve çocuklarını da okula gönderen göçmenlerin ülkelerine geri dönüş motivasyonları azalmakta ve göçmenler gittikleri ülkede kalıcı olabilmektedir. Bu nedenle Türkiye halkının uzun zamandır birlikte yaşadıkları yeni bir grup olan Suriyelilere karşı alacağı tavır da önemini korumaktadır ve bu özel olarak yönetilmesi gereken zorlu bir süreçtir (Erdoğan, 2015a).

Savaşla birlikte Suriye'deki yerleşim yerleri yıkılmış ve alt yapı büyük zarara uğramıştır. Savaşın bitmesi durumunda bile Suriyelilerin büyük bir kısmının yıkılan yerleşim yerlerinin tekrar yaşanabilir hale gelmesi ve hayat şartlarının normalleşmesi zaman alacaktır. Bu süreçte Suriyelilerin geri dönmeleri zor olacaktır ve bununla birlikte Suriyeli muhalifler açısından mevcut yönetimin devam etmesi de geri dönüş açısından bir engel oluşturmaktadır (Topal, 2015). Suriyelilerin bir kısmının ülkelerine dönmeyeceği ihtimali bile yeni bir politikanın oluşturulmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu politika kapsamlı değişiklikleri içermelidir çünkü ilerleyen zamanda

Türkiye’de doğup büyümüş büyük bir Suriyeli genç nüfus barınmakta olacak ve toplumun bir parçası haline getirilecek olan Suriyelilerle birlikte uluslararası göç bir kazanç haline getirilebilecektir (Özer, 2015b).

Topal (2015)’a göre; uluslararası külfet paylaşımı açısından değerlendirildiğinde Suriyelilerin ‘yeniden yerleştirme’ kapsamında üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri ve Türkiye’de kalıcılıklarını vurgulayan entegrasyon odaklı çalışmalar bu alandaki etkili çalışmalardan olacaktır. Farklı etnik ve dini kökenlere sahip bireylerden oluşan toplumların uluslararası göçmenlerle birlikte yaşama kültürünü özümseme kapasitesine sahip olduğunu belirten Özer (2015), bu noktada önemli olanın halkın ‘yabancı’ olarak gördüğü göçmenlere yönelik politikaları bireysel değil toplumsal bağlamda görmesi olduğunu ifade etmektedir. Çünkü uluslararası göçmenlere sağlanan hak ve hizmetlerin bireysel değil toplumsal kalkınma için gerekli olduğunun vurgulanması, yerli toplumun bu kişileri kabulü üzerinde olumlu etki doğurabilecektir. Suriye’den göç alan komşu ülkeler içerisinde Suriyelilerin entegrasyonu konusunda Türkiye’nin nüfusunun fazla olması, coğrafi büyüklüğü ve ekonomik kapasitesi entegrasyona olumlu etkide bulunabilmekte, dil sorunu ise bir kültürel anlamda olumsuz bir etki olarak karşımıza çıkmaktadır (Orhan, 2014). Bununla birlikte küreselleşmenin bir yandan ulus-devletlerdeki etnik ve ulusal çeşitliliğin belirginlik kazanmasına yol açarken diğer yandan farklı etnik kökenlerden gelen göçmenlerin kendi kültürel özelliklerini yaşatmaları için uygun ortam yarattığı (İçduygu, 2010) göz önünde bulundurulmalıdır.

2.6.2. Suriyelilere Yönelik Yabancı Düşmanlığı İhtimali

Suriye’den Türkiye’ye yönelen göç, uluslararası göç olgusunun yasal boyutu kadar toplumsal boyutunun da önemli olduğunu göstermektedir. Türkiye açısından bu tür göç hareketlerine yönelik politikalar oluşturmak ve halk tarafından bu ‘yeni’ göçmen grubu ile birlikte yaşamak henüz yeni bir deneyimdir. Çağlayan (2015)’a göre; her göç olayı kendine has, bir diğerine benzemeyen biricik bir durumdur. Doğal olarak her göçün yarattığı sosyal etki de kendine hastır. Bu bağlamda yapılması gereken dünyadaki diğer göç örneklerinden yararlanıp kendimize ait, özgün bir, bir arada yaşama yolunu bulmaktır. Bunun için de yolumuzu farklılıklar üzerinden değil birliktelikler üzerinden belirlemek gerekmektedir.

Suriyelilerle yerel halk arasında yaşanan gerilimlerin çözümü konusunda Türkiye'nin daha önce benzer olayları deneyimleyen ve buna göre politika oluşturan ülkelerden örnek alabileceği uygulamalar bulunmaktadır. Sirkeci (2016)'nin, Türkiye'ye yönelik göçe ilişkin öngörüsü Suriye'de savaş sürdüğü süreçte ve hatta savaş bittiğinde dahi devam edeceği yönündedir. Bu durumun başka ülkelerde, başka örneklerde de görüldüğünü ekleyen Sirkeci, bu nedenle Suriye meselesinin göç açısından açılmış ve çok uzun süre kapanmayacak bir mesele olduğunu ifade etmektedir. Politika öncelikleri açısından uyum ve nefret suçları, Türkiye'nin acilen el atması gereken konular olarak belirtilmiştir (Sirkeci ve Bardakcı, 2016). Özer (2015a)'e göre, geçen 15 yıl içinde uluslararası göç ile ilişkilendirilebilecek toplumsal sorunlardan fark edilir derecede görünür olan bir soru da yabancı düşmanlığıdır. Bu durum devletin sınır kontrolü dışındaki politika seçeneklerinin gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Göçmenlere karşı oluşan olumsuz tepkiler göç konusunun politikleşmesi üzerinde doğrudan etkili olmasıyla birlikte bu politikleşme konunun 'hak' boyutunun göz ardı edilmesine ve göçmenlerin 'hak sahibi bireyler/özneler' olarak değil 'yardım edilen nesneler' olarak algılanmasına yol açmaktadır. Toplumsal ve siyasal anlamda farklı gruplar arasında bir 'çatışma' nesnesi haline getirilen göçmenler, iç ve dış politikada da önemli konu başlıklarından biri haline gelmiştir (Özer, 2015a). Suriyelileri bir bütün olarak yardıma muhtaç, masum ve ezilen olarak gösteren medyanın söylemine maruz kalan yerel halk, sığınmacılarla karşılaştığında onların da 'insan' olduklarını fark etmiştir (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016).

Yaygın kullanımında basitçe 'adil olmayan davranışlar' anlamına gelen 'ayrımcılık' kavramı, sosyolojide en yaygın biçimde etnik ve ırk ilişkileri bağlamında kullanılmaktadır (Marshall, 1999). Ayrımcılık; ötekileştirme, etnosantrizm ve zenofobi gibi kavramlarla ilişkilidir. "Ayrımcılık, bir gruba veya grubun üyelerine karşı önyargılardan beslenen olumsuz tutum ve davranışların tümüyle ilgili olup, gruba ya da grup üyelerine olumsuz düşüncelerin yanı sıra hoşlanmama, hor görme, kaçınma ve nefret etmeye kadar uzanan olumsuz duyguları içeren tutumlara da yol açarlar" (Göregenli, 2014: 29).

Ayrımcılık kavramı ile yakından ilişkili bir diğer kavram olan öteki kavramı ise; bir ya da daha fazla kişi, kültür ya da toplum tarafından,

geçmiş veya güncel ilişkiler referans alınarak, dikey (sınıfsal) ya da yatay (etnik vb.) olarak farklılaştırılmış ve ayrıştırılmış olan kişi, grup, sınıf, halk vb. şeklinde tanımlanabilir. Etimolojik olarak bakıldığında öteki kelimesinin toplumsal farklılıkları yansıttığı görülmektedir (...) Ben” (“biz”) ve “Öteki” kutupları bağlamında konumlandırılan “Öteki”, en temel noktada bir farklılaştırma eyleminin sonucudur (Nahya, 2011: 30).

Toplumsal hayatta çoğunlukla “yok hükmünde” sayılan mülteciler ayırıcı ve tanımlayıcı söylemlere sık sık maruz kalmaktadır. Çünkü onlar birer yabancıdır ve bu da peşinde “ötekilik” konumunu getirmektedir. Haber kaynaklarında genellikle sorun olarak değerlendirilen Suriyeliler, savaş kurbanı olarak görülseler bile ötekileştirilmektedirler. (Göker ve Keskin, 2015). Suriyeli sığınmacı kimliğinin ötekileştirilmesi süreci, dozu gittikçe artan olumsuz niteliklerle –görgüsüz, tembel, hırsız, tecavüzcü- tasvir edilmeleri sonucunda damgalanmaları, onları dokunulabilecek bir birey/cemaat haline getirmektedir. Bu birey/grup suçlulaştırılmakta, gayri insanileştirilmekte ve şeytanlaştırılmaktadır (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016).

Göç alan birçok ülkede gözlenen ayrımcılık ve dışlanma, gruplararası ilişkiler bağlamında yaşamın neredeyse gündelik pratiklerindendir. Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların memnuniyetle karşılandığını söylemek zor olmakla birlikte, Suriyelilerin, devlete ne kadar yük oldukları, ev kiralalarının artmasına neden oldukları, ucuza çalışıp Türklerin işlerini ellerinden aldıkları, sokakta yaşayıp dilendikleri, bulaşıcı hastalıkların onlardan dolayı arttığı, kendi ülkelerinde de sokaklarda yaşadıkları gibi önyargılar sıklıkla dile getirilmektedir. Tüm bu söylemler linç girişimlerine neden olmakta olan yine çocuklara olmakta ve mendil satan veya ayakkabı boyayan çocuklar şiddetle karşı karşıya gelmektedir (Yalçın, 2017). Özer (2015a)’ın yabancı düşmanlığı ile ilgili Fransa ve Türkiye’de yaptığı çalışma sonucundaki değerlendirmesinde; Fransa’a ‘ulusal kültür ve kimlik’ bağlamında temellendirilen yabancı düşmanlığını, Türkiye’nin Suriyeli göçmenlere daha çok ekonomik sorunlar ve kaynakların paylaşımı üzerinden yaptığını ifade etmektedir.

Suriye göçü başından beri medyanın da gündeminde olan ve devlet yetkililerinin sıkça açıklama yaptığı bir konudur. Bu nedenle Suriyelilere yönelik toplumsal algının nasıl

şekillendirildiği konusunda medyanın rolü göz ardı edilmemelidir. Göker ve Keskin (2015)'in bazı gazetelerde yapmış olduğu haber analizlerinde Suriyelilerle ilgili haberlerde genellikle “savaş”, “yoksulluk” ve “olay/çatışma” temalarının kullanıldığı ve Suriyelilerin ekonomik bir sorunlarla bağdaştırıldığı ortaya konulmuştur. Bununla birlikte yaşanan toplumsal gerilimlerin bireyselliği ifade eden “suç” teması yerine “olay/çatışma” biçiminde sunan medyanın, bu ifade biçimi ile toplumsal gerilimleri bireysel istisna algısının ötesine taşıyarak sığınmacıları genel olarak “rahatsız edici bir unsur” olarak kategorize ettiklerini ifade etmişlerdir (Göker ve Keskin, 2015). Çoğunlukla tekil bir olayı tüm Suriyelilere mal etme gibi genelleyici bir tavır sergileyen medyanın özensiz bir dil kullandığı görülmekte, buna bağlı olarak Suriyelilerin damgalanması yerel halkın tutumunu aşmaktadır (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016).

“Dışarıdan gelenlerin yerel nüfus karşısındaki oranı yükseldikçe, yerel halkın olumsuz tepkilerinde artış meydana gelmektedir” (Orhan, 2014: 18). Erdoğan (2014b); yapmış olduğu araştırmada, Kilis üzerinden verdiği örnekte, Kilis'in 80.000 yerli nüfusa, 100.000'den fazla Suriyeli nüfusa sahip olduğunu ve Suriyelilerin ‘fazlaca görünür olma’ sınırın yerli halk tarafından dışlanmalarına etkisi olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte sosyo-kültürel yapısından dolayı Suriyeliler sınır kentlere kendilerini daha yakın hissettiklerini, yabancı gibi hissetmediklerini ifade etmektedirler. Uyum sorunlarının kısa veya uzun vadede çözümünü göç eden bireyler ile yerli halk arasındaki ilişkiler oluşturmaktadır ki bu da büyük ölçüde tarafların kültür ve ekonomik düzeyleri ile yakından ilişkilidir. Göçmenlerin göç ettikleri kentte özellikle, biyolojik (akrabalık) ve sosyal (kabile, aşiret, vb.) bağlarının olması kentin benimsenmesi ve yerlilerle ilişki kurulmasında önemli bir rol oynamaktadır (Apak, 2014).

Her politika alanı için kapsamlı ve yerli halkın da dâhil edileceği düzenlemelerin yapılması uzun vadede yabancı düşmanlığının önlenmesi açısından önem arz etmektedir. Halkın gündelik hayatlarına dokunan ve içselleştirilmiş bir ‘ortak yaşam’ yabancı düşmanlığının önlenmesinde faydalı olacaktır. Türkiye'nin göçmenlere yönelik politikalarını yeni oluşturmakta olduğu düşünüldüğünde durumun pek çok açıdan lehe çevrilmesi mümkündür (Özer, 2015b).

Uyum kavramının; göçmenlerin kültürel, sosyal, ekonomik, olarak yaşadıkları topluma dâhil edilmesi, aidiyet hissinin geliştirilmesi, farklılıkların karşılıklı tanınması, bir arada

yaşama inancının oluşturulması olarak tanımlandığı TBMM raporunda uyum sağlanamaması sonucunda ortaya çıkabilecek sosyal ve ekonomik maliyetten bahsedilmektedir. Bununla birlikte raporda Göç Politikaları Kurulu tarafından 2018-2023 uyum stratejisinin belirlenmekte olduğu ifade edilmiştir (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu- Mülteci Hakları Alt Komisyonu, 2018). 2014 yılında özel bir göç yasasına sahip olan Türkiye Suriyelilere yönelik yabancı düşmanlığının önlenmesinde bütüncül ve kapsamlı bir göç politikası oluşturabilecek pozisyonudadır. Bu nedenle anlık ve geçici çözümlerden vazgeçilerek Suriyelilere yönelik olumsuz yaklaşımlar derinleşmeden kalıcı bir kamu politikasına ihtiyaç duymaktadır (Özer, 2015a).

Bu noktada üzerinde durulması gereken konu Türkiye’de göç konusunda kalıcı bir kamu politikasının nasıl oluşturulabileceğidir. Özellikle yabancı düşmanlığının ortadan kaldırılması hususuna etnosantrik bir bakış açısından uzak durmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

“Genellikle, bir kişinin diğerlerini, kendi etnik grubunu veya kültürünü merkeze alarak değerlendirmesi olarak tanımlanan etnosantrizm kültürlerarası çatışmanın kaynağını oluşturmakta ve diğerlerini olumsuzlamaktadır” (Acar, 2014: 89). Hem siyasi bir milliyetçilik hem de kültürel olarak etnosantrik bir bakış açısından kaçınılmalıdır. Bu da Taylor (2014)’un ‘tanınma talebi’ kavramıyla ifade ettiği bir biçimde, insanlık onuru vurgusu ile hem bireylerin insan olarak temel haklarının korunmasını, hem de bireylerin özel kültürel gruplara üye olmaktan doğan özgül gereksinimlerini içerecek şekilde mümkündür. Tanınma talebi, kültürlerin kendilerini makul sınırlar içinde savunabilmesinin ötesinde, farklı kültürlerin eşit değerde olduğunu, bu kültürlerin yalnızca varlıklarını sürdürmelerine izin vermekle kalmayıp onların değerli olduklarını ve bu kültürlerin hepsinde insanlığa söylenecek önemli bir şeylerin bulunduğunu kabul etmemizdir.

3. KAYSERİ'DE YAŞAYAN EĞİTİM DÜZEYİ YÜKSEK SURIYELİLERİN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL SORUNLARI

Göç sürecinde peki çok vasıflı insan vasıfsız işlerde çalışmak zorunda kalabilmektedir. Araştırma kapsamında, eğitim düzeyi yüksek olan Suriyelilerin sosyo-ekonomik sorunlarını anlamak amacıyla meslekleri ve çalıştıkları işler, çalışma izinlerinin olup olmadığı, aldıkları ücretler hakkındaki yorumları ve çalışma ortamında fiziksel ve duygusal olarak yaşadıkları sorunlar anlaşılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte bu kişilerin Suriye'deki sosyo-ekonomik koşulları ile buradaki şartları arasındaki farkları görüşmeler sırasında sıkça dile getirmeleri ve çalışma ortamlarında bu durumun yıpratıcı etkisini yaşamaları, bu konularda konuşulurken duygulanmaları sonucunda sosyo-ekonomik sorunların ele alındığı başlığın altında bu sorunları da dile getirilmiştir.

Kültürel sorunlar açısından Türkçe öğrenme motivasyonları ele alınmış ve gündelik yaşam pratiklerinde kültürel anlamda yaşadıkları sorunları anlamak açısından Kayseri halkı ile ilgili düşünceleri öğrenilmeye çalışılmış, hem yerel halk hem de kendi içlerindeki komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri hakkında görüşülmüş, kendilerini eğitim durumu açısından diğer Suriyelilerden farklı görüp görmediklerinin ve kendi aralarında yalıtılmış bir ilişkinin olup olmadığının anlaşılması açısından Suriyelilerle ilgili düşüncelerini ifade etmeleri beklenmiş ve dinsel ritüelleri yerine getirebilme durumları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın amaçlarından biri de toplumsal kabul ve uyum konusunda bazı öneriler geliştirebilmek olduğundan, Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum konusundaki düşünceleri, birlikte yaşama ile ilgili bizzat deneyimleyen kişilerin önerileri ve yabancı düşmanlığı algıları araştırma kapsamında ele alınan ve toplumsal kabul ve uyum başlığı altında yer verilen konulardır.

3.1. KAYSERİ'YE GÖÇTE ETKİLİ FAKTÖRLER

Göçmenlerin tercih ettikleri mekânlar oraların iş olanaklarına göre değişebilmektedir. Kayseri'ye geliş nedenleri üzerinde konuşulduğunda Kayseri'deki iş olanaklarının fazlalığı, organize sanayi bölgesinin olması, geçici eğitim merkezlerinin olması gibi nedenler ifade edilmiştir. Kayseri benzer nedenlerle iç göçün de yoğun olarak yaşandığı şehirlerden biridir.

Kayseri ili, çevre illerden, özellikle Yozgat ve Sivas'tan iç göçün yoğun olarak yaşandığı bir şehirdir.¹⁸ Bunda Organize Sanayi Bölgesi olmasının ve iş olanaklarının fazlalığının etkisi olduğu ve yaşanan iç göçte büyük rol oynadığı düşünülmektedir. Suriyelilerin Kayseri'ye göç etmesinde ve kısa sürede Suriyeli nüfusun artmasında da benzer neden söz konusudur. Nüfusu 1.358. 980¹⁹ olan Kayseri'nin 2017 yılı itibari ile sahip olduğu Suriyeli nüfus 70.563'dir.²⁰

Suriyelilerin Kayseri'ye göç etmelerinde büyük oranda iş olanaklarının fazla olmasının ve Geçici Eğitim Merkezlerinin olmasının etkili olduğu anlaşılmıştır. Kayseri'ye gelen ilk ailelerin akrabalarına şehirdeki iş olanaklarını anlatmaları, aralarındaki ağın etkisiyle çabuk yayılmış ve ildeki Suriyeli sayının artmasında etkili olmuştur.

“Burada ikamet eden bir arkadaşım vardı bana buraya gelirsen herhangi bir işte çalışabilir misin diye sordu ben de tabi çalışırım dedim, burada iş imkânı fazla sanayi kenti burası kiralar da düşük diye söyledi bunun üzerine arkadaş tavsiyesi üzerine buraya geldik.” (H.R. Bey, Makine Mühendisi, Org. San. İşçi).

“Kayseri'deki Suriyeli sayısının artmasında Organize sanayinin olması etkili. Buraya gelip de işsiz kalan yok. Hatay'da inşaatta 30 liraya çalışan işçiler var ve iş bulamıyorlar. Ama burada 60 TL ve kesin bulunuyor.” (H.M. Bey, İşletme Mezunu, İşletmeci).

“İş durumundan dolayı Kayseri'deki sayı arttı. Şimdi şöyle bir durum da var sayı artışı aslında daha fazla artmasını da tetikliyor, neden çünkü mesela Suriyeli diyecek ki bir fırıncı yanında 5 kişiyi çalıştırıyor, bir dil kursu açılıyor daha fazla kişi gidiyor.” (N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezunu, Kayseri'de Yüksek Lisans yapıyor, Öğretmen).

Danış (2010)'ın belirttiği gibi akrabalık, etnik, dini veya ticari bağlarla oluşturulan göçmen ağları göçmenlerin sosyo-ekonomik eklemlenmeleri için önemlidir. Resmi bir bütünleşme sağlanamadığı durumlarda göçmenler 'fili bütünleşme' (Jacobsen, 2001) sağlayabilmek için dini, iktisadi, akrabalık ve benzeri türden çeşitli toplumsal sermayelerini kullanarak, sahip oldukları veya kurguladıkları aidiyetleri sayesinde yeni ortama uyum sağlamayı kolaylaştır ve aynı zamanda konut ve iş gibi birincil ihtiyaçlarını da bu sayede karşılarlar.

Aralarındaki ağları kullanarak Kayseri'ye gelen Suriyeliler gelir gelmez hem iş piyasasına dahil olmuş hem de konut ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Göç sürecine öncelikle iş olanaklarının fazla olması ile birlikte akraba ve arkadaşlara yakın olma, 'tanıdıkların' yakınında olma isteğinin de yönlendirici olduğu anlaşılmıştır.

"Amcamın oğlu buradaydı, tanımadığı yere geldiğinde insan mutlaka tanıdık birilerini arıyor, akrabalarım burada olduğu için geldim. Akrabaların burada olması çok önemli bunun yanı sıra Türkiye'ye ilk geldiğimizde Kayseri'de iş imkânlarının olduğu, ev kiralarının uygun olduğu ve yaşam koşullarının iyi olduğu söylendi. Türkiye'ye gelirken kalabalık bir aile ile geldim, ben eşim, çocuğum annem kız kardeşlerim erkek kardeşlerim toplam 10 kişi geldik. En büyük hedefim herhangi bir iş bulup ailemin geçimini sağlamaktı, ondan dolayı Kayseri'ye geldik." (MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

"Benden 2 ay önce geldi kuzenlerim, ben de direk Kayseri'ye geldim. Kilis, Antep, Ankara, Adana, Antakya, Adıyaman, Urfa, Trabzon'a ziyaret amacıyla gittim. Trabzon Kayseri'den daha iyi ama çok uzak. Ben Kayseri'den daha öteye gitmeyeceğim. En uzak Kayseri, daha uzağa gitmeyeceğim (Yakınlık veya uzaklığı Suriye'ye göre ayarlıyor). Daha uzağa gitmek istemedim, hem uzaklaşmak istemiyorum, hem de gidemiyorum Suriye'ye." (H.M. Bey, İşletme Mezunu, İşletmeci).

"Benim burada bir yeğenim var, onun sayesinde Kayseri iyi bir şehir, ucuz ve yaşanabilir bir şehir dediği için buraya geldik. Direk Kayseri'ye geldik, başka bir şehre gitmedik orada (Suriye) su, elektrik yok, internet yoktu. Hiçbir şey yoktu. Bir ay boyunca insanın düşünmemesi bile insanın zoruna gidiyor. Sıcak su yok, en son artık ne yapacağımı bilemeden sınıra yöneldim." (A.O. Bey, Öğretim Görevlisi, Öğretmen).

“2014 yılında geldik yaklaşık 3,5 yıl oldu. Akrabalarım vardı, eşimin kız kardeşi buradaydı. Onlar evi kiraladılar, her şeyi ayarladılar biz geldik. Kayseri’yi akrabalarımız burada olduğu için tercih ettik. İlk başta Hatay Reyhanlı’da ikamet ettik, daha sonra iş bulduğum için Kayseri’ye geldim.” (S.G. Bey, Avukat, Kayseri’de 6 ay İşçilik yapmış, İşsiz).

“Akrabalarım orada oturduğu ve Suriyeli sayısının fazla olmasından dolayı Eskişehir Bağlarını tercih ettim. Orada bulunmamızın tek nedeni akrabalarım ve herkesin aynı dili konuşuyor olması.” (N.A. Bey, Bilgisayar Ağ Mühendisliği Mezunu, Şirket Elemanı).

Eskişehir Bağları Kayseri’de Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Osmanlı, Danişment ve Selçuklu Mahallelerinden oluşan, genelde müstakil evlerin bulunduğu, orta ve düşük sosyo-ekonomik seviyede hanelerin ikamet ettikleri bir bölgedir. Suriyeli nüfusun büyük bir bölümü (neredeyse yarısından fazlası) burada ikamet etmektedir. Zamanla bölgedeki Suriyeli sayısının artışına bağlı olarak bölgede bir Polis Merkezi oluşturulmuş, yardım veren çeşitli sivil toplum kuruluşlarının şubeleri açılmıştır. İlk gelen Suriyelilerin neden öncelikle bu bölgeyi tercih ettiğine dair hem Suriyelilerle hem de süreci başından beridir takip eden kamu görevlileri ile yapılan sohbetlerde bunun bir tesadüf olduğu, gelen ilk ailelerin buraya yerleşmesi ve onların yönlendirmesi ile gelen diğer ailelerle buradaki sayının arttığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte buradaki evlerin müstakil olmasının sonucunda hepsinde bodrum katı olması ve buraların genellikle depo olarak kullanılmış ya da boş olmaları nedeniyle aslında Suriyelilerin konut ihtiyacının giderilebilmelerinin, yerel halkın ise kira geliri elde edebilmelerinin de bunda etkili olduğu düşünülmektedir. Genelde 3-4 katlı olan evlerin bodrum katları sel riskine açık, güneş almayan, rutubetli, ısınması soba ile sağlanan ve koşulları nedeniyle kirası da düşük olan evlerdir. 2014 yılında 150-200 TL ye ev kiralanabiliyorken şuan kiralar 400-500 TL ye kadar çıkmaktadır. Bölgedeki sayının artışına bağlı olarak Suriyeliler zamanla kendi dükkânlarını açmaya başlamış genelde gıda ve giyim üzerine iş yerleri bulunmaktadır. Bölgeye gidildiğinde Suriyelilerin görünürlüğü fark edilebilmekte, Arapça yazılı dükkânlar dikkat çekmektedir. Hem iç göç hem de dış göç açısından bakıldığında yer değiştiren topluluğun göç ettiği yerde değişim yarattığı görülür. İç göçte gecekondulaşma, dış göçte göç edenlerin oluşturdukları gettolar, göçmen mahalleleri buna örnektir. Erder (2006)’e göre; gettolar “genellikle düşük

toplumsal konumlu göçmen gruplarının yoğunlaştığı, *özel farklılaşmış mekânlar*” olarak tanımlanmakta olup bu mekânlarda göçmenler değişim sürecine girmekte ve yeni yaşam biçimleri kurmaktadır. Bununla birlikte görüşmeler sırasında dikkat çeken bir nokta eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin çoğunun Eskişehir Bağlarında yaşamadıklarının anlaşılmasıdır. Ev kiralama süreçlerinde özellikle Eskişehir Bağlarına gidilmek istenmediği ve hem Suriyelilerin orada yoğun olması ve bu açıdan güvenilir bulunmaması hem de ulaşım olanakları açısından genelde şehir merkezinde ikamet etmek istedikleri anlaşılmaktadır.

Görüşmelerde Kayseri’nin tercih edilmesinin nedenleri üzerinde durulurken muhafazakâr bir şehir olduğu da ifade edilmiştir.

“Dayım benden iki ay önce Hatay’a gelmiş orada karşılaştığı biri ona Kayseri’nin çok büyük, Müslüman, iyi ucuz, yaşanabilir bir şehir olduğunu söylemiş. Dayım Kayseri’ye geldiğinde bir vakıf ev kiralamış ve yardım etmiş. Çocukları bir ay içinde iş bulmuşlar o zamanlar Suriyeli sayısının az olmasından dolayı. Çalışıyor, yaşıyorlar çok güzel. Bana buranın iyi olduğunu söyledi ben de geldim.” (H.M. Bey, İşletme Mezunu, İşletmeci).

“Kayseri’de arkadaşım olduğu için onun tavsiyesiyle geldim. Ben geldikten sonra ailem de buraya geldi. Arkadaşım buranın muhafazakâr ve ucuz bir şehir olduğunu söyledi, bir de fazla Suriyeli yok dediler.” (E.O. Bey, İnşaat Mühendisi, Öğretmen, yaklaşık 2 senedir Kayseri’de yaşıyor).

“Kayseri’yi sevdim ve alıştım buraya, muhafazakâr bir şehir. İdlib’den geldim ben bir buçuk yıl önce. İlk olarak Antakya’ya geldik bir buçuk ay orada kaldıktan sonra Kayseri’ye geldik.” (O.A. Hanım, Arapça Öğretmeni, Öğretmen).

Göç eden Suriyelilerin bazıları Suriye’de yüksek lisans eğitimlerini tamamlayamadıklarından gittikleri şehirlerde dil öğrenme olanaklarını, eğitimlerine devam edip edemeyeceklerini araştırdıklarını da anlaşılmıştır. Bu durumun açıkça dikkat çektiği bir görüşme şu şekildedir;

“Türkiye’ye 2013’de geldik. 3 yıldır Kayseri’deyim. İstanbul, Ankara, Erzurum, Gaziantep, İzmit, Trabzon, Hatay, Antalya, Niğde, Adana, Urfa, Mersin şehirlerine gittim. Amacım Türkçe öğrenmek ve iyi bir

üniversite bulmaktı (...) Ben bu şehirleri hem iyi bir dil kursu bulmak hem de Türklerle, Türk öğrencilerle kalma şansı açısından dolaştım. Amacım Suriyelilerin olmadığı bir bölgede kalmaktı. Çünkü Suriyeliler olmadığında Türkçe konuşmak zorunda kalacaktım, yoksa Türkçe öğrenemezdim (görüşmeyi Türkçe yapıyoruz). Mesela Adana'da 6 ay hiç Arapça konuşmadım sadece ailemle Arapça konuşuyordum. 2013'de orada da Suriyeli çok yoktu, sonradan arttı. 2014 gibi de Kayseri'ye geldim.” (N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezunu, Erciyes Üniversitesi'nde Yüksek Lisans Öğrencisi, Öğretmen).

Sonuç olarak Kayseri'ye göç edilmesinde etkili olan faktörler, görüşme sırasındaki ifadelerinden alıntılarla şu şekilde tablolştırılmıştır:

Tablo 3. Kayseri'ye Göçte Etkili Faktörler

Belirtilen Sorunlar	Şehirdeki İş Olanakları, GEM'ler ve OSB'nin Varlığı	Kiraların Uygun Olması	Şehirde Üniversitelerin Varlığı ve Türkçe Öğrenme Motivasyonu	Muhafazakâr Bir Şehir Olması	Kayseri'de Akraba, Arkadaş ve Tanıdıkların Olması ve Yönlendirmeleri
Görüşmeciler					
1. Görüşmeci	Etkili oldu.	Hayır.	Çocuklarımı eğitim açısından düşündüm, eşim de üniversiteye gidiyor.	Yaşanılabilir bir şehir olduğu söylenmişti.	Tanıdığımız yoktu.
2. Görüşmeci	Kayseri'deki Suriyeli sayısının artmasında Organize sanayinin olması etkili. Buraya gelip de işsiz kalan yok.	Etkili oldu.			Dayım Kayseri'ye geldiğinde bir vakıf ev kiralamış ve yardım etmiş. Çocukları bir ay içinde iş bulmuşlar o zamanlar. Bana buranın iyi olduğunu söyledi ben de geldim.
3. Görüşmeci	Özellikle GEM'lerin fazla olması etkili oldu, gelip hemen öğretmenlik için başvurdum.	Yeğenim Kayseri iyi bir şehir, ucuz ve yaşanabilir bir şehir dediği için buraya geldik.			Benim burada bir yeğenim var, onun sayesinde geldik.
4. Görüşmeci	Hemen iş bulabileceğimi söylediler.	Etkili oldu.			Kuzenlerim vardı burada, buranın güzel bir şehir olduğunu söylediler.
5. Görüşmeci	GEM olması nedeniyle öğretmen olarak çalışabilirim diye düşündüm.	Kiraların uygun olduğunu söylemişlerdi.		Muhafazakâr ve yaşanılabilir bir şehir olduğunu söylemişlerdi.	Kardeşlerim burada olduğu için geldik.
6. Görüşmeci	Kayseri'ye gelme nedenim işti, bana mobilya fabrikasından çalışabileceğimi söylediler.	Hatay'da kiraların uygun olduğunu söylediler.			Tanıdığım yok.
7. Görüşmeci	Etkili olmadı, benim mesleğimde İstanbul'da iş bulmak daha kolay.	Kiraların uygun olması en büyük etkenlerden biriydi.			Annem babam kardeşlerim, amcam burada olduğu için Kayseri'ye geldik.
8. Görüşmeci	Eşim internetten Kayseri'de iş buldu.	Ev kiralari ucuz olduğundan Eskişehir Bağlarında oturmaya karar verdik.		Kayseri'nin insanların inançlı olduğu ve Suriye'ye benzediğini söylemişlerdi.	Eşimin arkadaşı buradaydı.
9. Görüşmeci	İş bulabileceğimi söylediler.	Akrabalardan duyduk.	Üniversite'nin olması nedeniyle eğitime devam ederim diye düşünüyordum.	Önemli olan burada Müslümanlar var, insanlar iyi kültür iyi.	Akrabalarım ve eşimin ailesi burada olduğu için geldik.
10. Görüşmeci	Öğretmen olarak çalışabileceğim için geldim.	Kiraların uygun olduğunu duymuştum.		Arkadaşım buranın Müslüman bir şehir olduğunu söylemişti.	Bir arkadaşım beni yönlendirdi.
11. Görüşmeci	Burada iş bulabileceğimi söylediler.			Kardeşlerim buranın muhafazakâr bir şehir olduğunu söylediler, eşim vefat ettiğinden buranın iyi olacağını düşündüm.	Kardeşlerim burada olduğu için geldik.

12. Görüşmeci	OSB olduğunu ve iş bulabileceğimi duydum.	Hem iş hem ev bulabilirsiniz dediler bize.	Üniversiteden denklik alabilir miyim diye düşündüm.	Daha önce Türkiye'ye gelmiş (Konya) Anadolu insanını sevmiştim.	Kayseri'yi bilmiyordum daha önce tanışık da yoktu.
13. Görüşmeci	Eşim iş bulabileceğini duymuş.				Önce eşim geldi ardından çocuklarla beraber geldik.
14. Görüşmeci	Halen iş arıyorum ama bulamadım.	Bana kiraların uygun olduğu ve ev bulabileceğim söylendi.		Arkadaşım buranın yaşanılabilir bir şehir olduğunu söyledi.	Arkadaşım ve kardeşim burada yaşıyordu bu yüzden geldim.
15. Görüşmeci		Etkisi oldu.		Eşimin arkadaşı buranın muhafazakâr bir şehir olduğunu söylemiş.	Eşimin abisi buradaydı önce eşim geldi ardından biz geldik.
16. Görüşmeci	Burada OSB'nin olduğunu ve iş bulabileceğimi söylediler.	Arkadaşlarımın kaldığı evde kalmayı planladığım için bu konuyu düşünmedim.	Benim buraya gelirken en büyük hedeflerimden biri de Yüksek Lisans yapmaktı.		Bütün akrabalarım burada olduğu için geldim.
17. Görüşmeci	Niyetim iş bulmak değildi.	Ziyaret amacıyla geldiğim için bu konuyu düşünmedim.			Ablam burada olduğu için ziyaret amacıyla Kayseri'ye geldim. Çıkış yasağı başlayınca dönemedim.
18. Görüşmeci	Niyetim öğretmenlik yapmakta ve Kayseri'de GEM olduğunu öğrendim.	Bu konuya odaklanmadım.	Hem eğitime devam etmek hem de iyi bir Türkçe kursu bulabileceğimi düşündüğüm için geldim.	Üniversiteden bazı arkadaşlarım vardı onlar beni şehrin yapısıyla ilgili bilgilendirdi.	Kayseri'de hiç akrabam veya tanışığım yoktu.
19. Görüşmeci	Zaten iş bulduğum için Kayseri'ye geldik.	Evi falan akrabalarımız ayarladıkları.			Akrabalarım vardı, eşimin kız kardeşi buradaydı.
20. Görüşmeci	Eşim iş bulabilir diye geldik.	Hatay'da buradaki kiraların uygun olduğunu duymuştuk.	Suriye'de iken eğitimimi yarım bıraktığım için Kayseri'de devam edebilir miyim diye düşündüm.		Tanıdığımız kimse yoktu.
21. Görüşmeci	Arkadaşlarım buranın sanayi kenti olduğunu söylediler.	Kiraların ucuz olduğunu söylediler.			Burada ikamet eden arkadaşlarım vardı.
22. Görüşmeci	Hem OSB hem de GEM olması benim için önemliydi.	Uygun ev bulabileceğimi söylediler.		Buranın Müslüman bir şehir olduğunu ve iyi olduğunu söylediler.	Akrabaların burada olması çok önemli ve diğer faktörler de.
23. Görüşmeci		Ucuz evler olduğunu duydum.	Yüksek Lisans yapmak gibi bir niyetim vardı.	Arkadaşım buranın muhafazakâr ve ucuz bir şehir olduğunu söyledi.	Kayseri'de arkadaşım olduğu için onun tavsiyesiyle geldim.
24. Görüşmeci	Eşim burada iş bulduğu için geldik.				Babamın Kayseri'de tanışıkları olması da etkili oldu.
25. Görüşmeci	Kayseri'de ne iş var diye sordum OSB var dediler.	Kiraların ucuz olması gelmemizin nedenlerinden biri.			Arkadaşım Kayseri'deydi.
26. Görüşmeci	Kayseri'de OSB olması ve iş bulmam nedeniyle geldik.	Ben Eskişehir Bağlarından kiralamadığım için ev kiram çok ucuz değil.			Burada hiç akraba ve tanışığım yok.

Hangi nedenle gelinirse gelinsin göçmen ağlarının etkisinin büyük olduğu anlaşılmaktadır. Bir birey ya da aile belli bir bölgeye göç ettiğinde menşe ülkede kalan aile veya arkadaşlarını göç etme konusunda motive etmesinin yanında, aralarındaki bu ağ hedef ülkedeki iş ya da ev ararken kullanabilecekleri bir sermaye olarak değerlendirilebilir. Bu durum göç içinde yeni bir dinamik ve zincir göç etkisi oluşturmaktadır (Sert, 2015).

3.2. SOSYO-EKONOMİK SORUNLAR

Eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin sorunları diğer göçmenlerin yaşadıkları sosyo-ekonomik sorunlarla benzerlik göstermektedir. Düşük ücretle çalıştırılma, kaçak çalıştırılma, çalışma ortamında kötü muameleye maruz kalma gibi sorunlar bu anlamda benzerlik gösterirken, eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin vasıfsız işçilere dönüşmesi ve bunun psikolojik olarak yarattığı olumsuz etki yaşadıkları en büyük sorundur. Türkiye’den Batı Avrupa’ya olan göçlerde Türkiye göçmen işçilerin bir gün evlerine dönüp edindikleri tecrübeleri Türkiye’de hayata geçireceklerini umut etmiş, ancak yurtdışının ekonomik cazibesi nedeniyle Türkiye’deki öğretmenler bile yurtdışında vasıfsız işçilere dönüşmüştür (Yalçın, 2004). Kayseri’de yaşayan eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin, Suriye’deki sosyo-ekonomik durumları ile buradaki durumları arasındaki farkın yıpratıcı etkisi, bazen sırf meslekleri nedeniyle yaşadıkları kötü muamele bu konuda dikkat çeken durumlardır.

3.2.1. Düşük Ücretle Çalıştırılma (Ucuz İşgücü)

Suriyeli göçünden en fazla işverenler ve ev sahipleri fayda elde etmiş, çalışma izni olmamasına rağmen düşük ücretlerle illegal olarak çalıştırılanların varlığı nedeniyle işletme sahipleri ve işverenler olumlu etkilenmiştir (Orhan, 2014). Suriyelilerin çalışma hakları ile ilgili düzenlemeler günlük hayata etkileri açısından düşünüldüğünde en fazla tartışılan konu olmuş, dünyanın başka yerlerinde görüldüğü gibi göç akınlarının en fazla tedirginlik yarattığı konu iş piyasasındaki arzın artması ile birlikte ortaya çıkan ucuz işgücü ve rekabet etmek zorunda kalmak ve hatta işini kaybetme riskinin olmasıdır (Erdoğan, 2015a). Bu durum toplum içinde Suriyeliler ile yerel halk arasında gittikçe tırmanan bir gerilime neden olmaktadır. Birçok Suriyeli gibi eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler de göç ederken getirdikleri kaynakları ev kiralama, yerleşme sürecinde

tüketmiş ve durumu bir nebze daha iyi olan arkadaşlarına borçlanmış olduklarından düşük statülü ve mesleki beceri gerektirmeyen, güvencesiz, düşük ücretli ve kayıt dışı işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır.

Eğitim düzeyi yüksek olan Suriyeliler açısından bakıldığında çalışma hayatı açısından iki durum söz konusu olduğu anlaşılmıştır. Birinci durum eğitim düzeyi yüksek olup işin niteliğine bakmaksızın biran önce kaynağa ulaşmak hedeflendiğinden daha düşük ücretli ve saygın olmadığı düşünülen, fabrikalarda işçi olarak çalışan Suriyelilerin durumudur. İkinci durum ise nispeten daha nitelikli olduğu ve Suriyelilerin kendilerini daha iyi hissettikleri Geçici Eğitim Merkezlerinde öğretmenlik yapan eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin durumudur. Burada çalışan Suriyelilere asgari ücret verilmekte, yasal prosedürde bu ücret, gönüllülük esasına göre çalıştıklarından bir gelir kazanma olarak değil yardım olarak geçmektedir. Geçici Eğitim Merkezi (GEM)'nde öğretmenlik yapmak isteyenlere gönüllü olmak istediklerine dair bir evrak imzalatılmakta ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nce yapılan mülakatlar doğrultusunda alınan öğretmenler 15 günlük bir hizmet içi eğitimden geçmekte ve bu eğitim sonunda sınava girmekte, sınavdan ve mülakatlardan aldıkları puanlar doğrultusunda alımlara karar verilmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olup işin niteliğine bakmaksızın biran önce kaynağa ulaşmak hedefleyen ve fabrikalarda çalışan eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin yaşadığı sosyo-ekonomik sorunlar; düşük ücretle çalıştırılma, çalışma izni alınmaması, emek sömürüsüne maruz kalma, çoğu zaman çalıştığının karşılığına alamadan işten çıkarılma gibi sorunların yanında, mesleklerini yapamadıklarından ve düşük statülü olarak değerlendirdikleri bir işte çalışmalarından dolayı saygınlıklarını kaybettiklerini düşüncesi ile baş etmek zorunda kalmaları, Suriye'deki sosyo-ekonomik düzeyleri ile buradaki yaşam koşulları arasındaki farkın yıpratıcı etkisidir.

Fabrikalarda ücretler 900-1300 TL arasında değişmektedir. Yapılan görüşmelerde yerel halktan işçilerle maaşlar arasındaki farka oldukça fazla vurgu yapılmıştır.

“İş yerinde diğer çalışanlarla benim aldığım maaş bir değil, ben az alıyorum. Onlar benim yaptığım işin onda birini yapmadıkları halde benden fazla maaş alıyorlar (...) Geçen mesela Cumartesi gelmesi gereken bir araba Pazar günü geldi, Pazar günü indirilmezse cezası vardı, Cumartesi akşam aradı (işveren) aracın yarın geleceğini söyledi, biz 4 Suriyeliyiz, 4 Türk işçi ile birlikte 8 kişi çalıştık. Malları indirdikten sonra bize 50'er lira

verildi, Türk işçileri 100'er lira verildi. Mecbur! Şimdi benim köyümde askerler var, gidemiyorum çocuklarımı bırakarak gitsem geri dönemem. Birlikte çalıştığım Suriyeliler akrabalarım zaten. İndirme çıkarma işi bizde zaten, aldığımız maaşı da biliyorlar çünkü verilirken yanımızda duruyorlar. Konuşsam anlayacak insanlar değil çünkü anlasalar biz söylemeden anlarlardı. İşin bizde olduğunu biliyorlar, işlerine geldiği gibi davranıyorlar. Her şeyin farkındalar, konuşan işten atılır.” (M.M. Bey, Sınıf Öğretmeni, Bir Depoda Hamallık Yapıyor).

“İlk geldiğimde inşaatta çalışmaya başladım çünkü param yoktu ve çalışmak zorundaydım, şartlar zordu, bir gün çalıştım 15 liraya sabahtan akşama kadar. Geldikten bir hafta sonra hemen iş buldum. İnşaatta fayans işçisi olarak çalışmaya başladım günlük 50 TL alıyordum. Burada 20 gün kadar çalıştım iş bittiği için ayrıldım. Sonra ayakkabı fabrikasında dikiş işinde çalıştım, burada haftalık 150 TL alıyordum, ayda 600 liraya geliyordu, iş kolaydı oturduğumuz yerde çalıştığımız için ama çalışma saati çoktu, 12 saate yakın çalışıyorduk. 5-6 ay çalıştım burada ilk geldiğim haftalık 150 TL ye başladım, daha sonra 170 oldu, 200 oldu. Sonra Suriyeli birinin ekmek fırınında muhasebeci olarak çalışmaya başladım. Şuan ...GEM’de çalışıyorum.” (E.O. Bey, İnşaat Mühendisi, Öğretmen).

“15 tane Türk öğretmen var okulda. Onların aldığı maaş 3600 TL benim aldığım maaş 1300 TL, aynı öğrenciler, aynı eğitim her şey aynı ama onlar daha çok alıyorlar. Ben 22 yıllık öğretim görevlisiyim. O Türk öğretmenler mesela iki yıllık üç yıllık öğretmen ama 3600 TL maaş alıyorlar. Suriye’de maaşı en yüksek olanlar öğretim görevlileri, ben burada üniversitede eğitim verecekken ilkokula döndüm (...) Ben işimden memnunum, yine de bir eğitim kurumundayım.” (A.O. Bey, Öğretim Görevlisi, Öğretmen).

“Organize’de çalışırken, 44 bin dolarlık mal sattım bana maaş bile vermediler oysa sattığının yüzde beşini sana prim vereceğim demişti, prim vermeyi geçtim maaşımı vermedi ve beni işten çıkardı. İlk 4 maaşımı verdi, 700 TL maaş alıyordum, müşteri bulduktan sonra beni kovdu.” (F.R. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunlu, 4 ay Org. San. çalışmasının ardından şuan Öğretmenlik yapıyor.).

“İlk geldiğimde bir iş buldum 10 ay çalıştım, ancak diğer işçilere hatta benden sonra gelenlere zam yapıldığı ve en kıdemli ben olduğum halde bana

yapılmaması sonucunda oradan ayrıldım. Sonra 5 ay işsiz kaldım. Şuan çalıştığım yerde 2 yıldır çalışıyorum. Neden zam yapmadıklarını sorunca, ben böyle yapıyorum beğenirsen kal beğenmezsen git dedi. Mobilya fabrikasıydı, çok zordu, 08.00- 18.30 arası çalışıyorduk, Cumartesi günleri de saat 4'e kadar çalıştırıyorlardı. Burada kanepeler koltuk taşıyordum. Şu an çalıştığım yerde ilk önce mobilya karartma bölümünde çalışıyordum, şu an depoda çalışıyorum.” (AB. O Bey, Avukat, Org. San. İşçi).

“Biz fabrikalara gittiğimizde bir Suriyeli 1000 TL maaşla çalışmayı kabul ediyor ama belki bir Türk işçi gittiğinde 1700-1800 TL ye razı olmayacak belki. Ama fabrika yetkililerinin şunu düşünmesi lazım acaba bu Suriyeli bu ücretle çalışmayı neden kabul etti. Evinde ekmek olmadığı için mi, temel ihtiyaçları bekleyen birileri mi var bunları düşünmeleri lazım. Eskişehir bağlarında insanlar bize şuna söylediler biz siz gelmeden önce en lüks evi 200 TL ile kiralarken ev kiralar 500-600'e çıktı. Buna siz sebebiyet verdiniz diyorlar.” (MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

Çoğu Suriyeli işçinin çalışma izni bulunmamakta bu da işçinin durumunu işverenin insafına bırakmakta, uygun olmayan çalışma koşullarına, maaşlarını alamadan işten çıkarılmalarına itiraz etme hakları olmamaktadır. Ucuz ve illegal işgücünün fabrikalardaki Suriyelilerin sayısının artmasında etkili olduğu anlaşılmaktadır.

“Mülteciler çoğalınca Türklerin hakları gidiyor niçin, Türkler asgari ücretle çalışıyorlar bizler daha az ücretle çalışıyoruz, ne oluyor siz bizim işimizi elimizden alıyorsunuz gibi bir tepki oluşuyor. Bu sıkıntı var. Cumartesi günleri biz tam çalışıyoruz ama ücretimizi az alıyoruz onlar kendi ücretlerini talep edemiyorlar tam bir ücret alamıyorlar. Biz 1000 liraya çalışıyoruz onlar 1400 liraya çalışıyorlar. Bizim çalışma saatlerimiz daha uzun ve sigorta yapmıyorlar bize. İlk geldiğimizde 12-13 Türk, 2 Suriyeli vardı şimdi 11 Suriyeli var, 2 Türk var. Türk işçisi çekildi.” (A.A. Bey, Avukat, İşçi).

Eğitim düzeyi yüksek olup Geçici Eğitim Merkezlerinde çalışan Suriyelilerin durumu da benzer niteliktedir. Yaptıkları iş aynı olmasına rağmen Türk öğretmenlerle aldıkları ücret arasındaki farkın fazla olması onları rahatsız etmekte ve hatta gönüllü olarak çalıştıkları varsayıldığından aldıkları ücret onlara bir hak olarak değil bir lütuf gibi verilmekte ve bu durum onları daha çok rahatsız etmektedir.

“Okulda 7 Türkçe öğretmeni 20 Suriyeli öğretmen var. Geçici eğitim merkezlerinde Türkçe ders sayısı artırıldı, UNICEF’le yapılan protokol gereği Kayseri’ye Türkçe öğretmeni gönderildi. Suriyelilerin fazla olduğu Türk okullarına da bu öğretmenlerden gönderildi. Bu öğretmenler ile ücret farklılığı da var, biz 1300 TL alırken onlar 3000 TL maaş alıyorlar. Çünkü ders saatleri farklı onlar haftada 30 saati rahat dolduruyorken, Suriyeli öğretmen haftada 6-7 saat derse zor girebiliyor. Bununla birlikte Suriyeli öğretmenler gönüllülük esasına dayalı olarak çalıştıklarına dair bir evrak imzalıyorlar ve ücret, öğretmen ücreti değil bir nevi yardım gibi oluyor. Bu ücret kalabalık aileler için yeterli değil.” (E.O. Bey, İnşaat Mühendisi, Öğretmen).

2018 yılında Arapça eğitim verilen Geçici Eğitim Merkezleri’nin kapatılması planlanmakta ve bu nedenle kademeli olarak bazı değişiklikler yapılmaktadır. İlk göç hareketi yaşadığında “geçici” olarak değerlendirilen duruma istinaden çocukların eğitim hizmetin geri kalmamaları amacıyla Arapça eğitim aldıkları, Türk eğitim sistemine entegre olmayan ve acil bir çözüm yöntemi olarak oluşturulan Geçici Eğitim Merkezleri, savaşın uzaması ve geçicilik durumunun gözden geçirilmeye başlanması ile birlikte Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine dâhil edilmeleri ile ilgili çalışmaların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu kapsamda öncelikle sivil toplum kuruluşları tarafından açılan eğitim merkezleri kapatılmış ve bu merkezlerin kontrolü MEB tarafından yapılmış, ardından bu merkezlerdeki Türkçe ders sayıları artırılmış ve 1. ve 2. sınıflara kayıtlar durdurulmuş ve Suriyeli çocuklar kademe kademe Türk okullarına yönlendirilmiştir.²¹ Kayseri’de üç GEM bulunmakta iken 2018 yılında bir tanesi kapatılmış olup halen iki merkez bulunmaktadır. 12. Sınıftan mezun olan öğrenciler MEB tarafından yeterlilik ve denklik sınavına girmesinin ardından diplomalarını alabilmektedirler. Sınavlar Arapça yapılmakta olup bu sınavın en son 2015-2016 eğitim öğretim döneminin sonunda yapıldığı öğrenilmiştir. Bu merkezlerin kapatılacak olması çocukların Türk eğitim sistemine uyum sağlanması, Türkçe öğrenmeleri açısından eğitim düzeyi yüksek anne babalarında tarafından çocuklarının gelecekleri açısından mutlulukla karşılanmıştır. Ancak Geçici Eğitim Merkezlerinin kapatılacak olması buralarda çalışan eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerde geçimlerini nasıl sağlayacakları konusunda belirsizlik ve endişe yaratmaktadır;

“Bizim eğitimli insanlar olarak şöyle bir sorunumuz var. Mesela eşim üzerinden anlatayım. Eşim İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu, Eskişehir Bağlarında öğretmenlik yapıyor, geçen sene eğitim verdi, bu sene eğitim verdi gelecek sene verdi, 3 sene eğitim verdi peki ya sonra... İllaki bu okul kapanacak, eşimi eve gönderecekler. Hadi ben eşimi geçtik ben öğretmenim diyelim, öğretmenler adına konuşuyorum, öğretmenler bir sene iki sene, üç sene öğretmenlik yaptı, ondan sonra okul kapanınca...çünkü bu aralar çocukları kaynaştırmak için Türk okullarına kayıt yaptırıyorlar, ona bir şey demiyorum, karşı da gelemem ama öğretmenlere net bir şey söyleyemiyorlar. Bir öğrenci bir sınavı geçtiğinde ya da sınavı geçemediğinde ne olacağını bilir ama biz bilmiyoruz. Okullar kapanınca benim en iyi yapacağım iş Organize Sanayi’de çalış derler bana, bir öğretmen olarak, yıllarımı harcamış bir öğretmen olarak bana en iyi laf Organize Sanayi’de git çalış olur! Ama ne olacağımızı bilmediğimiz için öğretmendir, doktordur, mühendistir, ne olacağımızı bilmiyoruz. Türkiye devleti bana dese ki böyle yapacaksın, Türkçe öğreneceksin ve Türk okullarında eğitim vereceksin desin ben burada ömrümün sonuna kadar kalırım ama demediği için bana diyecek ki bu koşullara razı mısın değil misin, razıysan kal, razı değilsen ben kendi yoluma bakarım, başka bir ülkeye giderim, kendime özel bir iş bakarım, başka bir şehre gideri, bir şey yaparım. “Göçmek” (Avrupa ülkelerine gitmek için yapılan başvuru) için başvurduğum haber yok, bana vatandaşlık geldi mesela görüşme yaptık daha haber yok. Ne olacağımı bileyim ki ondan sonra ben ne olacağımı karar vereyim.” (AB. O Bey, Avukat, Org. San. İşçi).

3.2.2. Çalışma Saatlerinin Uzunluğu

Görüşmecilerin çoğu çalışma saatlerinin uzun olmasının aile hayatına olumsuz etkisinden yakınmaktadır. Bu durum yerel halk ve işverenler tarafından, Suriyelilerin iş beğenmemesi, tembel olması, çalışmayı sevmemesi gibi algılanmaktadır. Görüşmelerden anlaşılmaktadır ki, bu durum alışlagelen yaşantının farklılaşmasıyla, diğer bir deyişle Suriye’deki iş hayatının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Yapılan görüşmelerde Suriye’deki çalışma saatlerinin daha kısa olduğu ve çalışma hayatında egemen olan erkeklerin evle ilgili bütün sorumluluğu da üstlenmelerinden (kira, faturalar, evin ihtiyaçları vb.) ve sosyal ilişkilere daha fazla zaman ayırmalarından (aileler ve akrabalar arası), Türkiye’deki çalışma saatleri uzun gelmektedir. Çoğu

görüşmeci çalışma saatlerinin uzun olmasından dolayı ailelerine, akrabalarına, özellikle çocuklarına zaman ayıramadıklarından yakınmaktadır. Uzun iş saatleri kendilerini çaresiz, yorgun ve mutsuz hissetmelerine de neden olmaktadır.

“Mesela orda halk böyle çalışmaya alışmamış. Şimdi burada Organize Sanayiden örnek vereyim. Sabah sekizde işe başlıyorsun, saat altıda bırakıyorsun. Orada halk mesela dükkân açıyor, gidiyor Lübnan’da çalışıyor, şu işten geliri var (belli sektörlerde ihtiyaç oldukça çalışıldığını ifade etmeye çalışıyor), orada halk böyle çalışıyor, Türkiye gibi sistemli değil. Çalışma saatleri kısadır, 5 e kadar çalışma yok üç buçuğa kadar hizmet sektöründe de. Suriye’de yaşam daha kolay burada zor.” (B.A. Bey, Eczacılık Mezunu, Tercüman/Satış Temsilcisi).

Biz Suriye’de en erken 7’de başlarız 11 de paydos yaparız, ama burada çalışma yerleri çok fazla. Hatta ilk çalıştığım yer iyi olmasına rağmen sürenin fazla olmasından dolayı ayrıldım. Çünkü bu şekilde eve vakit ayıramıyorsunuz, kendinize vakit ayıramıyorsunuz.”(MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

“İlk geldiğimde 3 gün fabrikada çalıştım. Çalışma saatleri ağır olduğundan çalışamadım. 3 yıl inşaatlarda çalıştım, çelik kapı ve iç kapı takma işleri, 2 gün çalışıp bir gün dinlenirdim. Sonra dükkân açtım. Suriye’de öyle çalışmıyordum ben, alışkın değilim. Burada her gün yediye on kala çıkardım, yediyi çeyrek geçe ya yedi buçukta eve gelirdim. Çok çalışıyordum o yüzden, fabrikadakiler de biliyorsunuz çok yumuşak yüzlülerdir (!).” (H.M. Bey, İşletme Mezunu, İşletmeci).

Çalışma saatlerinin alıştıklarından daha fazla olması Suriyelilerin kendilerini çaresiz ve hatta makine gibi hissetmelerine neden olmuştur. Bu durumun daha ne kadar süreceğinin belirsiz olması da ayrıca huzursuzluk yaratmaktadır.

“Zaten iman var, ben o yüzden hayata devam ediyorum, borcum var düşünüyorum nasıl çalışıp vereceğim, demir çelik fabrikasında çalıştım valla sabah 7.30 gidiyordum akşam 10.30 da eve geliyordum, hiçbir şey görmüyorum sonra düşünüyorum sen eşek sen makinesin insan değilsin, ne için para için! Tamam, ama ne zaman bitecek! Önümde iki seçenek var; ya vatandaş olacağım Türkçeyi daha iyi öğreneceğim aynı sizin gibi

konusacağım, ya da göç edeceğim, ikisi de olmazsa ben ölüm!” (M. A. Bey, Metalürji Mühendisi, İşçi).

“En büyük sıkıntı dil sorunu, ikinci olarak çalışma saatleri, ben bir insanım makine değilim, sabah işe giderim akşam eve gelirim, uyurum sabah işe giderim kalan günleri ailemle geçiririm benim hayatım bu. Suriye’de o kadar samimiydik ki. Türkiye’de sabah işe gidiyorsun akşam geliyorsun zaten darmadağınsın işten dolayı o yüzden hemen uyuyorsun, sabah tekrar gidiyorsun!” (AB. O Bey, Avukat, Org. San. İşçi).

3.2.3. Çalışma İzninin Alınmaması

Tarım ve hayvancılık sektörlerinde çalışma izninden muaf olmaları bazı Suriyeliler açısından faydalı olmuştur. Ancak görüşmelerdeki ifadelerden bu yönergenin eğitim düzeyi yüksek olan Suriyelilerin hayatlarında hiçbir değişim yaratmadığı, çalışma izinlerinin olmadığı ve bazılarının haberinin dahi olmadığı anlaşılmaktadır.

“Çocuğum savaşta yaralanmadı burada yaralandı. İki kere fabrikada yaralandı. Bir yerinde 6 bir yerinde 7 dikiş var. Yüzünde bir leke var. Hep iş kazası! Çalışma izni yok mu? Yok. Çalışma izni olsa çalıştırmazlar ki. O zaman sigortası olacak, daha çok masraf olacak, çalıştırmazlar öyle. Az ücret verelim diye alıyorlar zaten. Madem o kadar veriyorum, ne de olsa o da işçi bu da işçi diyerek Türk işçi alırım derler. 12 saat çalışıyor ayrıca cumartesi de çalışıyor Pazar tatil sadece 1000 TL para alıyor. Çalışma izni olsaydı sigorta asgari ücret vereceklerdi (...)Suriyeliler fabrikalara girdiğinden beri onların maaşları düşük, zam istediklerinde patron vermeyince işlerini kaybedebiliyorlar, patron senin yerine Suriyeli alırım diyor. Suriyelilere zam yapmıyorlar, Türk işçiyi çıkarıp daha ucuza Suriyeli işçiyi alıyorlar. Bu durum işine gelen işverenler oluyor tabi ki. Onlar hem Suriyeli işçiye sigorta yaptırmıyor, hem daha az para veriyor hem de Suriyeli işçinin daha çok iş çıkardığını düşünüyorlar.” (AB. O Bey, Avukat, Org. San. İşçi).

“Başka bir tercih hakkımız yok yani sadece bir tercihim o da bu şekilde yaşamak, ülkeme dönme seçeneğim yok uzak bir ihtimal savaş hala devam ediyor. Ben iş var da çalışmıyorum değil iş yok o yüzden çalışmıyorum. Çalışmak istedim iş aradım ama ben kendi mesleğimi icra edemem yabancı bir ülkedesiniz ve çalışma hakkınız yok, her an risk altındasınız, bir de

psikolojik olarak kötü bir ruh halindesiniz tedavi ettiğiniz bir hasta (illegal çalışsa bile) sizi şikâyet ederse kazandığınızdan da olursunuz.” (S.Y. Bey, Diş Hekimi, İşsiz).

“Yaptığım işi seviyorum ama önyargı var biraz, şimdi bizim okulumuzda 12 tane Suriyeli öğretmen, 8 tane Türk öğretmen vardı. Bizim çalışma konusunda ben mecbur çalışıyorum çünkü bu benim sorunun benim milletim benim sorumum, her türlü çabayı gösteriyordum. Ama şöyle bir durum vardı bizim maaşımız 1300 TL ve sigorta yoktu ve belki maaşını alır belki almazdı. Maaşı ödül gibiydi (...) Türk öğretmen şöyle bakıyor bize “hı 1300 TL alıyorlar!” diyerek bakıyorlar, onlar kendilerini bizden daha üstün görüyorlar.” (N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezunu, Kayseri’de Yüksek Lisans yapıyor, Öğretmen).

“Bu iş yerine başlamadan önce başka bir yerde 900 TL ye çalışıyordum. 4 aş çalıştım orada ama 1,5 aylık maaşımı alamadım, hala alamadım bir hafta sonra gel diyor para yok diyor yani vermedi bir türlü. 1.600 TL alacağım var aslında ama 1300 TL ya düşürdü ama onu da vermedi. Bir hafta sonu gel falan diyor sürekli erteliyor. Maaşımı almak için başvurabileceğim bir yer de yok. Kaçak çalışıyordunuz değil mi? Sigorta yapmıyorlar zaten. Yani eğer fabrika bu şahıs olmazsa olmaz şeklinde bir karar veriyorsa çalışma izni alıyorlar, var şuan çalışma izni olanlar. Oradaki patronların fabrika sahiplerinin düşüncesi şu, eğer ben Suriyelilere çalışma izni alırsam başıma bela alırım hakları olacak, hakkını talep edecek, böyle yapacaksam Suriyeli çalıştıracağıma Türk çalıştırırım diye düşünür. Şuan Suriyeli çalıştırmanın tek nedeni daha avantajlı olduğu için.” (H.R. Bey, Makine Mühendisi, Org. San. İşçi).

3.2.4. Çalışma Ortamında Yaşanan Sorunlar

Araştırmada çalışma ortamında yaşanan sorunların dil bilmemek ve bu nedenle iletişim kuramamak, diğer işçiler tarafından kötü muameleye maruz kalmak ve zaman zaman şiddet içeren olayların yaşanması, dinlenme ve yemek molalarının süresi konusunda yaşanan sorunlar olduğu ve yabancı düşmanlığı algılarının yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Türkçe bilmenin çalışan yabancının çalışma huzurunu olumlu yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Türkçe ve İngilizce bilenler kendilerini ifade edebilme şansları

olduğundan çalışma arkadaşları tarafından daha çabuk kabul görmekte, ancak Türkçe konuşulsa veya Türkmen olunsa dahi işçilerin davranışlarından yabancı düşmanlığına maruz kaldıklarını hissettikleri ifade edilmektedir. Türkmen olan bir görüşmeci durumunu şu şekilde anlatmıştır;

“Dil bilmem nedeniyle sıkıntı yaşamadım. Ama yaşayanlar var. Dil bildiğim için nere gitsem, dış ticaret işinde çalıştığım için de patronlara daha yakınlık gösterdiğim için elemanlardan kötülük görmedim. Ama mesela görüyorsun yani bazı insanlar içinde kinlik hissettiriyor, yani içinde ırkçılık hissettiriyor. Mesela bir örnek vereyim. Sabah selam aleykum diyorum selam vermiyorlar. Bu da mesela benim kültürümde çok yanlış bir şey.” (B.A. Bey, Eczacılık Mezunu, Tercüman/Satış Temsilcisi).

“İlk çalıştığım yerde problem yaşamadım. Hatta İngilizce bilen bir kişi vardı o arkadaş aracılığı ile iletişim kurabiliyordum, öğretmen olduğumu bildikleri için saygılı davranıyorlardı. Ama ikinci çalıştığım yer çelik kapı fabrikasıydı, orada patronlar veya müdürler yaşça benden daha küçüklerdi, orada mümkün olan en kötü muameleyi gördüm. Hatta en son tartıştık onlarla, başka bir bölüme beni alacaklardı, başkaları benden 350 TL fazla almasına rağmen aynı ücretle beni başka bir yere vereceklerdi ben de kabul etmedim (...) Türkçe’ de ilk öğrendiğim şey argo sözler ve küfür sözleri. Sebebi de, ben hayatım boyunca bu kelimeleri kullanmadım kullanmam da, ama ilk önce bunları öğrendim ki bana ne denildiğini hakaret edilip edilmediğini öğreneyim. İlk çalıştığım yerde o kelimeler yoktu, ikinci çalıştığım yerde bu sözler çok kullanılıyordu. Kendi aralarında normal sözler gibi kullanılıyordu. Oradaki işçilerin yaşadığı bütün olumsuzlukları ben de yaşadım. İkincisi bir Suriyeli nefes alsın şöyle bir dakika otursa Suriyeli çalışmıyor derler. Ama bir Türk işçi sigara içsin, bir saat iş yapmasın o hiç göze batmaz.” (MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

“Bazen iyi davranıyorlar bazen kötü. Onlar öyle, insanlar öyle! Nasıl yani, açabilir misiniz biraz? Yani bazen... bazen bağıryorlar (yüzü aniden ciddileşiyor ve gözleri doluyor). Bazen asabiler. Bazen yani, yani nasıl anlatacağım yani. Düşüncelerinde mi ahlaklarında mı, şey yapamadım, yani aileden gelen bir şey mi çok çözemedim ama bazı insanlar var öyle. Asabiler bağıryorlar çağırıyolar durduk yere. Suriyelilere daha fazla var. Neden

ben bilmiyorum. İlk defa ben işçi gibi çalışıyorum belki..., işçiler(in) ilişkileri böyledir. Bilmiyorum. Çok zorlanıyorum bu durumda, ben alışmadım. Ama belki işçi ilişkileri böyle. İki gün önce mesela personel sorumlusu neden 11:30'da lavaboya çıkıyorsunuz da 12:30 da çıkmıyorsunuz diye (yemek molasında) bağırdı, sadece bana değil diğer arkadaşlara da bağırdı. Aslında hepimize bağırıldı ama olan bize oldu biz daha çok ezilmeye çalışıldık.” (C.A. Bey, İşletme Mezunu, İşçi).

Suriyeli işçiler ile yerli işçiler arasındaki gerginliğin şiddete dönüştüğü durumların olduğu da ifade edilmektedir;

“Bugün bir olay oldu mesela Türk işçiler Suriyeli işçiye dövmüş gözünü kanatmışlar, ben şahit olmadım ama sabah olmuş, söylenilene göre Suriyeli işçi izin almadan bir şey almış o yüzden kavga edilmiş.” (AB. O Bey, Avukat, Org. San. İşçi).

“Sonra sıkıntı oldu bir Suriyeli montajda çalışıyor (çelik kapı fabrikası), montajda iki kapı düştü kırıldı sonra 3 Türk Suriyeliyi dövdüler, toplam 60 Suriyeli vardı fabrikada, 400 kişilik fabrikaydı, hepsini topladılar, ben konuştum Türkçe konuşabildiğim için, öyle olmaz öyle yapmayın dedim, biz makine değiliz, biz arkadaşız burada çalışıyoruz, dövmeye gerek yok o kapı kaç para ise 1000 TL mi, biz çok, 50 50 bitti ama dövmek olmaz öyle dedim. Sonra söyledim öyle olmaz patronla konuştum, böyle böyle oldu diye, ne istiyorsunuz dedi bir şey istemiyoruz dedim, polis var kameralar var dedi, sonra adam maaşlarımızı verdi, bütün Suriyelileri kovdu. Kapıyı kırdı diye değil aslında sevmedikleri için, zarar neyse maaşından kesilsin yok, neden o öle yaptı dediler. Zaten bizim hakkımız yok, biz sadece elemanız, ne zaman gel ne zaman git derlerse. Hiçbir şey yok sigorta yok, 60 kişi çıktık. Sonra öbür gün bizi topladı maaş vermek için, sonra sen iyi çalışıyorsun sen iyi çalışıyorsun diye diye 10 kişi aldılar, onlar ne istiyorlar fitne! Suriyeliler de fitneye uydular, sen neden çalışacaksın, sen neden çalışmayacaksın oldu, sıkıntı oldu, Türkler de öyle oturup bizi izlediler, biz mecburuz. Sonra onlar tekrar çalıştı biz gittik (...) Mesela fabrikada o kapı kırılınca oradaki birkaç Türk siz kötüsünüz Suriyeliler kötüsünüz pissiniz diyorlar. Neden öyle diyorum? Ben sigara da içmiyorum onlar içiyorlar. Ben pis değilim diyorum onlar öyle deyince. Fabrikada tuvalete girmek bile sıkıntıydı, tuvaleti pis

birakanlar oluyordu bizden biliyorlardı.” (M. A. Bey, Metalürji Mühendisi, İşçi).

Eğitim düzeyi yüksek olup işçilik yapan Suriyeliler bazen sırf mesleklerinden dolayı iş yerlerinde yıldırıma ve kötü muameleye maruz kalabilmektedir.

“İlk çalıştığım yerde iş yerinin patronu iki kardeşti. Biri çok iyiydi diğerinin tutumu çok katıydı, özellikle bana karşı. Suriye’de iken ne iş yapardın diye sorardı, ben de öğretmenlik yaptığımı söyledim, sırf öğretmen olduğum için gel lan, şunu yap lan şeklinde aşağılayıcı bir tavırla iş yaptırmaya çalışırdı, 8 ay çalıştım burada (...) Türk işçilerle çok iletişim kuramıyorduk, genelleme yapmam doğru değil ama biz bazı şeylerden sonuç çıkarıyorduk mesela zor bir iş geldiğinde bir yük geldiği ya da yükleneceği zaman bizim indirmemizi istiyorlardı, temizlik yapılacaksa Suriyeliler temizlik yapsın diyorlardı. Yemeğe gidileceği vakit en son Suriyeliler gelsin gibi bir şey vardı.” (A.B. Bey, Beden Eğitimi Öğretmeni, İşçi/Öğretmen).

“Çalışma arkadaşlarım mühendis olduğumu biliyorlar, sen mühendissin burada ne işin var kendine başka bir iş bul şeklinde tepki gösteriyorlar. Ben mecburum geçinmek için burada çalışmak zorundayım diyorum bazen dalga bile geçebiliyorlar. Sen mühendissin ama böyle bir yerde bizimle birlikte çalışıyorsun diye gülüyorlar (...) Aramızdaki farklar çok belirgin, kıskançlık da var. Hatta bazen utanıyorlar, çok saygılı insanlar da var. Yaşça büyükler bizim bu şartlar altında çalışmamızı anlayabiliyorlar ve saygı gösteriyorlar. Ama benden yaşça küçük işçilerin bunu anlamaları zor, kıskançlıklarından dolayı hem de eğitim seviyelerinin düşük olmasından dolayı saygısızlık yapabiliyorlar.” (H.R. Bey, Makine Mühendisi, İşçi).

Eğitim düzeyi yüksek olmanın iş bulmayı olumsuz etkilediği durumlar da olabilmektedir;

“Patronum iyi bir insandı ama eğitim durumumu bilmiyordu çünkü ben 2-3 fabrikada iş ararken Suriye’deki mesleğimi sordular ben üniversitede öğretmenlik yaptığımı söyleyince, yok sen bize lazım değilsin dediler. Sonra bana sorduklarında Suriye’de işçi olduğumu söyledim.” (H.V. Bey, Öğretim Görevlisi, İşçi/ Öğretmen).

Görüşmecilerin çoğu iş yerinde yaşadıkları sorunların işlerini iyi yapıp yapmadıklarına göre değil sadece ‘Suriyeli’ yani yabancı oldukları için yaşadıklarını düşünmektedirler.

“Çalıştığım okulda birçok aile çocuklarına Suriyeli bir öğretmenin eğitim vermesini istemiyordu. Benim tek bir hata yapmamı bekliyorlardı. Müdür hep ‘bu Suriyeli öğretmen bunu yaptı’ gibi suçlayıcı ifadeler kullanıyordu. Öğle aralarında bazen annem arıyordu ve Arapça konuşuyorduk çünkü annem başka dil bilmiyor. Beni gören bir öğretmen, bu öğretmen Arapça konuşuyor, bu öğretmen gerçek bir öğretmen değil diyordu. Benden sorumlu olan denetmen (görüşmede “supervisor” şeklinde ifade ediyor) neden sınıfta Arapça konuşuyorsun dile konuştu benimle, ben de öğle arası olduğunu, sınıfta konuşmadığımı, annemle başka bir dilde konuşamayacağımı anlatmaya çalıştım (oldukça öfkeli bir şekilde ve sesini yükselterek ifade ediyor)” (K.Z. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, Ev Hanımı).

“Suriyeli olduğumuz için bizim her hareketimiz başkalarına faul geliyor. Mesela lavabo sallanıyordu zaten çocuk geldi dayandı, lavabo düştü kırıldı az kalsın beni kesip doğrayacaklardı, öyle baktılar bana. Ama benim ne suçum var ki çocuk düşüp kırabilir, bu olabilir yani Suriyeli olmayla alakası yok. Hizmetli gelir işte çocuklar fazla peçete kullanıyor diye eleştirirler.” (F.R. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, 4 ay Org. San. çalışmasının ardından şuan Öğretmenlik yapıyor.).

“Mesela ben otururken hoca; gel gel gel söyle bu çocuk Arapça konuşuyor, bu çocuğa söyle konuşmasın Arapça. Ben gidip çocuğa söylüyorum artık Arapça konuşma bak hocan rahatsız oluyor diye. Yani bundan dertliyim biraz. Tamam kabul ediyorum bu çok büyük bir sıkıntı değil ama nasıl değişsin toplum böyle! Ne demek istiyorsunuz yani toplum böyle derken?Türkiye’de toplum böyle. Mesela bir olay anlatayım size, çanta verdik çocuklara her çantanın içinde 12 adet kalem vardı. Verdik çocuklara bir çocuk kalem tıraş ediyor atıyor kalemleri birinci kalem ikinci kalem, üçüncü kalemi tıraş ettiği zaman bir hoca vurmuş çocuğa, çocuk geldi, ağlıyor niye ağlıyorsun? Hoca bana vurdu, hocayı çağırdık hoca diyor ki bu üçüncü kalemi açıyor, ben çocukken Türk hoca söylüyor, hiç ikinci kalemim olmadı ben olsaydım iki kalem vermem bir kalem verip diğer kalemleri Türk çocuklara verirdim. Yani bu zihniyetteki bu topluma çalışıyoruz. Yani çocuk o sana ne yani üçüncü kalemi açıyorsa. Çocuklara vuruyordu sürekli ama şimdi vuramaz şikâyet geldi çok biz de şikâyet ettik. Ama bir hoca bu hepsi böyle değil iyi olanlar da var. Bir olay anlattım yani daha çok olay var.”

(N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezunu, Kayseri’de Yüksek Lisans yapıyor, Öğretmen).

Her ne kadar doğrudan bu çalışmanın konusu olmasa da yapılan görüşmeler sırasında birçok Suriyeli ebeveyn tarafından çocuklarının okullarda arkadaşları ve öğretmenleri ile sorun yaşadıkları ifade edilmiştir.

İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu, öğretmenlik için formasyon alan ve Kayseri’de özel bir okulda yaklaşık 8 ay İngilizce öğretmenliği yapan bir görüşmeci iş hayatında yaşadığı sorunlardan öyle derinden etkilemiş ki bir süre çalışmak istemediğini, öğretmenlik yaptığı süreçte sırf Suriyeli olduğu için hem iş yerinde yöneticiler ve öğretmenler hem de öğrencilerinin velileri tarafından yabancı düşmanlığına maruz kaldığını ve ayrıca çalıştığı okulda eğitim alan oğlunun da öğretmenleri tarafından hor görüldüğünü anlatmaktadır. Yaşadıklarını çoğu zaman gözleri dolarak, bazen ağlayarak anlatan Zehra Hanım’ın kırılganlığının kızgınlığa dönüşmüş olduğu anlaşılmıştır.

“Benim mesleğim diğer öğretmenlerinkine göre daha zor ve ben daha fazla zorlanıyorum, sadece İngilizce konuşuyorum sınıfta ve bütün sınıflara giriyorum 1-2-3-4. sınıflara. Bu çok zor. Birinci sınıflar mesela daha birinci sınıfta oldukları için onlara İngilizce öğretmek için şarkı söyletiyorum, dans ettiriyorum, bir şeyi anlatmak için çok fazla materyal kullanmak zorundayım. Çok fazla çalışıyorum ve müdür bey sürekli beni takip edip gözlemliyor, sınıfın camından içeri bakıyor. Mesela çocuklara vücutlarını tanıtırken örneğin kulaklar, burun, gözler, dudaklar (burayı şarkı söyleyerek anlatıyor) derken çocuklar “aaaa, bana dokundu, bana dokundu” diye bağırlıyorlar, bilmiyorum neden! (...) Ben gerçekten mesleğimi çok seviyorum ve severek yapıyorum, ben bu işin eğitimini aldım, bütün çocuklar İngilizce öğrensin istiyorum. Ben o kadar çalışıyordum ama takdir edilmiyordu, hiçbir zaman en iyi öğretmen ben seçilmedim! Bu da beni çok üzüyordu (gözleri doluyor). Arkadaşlarınızla aranız nasıldı? Hiçbir öğretmen beni aramıyor, sormuyor. Bilmiyorum neden. Öğretmenler hep Türkçe konuşuyorlardı ama çok hızlı konuştukları için anlamıyordum, bana bir şey söyleyecekleri veya programla ilgili bir şey soracakları zaman İngilizce soruyorlardı. Çoğu tecrübeli değildi, ilk görev yerleriydi, ben tecrübeliydim, ben her zaman onlara öğretiyordum, yardım ediyordum, bana İngilizce konuşamadıklarını söylüyorlardı, sürekli benimle İngilizce konuşmaya

çalışıyorlardı. Benim yakın arkadaşlarımdı ama beni sonradan aramadılar hiç. Bir gün denetmenim aradı sana iş buldum dedi, ben istemedim, çünkü ben çok kırıldım! (gözleri dolarak ve sesi titreyerek). Çünkü ben çok çalıştım ve oğluma çok kötü davrandılar. İstemiyorum! Onlar benim iyi bir öğretmen olduğumu göremediler, sürekli hata yapmamı beklediler. Şimdi benim sınıfım ikinci sınıfta ve şimdi onlara öğretmek çok kolay çünkü ben onları çok iyi eğittim. Durumları çok iyi.” (K.Z. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, Ev Hanımı).

Çalıştığı yerlerde mobbinge maruz kalan ve bu nedenle sık sık iş değiştiren bir diğer görüşmeci olan Muhammed Bey şeker hastası olduğunu ve ağır çalışma koşullarının sağlığını olumsuz etkilediğini, bu nedenle bir ay hastanede tedavi gördüğünü ifade etmiştir. İlaç kullanmak için verdiği molaların bile sorun olduğunu ifade eden görüşmeci fabrikalarda bir insan değil de makine gibi görüldüklerini görüşmede sıkça dile getirmiştir. Geldikten sonra Türkçe öğrenmeye büyük gayret gösterdiğini ve tercüman olarak çalışmanın sağlığı açısından, onun için daha iyi olabileceğini ekleyen Muhammed Bey görüşmemizde tercüman istememiştir. İş hayatında yaşadığını sorunları şu şekilde ifade etmiştir;

“1 Mayıs elemanların bayramı değil mi, biz çalıştık! Pazartesi gününe gelmişti değil mi, Cumartesi Pazar Pazartesi 3 gün tatil, ama biz çalıştık! Mesai yok ben mecbur değilim, hayır sen mecbursun hadi gel! İş yok sen gelmeyeceksin işten çıkacaksın. Ben çalıştım 3 gün, çok yoruldum Salı sabah gitmedim, o gün bir telefon geldi, senin işin bitti diye tamam dedim zaten ben şeker hastasıyım. Şimdi ilaç alıyorum. Bir ay önce devlet hastanesine gittim kan ve idrar tahlili yaptırdım hepsi çok yüksek çıktı, bir tane doktor sen hiçbir işe gitmeyeceksin oturacaksın yatacaksın dedi, hastanede 1 ay yattım. Doktor söyledi bu hap al bu hap al. İşe gidince hapları almaya gidince, bir dakika iki dakika değil mi çok değil, beni görünce “ne yapıyorsun sen!” diyorlar. Zaten hastanede yattığımı biliyor, bu doktorun evrakı dedim, yemeklerden 2 saat önce ve 2 saat sonra benim yemem gerekiyor, öyle dedi, kontrol yapıyorum, evde yap burası değil diye bağırarak konuşuyor, doktor dedi diyorum, ben çocuk değilim diyorum, iş haklarımı biliyorum ne yapayım mecburum diyorum, hadi git dedi gittim çalıştım. (iş kazalarını gösteriyor elinde kolunda). Çalış çalış çalış, iyi çalış, ben hasta oldum!” (M.A. Bey, Metalürji Mühendisi, İşçi).

3.2.5. Kendi Mesleklerini Yapamamak

Eğitim düzeyi yüksek olan Suriyelilerin çoğunun işçi olarak bazılarının ise Geçici Eğitim Merkezlerinde öğretmen olarak çalıştıklarını önceden ifade edilmiştir. Diplomalarını getirebilen Suriyelilerin genelde denklik sorunu bulunmaktadır. Ancak içlerinde yanlarına hiçbir evrak alamadan gelen kişiler de bulunmaktadır. Bu kişiler her ne kadar eğitim durumlarını beyan etmiş olsalar da diplomalarının yanlarında olmaması inanırlıklarının sorgulanmasına neden olmaktadır. Kendi mesleklerinde iş bulabilsin veya bulamasın Suriyeliler ile işverenler arasında güven ilişkisinin kurulması konusunda sorun yaşanmaktadır.

“Organize Sanayideki bir mobilya fabrikasında dış ticaret bölümünde çalışıyorum. Ben ilk geldiğimde eczaneleri dolaştım iş bulamadım eczanelerde. Şimdi bana ne kadar güvenecek o yani Suriye den gelmişim. Güven meselesinden kaynaklı. Ben onu hissettim yani (...) eczanede çalışma izni alamazdım. İsterim ben diplomam denklik yapsın, eczane açamıyorum ben neden benim eczacı olarak Türk vatandaşı olmam gerek.” (B.A. Bey, Eczacılık Mezunlu, Tercüman/Satış Temsilcisi)

“Bilgisayar ağırları üzerinde çalıştığım için yabancı olmamdan dolayı Türk şirketleri benimle çalışmak istemiyorlar, güven problemi yaşıyor. Yani ilk önce benim yapabileceklerimi bilmemelerinden dolayı ikincisi yabancı olmamdan dolayı güvenemiyorlar. Benim yaptığım iş genelde bankaların ve büyük şirketlerin kullandığı bir işlem, birçok bilgisayarı ana bilgisayara bağlamak gerekiyor, bu nedenle güvenmiyorlar. Ben büyük bir bilgisayar şirketinden bir cihaz satın almak istedim, ben satın almaya gittiğimde oradaki şirketteki birisi, Suriyelisin sen, bu cihazdan anlar mısın, bilgin var mı diye sordu. Onlara göre biz Suriyeli olduğumuz için bu cihazları kullanamayız, bilgimiz becerimiz yok (...) Kayseri’de kendi alanımla ilgili bir iş çok aradım ama bulamadım, İstanbul’da durumum daha iyiydi, başvurduğum birkaç yerden benimle görüşmeyi kabul ettiler, seni kabul ederiz ama şu an kendi alanında etmeyiz, normal bir işçi olarak şirkete girersin, birkaç yıl sonra ancak seni kendi uzmanlık alanına veririz ama yine bu şirkette yükselmezsin, bunun tek sebebi Suriye olmandır dediler. Diğer Türk vatandaşlarından sorun yaşanmasın, birileri Suriyeli müdür olmuş demesinler bazı hassasiyetleri gözetmek için olduğunu söylediler” (N.A. Bey, Bilgisayar Ağ Mühendisi, Şirket Elemanı).

“... fabrikalara gittim Organizeye gittim ben mühendisim ama mühendis maaşı istemiyorum normal maaş 1300-1400 TL istiyorum normal maaş bana yeter, Suriyeli yok diyorlar. Hükümetten sıkıntı olur diye almıyorlar, çalışma izni olmadan çalıştırıyorlar, her yer almıyor Suriyeli işçi (...) Fabrikaya gittik, oradaki kadın bana mühendis olarak şimdi olmaz dedi, eleman olarak çalış yarın gel dedi.” (M.A. Bey, Metalürji Mühendisi, İşçi).

“Arkadaşlarım(iş arkadaşları) öğretmen olduğumu biliyorlar, inşallah ülkeneye döner kendi mesleğini yaparsın diyorlar. Suriye’de öğretmensin ama burada böyle çalışmak zorundasın diyorlar. Zaten savaş bitince hep gideceğiz (...) Bazen eve geldiğimde aşırı derecede sinirli oluyorum. Sonra düşünüyorum, yapacak hiçbir şey yok. 12 saat iş yapmak zaten fazlasıyla sıkıcı ve sinirlendirici bir durum. Suriye’de gider 4 saat ders verirdim, öyle çok yorulmazdım. Yaşadıklarımı anlatmam mümkün değil, bunu zaten ancak yaşayan bilir ama benim çalışmaktan başka çarem yok! Çocuklarımın karnını doyurmak zorundayım (...) Geçen sene öğretmenlere denklik için bir sınav yapıldı ben katılamadım, sonra bir daha yapıldı, katıldım, kazandım ama onay bekliyorum. Bayrama kadar geldi geldi, gelmedi Suriye’ye dönmeyi düşünüyorum (yutkunarak anlatıyor). Bu şartlarda Suriye’ye nasıl döneceksiniz? Orada Türk askerlerinin girdiği bölgedeki köylerdeki okullarla anlaşma yapıp çalışmak istiyorum, çocukları eğitmek istiyorum.” (M.M. Bey, Sınıf Öğretmeni, Bir Depoda Hamallık Yapıyor. Bu noktada belirtmek isterim ki Muhammed Beyin beklediği cevap gelmemiş olacak ki görüşmemizden yaklaşık 3 ay sonra her şey için teşekkür ettiğini ve Suriye’ye dönmek üzere olduğunu ifade eden bir mesaj aldım kendisinden).

Yüksek lisans veya doktora eğitimini savaş nedeniyle tamamlayamayan eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler, eğitimlerine Türkiye’de devam etmek isteseler bile ailelerinin geçimini sağlamak için çalışmak zorunda olduklarından ve bununla birlikte her üniversitede bunun mümkün olamamasından eğitimlerine devam edemediklerini ve kendi mesleklerini de yapamadıklarını ifade etmişlerdir;

“Savaştan önce Suriye’deki hayatla şimdi arasında çok fark var. En büyük sorun rejim zaten. Doktorama devam etmek istedim ama burada (Türkiye’de) İstanbul’da var hem uzak hem de benim bir ailem var bakmak zorundayım. Ama benim burada şansım çok iyi insanlarla karşılaştım burada (Kayseri), kötü insanlar görmedim (...) Benim bir arkadaşım vardı

İstanbul'a gitti doktorasını yaptı şimdi özel bir işyerinde çalışıyor durumu iyi ama burada benim mesleğimle ilgili bir iş yok, iş yok yemek yok. Benim öğretmen olmam falan bir şeye yaramıyor ben bir iş istiyorum!" (H.V. Bey, Öğretim Görevlisi, İşçi/ Öğretmen).

Eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerden bazıları kendi mesleklerini yapmak uğruna maaşlarının düşük olmasını önemsemediklerini ifade ederken, bazılarının meslek konusuna çok odaklanmadan direk evin geçimini sağlamaya odaklanmış oldukları anlaşılmıştır. Ama her halükarda aldıkları eğitimin karşılığını görememenin onları son derece rahatsız ettiği ifade edilmiştir;

"Ben okula gidiyorum çok yorucu bir iş yapmıyorum, sadece anlatıyorum. Ama ben o kadar okudum yani bunun bir karşılığı olması lazım." (A.O. Bey, Öğretim Görevlisi, Öğretmen).

"İlk başladığımızda bazı sıkıntılar vardı, çok düşük ücret alıyorduk, 500 TL alıyorduk, ama şimdi maaşlarımız yükseldiği için çok huzurluyum. Huzurlu olmakla birlikte çok endişeliyiz bu geçici eğitim merkezleri adı üstünde geçici her an kapatılabilir endişesi var. O kadar okuduk yorulduk, diploma sahibi olduk ama ne kadar çalışacağımız belli değil, bize her an sizin işinize son verdik diyebilirler, bu nedenle endişeliyiz." (A.S. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmenlik Yapıyor).

Geçici eğitim merkezlerinin eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler için iş doyumunun daha yüksek olması açısından iyi olsa da dışarıda daha fazla eğitim düzeyi yüksek kişinin bekliyor olması iş ortamında rekabete de neden olmakta, bu durum iş ortamında kişiler arasında çatışmalar yaşanmasına yol açmaktadır. Suriyeli olmayan öğretmenler Suriyelilerin mesleki yeterliliklerini sorgulamakta, Suriyeliler de kendileri gibi eğitim düzeyi yüksek akraba ve arkadaşlarına iyi bir iş ayarlayabilme adına diğer Suriyeli meslektaşlarının çalışmalarının takipçiliğini yapabilmektedir.

"İş yerinde çok dedikodu var bir sürü sorunlarımız var bu nedenle resmiyeti aşmıyorum. Herkes birbirinin kuyusunu kazmaya çalışıyor, birbirlerine yaptıklarını görüyorum. Birbirlerini ezmeye çalışıyorlar." (H.H. Hanım, Çocuk Gelişimi Bölümünden Mezun, Öğretmen).

3.2.6. Toplumsal Saygılığın Kaybedilmesi

Eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler açısından sosyo-ekonomik olarak belki de en acı veren sorun Suriye’de mesleklerinden dolayı sahip oldukları saygılığın kaybedilmiş olmasıdır. Çoğu çalıştığı işten dolayı mutsuz olmakla birlikte başka şansının olmadığını, ‘eve ekmek götürmek’ zorunda olduklarını sıklıkla ifade etmektedirler. Bununla birlikte eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin beklentisi, ne iş yaparlarsa yapsınlar yerel halkın, işverenlerin ve çalışma arkadaşlarının onlara saygı göstermesidir.

“Suriye’de okula girdiğimde sokakta yürüdüğümde saygı görürdüm, değerim olurdu, çünkü bir öğretmendir. Ama burada sabah işe gidiyorum, 110-120 kilo yük taşıyorum. Gökten yere düşmüş gibiyim.” (M.M. Bey, Sınıf Öğretmeni, Bir Depoda Hamallık Yapıyor).

“Suriye’deyken çarşıya gittiğimde bile herkes bana saygıyla bakardı. Herkes beni tanır. Orda ‘doktor bey’ diye çağırırlardı. Öğretmendir hem de üniversitede öğretmendir. Buraya gelince sadece Suriyelilerden değil Türk öğretmenlerden de saygı görmüyorum. Suriyeli olsun Türk olsun. Ne Türklerin Suriyelilere saygısı var ne Suriyelilerin Türklere saygısı var. Ben gördüğümü söylüyorum. Bazen iki Türkün bile birbirlerine saygılı olmadıklarını görüyorum ki Suriyelilere nasıl olsun (...) Suriye’de benim mesleğim öğretim görevliliğiydi. Orda herkes benle arkadaş, benim öğrencilerimin babaları arar sorardı, burada hiç öyle bir şey yok. Bu saygılığı özledim.” (A.O. Bey, Öğretim Görevlisi, Öğretmen).

“Kendimi Suriye’deki gibi saygın hissetmiyorum. Suriye’de ben yine kadrolu değildim, ücretli ve vekil öğretmenlik yaptım. Ama öyle olmama rağmen idare tarafından bir saygılığım vardı. Size öğretmen gözüyle bakılıyor. Ama buradaki sıkıntı okul yönetimi tarafından da sıkıntı yaşıyorsunuz, devamlı endişe halindesiniz, yaptığınız bir hatadan dolayı ki o hata büyütülebilir, okuldan atılabilirsiniz. Öyle bir his var öyle bir psikolojiyle yaşıyoruz.” (A.S. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmenlik Yapıyor).

“Fabrikada birinci şey siz çalışıyorsunuz ama iş yerinde hiçbir değeri olmayan makamı olmayan şahıslar bile size çok farklı davranabiliyor. Aşağılayıcı ve emreden bir tavırla hareket edebiliyor. Bu rahatsız edici bir durumdu.” (MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

Yaptıkları işte sırf Suriyeli olmalarından dolayı hata bulunması ve takdir edilmemeleri rahatsız olunan bir diğer konudur. Bazıları takdir edilmek bir yana sırf eğitim düzeyinin yüksek olmasından dolayı iş yerinde farklı muameleye maruz kaldıklarını ifade etmektedir.

“Mesela iş yerinde izin almak istediğimde mesela eşimi hastaneye götüreceğim dediğimde sırf benim bu konumumdan dolayı patronum hayır sana izin yok kesinlikle geleceksin diyor. Konumumda derken ne demek istiyorsunuz? Yani eğitilmiş olduğum için. Diğer taraftan başka bir Suriyeli işçi iş arkadaşımız patrona hiçbir şey söylemeden gelmediğinde hiçbir tepki ile karşılaşmıyor. Küçük görmeye zorluk çıkarmaya çalışıyor. Eve döndüğümde çok farklı duygularla dönüyorum tabi ki, hatta eşime ben işi bırakacağım çalışmayacağım diyorum ama sonunda bunun da bir kader olduğunu düşünüyorum, çalışmak zorundayım geçimimi sağlamak zorundayım ama bunu yaparken sırf Suriyeli olduğunuz için devamlı siz işi tam anlamda yapamıyorsunuz eksik yapıyorsunuz gibi bir algı var. Ve ne yaparsak yapalım öyle Allah razı olsun teşekkür ederiz gibi güzel bir söz hiç işitmiyoruz iş yerinde, bu da bizi üzüyor yani buraya gelen arkadaşlarımız tanıdıklarımız bazıları elbette daha iyi imkânlarda çalışabildi yani doktor olanlar veya farklı meslek gruplarından işini kurabilenler var onlar çok iyi ama ben kendi alanımda çalışamadığım için kendimi psikolojik olarak iyi hissetmiyorum.” (H.R. Bey, Makine Mühendisi, İşçi).

3.2.7. İki Hayat Arasındaki Fark

Suriye’de iken sosyo-ekonomik durumları daha iyi olan, kendilerini daha saygın bulan eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler için en zor durumlardan biri Suriye’deki yaşam standartları ile Türkiye’deki hayatları arasında büyük farklar olmasıdır.

“Eşim Suriye’deyken hem inşaat mühendisiydi hem belediyede de mühendislik yapıyordu bu nedenle durumumuz çok iyiydi. 4 tane evimiz, tarlamız, arabamız her şeyimiz vardı (ağlıyor). Bir anda her şeyi kaybedince, altımızdan gidince çok zor bir duruma düştük. Eşimin tanıdıkları vardı, onlar bir işe yönlendirdiler, aylığı da 4.200 TL idi. Mühendislik yapıyordu, çizim yapıyordu, İngilizce Arapça tercümanlık da yapıyordu, çalıştığı şirket uluslararası bir şirketti. (Eşi İstanbul’da iken vefat ettikten sonra) Kayseri’ye

geldikten 4 ay sonra iş bulabildim, bu süreçte kız kardeşimden borç alarak geçindim.” (H.H. Hanım, Çocuk Gelişimi Bölümünden Mezun, Öğretmen).

Hanin Hanım ile yapılan görüşmede eşinin İstanbul’da hastalanarak öldüğü ve savaşa şahit olan çocukların bir de babalarının ölümüne şahit oldukları öğrenilmiştir. Hanin Hanım çocuklarının yaşamış olduğu travmalardan sonra bir süre travma sonrası stres bozukluğu belirtileri gösterdiklerini, kendisinin bu süreçte oldukça yıprandığını ifade etmiştir. Türkiye’ye gelmek onun için ülke değişikliğinden öte, hem aile dinamiklerinin hem de rollerinin değişmesine neden olmuştur. Savaşın yarattığı travmanın yanında gündelik hayatlarında yaşayabilecekleri travmaların üstesinden gelmeleri amacıyla çocuklar için yapılan bir çalışmanın bulunmadığı dikkat çekmektedir.

“Ben her şeyi bıraktım geldim, benim evim çok büyüktü, büyük bir kütüphanem vardı, resim boyalarım fırçalarım vardı ben buraya geldim üç senedir kitap okumuyorum neden, vakit yok, kafam bozuldu her şey bozuldu. Resim yapmak benim ilacım, sıkıntı olunca ben resim yapardım ben mecburum resim yapmaya! Önceden fabrikadayken hiç yapamıyordum şimdi canım sıkılınca resim yapıyorum, yürüyorum.” (H.V. Bey, Öğretim Görevlisi, İşçi/ Öğretmen).

Avukatlık mesleği yabancılara yasaklanmış olduğundan Türkçe öğrenmesi durumu değiştirmeyecek olan Abdurrahman Bey, Suriyelilerin iş haklarının olmadığını, maaşlarını alamadığını gördüğünden onlar için savunuculuk yapmak istediğini belirtmiştir. Görüşme sırasında Suriye’deki hayatı ile buradaki hayatı arasındaki farkın onu derinden etkilediği iş hayatı ile ilgili konular hakkında konuşulurken sürekli gözlerinin dolmasından anlaşılmaktadır;

“2007 de başladım çalışmaya, kendime ait bürom vardı. Ayrıca babamın sanayisi vardı orayla da ilgileniyordum (Fotoğrafları gösteriyorlar, gözleri doluyor). Tükiye’de mülteci hayatı çok zor, çok şükür Türkiye bize çok yardım etti ama mülteci hayatı zor, Türkiye’de hayat zor! Bazen işte kendi kendime ağlıyorum, işim aklıma gelince. Bu konuda daha fazla konuşursak ağlayabilirim. Çok zor çünkü bu durum benim için. Suriye’de iken fabrikam vardı, bürom vardı, durumum çok iyiydi, benim yaşadığım bölge de çok iyi bir bölgeydi ama çok şükür!” (A.A. Bey, Avukat, İşçi).

“Suriye’de iken her şeyimiz evlerimiz arabamız her şeyimiz vardı, burada ilgi ve ihtiyaçlarımız değişti. Suriye’de iken refah düzeyimizin yüksek olması nedeniyle daha fazla şeyler istiyorduk ama burada az şeylerle yetinir hale geldik. Burada en çok aradığımız şey güvenlik ve çocuklarımızın eğitimi.” (S.Y. Bey, Diş Hekimi, İşsiz).

“Suriye’deki hayatımla buradaki hayatım arasında çok büyük bir fark var. Biz Hama’da iken maddi durumumuz çok iyiydi. Ben hiç çalışmadım Suriye’de iken, iş hayatım hiç olmadı babam bütün masraflarımı karşılıyordu. Ama şu an ben çalışıp anne babama para gönderiyorum.” (A.B. Bey, Beden Eğitimi Öğretmeni, İşçi/Öğretmen).

“Daha önce Suriye’de iyi imkânlarım varken burada kötü şartlarda yaşıyorum. Suriye’de iken okul birincisiydim, okulu bitirir bitirmez okulda okutman olarak çalışmaya başladım. Benim öğrencilerim benden bir yaş küçüktü orada. Daha sonra Türkiye’ye geldim, küçük öğrencilerle uğraşmak zorundayım bu beni ilk başta zorladı. Orada imkânlar çok iyiydi, orada üniversitede hocasınız burada sıradan, basit bir öğretmensiniz. Aynı şeyleri yaşadığımız için eşim beni ben eşimi çok iyi anlıyoruz. Ben eşimin yaşadığı şartları yaşamıyordum olayı büyütüyorsun derdim ama şuan ben de aynı durumdayım o yüzden birbirimizi çok iyi anlıyoruz ve bu şekilde birbirimize destek oluyoruz.” (H.R. Hanım, Araştırma Görevlisi, Öğretmen).

Araştırmada görüşmeciler tarafından sıkça değinilen bir diğer konu köylü ve şehirli ayrımıdır. Köyden Suriyeliler, şehirden gelenlerin hayatlarında bir değişme olmadığını, yine şehirde yaşadıklarını ve bu nedenle sıkıntı yaşamadıkları ifade ederken; şehir merkezlerinden gelenler köyden gelen Suriyelilerin şehir hayatına kavuştuklarından yaşam standartlarının yükseldiğini ve asıl mağdur olanın kendileri olduğunu ifade etmektedirler. Bu durum aslında köy hayatı ve şehir hayatına atfettikleri anlamla ilgilidir.

“Tabi ki yaşam koşulları çok değişti. Şehirden gelen bir Suriyeli ile benim aramda çok fark var. Şehirden gelen Suriyeli yine şehirde yaşıyor ve kira veriyordu, yine faturaları vardı, yine her şeyi para ile alıyorlardı. Ama ben köyden geldim. Benim bildiğim tek fatura vardı o da elektrik faturasıydı. Yani bir şehre yetecek kadar tarlamda suyum vardı, biz bakkala yumurta, yağ almaya gitmeyiz her şeyi kendimiz üretiriz. Kira derdi yok fatura derdi

yok, hayatımız çok değişti burada. Ekmeği kendimiz yaparız yani bakkalda ekmeğin bulunmadığı gibi bir derdimiz yoktu. Burada tam tersi, ne tarafa dönerseniz para harcıyorsunuz burada.” (MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

“Suriye’den normal, eğitim düzeyi düşük veya işçi sınıfından gelen köyden gelen bir şahıs buraya geldiğinde bir yerde çalıştığı için rahatlık buldu çünkü kötü şartlardan iyi şartlara geldi, bundan dolayı sıkıntılı bir yaşamdan, tam tersi daha iyi bir hayat buldu burada. Onun için değişen şey hayatının daha iyi yönde olması. Ama benim için bu durumun tam tersi ben daha iyi şartlardan daha kötü şartlara geldim.” (H.R. Bey, Makine Mühendisi, Org. San. İşçi).

“Ben size içinde bulunduğum durumu anlatamam! Yani ben, tamam içinde bulunduğum durumu kaderime bağlıyorum, Allah benim için bu şekilde kader çizmiş, ama şuna da inanıyorum bir şekilde bu günler geçecek ve ben aldığım eğitimin hakkını Allah bir yerde bana verecek. Diplomam mutlaka bir yerde geçerli olacak yani bu bir ay sonra iki ay sonra üç ay sonra olur mutlaka olacak Allah’a güveniyorum o konuda. Yani Suriye’den gelen sıradan insanlar için burası çok iyi bir imkân ama benim için öyle değil. Çoğu Suriyeliye savaş bitmesi halinde ülkenize geri döner misin diye sorduğunuzda bu insanlar kesinlikle dönmem der, çünkü içinde bulundukları durum Suriye’den kesinlikle daha iyi. Ama bana ülkenize döner misin diye sorunuz kesinlikle dönerim derim çünkü benim oradaki koşullarım buradan daha iyi.” (H.R. Bey, Makine Mühendisi, Org. San. İşçi).

“... onlar köyden gelmiş hatta bazen o köyleri bilmiyorum. Halep Suriye’de gerçekten çok farklı, şehirlerden çok farklı, köylerden çok fazla insan var. Yani eğitim açısından köylerde eğitim yok eğitim açısından kolaylık yok. Ziraat gibi çalışıyorlar (...) Ekonomik olarak onlar için sorun değil çünkü niye onlar Eskişehir bağlarında oturuyorlar, orda ucuz, kira ucuz hayat iyi yani. Aynı şekilde burada nasıl yaşıyorlarsa Halep’te de köyde öyle yaşıyorlardı. Onlar açısından değişen bir şey yok.” (C.A. Bey, İşletme Mezunu, İşçi).

3.2.8. Yardımların Adil Dağıtılmaması

Yerel halk ve kamu kurumlarının çalışanları tarafından genel olarak Kayseri’de artan Suriyeli sayısının nedenlerinden biri olarak da düşünülen Kayseri’deki yardım faaliyetleri, 2014 yılında Kayseri Valiliği koordinasyonunda çeşitli kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu platform aracılığı gerçekleştirilmiş, yardımların daha çabuk ve etkin yapılması amaçlanmıştır. Kömür yardımı, gıda ve ekmek yardımları Büyükşehir Belediyesi ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla, başta İHH İnsani Yardım Derneği olmak üzere Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği ve diğer sivil toplum kuruluşları ise kendi yardım kriterlerini belirleyerek ayni ve nakdi yardımlar yapmaya devam etmektedir. 2016 yılından sonra ise Kızılay da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile işbirliği yaparak aktif olarak yardım faaliyetlerine katılmıştır (Kızılay Kart). Buna göre finansmanı Avrupa Birliği tarafından sağlanan yardımlar Kızılay’ın desteği ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları’nın yapmış oldukları incelemeler doğrultusunda ihtiyacı olan ailelere ulaştırılmaya çalışılmaktadır.²² Görüşmeler sırasında sosyo-ekonomik sorun olarak ifade edilen bir durum, gerek devlet kurumları gerekse sivil toplum kuruluşlarının yaptığı yardımların adil bir şekilde dağıtılmadığının düşünülmesidir. Suriye’de daha iyi yaşam standartlarına sahip olan eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler, yardım almaktan çekindiklerini, yardımlara başvurmak için sürekli bu işle meşgul olunması gerektiğini ancak bu durumda çalışmalarının mümkün olmadığını ve yardım veren kurumların da gerekli inceleme ve değerlendirme yapmadıklarından yakınmakta, bu nedenle ihtiyacı olmayan insanların yardım alabildiklerini ifade etmektedirler.

“Yardım zaten ihtiyacı olan insanlara verilmiyor. İhtiyacı olana da olmaya da veriliyor. En başta giden başvuran uyanık insanlara veriliyor. Geçende Suriyelilere 900 TL yardım yapıldı. Sokaktan araba geçti o sokakta yaşayanları kaydetti verip gönderdiler mesela ben almadım. Kızılay 100 TL yardım yapacaktı mesela ben de başvurdum almak için kabul edilmedi. Yardımların dağıtımı yanlış ve adil dağıtım yapılmıyor. İHH falan yardımları düzgün yapmıyorlar. Gidip en önce başvurana en önce haberi olana veriyorlar. Bir insanın sürekli sokakta dolaşması lazım yardım alabilmesi için. Suç onlarda değil aslında devletin yardım yapacak kişilerden o parayı alıp ev ev dolaşıp ihtiyacı olanlara vermesi lazım. Öyle

gidip her başvurana verilmemesi lazım. Geçen muhtarlığa yardım için 400 kişilik başvuru yapılmıştı benim haberim olduğunda en son kişiyi kaydetmişti zaten 6 kutu gıda dağıtıldı. Muhtarın komşularının haberi var, kalabalık gördüler mi hemen giderler. Benim buradan nasıl haberim olsun. Adil değil bu! (...) Yardım bir ay, iki ay, üç ay olur. Bir yardım verileceği zaman hemen gidip başvurmamız gerekiyor anında. Dövüş çıkarmazsan yardım vermiyorlar. İlla ki bir şey yapman lazım. Yardım öyle kendiliğinden gelmiyor. Ekmek dağıtırken gözüne bakıyorlar nasıl o alıyor da biz almıyoruz diye. Ben bu yüzden kestim artık almıyorum, gidip kendi paramla alıyorum.” (A.O. Bey, Öğretim Görevlisi, Öğretmen).

“Yardımların dağıtılmasında adaletsizlik var, bazıları yüz liralık Kızılay kartını alırken çoğu alamıyor, bu yardımı alamıyor bunun yanında ekmek yardımı da kesiliyor. Bir dengesizlik var. Devletin bunu başka şekillerde yapması lazım başka şehirlerde sistem çok iyi ama Kayseri’de sorun var.” (E.O. Bey, İnşaat Mühendisi, Öğretmen).

“Belediye’den aldığım ekmek yardımı 1 yıl önce kesildi, en son 2 gün önce gidip tekrar başvurmak istedim, oradaki görevli siz Suriyelilerin arabaları var, arabayla gelip ekmek alıyorsunuz, yani yemeğe ihtiyacınız yok dedi. Ben de arabam olsa buraya gelmem dedim, vermiyorum dedi gönderdi oradaki çalışan.” (M.M. Bey, Sınıf Öğretmeni, Bir Depoda Hamallık Yapıyor).

Ekmek dağıtımlarında planlamanın bozulmaması amacıyla ve keyfi uygulamaların önüne geçmek için getirilen kurallar bazı durumlarda yardım alanların aleyhine dönebilmektedir. Üç gün üst üste ekmek alınmadığında o kişi hakkından feragat etmiş sayılmakta ve bazen görevlilerin kendilerine verilen talimatları uygularkenki tutumları Suriyelilerin kendilerini kötü hissetmelerine ve mağdur olmalarına neden olabilmektedir. Bunlarla birlikte yapılan yardımların reklam amacıyla kullanılmasının da son derece rahatsız edici olduğu ifade edilmiştir;

“Kayseri’deki insanların zenginleri bir yardım yapacakları zaman herkese duyurarak yardım yapıyorlar (Örnek olarak ayaklarını göstererek ayakkabı verildiğinde hemen fotoğraf çektirmeye çalışan birini taklit ediyor). Bir gün terlik getirdiler fotoğraf çektirdiler ikinize de terlik getirdik diye. Oysa Resul Hz. Muhammed’e göre sağ elin verdiğini sol elin görmeyecek. Böyle bir hadis var.” (A.O. Bey, Öğretim Görevlisi, Öğretmen).

Yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan, eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin yaşamış oldukları sosyo-ekonomik sorunlara dair öne çıkan başlıklar şu şekilde özetlenebilir:

Belirtilen Sorunlar	Düşük Ücretle Çalıştırılma	Yasadışı Çalıştırılma	Çalışma Ortamında Yabancı Düşmanlığına Maruz Kalmak	Mesleğinden Farklı Bir Alanda Çalışmak	Toplumsal Saygınlığın Yitirildiği Düşüncesi
Görüşmeciler					
1. Görüşmeci	Asgari ücretten biraz fazla alıyorum, asgari ücret olsa mümkün değil geçinemem.	Çalışma izni gelene kadar izinsiz çalıştım.	Bazı insanlar içinde kinlik hissettiriyor, yani içinde ırkçılık hissettiriyor.	Kendi mesleğimi yapmıyorum ama diğer Suriyelilerden daha iyi bir işte çalışıyorum.	Var.
2. Görüşmeci	Kendi işimi yaptığımdan durumum daha iyi.	Kendi iş yerimde çalışıyorum.	İnşaatta kapı takarken bir mühendis geldi, Suriyeli istemiyorum dedi. Çalışma izni, sigorta falan yok diye, ama bence bunlar bahane, bizi istemediğinden.	Burada da kendi işimi yaptığım için şanslıyım.	Hayır.
3. Görüşmeci	Türk işçilerle Suriyeli işçilerin maaşları arasında çok fark var. 15 tane Türk öğretmen var okulda. Onların aldığı maaş 3600 benim aldığım maaş 1300, aynı öğrenciler, aynı eğitim her şey aynı ama onlar daha çok alıyorlar.	Türk işçilerin maaşı oğlumun maaşının iki katı, onların sigortası var oğlumun yok. Oğlum şimdi on iki saat çalışıyor.	Türk öğretmenlerden de saygı görmüyorum. Suriyeli olsun Türk olsun, kimsenin birbirine saygısı yok.	Suriye’de maaşı en yüksek olanlar öğretim görevlileri, ben burada üniversitede eğitim vereceksen ilkokula döndüm ama yine de bir eğitim kurumunda olduğum için memnunum.	Eski saygınlığımı özledim.
4. Görüşmeci	Onlar benim yaptığım işin onda birini yapmadıkları halde benden fazla maaş alıyorlar. Ben taşıyorum, onlar oturuyorlar.	Çalışma iznim yok tabii ki, hamallık yapıyorum ben.	İndirme çıkarma işi bizde zaten, aldığımız maaşı da biliyorlar çünkü verilirken yanımızda duruyorlar. Konuşsam anlayacak insanlar değil çünkü anlasalar biz söylemeden anarlardı. Her şeyin farkındalar, konuşan işten atılır.	İnşallah ülkene döner kendi mesleğini yaparsın diyorlar. Suriye’de öğretmensin ama burada böyle çalışmak zorundasın diyorlar.	Okula girdiğimde sokakta yürüdüğümde saygı görürdüm, değerim olurdu, çünkü bir öğretmendir.
5. Görüşmeci	Diğer öğretmenlerle aramızda büyük maaş farkı var bu zoruma gidiyor.	GEM’de çalışıyorum ama sigortamız yok.	Çalışma ortamım iyi.	Kendi mesleğimi yapmak güzel.	
6. Görüşmeci	Geldiğimde bir iş buldum 10 ay çalıştım, ancak diğer işçilere hatta benden sonra gelenlere zam yapıldığı ve en kıdemli ben olduğum halde bana yapılmaması sonucunda oradan ayrıldım. Sonra 5 ay işsiz kaldım.	Suriyeli işçiye sigorta yaptırmıyor, hem daha az para veriyor.	Çok iş baskısı var. Bazı kişiler ben orada çalıştığımda bir Türk işçinin yerine geçtiğimi düşünüyorlar. Biraz ters bakıyorlar. Fabrikada bir grup insan Suriyeliden daha çok yabancıyı istemiyorlar.	Eğitilmiş insanlar olarak geleceğimiz belli değil, kendi işim dışında çalışmak beni yoruyor tabii ki.	Suriye’deki konumumuzdan farklı bir yerdeyiz ama hayattayız.
7. Görüşmeci	Aldığım ücret mesleğime ve yaptığım işe göre çok az.	Bir dükkânda çalışıyorum ama çalışma iznim yok eleman olarak çalışıyorum.	Bilgisayar ağları üzerinde çalıştığım için yabancı olmamdan dolayı Türk şirketleri benimle çalışmak istemiyorlar, güven problemi yaşanıyor.	Başvurduğum birkaç yer seni kabul ederiz ama şu an kendi alanında etmeyiz, normal bir işçi olarak şirkete girersen, birkaç yıl sonra ancak seni kendi uzmanlık	Kendi işimi yaptığım ve hayatta olduğum için bu konuları fazla düşünmüyorum.

				alanına veririz ama yine bu şirkette yükselemezsin, bunun tek sebebi Suriyeli olmandır dediler.	
8. Görüşmeci	İlk başladığımızda bazı sıkıntılar vardı, çok düşük ücret alıyorduk.	GEM’de çalışıyorum.	Buradaki sıkıntı okul yönetimi tarafından da sıkıntı yaşıyorsunuz, devamlı endişe halindesiniz, yaptığınız bir hatadan dolayı ki o hata büyütülebilir, okuldan atılabilirsiniz.	O kadar okuduk yorulduk, diploma sahibi olduk ama ne kadar çalışacağımız belli değil, bize her an sizin işinize son verdik diyebilirler, bu nedenle endişeliyiz. Başka bir işte nasıl çalışırım bilmiyorum.	Kendimi Suriye’deki gibi saygın hissetmiyorum. Suriye’de ben yine kadrolu değildim, ücretli ve vekil öğretmenlik yaptım. Ama öyle olmama rağmen idare tarafından bir saygınlığım vardı. Size öğretmen gözüyle bakılıyor.
9. Görüşmeci	Şuan öğretmenlik yapıyorum durumum iyi ama sonra ne olacak bilmiyorum.	GEM’de çalışıyorum.	İş yerinde kötü bir durum yaşamadım ama tramvayda sokakta olumsuz durumlar oluyor.	Suriye’deki mesleğimi sordular ben üniversitede öğretmenlik yaptım yok sen bize lazım değilsin dediler. Sonra bana sorduklarında Suriye’de işçi olduğumu söyledim yoksa iş bulamayacaktım.	Ben üzgünüm, beni hayatım bitti. Ama gelecek hayat çocuklarımın. Orada kitap okuyor resim yapıyordum kendimi iyi hissediyordum ama burada öyle değil.
10. Görüşmeci	Şuan öğretmenlik yapıyorum maaş diğerlerine göre iyi.	GEM’de çalışıyorum.	Okuldaki öğretmenlerle iletişimim daha iyi. Çok iyiyiz kardeş gibiyiz (Suriyeliler kendi aralarında). Türk öğretmenlerle de iletişimimiz çok iyi, cana yakınlar.	Kendi işimi yaptığım için şimdilik huzurluyum.	Tabi bazı şeyler değişti Suriye’deki koşullarla arada çok fark var.
11. Görüşmeci	Gelirim diğer öğretmenlere göre düşük ama güvenli bir iş yapıyorum.	GEM’de çalışıyorum.	İş yerinde çok dedikodu var, herkes birbirinin kuyusunu kazmaya çalışıyor, birbirlerini ezmeye çalışıyorlar.	Çok iş aradım en sonunda kendi işimi yapabilmek güzel.	
12. Görüşmeci	Bizler daha az ücretle çalışıyoruz, Cumartesi günleri biz tam çalışıyoruz ama ücretimizi az alıyoruz	Bizim çalışma saatlerimiz daha uzun ve sigorta yapmıyorlar bize. İlk geldiğimde 12-13 Türk 2 Suriyeli vardı şimdi 11 Suriyeli var 2 Türk var.	Fabrikaya ilk girdiğimde Türkçe konuşmaya çok özen gösterdim bu nedenle fabrikada seviyorum.	Kendime ait bürom vardı, ayrıca babamın sanayisi vardı orayla da ilgileniyordum. Türkiye’de mülteci hayatı çok sor.	Bazen işte kendi kendime ağılıyorum, işim aklıma gelince. Oradaki hayatımı özleyorum.
13. Görüşmeci	Kayseri’de, Türk işçilerine 1000 lira verirken benim dilimi bahane ederek 800 lira veriyordu.	Şu an çalışmıyorum.	Mağaza sahibi bana çok iyi davrandı ama maaşımı vermedi, hakkımı yedi.	Çalışmıyorum.	Çalışmıyorum.
14. Görüşmeci	İş arıyorum ama bulamadım, maaşlar çok düşük.	Burada kimse sigortalı çalıştırmak istemiyor.	Çalışmıyorum.	Suriye’de iken eşimle birlikte aynı katta Diş Hekimliği yapıyorduk ama burada kendi mesleğimizde çalışmak mümkün değil.	O hayatı özleyorum.
15. Görüşmeci	Çalışmıyorum.	Çalışmıyorum.	Çalışmıyorum.	Kendi mesleğimi burada da yapmak isterdim.	

16. Görüşmeci	Ne iş yaparsak yapalım ücretimiz hep daha az.	Şuan GEM’de çalışıyorum.	Sırf öğretmen olduğum için iş yerinde aşağılayıcı tavırlarla karşılaştım.	Birçok işte çalıştım, şuan kendi mesleğimde çalışmak bana iyi geliyor.	
17. Görüşmeci	Çok para kazandırmama rağmen ücretim düşüktü ve bir aylık maaşımı da vermedi.	Şuan GEM’de çalışıyorum.	Bana değil ama çalıştığım okulda çocuklara kötü davranabiliyorlar bu da beni rahatsız ediyor.	Ne olursa olsun bir eğitim kurumunda olduğum için mutluyum.	Suriye’de iken özel ders veriyordum durumum daha iyiydi burada farklı.
18. Görüşmeci	Bizim maaşımız 1300 TL ve sigorta yoktu ve maaşımızı alıp almayacağımız belli değil, maaş bir ödül gibi.	GEM’de çalışıyorum.	Türk öğretmenler aldığımız maaşı bile çok görüyor ve kendilerini bizden üstün görüyorlar.	Bu çocuklar bizim çocuklarımız ve onlara faydalı olmak için her işi yaparım.	
19. Görüşmeci	Aldığım ücret diğer işçilere göre azdı.	Sigorta yapmıyorlar zaten.	Yaşlı olduğum için bana sorun çıkarmıyorlardı.	23 yıl Avukatlık yaptıktan sonra işçilik yapmak farklı oluyor.	
20. Görüşmeci		GEM’de çalışıyorum.	Okuldaki Türk öğretmenler kendilerini üstün görüyorlar bu bazen canımı sıkıyor.	Suriye’de iken üniversitede çalışıyordum burada küçük çocuklarla çalışıyorum bu durum beni zorluyor.	Orada üniversitede hocaydım bir saygınlığım vardı burada sıradan bir öğretmen gibi hissediyorum.
21. Görüşmeci		İş kazaları olabiliyor sigortasız çok riskli aslında.	Sen mühendissin ama böyle bir yerde bizimle birlikte çalışıyorsun diye gülüyorlar.	Kendi alanımda çalışmadığım için kendimi psikolojik olarak iyi hissetmiyorum.	Oradaki hayatım aklıma gelince kendimi iyi hissetmiyorum.
22. Görüşmeci	İki farklı fabrikada çalıştım ikisinde de ücretler düşüktü.	Çalışma izni almıyorlar onun yerine bir Türk işçi çalıştırmak daha iyi diyorlar.	Birinci şey siz çalışıyorsunuz ama iş yerinde hiçbir değeri olmayan makamı olmayan şahıslar bile size çok farklı davranabiliyor. Aşağılayıcı ve emreden bir tavırla hareket edebiliyor.	Fabrikada durum biraz değişti ama öğretmenliğe geçtikten sonra daha iyi hissettim.	
23. Görüşmeci	Birçok işte çalıştım hepsinde ücretler düşüktü ama çalışmak zorundaydım.	GEM’de çalışıyorum.	Ben yaşamadım ama bazı öğretmenler çocuklara karşı kötü davranış sergiliyorlar.	Yani çok memnunum şuan bulunduğum işten, tabi ki kendi işimi yapmak isterdim.	
24. Görüşmeci	Bir süre özel okulda çalıştım maaş konusunda bir sorun yaşamadım.	Çalışma iznim vardı.	Aileler çocuklarına Suriyeli birinin eğitim vermesini istemiyorlardı, okul yönetimi de baskı yaptı, sürekli hatamı arıyorlardı.		
25. Görüşmeci	Çalıştığımız süreye göre aldığımız maaş çok az.	Vücudumda bir sürü yara var çok iş kazası geçirdim ama sigortam yok zaten şeker hastasıyım.	İş yerinde Türk işçilerle kavgalar çok oluyor hatta bir kavgada hepimizi kovdular.	Fabrikalardan mühendis olarak şimdi olmaz, eleman olarak çalış diyorlar.	Türkiye’de ben iş için her zaman sinirliyim iyi değilim, Organize’de ben insan değilim beni makine olarak görüyorlar
26. Görüşmeci	Asgari ücretin neredeyse yarısı kadar ücret alıyorum, çok az.	Hep kaçak çalışıyoruz.	Bazen iyi davranıyorlar bazen kötü. Bağırıyorlar, azarlıyorlar ve yasaklar koyuyorlar bize, en çok biz eziliyoruz.	Çok zorlanıyorum ben alışkın değilim böyle işçi olarak çalışmaya.	Benim aileme herkes eğitilmiş böyle bir durumda nasıl olabilirim ki.

3.3. KÜLTÜREL SORUNLAR

Kültür insanın aktarıcısıdır, insan yaşamının kültürle ilintili olmayan ve onun tarafından etkilenmeyen hiçbir yönü bulunmamaktadır. Bu demektir ki insanın duygularını belli etmesi, kendini ifade etmesi, düşünce tarzı, hareket şekilleri, problemlerini çözme biçimleri, ulaştırma sisteminin nasıl işlediği ve düzenlendiği, ekonomi ve yönetim sisteminin nasıl çalıştığı, bütün bunların bir arada nasıl tutulduğu ve işlevlerinin nasıl yerine getirdikleri kültürle ilintilidir (Hall, 1976; akt. Kartarı, 2001). Bununla birlikte kültür denildiğinde akla gelen diğer kavram dil'dir. Göç edenler gittikleri toplumun dilinin farklı olması nedeniyle hem sosyo-ekonomik hem de kültürel olarak olumsuz yönde etkilenebilmekte ve bu durum yeni topluma uyum sağlamalarını zorlaştırmaktadır. Bazı araştırmacılar tarafından göç edilen toplum ile kültürel yakınlığın olması ve dil yeterliliğinin toplumsal uyuma olumlu katkı sağladığı ifade edilmiştir (Masgoret ve Ward, 2006; Yu, 2010; akt. Şeker, 2015).

Araştırmanın bir diğer amacı olan eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin kültürel sorunlarını anlamak için görüşmelerde iş hayatları ve gündelik hayatlarında yaşadıkları sorunlar, bu sorunların dil bilme veya bilmeme ile ilişkisi anlaşılmaya çalışılmış, bununla birlikte Türkçe öğrenme motivasyonları, Türkçe öğrenme ile ilgili düşünceleri, Kayseri'deki yerel halk hakkındaki izlenimleri, yerel halkı nasıl değerlendirdikleri, Kayseri'de yabancı olmanın nasıl bir deneyim olduğu, onları en çok rahatsız eden söylem ve/veya davranışları ele alınmıştır. Ayrıca eğitim yüksek Suriyelilerin Kayseri'de yaşayan Suriyelilerle ilgili değerlendirmeleri de öğrenilerek birbirleri hakkındaki algı ve yaklaşımları da anlaşılmaya çalışılmıştır. Kayseri halkı ve kendi içlerindeki sosyal ilişkileri (komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri) toplumsal etkileşimin düzeyini anlama noktasında üzerinde durulan bir diğer konudur.

3.3.1. Dil Sorunu

Araştırmada Suriyelilerin dil öğrenme motivasyonlarının oldukça yüksek ve yerel halk ile birlikte yaşayabilmek açısından dil öğrenmemin gerekliliğinin bilincinde oldukları anlaşılmaktadır. Ancak devlet eliyle kendilerine Türkçe öğretilmesiyle ilgili sistematik ve düzenli bir çalışma olmadığından yakındıkları görülmektedir. Kendi çabaları ve araştırmaları sayesinde Türkçe kurslarını bulabilenler ve buna ek olarak zamanı ve maddi durumu daha iyi olanların Türkçe öğrenme konusunda nispeten önde oldukları,

ancak evin geçimini sağlamaktan sorumlu olanların dil öğrenmek için zaman ayıramadıkları anlaşılmaktadır.

“Burada ben çalışmasam ne yiyip içecekler, dil sıkıntısını mı çözeceğim, ev mi arayacağım, iş mi arayacağım, çocuklarımı eşimi ne yapacağım bilmiyorum, bunun sıkıntısını yaşıyorum. (M.R. Hanım, Resim Öğretmenliği Mezunu, Resim Öğretmeni).

Görüşme yaptığımız birçok Suriyeli dil öğretilmesi ile ilgili olarak, akrabaları buralara gittiğinden Avrupa ülkelerindeki entegrasyon sürecini örnek göstermekte, Türkiye’de böyle bir çalışma olmamasından yakınmaktadırlar;

“Avrupa’da mesela dil öğrenmek için bir yıl çalışmıyorlar, onlara maaş veriyorlar, burada öyle bir şey yapılmış olsaydı emin olun burada Suriyeliler Türkçe konuşturlardı. Öyle bir şey olmadığı için Suriyeli insan çalışmak zorunda halk makine ile konuşuyor (...)Mesela okula başlayan çocuklara (Geçici Eğitim Merkezlerinden Bahsediyor) Türkçe zorunluluğu koyulsaydı öğrenirlerdi Türkçe.” (H.M. Bey, İşletme Mezunu, İşletmeci).

“Oraya gidince sana hemen maaş bağlıyorlar zaten, yemene içmene maaş zaten fazlasıyla yetiyor, sadece dil öğrenmeye odaklanıyorsun. Mesela ben burada 12 saat çalışıyorum. Akşam eve döndüğümde dil mi öğreneceğim, ancak uyumama yetiyor zaten.” (M.M. Bey, Sınıf Öğretmeni, Bir Depoda Hamallık Yapıyor).

“Benim mühendis olarak çalışabilmem için mesleki kelimeleri de öğrenmem lazım, Türkçe biliyorum konuşuyorum ama ben ne zaman öğreneceğim bunları ben her zaman işteyim her zaman çalışıyorum, hiçbir şey öğrenmeyeceğim ben her zaman eleman olarak çalışacağım!” (M.A. Bey, Metalürji Mühendisi, İşçi).

“Ben Türkiye’yi seviyorum buradan çıkmak istemem ama zor durumda olduğum için gitmek istiyorum. Avrupa’da mesela gidince bir yıl dil eğitimi veriyorlar ve bu sürede maaş veriyorlar, dil sıkıntısından kurtarıyorlar bir kere. Ben diyelim berberim, beni kendi mesleğimi yapmam için yönlendiriyorlar.” (M.R. Hanım, Resim Öğretmenliği Mezunu, Resim Öğretmeni)

Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Eskişehir Bağları dâhil olmak üzere çoğu yerde yerel halk ile Suriyelilerin dil engeli nedeniyle iletişim ve etkileşime geçemedikleri ifade edilmektedir. Bu durum mekân olarak birbirlerine çok yakın olsalar da kendi içlerinde hayatlarına devam etmelerine ve dil öğrenme ihtiyacı duymamalarına yol açmaktadır. Eskişehir bağlarına yapılan ziyaretlerde bu durum açıkça gözlemlenmektedir. Sokaklarda yan yana yürüyen, evleri yan yana olan yerel halk ile Suriyelilerin birbirlerine tamamen yabancı ve öfke dolu gözlerle bakmakta olduğu gözlenmektedir. Suriyeli esnaflar olmasından dolayı alışveriş yapılırken de dil ihtiyacı bulunmamaktadır.

“Türkler kendi içlerinde Suriyeliler kendi içlerinde yaşıyor bu yanlış bir şey. İki toplum birbirine gidip gelmeli karışmalı, uzak durmalarının en büyük nedeni dil engeli. Bununla birlikte Suriyelilerde şöyle bir sorun var, Suriyeliler ben Türkçeyi öğrenmek istemiyorum diyor. Ondan dolayı birçok şeyi öğrenemedikleri için de birçok şeyi kendi aralarında yaşıyorlar. Aslında Türklerde iyi bir izlenim bıraksaydık Türkler Arapçayı öğrenmek isterlerdi Kuran dili olduğundan ama biz o konuda yardımcı olsaydık farklı olabilirdi. İnsanlar buraya belli sebeplerden istemeyerek geldiler. Buraya zor şartlar altında geldikleri için ilk başta Türkçeyi öğrenmek istemediler. Sonra Suriyelilerden bakkal açan oldu, eczane açan oldu, Suriyeli doktorlar çalışmaya başladı, sonra okullar açıldı ve bundan dolayı Suriyeliler kendi çevrelerini kurabildikleri için kendi içlerinde kalmayı tercih ettiler. Bir de en büyük etken bu insanların çoğu kendi ülkelerine tekrar döneceklerini düşünüyorlar.” (A.S. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezun, Öğretmen).

Eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin genel olarak İngilizce iletişim kurdukları ve bu durumun da Türkçe öğrenme motivasyonunu olumsuz etkilediği görülmüştür.

“Ben 2011 yılında mezun oldum, Suriye’de iki yıl çalıştım ama Türkiye’ye geldikten sonra yaşadığım en büyük sorun dil problemiydi. Dil probleminden dolayı iş bulamadım. Yaptığım bütün işler Suriyelilerle olduğu için dil de öğrenemedim. Kursa kaydolmama rağmen hava alanında, lokantada, orda burada basit şeyleri konuşabiliyorum (...) İş yerinde zaten tek başınayım, müşterilerle İngilizce anlaşıyorum. Kayserililerle çok iletişim halinde değilim. Kayseri’de bilgisayar üzerine büyük şirketler yok, bizim cihazları aldığımız büyük bir şirket var Tuzla’da, ama iletişimim İngilizce olduğu için

Türkçeye ihtiyaç duymuyorum.” (N.A. Bey, Bilgisayar Ağ Mühendisi, Şirket Elemanı).

Daha önce de ifade edildiği gibi eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin dil bilmenin birlikte yaşamak ve toplumsal kabul anlamında ne kadar önemli olduğunun bilincinde oldukları anlaşılmaktadır;

“Suriye’de biz daha önce Filistin’den mülteci kabul ettik, 2003’de Iraklı mülteciler, 2006’da Lübnanlı mültecileri kabul ettik ama bu üç ülkeden gelen mültecilerle hiç sorun yaşamadan birlikte yaşayabildik. Bunun en büyük sebebi de dil probleminin olmamasıydı aynı dili konuşuyorduk. Hatta Suriye bundan dolayı bu şahısların devlette çalışmasına da müsaade etti. Benim en fazla üzerimde emeği geçen hocam Filistinliydi. Ama burada yaşadığımız en büyük problem dil problemi. Bunu aşarsak bazı şeyler değişebilir.” (MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

“Dil bilmek çok önemli. İkincisi mesela ben avukatım buradaki baroya gittim, dediler evet olur yani Marmara Üniversitesinden denklik alınabilir ama avukatlık mesleğinde dil çok önemli dil bilmeden yapmak çok zor. Diplomamı getirdim ama. (Yarı Türkçe yarı Arapça konuşuyor). Dil çok merkezde.” (A.A. Bey, Avukat, Org. San.’de İşçi).

3.3.2. Kayseri Halkının Olumsuz Suriyeli Algısı

Görüşmelerde Suriyelilerin Kayseri halkı ile ilgili genelleme yapmaktan özellikle çekindikleri görülmekte, hemen her görüşmede “beş parmağın beşi bir değil iyisi de var kötüsü de” cümlesi geçmektedir. Yerel halk ile ilgili yapılan değerlendirmeler, iki halk arasındaki farklılıklar üzerinden ifade edilmektedir. Görüşmeciler, iş hayatı ve sosyal ilişkiler arasındaki farklılıkları açıklamakta, halkın yabancıya bakışının bölgelere göre değiştiğini ifade etmektedirler.

Suriyeliler sınıra yakın kentlerin sosyo-kültürel olarak kendilerine daha yakın olduğunu (Apak, 2014), Kayseri halkının ise yabancıya karşı daha temkinli olduğunu sıklıkla dile getirmektedirler.

“Kayseri’de halkın bakış açısı biraz değişik, ama sınıra gittikçe sınırdaki problem yoktur. Gaziantep, Urfa, Kilis olsun. Orda çünkü çoğu yerde akrabalık var aynı halk. Burası değişik çünkü Suriye’den burada akrabalık

yok. Buraya yabancılar.” (B.A. Bey, Eczacılık Mezunu, Tercüman/Satış Temsilcisi).

“Kayseri dışında yaşamadım bu nedenle Kayseri’yi sevdik, başka şehir bilmiyorum zaten. Kilis, Gaziantep, Maraş’tan geçtik buralardaki insanlar sanki tanıdık insanlar hep, Kayseri oralardan farklı. Kayseri’de daha yabancı gibi hissediyorum.” (MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

“Adana’da Antakya’da bir şey satmak istese oradaki müşteriler gıda üzerine de satsan alırlar ama Kayseri’de gıda üzerine bir dükkân açtığımda güvenip almıyorlar. Orada Suriyeli Türk fark etmiyor ama burada kirli olduğunu düşündükleri için almıyorlar.” (H.M. Bey, İşletme Mezunu, İşletmeci).

“Hatay ve İstanbul’dan farkı Kayseri halkı kültürüne çok bağlı bir halk.. Antakya’daki Narlıca ilçesi mesela sanki Suriyeli şehri, oranın insanları daha rahat insanlar. Yani oranın insanların Suriyelilerle ilişkileri daha hoşgörülü. Kayseri’nin insanları tek bir vücut gibi birbirlerine daha çok bağlılar. Kayseri’nin her bölgesinin Suriyelilere karşı iletişimi farklı. Mesela benim oturduğum yerde (...) eğitilmiş insanlar, bana karşı Suriyelilere karşı daha hoşgörülüler ama mesela Eskişehir bağlarındaki insanlar biraz eğitimsiz ve o yüzden yabancılara bakış açıları farklı.” (O.A. Hanım, Arapça Öğretmeni, Öğretmen).

Görüşmelerde Kayseri halkının homojen bir yapıya sahip olduğu ve sadece Suriyeli olmaktan değil yabancı olmaktan dolayı da bir ötekileştirmeye maruz kalınabildiği ifade edilmektedir.

“Kayseri’de yabancı yok herkes aynı. Kayseri’de yabancı olan fark ediliyor hemen. Halep’te de öyle, köydekiler yabancı kabul edilir. Halep merkezde yaşayan biri için Halepli kendisidir, köyden gelen Halepli değildir. Bu yönden Halep’e benziyor gibi.” (H.D. Hanım, Avukat, Ev Hanımı).

“Yani her türlü üstün görüyorlar kendilerini sadece Suriyelilerden değil her yabancidan özellikle Türk olmayan kişilerden. Hatta Kayserili bir öğrencim vardı Pınarbaşı Kayseri’de doğmuş, Çerkez. Ama böyle doğduğu için kabul etmedi babası Türk olmadığı için evliliği.” (N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmen).

Suriye’de iken aile içinde ve komşularıyla sosyal ilişkilerinin çok güçlü olduğunu ifade eden Suriyeliler, burada uzun saatler çalışmaktan ailelerine ve akrabalarına zaman ayıramamaktan yakınmaktadırlar.

“Türkler çok çalışıyorlar. Türklerde şu var sadece işe gider eve gelir işe gider eve gelir. Sosyal ilişkiler yok fark bu. Suriye’de 6-7 saat çalışılır ve sosyal ilişkiler daha çok, ziyarete gidiyorlar sohbet ediyorlar. Suriye’de de 6 gün çalışılır bizde Cuma günleri tatildir. Ama hangi gün olursa olsun şehir merkezine gidilebilir. 9 da gidince saat iki buçuk üç gibi işten dönersin. Çarşıya gidersin arkadaşlarınla buluşursun. İster eğlence yerlerine gidersin. Burada çalışma saatlerinden hiçbir şey yapamıyoruz. İstersek çalışmayabiliriz ama bu sefer de geçinemeyiz. Sosyal ilişkiler çok az burada. Türkler arasında bile ilişkiler yok. Biz fabrikada bayramlaştık mesela kimse ziyarete gelmedi.” (C.A. Bey, İşletme Mezunu, İşçi).

“İki yıldır bu şehirdeyim, başka şehir bilmiyorum, gezmiyorum, işten eve evden işe gidiyorum, bu nedenle alışıp alışmadığımı bilmiyorum, iyi mi kötü mü bilmiyorum. Ama yaşıyorum... Suriye’deyken yedi sokak ötedeki komşum bile beni tanırdı. Ama burada Türklerin adetlerinden geleneklerinden mi bilmiyorum, herkes kendi evinde, kendi halinde, komşusuna selam vermiyor, ben bazen selam veriyorum alamıyorum. Geleneklerinden mi bilemiyorum, çözemedim.” (M.M. Bey, Sınıf Öğretmeni, Bir Depoda Hamallık Yapıyor).

“Burada sosyal ilişkiler çok zayıf, biz Suriye’de iken bizim aramızdaki sosyal ilişkiler çok güçlüydü. Ama buraya geldikten sonra mesela işten örnek verirsek, Suriye’deki iş arkadaşlarım samimiyetten dolayı işe neden geç kaldığımı sorarlardı, ama burada eğer öyle bir soru yöneltiliyorsa size, zor durumda bırakmak için sizden bir sebep istiyorlar yani, amaç sizin yokluğunuz değil onların işlerinin aksayıp aksamaması. Kayseri’de ben bunu gördüm. Herkes kendi halinde sanki Kayseri’de. Yani sosyal ilişkiler fazla gelişmiş değil. Yani benim üs komşum aynı zamanda ev sahibim, ben her İstanbul’dan geldiğimde baklava getirirdim bir hediye getirirdim ama bunu sık sık yaptığım için ev sahibim benden şüphelenmeye başladı acaba benden bir şey mi bekliyor da bana bunları getiriyor diye. Yani hâlbuki biz bunu Suriye’de çok doğal olarak yaparız, Allah Resulü komşu hakkını çok tavsiye buyurmuş, komşu hakkından dolayı ben bu ikramı yapıyordum ama insanlar

farklı yorumluyorlar.” (N.A. Bey, Bilgisayar Ağ Mühendisi, Şirket Elemanı).

Suriye’deki sosyal hayata duyulan özlem üzerinde durulan bir diğer konudur;

“Türk halkı çalışmayı çok seviyor fazla çalışıyorlar. Biz öyle değiliz biz senede bir ay haftada bir gün mutlaka tatil yaparız. Ben gününbirlik babamı her gün ziyaret etmeden, akrabalarımın gitmeden yapamam. Ama burada öyle bir hayat yok, Cumartesi akşamları bile sadece Suriyelilerin ışıklarının yandığını görürsünüz, uyuyorlar. Tamam, çocuklarla genelde anne ilgileniyor ama baba sürekli dışarıda, çocuklar babalarını görmüyor bu da Türk halkının bir özelliği.” (N.A. Bilgisayar Ağ Mühendisi, Şirket Elemanı).

“Biz Suriye’de düğünlerimizden sabah saat 4 gibi dönerdik evimize, kadınlar bileklerinden dirseklerine kadar (gösteriyor) altın takarlardı kimse bakmazdı, devlet kurumunda çalışıp 3,5’te çıkar komşularımızı ziyarete giderdik, çarşıya giderdik, çarşı hep kalabalıktı. Burada öyle değil şehir altı buçuk yedide kapanıyor, bir şey kalmıyor, bu durumda da çoğu Suriyeli Türkiye’yi istemiyor. Suriye’deyken akrabalarımızla haftada bir birbirimizi görürdük ama burada Türkler bayramdan bayrama görüşüyorlar.” (AB. O Bey, Avukat, Org. San. İşçi).

Türkiye’nin sınır dışı operasyonları Suriyelilerin hayatını olumsuz yönde etkilemiş görünmektedir. “Yabancı Düşmanlığı” başlığı altında irdelenen konuyla ilgili görüşme yapılan Suriyelilerin ifadelerinde de belirtilmesinin yanında bu çalışmanın yapıldığı sıralarda bizzat şahit olunmuştur. Özellikle Suriyelilerin işlettiği dükkânların önünden geçerken sıklıkla “bizim askerlerimiz ölüyor, bunlar burada para kazanıyorlar, Suriyeli gençler sokakta gezerken bizim analarımız gözyaşı döküyor gibi” gibi ifadelerin gündelik hayatta sıkça duyulabilir hale geldiği gözlenmektedir.

“Türkiye Suriye’ye girdiği zaman halk siz neden burada oturuyorsunuz, para kazanıyorsunuz da bizim askerlerimiz ölüyor diyor. Bu son zamanlarda, 5-6 aydır bir sıkıntı var.” (H.M. Bey, İşletme Mezun, İşletmeci).

“Burada sosyal hayat çok az, ben kendimi geri çekiyorum kimse ile iletişim kurmak istemiyorum. Ben çok duyuyorum Suriyeliler kötüler diye. Diyorlar sen vatani neden bıraktın. Ya ben keyfimdendir bırakmadım, benim çocuklarım

ailem hep öldü bu sebepten geldim, ben tatile gelmedim turist değilim, ben helal yemek istiyorum, bu nedenle organize çalıştım. Ben Suriyeli kadınlardan çok görüyorum o derneğe gidiyor bu derneğe gidiyor yardım almak için ama neden. Ben ev kiraladım kimseyle konuşmadım. Bakın ben buraya gelirken cebimde 100 dolar vardı. Olsun çünkü benim çocuklarım hayatta ve iyiler. Benim evimin arkasında Suriye’de dört katlı bina vardı bomba düştü, 5 dakika önce canlı olarak gördüğüm komşularım öldüler. Benim çocuklarım çok korktular, ben yine de sabrettim sonra o İşidliler geldiler, ya benim için çalışacaksın ya da düşmansın dediler. Ben İşidlerin kafasını sevmedim, beni düşman olarak gördüler ben de çıktım. Benim eşim Suriye’de 5 yıldır sınıf öğretmenliği yapıyordu burada geldi oturuyor. Şuan aynı okulda çalışıyoruz. Ben çok üzgümün. Elhamdülillah. Suriyelilerden de sahtekâr olanlar geldiler, sahte diplomalarla çalışıyorlar. Ama helal yemiyorlar. Ben Akdeniz tarafımı çok seviyorum mesela internette gördüm ama ailem ve çocuklarım için iş bulmak zorundaydım buraya geldim.” (H.V. Bey, Öğretim Görevlisi, İşçi/ Öğretmen).

Bir görüşmeci Kayseri’de Suriyelilerle yaşanan bir olaya atıfta bulunarak Kayseri halkı ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

“İnsanları soğuk, duygusal yani çok duygusal. Duygusal derken? Milleti duygusal. Akıyla değil duygularıyla hareket ediyor. Mesela geçen gördünüz Küçük Mustafa’da bir olay oldu. Gitmişler Suriyelilerin dükkânlarını yakmış yıkmışlar. Hâlbuki o adamın belki hiç suçu yok. Ama Suriyeliler bize vurdular falan (...) Biz çocuklara okusunlar diye kitap götürüyoruz. Bir gün Türk biri geldi, verin verin Suriyeli çocuklara kitap bizi iyice öldürsünler dedi. Hâlbuki biz çocuklar okusun diye götürdük.” (N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmen).

Her ne kadar Kayseri’de yaşadıkları süreçte olumsuz deneyimlere sahip olsalar da bazı Suriyeliler komşularıyla bir şekilde iletişim kurmaya çalışmakta ve Kayseri halkını sevdiklerini ifade etmektedirler,

“Komşularım üç defa bana geldiler ve ben de sadece kahve içmeye onlara gittim. Komşularla birbirimize gelip gidiyoruz, evde bazen çalgı çalıp oyun oynuyoruz spor yapıyoruz, ben onlara Arapça öğretiyorum onlar da bana Türkçe öğretiyorlar. İnsanlar biraz Arapça öğrendiler ve bana da Türkçe

öğretiyorlar (...) Komşularımla aynı zamanla arkadaş gibiyim, hatta arkadaştan da öteyiz. Ben ev kiralayacaktım, o binada oturanlar da Suriyeli komşu istemiyorlardı, fakat komşularım benimle oraya gelip bana sahip çıktılar, beni övdüler ve ev kiralamama yardımcı oldular.” (O.A. Hanım, Arapça Öğretmeni, Öğretmen).

“Ben bir gün tramvayla Organize Sanayi’ye gidiyordum, son duruktan bir durak önce bayıldım yere düşmüşüm, Suriyeli hiç yoktu, beni almış birkaç kişi kaldırmış ve ayılana kadar başımda beklemişler, cüzdan ve telefonum da düşmüştü, ben ayılana kadar geçmiş olsun sesleri ile uyandım insanlar bana telefon ve cüzdanımı da verdiler. Öyle güzel insanlarla karşılaştım. Ama olumsuzluk da var, tramvayda otobüste Arapça konuştuğumuz zaman rahatsız olurlar Arapça konuşmayın veya sesinizi alçaltın şeklinde söylerler. Ben bir olumsuzluk yaşadım, yeraltı çarşısına bir defa indim o zaman Küçük Mustafa olayları yeni yaşanmıştı, bir iş yerine girdim adam Suriyeli misin diye sordu, evet dedim, “git lan!” şeklinde tepki gösterdi. Bunun üzerine ben bir şey demedim çünkü benim vereceğim küçük bir tepki daha büyük olaylara neden olabilirdi. Ben olayı anladım, kabullendim ve çekip gittim.” (A.B. Bey, Beden Eğitimi Öğretmeni, İşçi/Öğretmen).

3.3.2.1. Ev Kiralayamama Sorunu

Yerel halk ile ilgili değerlendirmeler ifade edilirken ev kiralayamamak üzerinde en çok durulan konulardan biridir. Suriyeliler yerel halk ile yaşadıkları en önemli sorunun ev kiralama konusunda yaşandığını, Kayseri’de Suriyeliler ile yaşanan olayların ve bazı Suriyelilerin ev sahipleri ile yaşadıkları sorunların yerel halkta kendilerine karşı bir güvensizlik oluşturduğunu ve son yıllarda ev kiralama konusunda sıkıntılarının arttığını ifade etmektedirler.

“Mesela ev kiralamak için arıyoruz, bizim Suriyeli olduğumuzu anlayınca “Suriyeliye ev yok kira yok” diyorlar. 15 ev gezdik sadece bir tanesi kabul etti o da ev çok kötüydü. Bir arkadaşım bu evden çıktı biz onun yerine bura geldik. Suriyeli olduğumuzu gördükleri anda gönderiyorlar (eşi elinin tersiyle onlara yapılan ‘git git’ işareti gösteriyor). Ben buradakini (Eskişehir Bağları) söylüyorum. Şehir merkezinde nasıl davranıyorlar bilmiyorum.” (A.O. Bey, Öğretim Görevlisi, Öğretmen).

“Birçok Türk Suriyeliye ev vermiyor. Yani Türkler Suriyelilere karşı bu olaylardan (yerel halk ile Suriyeliler arasında yaşanan bazı olaylar) dolayı tavır takındılar. Bu benim analizim ama yanlış da olabilir; Kayseri halkı yabancıya karşı biraz temkinli durur, fazla yaklaşmak istemez.” (S.G. Bey, Avukat, Kayseri’de 6 ay İşçilik yapmış, İşsiz).

“Eskişehir bağlarından uzaklaşmak istedim çünkü Suriyeliler çok fazla. Çünkü kavgaları hiç bitmiyor, bir mahallede yabancı insan çok olunca ister istemez sorun çıkıyor. Ama ev bulamadığım için uzaklaşamadım. Kiralama konusunda sorun yaşadınız mı? Evet, hem de çok fazla, Esen Yurtta ev buldum aslında ama ev sahibi Suriyeli olduğumu duyunca vazgeçti.” (AB. O Bey, Avukat, Org. San. İşçi).

“Bir arkadaşım vardı, eşi hasta kendisi rahat yaşıyor yani ticaretle uğraştığı için Alparslan’da bir ev tutmuş, Kayseri’deki en sakin bölgeyi araştırmış, herhalde yıllık ve çok kira almışlar onlardan gitmiş görmüş beğenmiş, anahtarı almış kiralayacak vermiş para komisyon, birkaç gün sonra eşya götürüyoruz evi açamıyoruz, emlakçıyı aramış anahtar mı değiştirdin diye, evet demiş emlakçı değiştirdim, komşular Suriyeli ile birlikte kalmayı kabul etmedi. E tamam paramı ver olmaz ev kiralanınca vereceğiz. 3-4 ay sonra almış parayı, komisyonu alamamış.” (N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmen).

Suriyeli olma nedeniyle ev kiralayamama sorunu, Suriyeli kadınlar açısından daha farklı boyutlarda sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Suriyeli bir kadın, dış görünüşünden çoğu zaman belli olmasından dolayı özellikle Eskişehir Bağları’nda sokakta yürürken bile sorun olabilmektedir. Sadece Suriyeli bir kadın olduğu için sokakta çocuklar tarafından taşlandığını ifade eden ama olumsuz yaşam deneyimlerine rağmen konuşmalarında zaman zaman gözü dolsa da geleceğe dair umut dolu ifadelerden vazgeçmeyen Asiye Hanım ev sahipleri ile yaşadıkları sorunları şu şekilde paylaşmaktadır;

“Arkadaşım bize ev buldu, eşyaları aldı, her şeyiyle ilgilendi hazırladı ve biz gelip oturmaya başladık. Antakya’dan gelip yaklaşık iki ay bu evde kaldıktan sonra ev sahibi evi kızına vereceğini söyledi, biz çıktık bundan sonra. Yine bodrum katta başka bir ev bulduk ve iki ay burada kaldık, sonra ev sahibi evi başkasına kiralayacaktı ve ücreti artırdı bizim kiralamamız için, dört

aylık 1000 TL kira vermiştik zaten iki ay oturup çıktık ve kalan paramızı vermedi. Yine ev kiraladık ve yine iki ay kaldık çünkü o ev sahibi bana karşı ahlaki bakımdan çok kötüydü. Bu ev sahibinin eşi ve çocukları çok iyiydi ama Suriyeli bir bayan olduğum için bir gün kapımı çalıp bana para teklif etti bir öpücük için. Bir deste para çıkardı ve ben tabi ki de reddettim, ben onu reddedince bizi evden kovdu, eşimin elinden bir şey gelmedi ama çok üzüldü bu duruma. Sonra başka bir ev kiraladık, orada üç ay oturduk ve evin kirası 350'ydi ve ev sahibi 400 TL istedi, ama elimizde yoktu çocuklar okula gitmek istiyorlardı, evin masraflarına yetişemiyorduk ve çıktık. Kaç ev değiştirdiniz? Bir yıldan az sürede 5 ev değiştirdik. Şimdi oturduğumuz evin hem komşuları iyi hem ev sahibi iyi, kiraladığımızda da bir yıl için kiraladık. Şimdi oturduğumuz yer de çok soğuk, hiç güneş almıyor ve oradan çıkmak istiyoruz ama ev sahibi kirayı düşürüyor ki çıkmayalım.” (O.A. Hanım, Arapça Öğretmeni, Öğretmen).

Eşi vefat eden bir diğer kadın görüşmeci ev sahibi ile yaşadığı sorundan bahsediyor;

“3 ev değiştirdim bir yılda. İlk evim çok eskiydi ve belediye kentsel dönüşüm yapıyordu ve evi yıkacaklardı çıkmak zorunda kaldık o evden. Çıktığımız eve yakın başka bir ev bulduk ama ev sahibi çok zordu. Ne gibi sorunlar yaşadınız? Örnek olarak vermek gerekirse bana 40 torba kömür geldi ev sahibi 10 torbasını aldı. Ben işten gelince gel bana ev işlerinde yardım et diye bekliyordu, sürekli rahatsız ediyordu beni, saat 9'da gidip 12'de geliyordum, eve gittiğimde kapıda buluyordum ev sahibini, beni bekliyordu her gün aynı saatte. Evliydi ve çocukları vardı. Kendinizi nasıl hissediyordunuz? Ev sahibi öyle yapınca çok üzüliyordum ve onu reddedince çok kızıyordu. Onun kızmaması için ve tabi ki evden de atmaması için gidip yardım ediyordum. Bütün korkum buydu, evden çıkarsam nereye gideyim, kimse kiralık ev vermiyordu. Şu an çocukların okuluna yakın bir yerde ev kiraladık. O ikinci ev sahibi varken ben sürekli ev arıyordum, bulur bulmaz çıktım zaten. Şimdi ki ev sahibim iyi, bana hiç karışmıyor. Benden önce Suriyeli bir aile oturmuş bu evde ve ev sahibinde önyargı oluşmuştu Suriyeliler kötü diye. Fakat ben o evde oturunca düşünceleri değişti ev sahibinin. Yani sürekli gürültü yapıyorlardı, temiz değillerdi demişlerdi, şimdi düşünceleri değişti, siz iyi insanlarsınız diyorlar.” (H.H. Hanım, Çocuk Gelişimi Bölümünden Mezun, Öğretmen).

3.3.2.2. “Suriye’ye Dönecek Misin?” Sorusunun Sıklığı

Yerel halk tarafından Suriyelilerin geriye dönme konusundaki düşüncelerinin ne olduğunun tespit edilmeye çalışılması Suriyelileri huzursuz etmektedir. İster resmi kurumlar (mülakatlarda), ister yerel halk olsun Suriyeliler kendilerine yöneltilen “dönecek misin?”, “ne zaman döneceksin?”, “savaş biterse geri döner misin?” gibi sorulardan oldukça rahatsız olmaktadır. Bazıları mecburiyetten geldiklerini ve savaş biterse döneceklerini, güvenli bir ortamın bir daha gelemeyeceği konusundaki umutsuzlukları ile ifade ederken, bazıları çocuklarının Türkiye’de okula kaydolmaları ve burada bir hayat kurmanın ardından Suriye’ye tekrar nasıl uyum sağlayacakları konusunda endişeli görünmektedir. Özellikle savaş ortamında kendisi ve çocukları travma yaşayanların geri dönüş ile ilgili konu hakkında konuşulduğunda dahi seslerini yükselterek, öfkeli bir ifade biçimi kullandıkları gözlenmiştir.

“Zaten başvuru mülakatında (üçüncü ülkeye yerleştirme mülakatı)sordular; Suriye’de savaş bitince tekrar sen gidecek misin? Ya ben nereye gideceğim! Benim evim gitti, arkadaşlar gitti, iki hayatım da bitti son bir şey kaldı benim çocuklarım. Suriye’de şuan hiçbir şey yok. Tekrar eski hayatım olmayacak ben Suriye’ye nasıl gideceğim. İnsanlar bizi burada istemiyorlar, ben mecburen Suriye’ye gideceğim. Zaten Avrupa’ya ben gitmem. Neden, çünkü ben Avrupa’daki kültürü sevmedim. İngiltere’de Kanada’da hayat iyi zaten BM de iki yıl önce görüşme yaptım olmadı, herhalde onlar eğitilmiş insan istemiyor işçi istiyorlar. Ben burada her gün ezan duyuyorum bu önemli bir şey. O yüzden ben burada hayatıma devam etmek istiyorum ve güzel günlerin geleceğini umut ediyorum, bilmiyorum Allah bilir ama şuan elhamdülillah. Çocuklar iyi hayat devam edecek temel ihtiyaçlar var, yemek var tamam, elhamdülillah.” (H.V. Bey, Öğretim Görevlisi, İşçi/ Öğretmen).

“Savaşın bitmesi için çok uzun bir zaman lazım. Diyelim ki 10 yıl sonra savaş bitti ben de vatandaşlık almışım kızım okula gitmiş ben iş almışım oğlum da öyle bir düzen kurmuşuz, ondan sonra Suriye’ye nasıl döneceğiz! Suriye’de hiçbir şeyimiz kalmadı. Kardeşim gitti Suriye’ye iş yerimizi videoyla gönderdi korkunç bir şey!” (A.A. Bey, Avukat, İşçi).

3.3.4. Suriyeliler Birbirlerini Nasıl Değerlendiriyor?

Araştırmada Suriyelilerin birbirlerini nasıl değerlendirdikleri üzerinde durulmasının bir nedeni, nüfus olarak fazla olmaları ve kendi içlerinde de oldukça farklı olduklarından

(eğitim durumu, kültürel birikim, memleket, yaşam tarzı vb.) birbirleri ile ilgili algılarının nasıl olduğunun anlaşılacak istenmesi, eğitim düzeyi açısından farklı hissetme gibi bir duygunun olup olmadığı, diğer bir nedeni ise toplumsal kabul ve uyum açısından değerlendirme yapmak için bunun gerekli olduğu düşüncesidir. Görüşmeler sırasında Suriyelilerin kendi içlerinde de birçok ayrım yaptıkları görülmüştür. Bunlardan en yoğun olanları; Halepli Şamlı ayrımı, şehirli köylü ayrımı, eğitilmiş eğitimsiz ayrımıdır.

Görüşmecilerden bazıları Suriyelilerde olumsuz yönde bir değişim olduğunu ifade etmektedirler;

“Halkla ilişkileri Suriye’deki gibi sınırlı değil. Nasıl? Aralarında bir sınır bir seviye vardı ama burada o sınırı aşılar. En kolayından bahsedeyim mesela ben öyle bir şey yaşamadım görmedim ama arkadaşlarımdan duydum. Boşanma olayı mesela. Suriye’de boşanırken kızın oğlanın annesi babası sosyal çevredekiler çok değerlendirerek hareket ederler. Ama burada öyle bir şey yok. Burada rahatça boşanıyorlar, hiçbir sıkıntı olmadan, Suriyeliler kendi aralarında yani.” (C.A. Bey, İşletme Mezunu, İşçi).

“Hırsızlar Suriyeli bayanları yanına alarak bir örgüt kurmuşlar, hırsızlık yapıyorlar, evlerde para altın ne varsa çalıyorlar, böyle bir şey çıktı. Kiralık evlere giriyorlar mesela evden tam çıkmamış insanlar evi görmek istiyoruz diyorlar, fatura için geldiklerini söylüyorlar ve evlere bu şekilde giriyorlar.” (O.A. Hanım, Arapça Öğretmeni, Öğretmen).

Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları Eskişehir Bağlarında yaşayanlar hem yerel halk ile hem de kendi aralarında farklılıklar olduğunu ve bu nedenle hem kendi aralarında hem de yerel halk ile kaynaşamadıklarını, yerel halk ile aralarındaki soğukluğun en büyük nedeninin dil olduğunu, kendi aralarında da hayattan beklentilerinin farklı olmasının etkili olduğunu açıklamaktadırlar.

“Eskişehir bağları çok kalabalık. Suriye’de bile bir bölgeden diğerine değişiyor. Biz Suriye’den gelince Eskişehir bağlarına geldik ve kalabalık olarak geldik buranın kültürü, Eskişehir bağlarında yaşayan insanların kültürü ile bizim kültürümüz çok farklı, kültür farklılığı vardı, Türk insanların kültürü daha da farklı. Ne gibi farklar? Hayat farklılığı, Suriyelilerin hayatları farklı Türklerin hayatları farklı. Suriyeli Türk’e kendi

yaşadığını öğretmeye çalıştı ve Türkler de kendi yaşamını sundu ama ikisi de kabul etmedi bunu. Mesela Suriyeli insanın farkı elindeki parayı bugün yer yarını düşünmez. Türk insanı da tam tersi parayı sever, birikim yapmayı sever ve yarını düşünür. Türkler de Suriyelilere öğretmeye çalışır; yani “çalışmanız gerekiyor, o kadar açılmayın o kadar giyinmeyin yarını düşünün”. Suriyeli ise bugüne odaklanır, mesela fatura geliyor, ev kirası geliyor, biz birikim yapamıyoruz.” (O.A. Hanım, Arapça Öğretmeni, Öğretmen).

“Mesela çok çocuğu olan kişiler var, 9-10 tane erkek çocuğu olanlar var. Her biri 500 liradan çalışsalar, ne kadar eder! Bu insanlar hiç sormuyorlar ki ben ne olacağım! Çocuklar çalışıyor mu çalışıyor, maaş yattı mı tamam. Onlar düşünmüyorlar. Komşumun 4 tane erkek çocuğu var. Adam evde oturuyor, onlar çalışıyor. Hiç gelecekte ne olacağını düşündükleri yok. Ne de olsa yaşıyorlar, para kazanıyorlar ve bir şekilde geçiniyorlar.” (A.O. Bey, Öğretim Görevlisi, Öğretmen).

“Gelir seviyesi düşük insanlar genelde Kayseri’de ve Eskişehir bağlarında yaşayan insanlar. Suriyelilerin sayısının fazla olması ve hep bir arada yaşamalarından dolayı pek yaklaşma olmuyor. En büyük sorun dil. Türkçe dil kurslarının artırılması lazım.” (E.O. Bey, İnşaat Mühendisi, Öğretmen).

Kayseri’ye ilk geldiklerinde (2014-2015) halkın kendilerine çok iyi davrandığını ancak son zamanlarda bu durumun tam tersine döndüğü dile getirilmektedir. Bu duruma “kötü” Suriyelilerin neden olduğu, olumsuz tavırları neticesinde yerel halkın kendilerini sevmediğini, çoğu insanın iyi niyetinin kullanıldığı ifade edilmiştir. Bunun bir nedeninin Suriye’de savaş sırasındaki travmaların psikolojik olarak bıraktığı olumsuz etki olduğu, eğitimsizlikten kaynaklandığı diğer bir nedeninin de nüfus olarak fazla geldiklerinden bu nüfusun içinde Suriye’de iken de “kötü” olanların gelmesinden kaynaklandığı ifade edilmiştir. Suriyelilerin de bizim kadar “insan” olduğu düşünüldüğünde bu normal bir durumdur. Suriyelileri bir bütün olarak yardıma muhtaç, masum ve ezilen olarak gösteren medyanın söylemine maruz kalan yerel halk, sığınmacılarla karşılaştığında onların da “insan” olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalmaktadır (Deniz ve diğ., 2016). Bu kavrayış, yerel halkı sığınmacılar hakkında işleyen dedikodu ve karalama süreçlerine yönlendirmektedir;

“İlk geldiğimizde Türklerin bize karşı tutumuyla şimdiki tutumu arasında fark var. İlk başta daya iyiydi daha sonra bu tutumun değişmesinin sebebi, belki de bazı Suriyelilerin sergilediği yanlış tutumdan olabilir. Yani şuna anlamaları lazım bütün Suriyeliler kötü değil. Yani kötülüğü sadece şahıslarla değerlendirmek lazım genellememek lazım yani Türkler içerisinde de iyi insanlar var iyi olduğu kadar kötü olanlar da var bunu iki tarafın da bilmesi lazım. Şuan ciddi bir rahatsızlık var bazı Türk kardeşlerimiz şöyle düşünüyor siz buraya geldikten sonra bizim evlerimizi işlerimizi aldınız gibi bir rahatsızlık var. Hatta geçende birisi bana sordu Suriyeliler kaç aydır vize ile Türkiye’ye giriş yapıyorlar diye. Bir buçuk yıl önce başladı dedim. Yeter dedi artık Suriyeli gelmesin Türkiye’ye, gibi bir tepki gösterdi, yani bir rahatsızlığın olduğu kesin.” (H.R. Bey, Makine Mühendisi, İşçi).

“Kayseri’de yaşayan Suriyelilerin çoğu kötü insanlar bana göre. Ben mesela bir Suriyeliden bana zarar gelebilir belki Türk’ten bana zarar gelmez. Yani burada bulunan bütün Suriyeliler demiyorum ama çoğu kötü insanlar. Yani bazılarının Suriye’de iken de kötülükleri vardı, belli bölgeleri tanırırsınız oranın insanın nasıl olduğunu bilirsiniz, bazıları kötüydü burada serbest bir ortam buldu daha kötü oldu ondan dolayı söylüyorum. Eğitim seviyeleri düşük çoğu Halep’in şehir merkezi olarak demiyorum ama ilçeleri ve köyleri ben bir Suriyeli olarak Suriye’de iken belki o bölgelere girmem mümkün değil. O türden insanlar buraya geldiler. Bu gibi insanlara savaş bitince Suriye’ye döner misin diye sorduklarında hayır dönmem diyeceklerdir. Çünkü buradaki şartları Suriye’den daha iyi.” (H.R. Bey, Makine Mühendisi, İşçi).

“Aslında onlar kötü insan değil, hayatlarında bir eksiklik var, sıkıntı içindeler, Türkiye’ye geldiklerinde baya değiştiler, Suriye’de öyle değildiler. Yani evleri yıkıldı psikolojileri etkilendi, buraya gelince Suriye’de o kadar çalışmıyorlardır ama burada sabahtan akşama kadar çalışıyorlar o da bir anda olunca psikolojilerini çok etkiledi. Benim Suriye’den tanıdığım birisi var Suriye’de lastik fabrikası vardı, üç çocuğu bu savaşta vefat etti, fabrikası da gitti, kendi ayağı da savaştan dolayı koptu, Türkiye’ye gelince ve kimseden yardım alamayınca o insanda önyargı oluştu Türklere karşı.” (H.H. Hanım, Çocuk Gelişimi Bölümünden Mezun, Öğretmen).

“Suriyelilerin özellikle birkaç tip Suriyelilerin kötü tutumlarından dolayı utanıyorum ama Suriyelilerin hepsi böyle değil özellikle Küçük Mustafa’da o cinayet olayının yaşanmasından dolayı ben ailemi de alıp Kayseri’den çıkmayı düşündüm, o kadar utandık, mahcup olduk.” (N.A. Bey, Bilgisayar Ağ Mühendisi, Şirket Elemanı).

“Suriye’den gelen insanların hepsi köylerden geliyor ve bu insanlar çok eğitimsiz ve cahil insanlar, her devlette her bölgede aynı şekilde yaşıyorlar. Eğitim ve ahlakla alakalı. Kur’an daki ilk ayet okudur. Yani ben iki çocuğumu eğitimsiz büyütürsem bunun hesabını mutlaka vereceğim. Eğitimsiz insanlar çocuklarına da ne eğitim ne ahlak öğretebiliyorlar bu nedenle nere gidersek hangi ülkeye gidersek gidelim sorun yaşarız (...) İnsan savaşta zengin oluyor, iyi insandan bencil insanlara dönüştüler, psikolojileri bozuldu. Gece yattık sabah uyandık hiçbir şey yok hırsızlar ortada dolaşıyor, ne polis var, ne hükümet, ne asker var, ortada hırsızlar dolanıyor ve tabii ki bu durum insanı olumsuz etkiler. Ben siyasi bir adam değilim ama devlet tarafı ve insanlar amca çocukları, iç savaş olduğundan amca çocukları bile birbirlerini öldürmeye çalışıyor.” (A.A. Bey, Avukat, İşçi).

“Suriyeliler belki daha kötü. Birlik yok, çalışan kişiler bile birlik olmayı sevmiyorlar. Nasıl yani? Yani iş arkadaşları, birlikte çalışıyorlar ama herkes birbirini rakip görüyor, lider olmaya çalışıyor. Grup ruhu yok, mesela ben beraberlik olarak çalışıyorum ama biri diyor ki o lider olmaya çalışıyor. Bizim iş yerimizde öyle bir şey yok ama genel olarak Suriyelilerde var.” (N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmen).

Bu başlık altında dikkat çeken bir diğer konu Kayseri halkı içinde olduğu kadar Suriyelilerin de birbirleri arasında ötekileştirme olduğudur. Bu ayrımlar köyle-kentli, Şamlı- Halepli ya da eğitilmiş-eğitimsiz gibi ayrımlardır. Kayseri’de Halepli sayısının fazla olduğu ve sorun çıkaran insanların eğitimsiz olarak nitelendirilen Halepliler olduğu Suriyeliler arasında yaygın bir kanıdır. Bu durumun yerel halk tarafından da bu şekilde algılandığı düşünülmektedir.

“... yani o kadar nüfusun içinde birçok kişi Halepli, kötülük yapanların çoğu Halepli, bundan dolayı Türk halkı da Haleplilere karşı tepki göstermeye başladı. Hatta bize soruyorlar Halepli misin diye, yok ben Hamalıyım

dediğimde hoş geldin diyorlar, ama Halepliyim denildiğinde, Halepliler kötü diyorlar, bütün Türkiye’de bu böyle.” (A.B. Bey, Beden Eğitimi Öğretmeni, İşçi/Öğretmen).

“Suriye’de de Şamlı Halepli ayrımı var, Hamalı Halepli ayrımı var. Devamlı bir köylü şehirli ayrımını yaşıyor ve bundan rahatsız oluyorduk. Şehirli her zaman kendini üstün görür.” (S.G. Bey, Avukat, Kayseri’de 6 ay İşçilik yapmış, İşsiz).

“Okulda Şamlılarla problemimiz yok ama Halep’ten gelenlerle sorun yaşıyoruz ki üçte ikisi Halepli. Hem kadını hem de idareci olarak çalıştığım için tuhaf geliyor onlara, kabullenemiyorlar yani bir bayanın böyle olmasına.” (F.R. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, 4 ay Org. San. çalışmasının ardından şuan Öğretmenlik yapıyor.).

“Ben Halep’ten geliyorum (merkezden olduğunu özellikle ifade ediyor). Halep’ten çok kişi var ama merkezden gelenlerin çok az, Halep’in köylerinde kalan insanlar çok karışık zaten Türkmen, Kürt ama Arap çok az, genelde eğitimsiz ve maddi durumu kötü olan insanlar.” (A.A. Bey, Avukat, İşçi).

“Mesela Halep insanları bayan olsun erkek olsun maddiyata bakarlar eğitime hiç bakmazlar, o bölgenin sakinleri öyle. Eğitim düzeyi daha düşük. Şehirde yaşayanlar eğitim alıyor ama köydekiler almıyorlar. En eğitimsiz bölge Halep’tir. 13-14 yaşlarında evlendiriyorlar kızları. Evlenmeye ve maddiyata çok önem veriyorlar. Halepli bir kızı tanıyorum mesela 12 yaşında bir hafta sonra düğünü olacak. Eşi de 20 yaşında. Bu bir gelenek Halep’te, değişmez. En çok nüfusu fazla olan Halep. Kayseri’de de Halepliler fazla.” (O.A. Hanım, Arapça Öğretmeni, Öğretmen).

“Suriyelilerin içinde iyi de var kötü de var. Hep Halepli Kayseri’de var, onlar az eğitilmişler, ev sahibinin güveni kalmıyor önce 5 kişi sonra 10 kişi, öyle yanlış. Bizde 4 kişi yeter, ama onlarda 7 kişi 10 kişi! Onlar öğrenmemişler, öyleler. Halep daha yakın olduğu için burada çok var. Ben Halep’te üniversite okuduğum için 10 yıl orada oturdum, her zaman onlar iş iş düşünürler. Okuyayım, Türkçeyi öğreneyim, makineyi öğreneyim gibi şeyler yok, iş iş iş!” (M.A. Bey, Metalürji Mühendisi, İşçi).

Burada ifade edilen “ev sahibinin güveninin kalmaması” konusu kendilerini oldukça rahatsız eden bir konu olarak görüşmeciler tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Bazı Suriyelilerin evi tek başına kiralayıp sonradan sayılarının artması üzerine ev sahiplerinin güvenlerinin kalmadığı ve Suriyeliye ev kiralamamalarına neden olduğu ifade edilmiştir. Yerel halkın konuşmalarında şahit olunan Suriyelilerin evlerde kalabalık kaldıkları, çok gürültü yaptıkları ve evleri hor kullandıkları yönünde söylemeler dikkat çekmektedir. Suriyeliler bu durumun bazı ailelerin davranışlarından kaynaklandığını söylemektedirler;

“Sırf Suriyelisin diye kiralık ev vermeyebilirler, çalıştırmayabilirler zaten şimdi Halepliyim dediğin zaman çalıştırmıyorlar öyle bir tepki var. Sergiledikleri olumsuz tutumdan. Biz ev kiralarken bize ilk sorulan soru Halepli misin oldu. Hatta Halepli değil dedik sadece iki kişi mi kalacak bu evde dediler, evet dedik, bunu sormasının sebebi Halepliler ilk başta iki kişi olarak evi kiralyorlar daha sonra bu daha fazla kişiye çıkabiliyor, bu nedenle ev sahipleri rahatsız. Ama genelleme yapamam yani benim üniversite hayatım Halep’te geçti. O şehirli ile köylü arasında çok büyük farklar var. Yani şunu da söyleyeyim Halep’te beraber okulda okuduğumuz çevremiz kırsal kesimlerden gelen insanlardan tamamen farklı insanlar bu ayrımı yapmamız lazım. Köylü ile şehirli arasında. Halep’in köylüleri eğitim seviyeleri düşük kötü tutumları olan her türlü olumsuzlukları sergileyebilen insanlar.” (H.R. Bey, Makine Mühendisi, İşçi).

“2013 senesinde Suriye’den Kayseri’ye ilk geldiğimizde çok büyük bir ilgiyle karşıladılar, ev verdiler, ev eşyası verdiler, iş verdiler, yardımda bulundular ama daha sonra Suriyelilerin sergilediği kötü davranışlardan dolayı bu tamamen tersine döndü, artık Kayseri’de Suriyeli dendiği zaman ev bile kiralanmak istenmiyor (...) Bizi kabul eden ülkeye saygı duymamız lazım, bazı kardeşlerimiz maalesef bir yıllık iki yıllık internet aboneliği alıyor, daha sonra diyor ki üç ay sonra zaten Suriye’ye döneceğim faturaları öylece bırakıp giderim. Böyle düşünmememiz gerekir, bu davranış içinde bulunduğumuz ortamdan zararlı bize zararlı olur.” (N.A. Bilgisayar Ağ Mühendisi, Şirket Elemanı).

“Komşuluk ilişkilerinde bir zaman içinde bir değişim oldu, mesela ilk geldiğimizde bize çok iyi davrandılar. Ama sonra birkaç Suriyeli aile geldi

ama onlar iyi değildi, Türklere kötü davrandılar. Mesela bir ev tuttular elektrik, su faturası ev kirasını ödemededen çıktılar. Bu şekilde hepsi kötü diye bir algı oluştu.” (H.D. Hanım, Avukat, Ev Hanımı).

Zamanla Kayseri halkının Suriyelilere tavrının olumsuz yönde değişmesinin nedeninin bazı Suriyelilerin olumsuz tavırları olduğunun ifade edilmesinin yanında Kayseri’deki Suriyeli nüfusun artmasının ve bazı kültürel farklılıkların da etkili olduğu düşünülmektedir;

“Biz ilk geldiğimizde sayı fazla değildi sorunların nedenlerinden biri bu, bazı Suriyeliler kendilerini iyi karşılayan toplumla geçinemedi, birlikte yaşamayı bilemedi. Suriyeliler buraya gelirken belli bir gelenekten, adetleri ve görenekleri ile geldiler, ama Suriyelilerin farklı bir topluma geldiklerini bilmeleri gerekiyordu, adetlerini burada devam ettiremezlerdi. Ettirmek istemeleri halinde sıkıntılarla karşı karşıya kalırlar. Ne gibi adetler? Mesela parklar, Suriyeliler buraya geldiklerinde Suriye’deki gibi parklarda yatıp kalktılar, oyun oynadılar, gece yarısına kadar eğlendiler, bu Türk toplumunun alışık olmadığı bir husus. Ama bu âdeti Suriyeliler burada devam ettirdiler, bu nedenle sıkıntılar oldu. Çocuklar için sorun yok, çocukların oyun oynama hakkı var, ama gençlerin yetişkinlerin evlerde oturmaları gerekirdi. Biz dışarıyı çok severiz. Benim burada gözlemlediğim şey saat dokuz oldu mu herkes eve çekilir ama bizde hayat dokuzdan sonra başlar, insanlar parklara giderler. Bu Ramazan’da olan olay yine parklarla ilgili bir şeydi. Olaya sebebiyet veren kişiler o parkı ev gibi, misafir odası gibi kullanmaya çalıştılar, bu da rahatsız etti. Suriyeliler daha sosyal, Türkler de gidiş geliş yapıyorlar ama biz daha sosyaliz. Sabah akşam ziyaretlerimiz olur.” (S.G. Bey, Avukat, Kayseri’de 6 ay İşçilik yapmış, İşsiz).

Görüşmecinin ifade ettiği olay Ramazan Bayramında Eskişehir Bağlarındaki yerel halk ile Suriyeliler arasında yaşanan gerginliktir.²³ Yaşanan olayların resmi olarak nedeni net olarak açıklanamasa da Suriyelilerin Ramazan’da gece yarısı parklarda zaman geçirmelerinin gerginlik yaşanmasına neden olduğu halk arasında ifade edilmiştir.

“Suriyelilerin yaptığı davranışlardan rahatsız olduğum şey gençlerin sokak ortalarında veya parklarda toplanıp yüksek sesle konuşmaları. Ben bu şeylerin olmaması gerektiğini düşünüyorum. İkincisi kadınlar dışarı

çıktıklarında ekmek almaya giderken yine toplanıp sokakta kendi aralarında konuşuyorlar. Bu gibi şeyler insanların tepkisine neden oluyor, bu tür şeylere dikkat edilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

3.3.5. Dinsel Ritüellerin Yerine Getirilmesi

Toplumsal ve kültürel açıdan din faktörü de önemli bir etkiye sahiptir. Kayseri'nin muhafazakâr toplum yapısının Suriyelilerin şehre göç etmesinde etkili olduğu daha önce yer verilen görüşmelerden anlaşılmaktadır. Görüşmeciler dinsel ritüellerin yerine getirilmesi konusunda bir sorun yaşamadıklarını, hatta Kayseri'nin muhafazakâr toplum yapısının güvende hissetmelerine neden olduğunu ve Kayseri'yi sırf bu yüzden sevdiklerini görüşmelerde sıklıkla dile getirmektedirler.

“Türkiye devleti Müslümanlığıyla diğer Arap devletlerinden bambaşka, bize kapılarını açtı en önemlisi. Hele Ramazan ayında çok güzel oluyor Kayseri. Ramazanda o kötü ev sahibim bile camiye gidiyordu, ramazandan etkileniyordu.” (H.H. Hanım, Çocuk Gelişimi Bölümünden Mezun, Öğretmen).

Buna rağmen bazılarının olumsuz değerlendirmeleri de bulunmaktadır;

“Bizim kültürümüzde Kur'an ne derse odur, biz Kuran'da ne yazıldığını bildiğimiz için hocaya çok gitmeyiz, ama burada öyle değil, biz sadece Peygamber Allah diyoruz, buradakiler, yanlış bir şey söylüyorlar kim söyledi diyorsun hoca söyledi diyorlar. Hoca ne derse ona inanıyorlar, hâlbuki bu çok günah. Mesela Kur'anda yazan Peygamberimizin de söylediği bir şey, ben bir gün en öndeyim, hoca yanlış bir ayet söyledi, yanlış bir şey söyledi, bilen insana düşen şey namazda olsan bile yüksek sesle düzeltmek, söylemektir. Zaten düzeltmezse yanlış olur. Hem o kişiye hem söyleyene günah olur. Ama ben hocayı düzelttim, sonra namaz bitince sen neden namazın ortasında söylüyorsun öyle, hocanın günahı o sana ne gibi konuştular. Kurban bayramında mesela herkesin yapması gerekir ama Peygamberimiz de demiştir ki eğer gücün varsa yapabilirsen kurban alırsın yok eğer gücün yoksa kurban kesmemenin günahı yoktur. Günah mekruh değildir, gücün yoksa yapamam dersin. Ama buradakiler öyle değil. Gücü var alıyor, gücü yok gidiyor borç yapıyor yine alıyor. Ondan sonra sana 1,5 milyar borcu var sana diyor ki şimdi veremem, kurban kurbandan sonra

veririm. Ama önce senin borcunu vermen gerekir. Kurbanlık yoksa günah yok ama sen hocadan daha iyi mi biliyorsun diyorlar.” (H.M. Bey, İşletme Mezunu, İşletmeci).

“Mesela ben namaza önem veren birisiyim, dindar biriyim, ama fabrikada çalışan Türk işçiler “namaz kılmasan da olur” demeye getiriyorlardı. Bir de fabrikada çalıştığım Türk arkadaşlarım ağız bozuk insanlardı hep küfür ediyor bel altı konuşuyorlardı. Yani bu kendi aralarında normal konuşmalarıydı ben hiç düzgün konuştuklarını görmedim.” (A.B. Bey, Beden Eğitimi Öğretmeni, İşçi/Öğretmen).

“Mesela Selçukluda 10 bine yakın Suriyeli var, camide verilen hutbe Türkçe. Bir şey anlayamıyorsun, hoca belki Suriyelilere dua ediyor ben anlamıyorum.” (H.M. Bey, İşletme Mezunu, İşletmeci).

Özellikler Kayseri’ye Suriyeli göçünün ivme kazandığı 2014-2015 yıllarında camilerde ensar muhacir kardeşliği, misafir ev sahipliği konularında vaazların yoğunlaştırıldığı bilinmektedir. Eskişehir Bağlarında zaman zaman Arapça ve sadece Suriyelilere de vaazlar verildiği öğrenilmiştir.

3.3.6. Suriyeli Kadınlar: Değişen Kadın Roller

Göç sürecinin göç edenlerin hayatlarında çok boyutlu değişimler yarattığı açıktır. Bu süreçte kadınların hayatlarında da bazı değişimler gerçekleşmiştir. Kayseri’ye göç eden eğitim düzeyi yüksek Suriyeli kadınların hayatlarında da pek çok açıdan değişiklik olmuştur. Onlar göç ettikleri ülkede hem yabancı hem de kadın olma deneyimini yaşamaktadırlar. Araştırmanın bu konuda doğrudan bir amacı olmasa da görüşme yapılan kadınların göçü nasıl deneyimlediklerine dair ifadeleri paylaşmaya değer bulunmuştur.

Yapılan görüşmelerde Suriyeli kadınlar Türkiye’ye geldikten sonra rollerinde değişim olduğunu ifade etmektedirler. Görüşmelerden Suriyeli kadınların ülkelerinde iken hane içi işlerle meşgul oldukları ve bazılarının eğitim almış olsalar dahi Suriye’de iken mesleklerini yapamadıkları ve yine hane içindeki işleri yürüttükleri, hane dışındaki bütün işlerle eşlerinin ilgilendiği anlaşılmıştır. Türkiye’ye geldikten sonra hane içinde ve hane dışında daha aktif roller üstlendiklerini ifade eden Suriyeli kadınlar, bu değişimin başlarda onları zorladığını, bu duruma alıştıklarını ifade etmektedirler.

“Suriye’den geldikten sonra kadınlarda çok değişiklik oldu. Suriye’de iken bayan çok sorumsuzdu, yani sorumsuz derken sadece evin işlerini görürdü, dışarıyla hiç alakası yoktu. Türkiye’ye gelince dışarının işleri ile ilgilenmeye başladı. Suriye’de iken sadece eşimiz çalışırdı biz evdeydik, Türkiye’ye gelince bu farklı oldu. Sabahtan akşama kadar eşimiz işte ve bayanlar dışarının işleri ile ilgilenmeye başladı. Yardım olsun veya başka işler için hem evin içindeki hem de dışarıdaki işleri ile ilgilenmeye başladı bayanlar, bu çok zor. Suriye’de iken bayanlar bayanlığı ile meşhurdur, makyajıyla, giyimiyle olsun, güzel yemekler yapardılar ki eşimiz gelince rahat etsin, beğensin. Türkiye’ye gelince bu değişti.” (O.A. Hanım, Arapça Öğretmeni, Öğretmen).

“Suriye’de kadınlar çok dışarı çıkmazdı, Türkiye’ye gelince bütün gün eşin işte o sürede kadınlar evin işini halledecek, sebze meyvesini alacak, faturaları ödeyecek sıraya girecek, Suriye’de böyle değildi, ekmek almaktan, çocuk hastalanıncaya kadar erkekler üstlenirdi. Kadınlar evleri ve kendileri ile ilgilenirdi. Hani ev hanımı diyorlar ya biz onu çok iyi yapıyorduk, kendimize bakıyorduk, süsleniyorduk.” (H.H. Hanım, Çocuk Gelişimi Bölümünden Mezun, Öğretmen).

“Suriyeli kadınlar burada daha sade yaşıyorlar. Mesela ben Suriye’de iken dışarı hiç çıkmıyorum alışveriş yapmıyorum, kocam her şeyi getiriyor ama Türkiye’de ben her şeyi yapıyorum, markete gidiyorum, faturaları ödüyorum, çocukları okula götürüyorum. Biz Suriye’deyken daha rahat yaşıyorduk. Burada kadın olmak çok zor.” (H.D. Hanım, Avukat, Ev Hanımı).

“Ben Suriye’de iken yaşayabileceğim tüm güzellikleri ve imkânları yaşıyordum. Geziyordum arkadaşlarımı ziyaret ediyordum sosyal faaliyetlerde bulunuyordum, kişisel bakımımı ilgilendiriyordum. Türkiye’ye geldikten sonra hayat zorlaştı. Daha fazla çalışmak zorundasınız, işten eve evden işe gitmek zorundayız, bundan dolayı da kendimi ihmal ediyor ve pek çok şeyden mahrum kalıyorum. Artık ben için modayı takip etmek kendime vakit ayırmak gibi şeyler çok uzak. Artık benim amacım evimi, eşimi ve çocuklarımı gözetmek. Ben kendimi tamamen boşladım ve ihmal ediyorum. Hastalandığımda ilaç gerektiğini bile unutuyorum. Yani tek derdim en büyük hedefim çocuklarım evim işim. Yaş olarak çok yaşlı değilim ama kendimi

yaşlı hissediyorum.” (A.S. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunı, Öğretmenlik Yapıyor).

“Evin ihtiyaçlarını Suriye’de Beyler görür, annem öğretmen olmasına rağmen pazarda çarşıda ev alışverişi yapmaz babam yapar, bu genel bir şeydir Suriye’de. Burada durum bizim için tam tersine döndü. Suriye’de kadın gerçekten bakımına önem verirdi ama buraya geldikten sonra bir yandan geçim sıkıntısı bir yandan çocuklarla ilgilenmek.” (H.R. Hanım, Sınıf Öğretmenliği Araştırma Görevlisi, Öğretmen).

“Ben daha önce alıştığımından farklı bir haldeyim, basit bir örnek vereyim, evdeki yemek düzenimiz olsun, kişisel bakım anlamında olsun mesela ben turnaklarımıza oje sürerdim sonra sabah namazı için silerdim, namazdan sonra tekrar sürerdim erinmezdim yani, hem zihinsel yönden hem vakit açısından rahat olduğunuzdan kendinizle ilgilenebiliyorsunuz, ama şu an öyle bir durum yok.” (H.R. Hanım, Sınıf Öğretmenliği Araştırma Görevlisi, Öğretmen).

Öğretmen olan kadınların Suriye’de iken çalışabildikleri ancak diğer meslek mensuplarının iş hayatına çok da katılamadığı anlaşılmaktadır. Dikkat çeken bir diğer nokta eşleri ile aralarında eğitim seviyesi açısından farklar olmasıdır. Araştırma sürecinin dışında da Suriyelilerle bu durum hakkında konuşulmuş ve erkeklerin haneye gelir getirecek bir kaynak olarak algılanması nedeniyle genellikle ilkokuldan sonra okula gönderilmediği ancak kız çocuklarının kültür ve eğitim seviyesine göre değişen bir biçimde evlendirildikleri ve çoğunlukla evlenene kadar okula gönderildikleri anlatılmıştır.

“(kadın) evlenirse bile, erken yaşta evlense bile, okulu bitirmek zorunda. Çünkü anne çocuklarını da eğitmek zorunda, çocuklarına da eğitim verecek. Çünkü anne eğitilmiş olmasa çocuklar da eğitilmiş olmaz.” (K.Z. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunı, Ev Hanımı).

Suriyeli kadınlar, Kayseri’deki kadınların hayatları ile kendi hayatları arasında farklar olduğunu, Kayserili kadınların çalıştıklarından dolayı sosyal hayata daha az katıldıklarını ifade etmektedirler;

“Türk ev hanımları ile Suriyeli ev hanımları arasında farklar var. Suriyeli ev hanımı markete çıkabiliyor, komşusuna gidebiliyor misafir kabul edebiliyor

ama bilmiyorum diğer bölgelerde öyle mi Eskişehir bağlarında gördüğüm kadarıyla söylüyorum, Türk ev hanımları devamlı işte, evden dışarı çıkmazlar sosyal hayat yok gidip gelmeler yok o bir eksiklik. Hatta bize şaşırtıyorlar, neden Suriyeli ev hanımları o kadar dolaşıyorlar, o kadar vakit bulabiliyorlar. Bana bizzat söylemediler ama diğer Suriyeli kadınlardan dolayı söylüyorlar, neden Suriyeli kadınlar oraya buraya sık sık giderler, dolaşırlar diye bana şikâyet ederler. Bir de Suriyeli kadın kendi bakımına çok özen verir makyaj yapar modayı takip eder ama Türk kadınları öyle değil kendilerine hiç vakit ayırmazlar bu nedenle tuhaf karşıyorlar.” (A.S. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmenlik Yapıyor).

“Suriyeli bayan biraz kendiyle ilgilense Türk bayanlarında bir önyargı oluşuyor ki Suriyeli bayanlar çok bakımlı, makyajlı, öyle bir şey oluşuyor, oysaki bu bizim için çok doğal bir şey, her zaman yaptığımız bir şey. Bir gün bir durakta otobüs bekliyorduk, Türk bir bayan şey dedi, siz çok bakımlısınız, siz savaştan geliyorsunuz neden bu kadar bakımlısınız, yani biraz kendinize çeki düzen verin! Sanki hiç savaştan gelmemiş gibisiniz, çok rahatsınız. Onu söyleyen kadına yanımdaki Suriyeli bayan şey dedi; güzel giyinsek dışarı çıksak sanki hiç savaş yokmuş gibi davranıyorsunuz, giyinmesek de siz çok pissiniz diyorsunuz!” (O.A. Hanım, Arapça Öğretmeni, Öğretmen).

Araştırma sonucunda eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin yaşamış oldukları kültürel sorunların; Türkçe öğrenmeye vakit ayırmanın zor olduğu ve bu kursların yetersiz olduğu düşüncesi, ailelerin kalabalık olması, bazı ailelerin duyarsız olduğu düşünülen davranışları ve Kayseri’de Suriyeli sayısının artması gibi nedenlerle ev kiralayamama gibi sorunlar olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Suriyelilerde, Kayseri halkının kendilerini tanısin ya da tanımasın, kendileriyle iletişim halinde olsun ya da olmasın Suriyelilerle ilgili olumsuz duygu ve davranışları olduğu düşüncesinin olduğu anlaşılmaktadır. Üstelik Kayseri halkının olduğu kadar eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin de kendi aralarında da bazı ayrımcı düşünce ve davranışlar olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu ayrımlar Halepli-Şamlı, köylü-kentli, eğitilmiş-cahil gibi ayrımlardır. Kendilerinin “iyi Suriyeli” olma durumunu diğerlerinin “kötü” davranışları üzerinden algılamakta ve kendilerini onlardan durumsal ve mekânsal olarak ayırmaktadırlar. Yapılan görüşmelerdeki ifadelerden eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin yaşadıkları kültürel sorunlar öne çıkan başlıklarla tablo biçiminde şu şekilde özetlenmiştir:

Tablo 5. Kültürel Sorunlar

Belirtilen Sorunlar Görüşmeciler	Dil Sorunu	Kayseri Halkının Olumsuz Suriyeli Algısı	Ev Kiralayamama Sorunu	'Suriye'ye Dönecek misin?' Sorusunun Sıklığı ve Rahatsız Edici Olması	Sosyal İlişkilerin Zayıfladığı Düşüncesi
1. Görüşmeci	Türkçe bilmem nedeniyle sorun yaşamadım.	Halkın bakış açısı değişik burada sınıra doğru gittikçe sorun olmuyor çünkü burada Suriye ile akrabalık ilişkileri yok.	Ben sorun yaşamadım.	Geçen benim çocukla bir anket göndermişler öğretmeni savaş biterse geri dönecek misiniz diye. Vatandaşlık görüşmesinde de sordular. Her yerde soruyorlar.	Çalışmaktan sosyal ilişkilere zaman kalmıyor.
2. Görüşmeci	Avrupa'da mesela dil öğrenmek için bir yıl çalışmıyorlar, onlara maaş veriyorlar, burada öyle bir şey yapılmış olsaydı emin olun burada Suriyeliler Türkçe konuşurlardı.	Suriyelilere karşı bir güvensizlik var. Biz çok duyuyoruz, dövme bıçaklama olayı.	Ben zorlanmadım çünkü kimseyi hayal kırıklığına uğratmadığım için bana güveniyorlar.		İşten gelirdim, akşam oturmaları gider orada kalırdım. Burada komşularımı ya Pazar günleri ya da sabah işe giderken görebiliyorum.
3. Görüşmeci	Dil öğrenmekte zorlanıyorum, yaşım da etkili sanırım.	Seninle bir işi yoksa selam bile vermez ama bir işi varsa eve bile çağırırlar.	İlk geldiğim zamanlar ev hayatta bulamadım, bu evin de girişinde korkuluk olmadığı halde tuttum çocuklar soğukta kalmasın diye.		Komşularımızla görüşüyoruz ve iletişim kurmaya çalışıyoruz.
4. Görüşmeci	Mesela ben burada 12 saat çalışıyorum. Akşam eve döndüğümde dil mi öğreneceğim, ancak uyumama yetiyor zaten.	Başka bir şehir bilmiyorum sadece Kayseri'yi biliyorum o yüzden bir şey diyemem.	Akrabalarım yardım ettiği için sorun yaşamadım.	Bana soruluyor ve ben de savaş bitince geri döneceğimi söylüyorum.	Suriye'deyken yedi sokak ötedeki komşum bile beni tanırdı. Ama burada Türklerin adetlerinden geleneklerinden mi bilmiyorum, herkes kendi evinde, kendi halinde, komşusuna selam vermiyor, ben bazen selam veriyorum alamıyorum.
5. Görüşmeci	Burada ben çalışsam ne yiyip içecekler, dil sıkıntısını mı çözeceğim, ev mi arayacağım, iş mi arayacağım.	Ben Kayseri'yi sevdim ve buradan gitmek istemiyorum.	7 ayda 3 ev değiştirdik, evlerin durumları kötü, kira verip evden çıkartıldık, depozitomuz verilmedi, çok sorun yaşadık.		Komşularım ve okuldaki arkadaşlarımla aram iyi olduğu için mutluyum.

6. Görüşmeci	Onların bizden Arapça öğrenmeleri bizim de onlardan Türkçe öğrenmemiz lazım.	İç Anadolu’da oldukları için yabancıları çok sevmeyebilirler ama bu kadar da ileri gitmelerine gerek yok yani.	Ev sahipleri Suriyeli olduğumu duyunca kiralamaktan vazgeçiyorlardı.	Genel olarak bize karşı kötü bir bakış var, bizim hemen dönmemizi istiyorlar.	Suriye’de iken akrabalarımızı ziyarete giderdik, çarşıya giderdik. Burada öyle değil şehir altı buçuk yedide kapanıyor, bir şey kalmıyor, akrabalarımızla haftada bir birbirimizi görürdük ama burada Türkler bayramdan bayrama görüşüyorlar.
7. Görüşmeci	Suriyeli sayısının fazla olmasından dolayı Eskişehir Bağlarını tercih ettim. Orada bulunmamızın tek nedeni akrabalarım ve herkesin aynı dili konuşuyor olması. İşte de İngilizce ile idare ediyorum.	Özellikle bazı Suriyelilerin kötü davranışlarından dolayı kötü bir bakış olduğunu düşünüyorum.	Akrabalarım ev kiraladığı için sorun yaşamadım ama Kayseri’de Suriyeli dendiği zaman ev bile kiralanmak istenmiyor.		Burada sosyal ilişkiler çok zayıf, biz Suriye’deyken bizim aramızdaki sosyal ilişkiler çok güçlüydü.
8. Görüşmeci	Suriyelilerde şöyle bir sorun var, Suriyeliler ben Türkçeyi öğrenmek istemiyorum diyor. Ondan dolayı birçok şeyi öğrenemedikleri için de birçok şeyi kendi aralarında yaşıyorlar.	İlk zamanlar bizi daha çok sevip kabullenmişlerdi ama zamanla Suriyelilerin olumsuz davranışları nedeniyle bu değişti.	Suriyeli olanlara ev vermiyorlar artık.		Komşularımız çok iyiler ama biz komşularımızla herhangi bir münasebette bulunamıyoruz sosyal ilişkilerimiz yok işten dolayı eşim ve ben çalışıyoruz Suriye’deki gibi değil.
9. Görüşmeci	Her iki halkın da dil öğrenmesi gerekiyor.	Kayserinin milliyetçi olmasından dolayı olduğunu düşünüyorum. Yabancı sevmiyorlar. Yabancıya kötü olarak bakıyorlar.	Şuan çok pahalı ev yok ve Suriyeliye vermiyorlar.	Ya ben nereye gideceğim, benim evim gitti, arkadaşlar gitti, iki hayatım da bitti son bir şey kaldı benim çocuklarım. Suriye’de şuan hiçbir şey yok. Tekrar eski hayatım olmayacak ben Suriye’ye nasıl gideceğim. İnsanlar bizi burada istemiyorlar ben mecburen Suriye’ye gideceğim.	Genelde biraz Türkçe bildiğimiz için komşularla iletişimimiz iyi.
10. Görüşmeci	İki toplumun kaynaşması için dil öğrenmek ben komşularıma Arapça öğretiyorum onlar bana Türkçe.	Kayseri halkı kültürüne çok bağlı bir halk mesela Hatay’ın insanların Suriyelilerle ilişkileri daha hoşgörülü. Kayseri’nin insanları tek bir vücut gibi birbirlerine daha çok bağlılar.	Geldiğimden beri 4 defa ev değiştirdim. Evden çıkartıp depozito ve kiranı geri vermeyen ve bana ahlaki açıdan kötü davranan ev sahipleri olduğundan.		Komşularımızla aramız iyi birlikte kahve içiyor ve spor yapıyoruz.
11. Görüşmeci	Türkçe dil kurslarının artırılması gerekiyor ki Suriyeliler dili öğrensin, Türkler onları anlasın yani ne konuştuklarını, ne yapacakları	Kayseri’ye ilk geldiğimizde Kayseri halkı bizi çok iyi karşıladı ama bazı Suriyeli aileler var ki onlar bizi kötü çıkardılar ve önyargı oluşturdular. Şimdi genel	Suriyelilere ev vermiyorlar artık, çok ev aradım, ev sahibimin ahlaksız davranışları nedeniyle ev değiştirmek zorunda	Kadın olduğumdan sanırım bu tür sorularla pek karşılaşmadım.	Buradaki sosyal ilişkilerin Suriye’deki değil yalnız bir kadın olduğum için daha dikkatli davranıyorum.

	anlasın ki bu önyargı ortadan kalsın.	anlamda Türkler Suriyelileri sevmiyor.	kaldım.		
12. Görüşmeci	Türk halkıyla kaynaşmak için dil çok önemli, hükümetin bu dil kurslarını daha da çoğaltması gerekiyor. Erciyes Üni.'deki kurslar çok pahalı.	Kayseri'de yabancı yok herkes aynı. Kayseri'de yabancı olan fark ediliyor hemen.	Zamanla ev vermemeye başladıklar bu nedenle şuan ki evimizden memnun olmamamıza rağmen çıkamıyoruz.	Sürekli soruyorlar, diyelim ki 10 yıl sonra savaş bitti ben de vatandaşlık almışım kızım okula gitmiş ben iş almışım oğlum da öyle bir düzen kurmuşuz, ondan sonra Suriye'ye nasıl döneceğiz. Suriye'de hiçbir şeyimiz kalmadı.	Ev sahibi ve komşularımızla birbirimizi ziyaret ediyoruz.
13. Görüşmeci	Ben kendi kendime evde Türkçe çalışarak öğrendim. Ama eşim arada kalmış durumda ya çalışması gerekiyor ya da sadece okuması gerekiyor, ikisini bir arada yürütemiyor, bu sıkıntı.	İlk geldiğimizde bize çok iyi davrandılar. Ama sonra birkaç Suriyeli aile geldi, ev tuttular elektrik, su faturası ev kirasını ödemedi çıktı. Bu şekilde hepsi kötü diye bir algı oluştu.	Türkler Suriyelilere hiç ev vermiyorlar. Biz çok soruyoruz ama yok.	İnsanlar sanki buraya keyfimizden gelmişiz gibi ne zaman döneceksiniz diye soruyorlar.	Biz Türkçe konuşabildiğimiz için komşularımızla ilişkilerimiz iyi.
14. Görüşmeci	Günde 2-3 saat Türkçe çalışıyorum, sonra derneğin düzenlediği Türkçe kursuna gidiyorum	Kayseri çok sakin bir şehir ve biz insanını sevdik, olumsuz bir durumla karşılaşmadık.	Bizim evimizi arkadaşımız kiraladığı için sorun yaşamadık.		Arkadaşlarım var onarla gidip geliyoruz hepsi de kendi meslekleri dışında farklı işlerle uğraşıyorlar.
15. Görüşmeci	2 gün Türkçe kursuna gidiyorum. Burada dil öğrenmek çok önemli.	İnsanların bizden rahatsız olduklarını düşünmüyoruz.	Bizim evimizi arkadaşımız kiraladığı için sorun yaşamadık.		Komşularımızın tamamı Türk ve çok iyi insanlar bizimle iletişimleri ilgileri çok iyi, problem çıkarmıyorlar.
16. Görüşmeci	Türkiye'ye geldiğim için ve burada yaşayacağım için Türkçe'yi öğrenmek zorundayım ama dil öğrenmek çalışırken çok zor.	Kayseri halkını çok sevdim ama Kayserililerde gördüğüm tek olumsuz özellik çok cimri olması.		Bu sorularla her yerde karşılaşmak mümkün ama ben sakin davranmaya çalışıyorum.	Suriye'de ilişkilerimiz daha farklıydı daha iç içeydik sürekli ziyaretler olurdu ama burada bunlar değişti.
17. Görüşmeci	Ben problem yaşıyorum okulda. Öğrenmeye çalışıyorum ama buradaki kurslar yetersiz Türkçe konusunda.	Benim Kayserililere dair düşüncem çok vurdumduymaz insanlar, kendi dilimizi bile konuşamıyoruz.			Tabi Suriye'de ilişkilerimiz daha samimiydi burada öyle değil.
18. Görüşmeci	Dil kurslarının artırılması lazım, üniversitede kursların fiyatı çok yüksek.	Yani her türlü üstün görüyorlar kendilerini sadece Suriyelilerden değil her yabancıdan özellikler Türk olmayan kişilerden.	Ben ilk geldiğimde zor değildi ev kiralamak ama şimdi farklı.	Vatandaşlıkla ilgili tepkilerden anlıyoruz zaten burada kalmamızı istemiyorlar.	
19. Görüşmeci	Bazı arkadaşlarım Arapça konuşur ben biraz Türkçe konuşurum öyle anlaşırız. İletişim sağlayabiliyoruz, işaretlerle de olsa.	Kayseri halkı yabancıya karşı biraz temkinli durur, fazla yaklaşmak istemez.	Bazı Suriyelilerin kira ve faturaları ödememesi nedeniyle şu an ev kiralamak çok zor.	Ben bu soru ile karşılaşmadım ama sürekli soruyorlar çünkü gitmemizi bekliyorlar.	Suriye'deki kültürümüz buradan farklıydı, birbirimize sık sık gider, parklarda oturur sohbet ederdik, burada öyle değil olmamalı da.

20. Görüşmeci	Hem çalışıp hem dil öğrenmek eşim ve beni zorluyor. Ayrıca dil kursları çok az ve zaman kalmıyor.	İlk zamanlara göre bir fark var bunun sayısının artması ile ilgili olduğunu düşünüyorum.			Burada Suriye hanımlar Türklerle çok fazla iletişim halinde değiller. Kendi aralarında da burum böyle Suriye’den bir fark bu.
21. Görüşmeci	Ben çalışayım mı dil mi öğreneyim bilmiyorum.	Bazı Suriyelilerin kötü davranışları nedeniyle Suriyeliye kötü bakıyorlar özellikle Haleplilere.	Sırf Suriyelisin diye kiralık ev vermeyebilirler.		Bizim gibi üniversite mezunu olup iş bulamayan veya farklı işlerde çalışan arkadaşlarımız var sadece onlarla görüşüyoruz.
22. Görüşmeci	Dil probleminin çözülmesi için mesele dil kurslarının sayısının artırılması değil kursların kalitesinin yükseltilmesi.	Kayserililerin çoğu yabancıyı sevmez. Ben Eskişehir bağlarında yaşadığım için bunu çok iyi bir şekilde gözlemledim.		Ne gidersek gidelim bu soruyu bir şekilde soruyorlar, döneceğimizden emin olmak istiyorlar.	Bizim Türklerle çok fazla komşuluk ilişkilerimiz yok, bazılarına selam veririz ama karşılıksız kalır ama ev sahibi ve özellikle ailesiyle aramız iyi.
23. Görüşmeci	GEM’lerde en azından çocuklar öğreysin diye Türkçe ders sayısını arttırdılar.	Kayseri insanı bence mükemmel insanlar.			Suriye’deki komşuluk ilişkilerimizle buradaki durumumuz farklı. Çalışmaktan fırsat kalmıyor.
24. Görüşmeci	İngilizce, Fransızca ve Arapça biliyorum, genelde İngilizce ile anlaşabiliyorum, Türkçe de çalışıyorum.	Kayseri halkını bilmiyorum çünkü dışarı çıkmıyorum.			Benim komşularım çok iyi onlar benimle İngilizce konuşmaya çalışıyor ve bana yemeklerini öğretiyorlar.
25. Görüşmeci	Dil öğrenmek iki toplumun kaynaşması için çok önemli ben bu nedenle kendi çabamla Türkçe öğrendim.	Bazı Suriyelilerin özellikle gençlerin ahlaksız davranışları bizi kötü tanıtıyor, bu nedenle Kayseri halkının bize bakışı değişti bence.	Ev sahiplerinin güvenini sarstılar, çok kalabalık kiraladılar ve kirayı ödemediler bu nedenle ev kiralamak artık daha zor.	Burası karışık, her zaman soruyorlar, Suriye’ye gidecek misin? Bu sorudan anlaşılıyor. Hep gidecek gözüyle bakılıyor.	Aramız iyi komşularımızla. Burada komşum var terzi alt katta her zaman selamlıyoruz, her zaman ne istiyorsan ben hazırım derler.
26. Görüşmeci	Ben çalışmaktan Türkçe kursuna gitmeye zaman ayıramıyorum ama kendi çabamla öğrenmeye çalışıyorum.	Kayseri halkı içine çok karışmadığım için bilmiyorum ama işyerinde gördüğüm kadarıyla bizi sevmiyorlar.			Burada çalışma saatlerinden hiçbir şey yapamıyoruz. Sosyal ilişkiler çok az burada. Türkler arasında bile ilişkiler yok.

3.4. TOPLUMSAL KABUL VE UYUMA İLİŞKİN SORUNLAR VE DEĞERLENDİRMELER

Geçici koruma statüsü verilen Suriyeliler, eğitim, sağlık ve sosyal yardım gibi hizmetlerden faydalanabilmektedir. Ancak geçicilik ve misafirlik kavramları arasında aslında anlamsal bir fark bulunmamaktadır ve bu durum Suriyeli sığınmacıların hakları anlamında endişeye neden olmaktadır. Ayrıca buradaki “geçicilik” vurgusunun yarattığı belirsizlik de ayrı bir eleştiri konusudur. Geçici Koruma Yönetmeliği’nde geçici korumanın başlangıç tarihini, gerekirse bitiş(kaldırılma) tarihini, hangi bölgelerde kimler için gerekli olacağını belirleme hakkının Bakanlar Kurulu’nda olduğu belirtilmektedir.

“Sığınmacıların bir başka ülkedeki huzur ve güvenliği ile yaşadığı toplumun kültürel mayası arasında doğrudan bir ilişki olduğu açıktır. Ancak bu duygusal bağ, sığınmacının haklarını her zaman garanti edemeyebilir. Onun için hukuki tanımlama ile belirlenecek hak-sorumluluk ilişkisini kurmak sığınmacılar için en az ‘toplumsal kabul’ kadar önemlidir” (Erdoğan, 2015a: 61).

3.4.1. Yerel Halk Tarafından Kabul Edilip Edilmediklerine Dair Düşünceleri

Görüşmecilerin çoğu yerel halk tarafından kabul edilmediklerini düşünmekte, bazıları her ne kadar yerel halkın kabul ettiğini ifade etse de ülkeleri için savaşmadıkları ve terk ettikleri için yerel halk tarafından yargılandıklarını ifade etmektedirler. Kayseri’ye ilk geldiklerinde halkın onları kabul ettiğini ve onlara her türlü desteği sağladığını ancak zamanla bu olumlu tavrın kaybolduğunu ifade eden eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler, bunda yerel halkın, ev kiralarını arttırdıkları, işlerini ellerinden aldıklarına dair düşüncelerin etkili olduğunu, iki toplumun birbiri ile iletişim kuramamalarının bu durumu olumsuz etkilediğini belirtmektedirler.

“Çoğu insan kabul edemediler hala, iç içe yaşamamıza rağmen hala bir Suriyeli bir Türkün yanından geçtiği zaman onu kabullenemiyor. Genel anlamda Kayseri diğer illerden daha iyi olmalarına rağmen Kayserililerin çoğu bizi kabullenemedi. Sizi böyle düşündüren nedir? Suriye’deki hayatımızla burayı karşılaştırdığımızda Suriye’de ben mahalleden geçerken karşılaştığım herkese selam verirdim ve selamın hoş bir şekilde alınırdı. Burada ben selam verdiğimde selamım alınmadığı için artık temkinli

davranıyorum. Artık yürürken bu Türk, bu yüzden selamımı almayacak o halde selam vermeyeyim diye düşünüyorum. Selamımızı alsalardı durum farklı olacaktı. İlk ikamet ettiğimiz yerde komşumuz Türktü bizi çok sevdiler gelip gittiler o zaman çalışmıyordum yani çok iyi davrandılar ama bizi tanıdığı için sevdiler. Asıl problem iki toplum birbirini tanımıyor belki sırf Suriyeli olduğu için yanından geçtiğinde tepki gösterebiliyorlar. Ama bu insanlar Suriyelileri tanısaldı farklı olurdu. İlk başta davranış ve tutumlar iyiydi sonradan değişti düşüncesi doğru ama bu herkes için geçerli değil. Türkler arasında Suriyeliler arasında iyiler de var kötüler de var diyenlerin düşüncesi değişmedi ama Suriyelilerin hepsi kötüdür diyenlerin tutumu aynı ve devam ediyor.” (A.S. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezun, Öğretmenlik Yapıyor).

“Genel olarak bize karşı kötü bir bakış var, bizim hemen dönmemizi istiyorlar. Maaş konularından, ev kiralarından dolayı en hızlı şekilde dönmemizi istiyorlar. Yüzde yetmişi kabul etmedi. Neden? İç Anadolu’da oldukları için yabancıları çok sevmeyebilirler ama bu kadar da ileri gitmelerine gerek yok yani. Gelirken duymuştum böyle olduğunu ama Kayseri’ye gelme nedenim işti zaten internette bir iş buldum bana mobilya fabrikasında çalışabileceğimi söylediler. Sonra eşim ve ailem geldi. Kayseri’yi araştırıp gelmedim. Bazı kişiler var halkın yüzde 20-30 u Suriyeliler nasıl diye merak edip yaklaşmak tanışmak istiyorlar, bakalım iyi bir halk mı kötü bir halk mı diye ama bazıları hiç tanımadan kötü olduğumuzu düşünüyorlar.” (AB. O Bey, Avukat, Org. San. İşçi).

İfade edildiği gibi Suriyeliler haklarında yapılan genellemelerden rahatsız olmakta, tanınmak ve haklarında bu şekilde kanat oluşmasını istemektedirler. Bununla birlikte tanımadıkları halde haklarında olumsuz düşünen yerel halkın bu düşüncelerinin değiştirilemeyeceğini ifade edenler de bulunmaktadır. Önyargıları nedeniyle iletişime kapalı olan kişiler düşünüldüğünde bu değerlendirmenin haklılık payı bulunmaktadır.

“Bazıları Suriyelileri kabul eder bazıları etmez ama etmeyenlerin düşüncelerini değiştirmek çok zor, değiştiremezsiniz. Yapmanız gereken mesela benim çocuğumu kabul etmeyen birisi vurduğu zaman ben sükûnetle bu şahsın tepkisini anlamam lazım ve gerginliğe sebebiyet verecek bir davranış göstermemem lazım ama herkes yapamaz bunu. Suriyelilerin hepsi melek olmadığı gibi şeytan da değil. Çok olgun bir şekilde olaya yaklaşanlar

olduğu gibi farklı tepkiler verenler olacak. Ortak şeylerde birleşmemiz lazım birlikte yaşamak için.” (S.G. Bey, Avukat, Kayseri’de 6 ay İşçilik yapmış, İşsiz).

Kabul edilme konusu çoğu zaman dil bilme üzerinden değerlendirilmiş, dil öğrendiklerinde kabul edileceklerine dair yaygın bir kanı bulunsa da bazı Suriyeliler kabul edilip edilmemenin “yabancı” olmak ile ilgili olduğunu ve dil bilseler bile kabul edilmeyeceklerini düşünmektedirler;

“Hayır, kabul etmediler. En önemlisi dil sorunundan dolayı, çünkü dil bilmeyince komşuluk olmaz, birlikte oturup yemek yiyemezsin, bir arada oturduğunda anlaşılamazsın (...) Zaten dil öğrenilse bile kabul edeceklerini düşünmüyorum, sonuçta ben bir yabancıyım. Tek bayrak, tek millet, tek vatan demezler bana çünkü ben yabancıyım Türkiye’de büyümедim, başka bir kültürüm var bu nedenle öyle olacağını sanmıyorum, belki bazıları kabul edilir. Çoğu da kabul etmez bence.” (M.M. Bey, Sınıf Öğretmeni, Bir Depoda Hamallık Yapıyor).

“Hayır, bu zamana kadar hep dışarıdayız, içlerinde değiliz. En önemli nedeni dil sorunu. Ayrıca halk Cumhurbaşkanı evet derse evet, hayır derse hayır diyorlar. Bitti. Biz daha çok yaşadığımız için yanlışla yanlış, doğruyla doğru denmeli. Ben Suriye’de ne yaşandığını çok iyi biliyorum, burada da aynı sıkıntı var (tepkili bir şekilde ifade ediyor). Buradaki kişiler de devlet ne derse hükümet ne derse o. Halk bilmeden, hiçbir şey düşünmeden hükümet ne derse ona inanıyor.” (H.M. Bey, İşletme Mezunu, İşletmeci).

3.4.2. Yabancı Düşmanlığı Algısı

İçinde barındırdığı farklılıklara karşı Türkiye halkının iddiası yıllardır, “Bizde ayrımcılık yoktur” söylemidir ve buna temel oluşturan tez ise, Türkiye’deki hâkim ‘hoşgörü’ söylemidir ve Batı gibi ırkçı davranılmadığı, Osmanlı Devleti’nde diğer milletlere karşı hoşgörölü davranıldığı şeklinde güçlü kalıp yargılardır (Çayır, 2013). Geçici olarak tanımlayıp, misafir olarak adlandırdığımız Suriyelilere ve farklılıklarına karşı tavrımız günün birinde gidecekleri varsayımından dolayı hep “sabredelim hoş görelim, ne de olsa gidecekler” düşüncesine dayanmıştır. Oysa “sığınmacıların ‘misafir’ olarak tanımlanması, onların haklarını ‘ev sahibinin iyi niyet ve vicdanına’ bırakmayı da çağrıştırdığı unutulmamalıdır. Hatta misafirlik kavramının kolaylıkla bir dışlama,

ötekileştirme ve özellikle de sınır çizme şeklinde kullanılması da söz konusu olabilir” (Erdoğan, 2015b: 61). Bu araştırma sonucunda, Suriyelilerin Kayseri’deki yaşantılarına ilişkin söylemlerinin çoğunlukla olumlu olduğu, ancak ne de olsa misafir olduklarından geri dönecekleri güne kadar “idare edildiklerine” yönelik bir algıları olduğu anlaşılmıştır. Bu düşünceye göre “misafir de misafirliğini bilmeli!”dir. Görüşme yapılan kişiler sınır illerin insanlarının ve kültürünün kendilerine daha yakın oldukları hatta buralarda kendilerini Suriye’de imiş gibi hissettiklerini ifade etseler de yapılan bir saha araştırmasında bölge insanı, “Suriyelilerle aralarında çok ciddi kültürel farklılıklar olduğunu ifade etmekte ve uyumsuz olduklarını” belirtmektedirler. Bununla birlikte Suriyelilerin kalış süreleri uzayıp, sayıları arttıkça, kira artışları, iş kaybetmeler, sokakta dilenenler, sağlık hizmeti alımında ortaya çıkan aksaklıklar, az da olsa suç işleyen Suriyeli gençlerle ilgili bazı sorunlar yaşandıkça, hızla ‘yabancı düşmanlığı’ olarak algılanabilecek bir tutum ve öfkeye doğru kayıldığı görülmektedir (Erdoğan, 2014).

Kayseri’de de benzer bir durum söz konusu olmuştur. Kayseri’ye ilk geldiklerinde kabul gördüklerini ve sevildiklerini ifade eden Suriyeliler zamanla bu “misafirliğin” kaybolduğunu ve yerel halkın “kötü davranışlarına” dönüştüğünü ifade etmektedirler. Kayseri’de yaşadıkları süreçte herhangi bir kötü davranışa maruz kalıp kalmadıkları üzerinde konuşulduğunda hemen hepsi genellemenin yanlış olduğu, bütün insanların aynı olmadığı gibi cümlelerle, söze tedirginlikle başlamıştır. Görüşmenin başında Türkiye ve Kayseri halkının çok iyi oldukları ve çok memnun oldukları, hiçbir sorun yaşamadıkları ifade edilirken görüşme ilerledikçe konu yabancı düşmanlığına maruz kaldıkları durumların paylaşıldığı anlara gelmiş, hatta görüşmecilerin bazılarında bu konuya dair farkındalığın görüşme sırasında oluştuğu gözlemlenmiştir.

Suriyeliler Türkiye toplumu tarafından kendilerine güvenilmediğini, ciddiye alınmadıklarını ve toplum içinde, kamu kurumlarında kendilerine yönelik bir adaletsizlik olduğunu düşünmektedirler. Özellikle toplu taşımada ve kamusal alanlarda Türkçe bilmemek ve dış görünüşle bağlantılı olarak yabancı düşmanlığına maruz kaldıkları, Suriye’de savaşmayıp ülkelerini terk ettikleri için vatan haini olarak nitelendirildikleri ifade edilmektedir. Bunlarla birlikte Kayseri’de Şubat 2017 tarihinde Küçük Mustafa Mahallesi’nde Suriyeliler ile yerel halk arasında yaşanan gerilim üzerine düşünceleri de bu başlık altında paylaşılmıştır.

3.4.2.1. Kamusal Alanda Suriyeli Olmak

Dış görünüşlerinden Suriyeli olduklarının anlaşıldığını ve özellikle toplu taşımada Suriyeli olmaları nedeni ile yabancı düşmanlığına maruz kaldıkları anlaşılan görüşmeciler, toplu taşıma kullanırken Arapça konuşmanın yerel halkı rahatsız ettiğini ve mecbur kalmadıkça konuşmadıklarını ifade etmektedirler.

“Daha önceleri otobüste tramvayda Arapça konuştuğumuzda yadırgıyorlardı ama artık alıştılar bize, biz de onlara, öyle davranmalarına alıştık. Öyle davranmalarına derken? Yani öyle davranmalarına alıştık. Tabi her halkın iyisi kötüsü var Suriyelilerin de öyle. (Eşi söze giriyor) bir gün otobüse bindim, çok kalabalıktı. Yaşlı bir teyze inecekti yerinden kalktı arkasına baktı beni gördü oturacağım diye. Suriyeli olduğumu anlayınca git işareti yaptı eliyle, elini önüme koydu ve başka birini çağırdı. Ben bunu unutamıyorum mesela.” (A.O.Bey, Öğretim Görevlisi, Öğretmen).

“Arapça konuştuğun zaman çok sıkıntılı, herkes sana bakıyor, sus diyebilirler mesela. Ben bir gün otobüste Arapça konuşuyordum ‘tamam bitmiyor mu otobüste yabancı konuşuyorsun’ diye söylendiler.” (N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmen).

“... tramvayda çok duydum Suriyeliler kötüler diye. Kira vermiyorlar, temiz değiller diye. Ama onlar iki üç kişi yani...” (H.V. Bey, Öğretim Görevlisi, İşçi/ Öğretmen).

“Hiç unutamadığım 5 ay önce yaşadığım bir olay oldu; ben otobüse bindim yaşlı bir amca beni görünce Suriyelilere beddua okumaya başladı, Allah belanızı versin siz geldiniz problemler geldi diye saymaya başladı. Ben ne diyeceğimi bilemedim hiçbir şey söylemedim ama bu olay beni çok üzmüştü ve unutamadım.” (F.R. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, 4 ay Org. San. çalışmasının ardından şuan Öğretmenlik yapıyor.).

“Bütün insanlar bir değil ben mesela aynı gün içinde hem iyi hem de kötü bir durumla karşılaştım. Bir gün ellerimde poşetler vardı, otobüse binecektim, sırf elimde eşyalar olduğundan dolayı şoför beni otobüse almak istemedi kapadı ve çekip gitti. Ama ondan sonra gelen otobüs şoförü bizzat kendisi araçtan indi o eşyaları yüklememe yardımcı oldu. Yani iyi insanlar

da var kötü insanlar da illaki olacak.” (A.S. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezun, Öğretmen).

Sadece toplu taşımada değil kamusal alanda ve iş yerlerinde de Arapça konuşmanın hoş karşılanmadığı ve tepki çektiği ifade edilmektedir. Arapça konuşmanın yerel halkı rahatsız ettiğinin farkına varan ve Türkçelerini geliştiren Suriyelilerde bundan dolayı nispeten saygı gördüklerine dair bir algı oluştuğu anlaşılmaktadır.

“Ben iş yerine ilk girdiğim zaman çok dikkat ettim Türkçe konuşmaya çünkü Türk halkı için Türkçe konuşmak çok önemli, kendi dilimi konuşmamam gerekiyor ki onlar rahatsız olmasın. Ben iş yerimde patronuma karşı ve işçilere karşı çok saygılıydım. Biz bu memlekette yaşıyorsak onların geleneklerine adetlerine saygı duymamız gerekir. Arapça konuşursam onlara saygısızlık yaptığımı düşünürüm. Önyargı oluşabilir hakkımda onların dilini konuşuyorum ki ne dediğimi anlayabilsinler. Onların gelenekleri ve göreneklerine saygı duymalıyız (...) İşyerinde, sen hiç Suriyeli değilsin, benzemiyorsun diyor patronum.” (A.A. Bey, Avukat, İşçi).

“Biz Arapça hiç konuşmuyoruz. Tuhaf gibi bakılıyor. Arapça konuşulurken tuhaf bakışlara çok şahit oldum. Bir gün ev bakmak için bir yere gittik. Kapının önünde yaşlı bir Türk kadın vardı. Ev sahibine bunlar Suriyeli mi diye sordu, evet, dedi. Hiç verme hiç verme dedi. Onlar hiç iyi değil onlar çok kötü. Ben de neden kötü, onlar insan onlar Müslüman değil mi diye sordum? Ben Türkçe konuşunca şaşırdı sen Türk müsün dedi.” (H.D. Hanım, Avukat, Ev Hanımı).

Arapça konuşamamak Suriyelilere sürekli olarak etnik kimliklerinin farklılıklarını hatırlatmaktadır. Türkiye ile Suriye arasında etnik kimliklerin çeşitliliği açısından benzerlik bulunduğunu ifade eden Suriyeliler, bu duruma dair düşüncelerini de paylaşmaktadırlar.

“Ben tramvayda Arapça konuşmuyorum korkuyorum mesela bir Türk yüksek sesle konuşursa sorun olmuyor ama ben mesela yüksek sesle Arapça konuşursam o problem, yasak! Ama o yüksek sesle konuştu, aynı, ona neden sorun yok! Suriye’de savaştan önce mesela benim yaşadığım yer karışıktı, farklı farklı insanlar vardı, Çerkezler, Araplar, Türkmen, Kürtler vardı, Ermeniler vardı ama problem yok. Ama savaş başlayınca herkes kötü oldu. Kürtler ilk başta iyiydi şimdi kötü oldular, ama savaştan önce her şey iyiydi, cami aynı cami herkes aynı camiye gidiyor. Ama burada Kayseri’de şunu

gördüm, yabancıları sevmiyorlar.” (H.V. Bey, Öğretim Görevlisi, İşçi/Öğretmen).

“Bir de Türkiye’de genelde bir sıkıntı var şuan 37 millet var Türkiye’nin içinde bir sürü. Mesela benim bir arkadaşım vardı doktor hoca, Konyalı, ... Üniversitesinde, Türkiyeli herkes diyemez Türk diyecekler, Türküm diyecek Türk diyecek! Adam mesela Kürt neden Türk diyecek kendisine. Ya da Arap niye Türk diyecek kendisine, herkes Türk diyecek sen kimliğini sileceksin, Türk diyeceksin. Bugün mesela Türkiyeli diyebilir. Neden kimliğimi sileceğim, Allahın yarattığı şeyleri unutacağım kendi dilimi unutacağım illa ki. Gerek yok ki yani bu milletin bir işi yok. Vatanı sevmek başka, belki tamamen tersi bunun. Mesela herkes Türkiyeli diyebilirse herkes rahat rahat yaşar. Değil mi? Hatta Türkiye halkının kendi arasında huzurlu yaşayabilmeleri için de gerekli bu. Ama Suriye gibi olursa burada daha berbat olur Allah korusun!” (N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezun, Öğretmen).

Anadillerini konuşamamak Suriyelilerde kendi kültürel kimliklerinin unutturulmaya çalışılması gibi algılanmaktadır. Türkçe konuşmanın ve Türkiye’nin kültürünü öğrenmenin gerekliliğini kabul eden Suriyelilerin kendi kimliklerinin de tanınmasına ve kendilerine saygı duyulmasına dair isteklerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Suriyeliler, toplu taşımada olduğu kadar sokakta yürürken de yabancı düşmanlığına maruz kalabilmektedirler. Dış görünüşlerinden Suriyeli olduğu anlaşıldığında, özellikle kadınların kamusal alanda rahat ve güvenli hareket edemediği anlaşılmaktadır. Kamusal alanda Suriyeli kimliği nedeniyle en çok saldırıya uğrayanların kadınlar olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Suriyeli kadınlar parkta otururken veya sokakta yürürken hem sözel hem de fiziksel şiddete maruz kalabildiklerini ifade etmektedirler.

“Bir gün parkta otururken iki çocuk geldi. Suriyeli misiniz, gidin buradan dediler, böyle bir şeyle karşılaştık.” (M.R. Hanım, Resim Öğretmenliği Mezun, Resim Öğretmeni).

“Kayserililerin çoğu yabancıyı sevmez. Ben Eskişehir bağlarında yaşadığım için bunu çok iyi bir şekilde gözlemledim. Eskişehir bağlarında yaşayan Suriyeli çok fazla hatta çocuklar bile, Suriyeli bir kadın dış görünüşünden belli olur zaten, Suriyeli bir kadın gördüğünde çakıl taşlarıyla dahi olsa taş

atarlar rahatsız etmeye çalışırlar. Laf da söylüyorlar, sırf Suriyeli diye gençleri dövebiliyorlar, bu sık yaşanan olaylar. Ama Eskişehir bağlarındaki bu durum başka bölgelerde daha farklıdır belki.” (MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

“Dün arkadaşım ile ben okuldan çıktık yolda yürürken beş altı kişi ki bunlar öğrenciydiler, bizim peşimizden yürüdüler ve eve yetişene kadar bizi taşıdılar. Bir şeyler söylediler anlamadım. Çocuklar... Aile o çocuğun önünde öyle bir şey konuşmasalar o çocuk öyle yapmaz, önyargı oluştursa anne babası... Alışveriş yapmıştık elimizde torbalar vardı onlarla kendimizi korumaya çalıştık, elimizdeki torbalarla. İlk bizi kovaladıklarında ayıp böyle yapmayın dedim ama yapmaya devam ettiler. Yani Suriyeli denince sanki bizi azarlıyorlarmış gibi. Yani Suriye deyince bizi azarlamayacaksa da suratından belli eder, o bile azarlanma demek. Benim evde komşularla spor yapacaklar (olayın yaşandığı gün) ben ağlamaya başladım, anlattım, yani anlatmaya çalıştım, hiç aldırmayın bak biz iyiyiz, sizi tanıyoruz diyerek teselli ettiler.” (O.A. Hanım, Arapça Öğretmeni, Öğretmen).

Suriyelilerin çoğunlukla enformel işlerde çalışmalarından dolayı maaşlarını alamamakta ve çalışma izni olmadığı için de işten kolay çıkarılabilmektedirler. Bununla birlikte kolluk kuvvetlerinin yaptığı işlemlerde veya adli işlemlerde haklarının gözetilmediğini düşünmektedirler. Maruz kaldıkları adaletsizliğin sırf Suriyeli olmalarından dolayı olduğunu ifade etmektedirler.

“İnşaatta kapı takarken bir mühendis geldi, Suriyeli istemiyorum dedi. Çalışma izni, sigorta falan yok diye, ama bence bunlar bahane, bizi istemediğinden! (...) Suriyelilere karşı bir güvensizlik var. Biz çok duyuyoruz, dövme bıçaklama olayı, polise söylendiğinde sen neden dövmedin diyor bize. Sana vurana sen neden vurmadin diyor. Benim hakkım korunmuyor ki ben karşı koyayım.” (H.M. Bey, İşletme Mezunu, İşletmeci).

“İlk geldiğimde eşim ailesinden ilk defa ayrı kaldığı için bir telefon almak istedim. Ben de askerlik yaparken ailemden uzaklaştığım için bu durumu çok iyi bilirim. Param yoktu o yüzden çarşıya gidip ikinci el bir telefon aldım. Eve gittiğimde telefonda bir arıza çıktı geri götürdüm, ondan almadığımı söyledi, telefoncu biliyordu muhtemelen böyle bir sorun olduğunu ve bana sattı telefonu. Benim ondan almadığımı başka bir adamdan aldığımı söyledi,

benim malım değil dedi, eşimi itti yere düştü eşim, bu durum mahkemeye kadar gitti, hâkim bunu yapmakta ne senin hakkın var ne senin dedi, olayı bitiriyoruz, kapatıyoruz yoksa daha başka soruşturmalar açılacak dedi öyle kapatıldı. Çocuklarım bile gördü annelerinin yere düştüğünü.” (AB. O Bey, Avukat, Org. San. İşçi).

Kayseri’de yerel halk ile Suriyeliler arasında gerginliğin had safhada olduğu ve Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Eskişehir Bağları isimli semtte özellikle gençler arasında yoğun bir gerginlik olduğu, kavgaların yaşandığı ve bu durumun çocukların sokağa oyun oynamak için bile çıkarılamayacak kadar güvensizlik yarattığı anlaşılmaktadır.

“Bu çocuğu (çocuğunu gösteriyor) ben markete tek başına gönderemem mesela. Türk gençler görüp dövebilirler benim gitmem lazım mecbur. Bir Suriyeli var mesela bir Suriyeliyi üç yerinden bıçaklamış ve şuan hapiste. Oğlumu da dövdüler. Sokakta yürürken hiçbir şey yapmadığı halde telefonunu kırıp dövdüler. O adamı polis bile yakalayamıyordu bir şey diyemiyordu ama en son birini bıçaklayınca polisler hapse attılar.” (A.O.Bey, Öğretim Görevlisi, Öğretmen).

Kamusal alanlarla birlikte kamu kurumlarında da çalışanlar ile Suriyeliler arasında sorun yaşanmaktadır. Suriyelilerin faydalandığı en önemli ve en sorunsuz görünen hizmetlerden biri olan sağlık alanında çoğu Suriyeli yabancı düşmanlığına maruz kalmaktadır. Birçok görüşmeci sağlık kuruluşlarında kendilerine kötü muamele edildiğini düşünmektedir.

“Kayseri’de benim için en büyük sorun hastaneye gitmek (hamile olduğu için sık sık sağlık hizmetine ihtiyaç duyduğunu ifade ediyor). Suriyeli misin, senin ne işin var burada, neden hastaneye geliyorsun gibi sorularla karşılaşıyorum. Geçen bir doktorun yanına gittim Suriyeli misin diye sordu evet dedim, birden; “kaç defa söylüyorum size Suriyelileri bana göndermeyin diye!” diye bağırды. Aşağı inin dedi. Biz hastaneden çıktık. Tercüman da Suriyeli o da kötü. Şimdi hastaneye gitmeye korkuyoruz ben çok üzülüyorum ilk zamanlar çok ağlıyordum.” (F.R. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmen.).

“ ... arkadaşımın çocukları hasta olduğu için mecburen haftada 4 defa hastaneye gidiyorlardı (...) hastanede gidiyorlar çocuğu T.C. 'si kapalı giriş yapamıyorlar hâlbuki çocuk hasta, tedavi görmesi lazım. Hemşire diyor ki siz niye buraya geldiniz, dönün kendi memleketinize. Adam, benim çocuğum hasta diyorum sen başka bir şeyden bahsediyorsun demiş. Çocuğun suçu ne, hanımı çok ağlamış bir ay sonra Almanya'ya gittiler, eşi şuan doktor olarak çalışıyor. Kendisi de İngilizce öğretmeni olarak çalışıyor.” (N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmen).

Hastanelerin yanında Suriyelilerin sorun yaşadığı diğer alan okullardır. Çoğu görüşmeci çocuklarının okulda Türk çocukların ya da öğretmenlerin sözel ve fiziksel şiddetine maruz kaldığını, bu durumun çocuklarının okula uyumunu zorlaştırdığını ve bu konuda sorun yaşadıklarını dile getirmektedirler. Türk okullarına giden çocukların Türkçe bilmemeleri hem akademik başarılarını hem de arkadaşlarına, okul hayatına uyum sağlamalarını güçleştirmekte, kendilerini ifade edememeleri ve dolayısı ile etkileşime girememeleri ile birlikte ‘yabancı’ olmaları nedeniyle yabancı düşmanlığına maruz kalmaktadırlar. Savaş travmasına maruz kalan çocuklar Türkiye’deki yeni hayatlarına uyum süreçlerinde ikincil travmaya maruz kalabilmektedirler. Birçok Suriyeli ebeveynin çocuklarının öğretmenler tarafından hor görüldüğüne dair ifadesi bulunmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler evde kendi çabaları ile çocuklarına Türkçe öğretmeye çalıştıklarını, ne olursa olsun okula gitmeleri için çocuklarını zorladıklarını ifade etmektedirler.

“Çocuklarıma okula gitmek istesinler diye en güzel eşyaları aldım ve onları okula hazırladım ama okula ilk gittiklerinde diğer çocuklardan dayak yedileri, eşyalarını dağıttılar ama öğretmenleri çok iyiydi. Bir Suriyeliyi alıp Türk bir öğrencinin yanında oturtmaya başladı. Suriyelileri ayırmıyordu. Ama o öğretmen emekli oldu gitti, şimdiki öğretmen oğluma tükürüyor! Oğlum ve arkadaşını en arka sıralara oturttu, Türk öğrenciler konuşursa hiçbir şey demiyor, onlar konuşursa azarlanıyorlar. Ben oğluma inanmadım ilk başta yalan söyler diye, arkadaşına sordum aynı şekilde anlattı arkadaşı. Müdür ile konuştum sınıfını değiştirsin diye. Artık okula gitmek istemiyor. Oğlum çok hareketli bir çocuk ama öğretmenin de böyle yapmasına gerek yoktu. Arapça dersinde çok iyi özellikle bu yüzden öğretmen onu daha iyi yönlendirebilirdi. Zaten Türkçeyi bilmiyor, bu nedenle çok isteksiz, okumayı

öğrendi ama. Türkçe ben de öğretiyorum. Benim oğlum bu yaşa gelene kadar ben hep hastanelerdeydim. Her annenin çocuğu değerlidir onun için hiç razı değilim böyle olmasına.” (O.A. Hanım, Arapça Öğretmeni, Öğretmen).

“Çocuklarımı okulda dövüyorlar, dalga geçiyorlar ve çocuklarım kaçınca da daha fazla üstüne gidiyorlar ve çocuklar sürekli dayak yiyorlar. Mahalle sakinleri çocuklarımı çok seviyorlar. Mahalle çocukları beni çocuklarımı savunuyorlar. Suriyeli oldukları için Türkçeyi de bilmiyorlardı bu nedenle dalga geçiyorlardı. Şimdi Türkçe öğrendiler.” (H.H. Hanım, Çocuk Gelişimi Bölümünden Mezun, Öğretmen).

“Burada iki kızım da Suriyeli okuluna gidiyor, küçük oğlum mecburen Türk okuluna gidiyor. Alıştı ama öğrencilerin ayrımcılığına maruz kalıyor! Şikâyet et diyoruz nasıl edeceğimi bilmiyorum diyor. Çocuklar yavaş yavaş Türkçe öğreniyorlar. Çocuk söylüyor ben de gidip öğretmenine söylüyorum. Bu sorunlar çok var ve okula gidemeyen Suriyeli çocuk çok fazla, yüzde otuzu okullarda, geri kalanları okullarda yer olmadığı için almıyorlar.” (M.R. Hanım, Resim Öğretmenliği Mezunu, Resim Öğretmeni).

“Oğlum Muhammed çok zeki bir çocuk üç dil biliyor, Arapça, İngilizce ve Türkçe. Ama sınıf öğretmeni Muhammed’i sevmiyordu, her zaman zorluk yaşıyorduk. Her zaman Muhammed’e sen çok gürültü yapıyorsun, hiç yerinde durmuyorsun, arkadaşlarını rahatsız ediyorsun diyordu. Onu sevmeye ya da ona öğretmeye çalışmıyordu, hatta çocuklara Muhammed’le konuşmayın diyordu. Mesela çocuklar kendi aralarında birbirlerinden kalem, silgi falan alırlar her zaman. Bir keresinde çocuklar kavga etmişler her zamanki gibi Muhammed suçlandı. Ben her zaman müdürün yanında Muhammed’i görüyordum. Diğer çocuklar kavga etse bile suçlu hep Muhammed oluyordu. Öğretmen yüzünden çocuklar da Muhammed’i sevmедiler.” (K.Z. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, Ev Hanımı).

“Bizim öğrencilerimiz Türkçe de öğreniyorlar Arapça da öğreniyorlar iki dili de öğreniyorlar. Çocuklar özellikle Türk eğitimcilerle karşı mesafeli davranıyorlar. Tamam, Türk öğretmenler dövmez onu öğrenci biliyor ama ufak bir kızdığı zaman bile Suriyeli öğrenci o öğretmene karşı tavır alabiliyor, öğretmenden korkabiliyor kaçabiliyor, en ufak bir tepki öğrenciyi olumsuz etkileyebiliyor.” (E.O. Bey, İnşaat Mühendisi, Öğretmen).

Suriyeli çocuklar Türk okullarına yönlendirilmektedir ancak çoğu çocuk okula sadece kaydolmakta ve Türkçe bilmemesi, arkadaşları ve öğretmenleri tarafından ayrımcı tutumlara maruz kalması nedeniyle okula devam edememektedir. Buna ek olarak okullarda gittikçe artan bir kapasite sorunu söz konusudur. Sadece bu nedenle birçok çocuk okula kaydedilememekte ve eğitim hakkından mahrum kalmakta, uzak olan okullar ise ulaşımın külfetli olması nedeniyle aileler tarafından tercih edilmemektedir. Okula gitmeyen çocuk ise hane gelirine katkı sağlayabilecek bir kaynak olarak algılanmakta ve çalıştırılmaktadır. Bununla birlikte Suriye’de savaş ortamı nedeniyle okula hiç gidemeyen veya okulunu bırakmak zorunda kalıp, Türkiye’ye ilk göç akınında gelen çocuklar, o dönemde herhangi bir düzenleme yapılmadığından Türkiye’de de okula devam edememiş ve arada bir kayıp nesil oluşmuştur. Eğitim ile ilgili düzenlemeler yapıldığında yaşları nedeniyle eğitim sistemine dâhil edilemeyen bu çocuklar şimdi genç olmuş ve hiç eğitim almamış bir nüfus oluşmuştur. Bir görüşmeci bu duruma dikkat çekerek ileride sorun yaşanabileceğini ve bu gençlerin eğitilmesi gerektiği ifade etmektedir.

“Ben Türkiye’den temenni ederim ki Suriyeli gençlere sahip çıksın, onları eğitsin çünkü gençler terörist gibi, onlara sahip çıkılması gerekiyor. 5 yıldır Suriye’de savaş var, Suriye’den çıktığında 5 yaşında olan insan, şimdi genç olsa... bu durum eğitimsizlik yarattı gençlerde, belki bu eğitimsizlikten dolayı böyle bir durum yaşıyor. Savaş onları değiştirdi, iyi insanlar kötü oldular. Çocukları okula yolladığımızda ilk 2-3 ayda her gün ağlayarak eve geliyordu. Baba anlamadım diyordu çünkü çok zor bir durum ama ben devam dedim, yavaş yavaş öğreneceksin, ondan sonra uyum sağlamaya başladı, ama bazı Suriyeli aileler çocuklarını Türk okullarına göndermiyorlar. Özellikle Suriyeli çocuklar için eğitim önemli ve gerekli. Türkiye özellikle Suriyeli gençleri toplamalı ve eğitim vermeli ileride çok ciddi sorunlar yaşayabiliriz, bu gençlere şimdi eğitim verirse gelecekte biraz daha iyi olur.” (A.A. Bey, Avukat, İşçi).

3.4.2.2. Haklarındaki Genellemelerden Duyulan Rahatsızlık

Eğitim düzeyi yüksek Suriyelileri en çok rahatsız eden durum kendilerinin eğitimsiz ve cahil olarak algılanmalarıdır. Bu durum Suriye’deki hayatları ile buradaki hayatları arasındaki farkın büyük olması nedeniyle onları daha çok yaralamaktadır. Çoğu görüşmeci, “Suriye’de televizyon var mı, elektrik var mı?, çadıra yaşıyordunuz burada

evde yaşıyorsunuz” gibi sorularla karşılaştıklarını, kendilerine yönelik bu algının onları çok rahatsız ettiğini ve üzdüğünü ifade etmektedirler.

“Suriye’de deyinince uzaydan geldi gibi düşünüyorlar. Mesela diyorlar ki Suriye’de kalorifer var mı, Suriye’de asansör var mı, Suriye’de televizyon var mı? Sanki biz uzaydan geldik.” (N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmen).

“Türk işçilerin bize karşı tutumları çok farklıydı. Hatta aşağılayıcı bir tavır vardı genel anlamda. Sordukları sorular çok anlamsızdı mesela Suriye’de araba var mı, evde mi yaşıyorsunuz yoksa çadırda mı yaşıyorsunuz. Bunun gibi sandalye var mı evinizde, gibi aşağılayıcı sorular. Yani bizim çok farklı bir dünyadan geldiğimizi hissettirmeye çalışıyorlardı.” (A.B. Bey, Beden Eğitimi Öğretmeni, İşçi/Öğretmen).

“Yani en fazla güldüğüm soru şuydu siz Suriye’de iken takım elbise giyer misiniz? Yani hâlbuki takım elbise ne ki! Çok basit düşünüyorlar! Bilgisayarlarınız var mıydı diye soruyorlar, dizüstü bilgisayar var mı? Ofisteki fotoğraflarımı gösteriyorum gerçekten bu sen misin öyle ofisin var mı orada diye şaşıyorlar (...) Bana komik gelen diğer soru şuydu; Suriye’de iken ne kadar maaş alıyordunuz? Ben mesela 20.000 Suriye lirası dediğimde, 500 TL yapıyor, Türk vatandaşı diyor ki orada 500 TL alıyordun burada 1000 TL alıyorsun şeklinde düşünüyor, koşulların daha iyi. Ama öyle değil, ben 20.000 Suriye lirası ile çok iyi geçinebilirim. Babam en iyi maaş alıyordu, 30.000 Suriye lirası. Bu çok iyi bir maaş Suriye şartları için savaştan önce tabii ki. Karşılaştırma yapmak doğru değil, ben o parayla Suriye’de çok iyi imkânlarla yaşayabiliyorum ama Türkiye’de aldığım bu maaşla geçinemiyorum. Suriyelinin 1.300 TL den fazla maaş alması doğru değil diyorlar. Çünkü Suriyeli biri en fazla 500 TL alıyor burada 1.300 TL Suriyeli için çok büyük bir para. Burada Suriyeliler çalışmak zorunda olduğu için 1000 lira ile yetinmesi gerekir. Ama daha fazla alması onun için bir lükstür ve ben bu maaşla çalışmıyorum daha fazla istiyorum dediğinde gidebilirsin ister çalış ister çalışma diyorlar yani sanki bu bir lütüfmuş gibi görüyorlar maaş artışı istenmesini. Bazı insanlar bir gün işe gitmediği zaman yevmiyesinden kesileceği için belki onu çok etkileyebilir zaten adam olumsuz koşullarda yaşıyor, kıt kanaat geçiniyor bir günün kesilmesi onu ciddi bir biçimde etkileyebilir.” (H.R. Bey, Makine Mühendisi, İşçi).

“Türk halkının şunu bilmesi lazım bizim onlardan bir farkımız yok, biz ne kadar buradaki bilimsel gelişmeler bizde olmasa da normal bir hayatın içerisinde yaşıyorduk, arabalarımız evlerimiz iş yerimiz vardı. Buraya sırf savaştan dolayı mecbur kaldığımızdan dolayı geldik (...) Başka bir şirkette bir parça eksikliği olmuş, o parçayı ben ...’ den aldım ama o şirket benim o parçayı takmama izin vermedi, yani sen Suriyelisin bu parçadan anlamazsın dediler, ben anladığımı söylesem de bir faydası olmadı yetkili acenteyi çağırdılar ve taktırdılar (...) Ben, tamam ülkemde bazı sitelere girmem yasak, devlet yasaklamış ama ben alternatif sitelerden girip yapmak istediğim şeyi yapabiliyordum, bu imkâna sahiptim, ama bunu buradaki kişiler kabullenemiyorlar. Sen Suriyelisin sen bunu anlamazsın şeklinde bir kanaat var.” (N.A. Bilgisayar Ağ Mühendisi, Şirket Elemanı).

“Benim Suriye’de çok iyi bir hayatım, iyi bir evim vardı, malzemelerim her şeyim vardı, her şeyi bıraktım geldim. Ben buraya geldim, eski bir televizyon aldım ama iyi bir televizyon buraya geldim çamaşır makinesi aldım ikinci el, oranın sahibi bana anlatıyor şuraya basacaksın şöyle yapacaksın yani sanıyorlar ki Suriye’de hiçbir şey yok. Tamam, ben biliyorum Suriye’de benim çamaşır makinem bundan daha iyiydi ben bıraktım geldim! Ben konuşmadım, hiçbir şey demedim, tamam abi, tamam abi dedim. Suriye’de ev yok çadır var sanıyorlar. Sebebi ne bilmiyorum. Suriye’de hep çadır var, kültür de yok, fakir insanlar, eğitim de yok. Ben mesela burada güzel sanatlar fakültesine gittim üç sene önce İngilizce konuştum, ben dedim doktora istiyorum, sonra evrak verdim, baktı sen Suriyeli misin dedi şaşkın bir şekilde sen İngilizce konuştun ya Suriye’de güzel sanatlar var mı? Ben resim hattat her şeyi biliyorum. Sonra dedi bu yıl değil muhtemelen gelecek yıl. Aynı kişiye ben gelecek yıl gittim, bizde doktora program yok dediler. Yani şaşırdılar, benim ressam olamama, ya ben Suriye’de 10 yıl öğretmenlik yaptım üniversitede! Yani bu bizim şansımız mı, yani kaderimiz mi bilmiyorum.” (H.V. Bey, Öğretim Görevlisi, İşçi/ Öğretmen).

Suriyeliler yerel halkla iletişim kuramamalarından dolayı kendilerini anlatamadıklarından, gençler arasında, yerel halk ile yaşanan gerginliklerin etkisiyle yerel halkta kendileriyle ilgili olumsuz bir kanı oluştuğunu ve bunun bütün Suriyelilere mal edildiğini ifade etmektedirler.

“Maalesef Suriyeliler hakkında olumsuz bir izlenim var Türk vatandaşları arasında, işte Suriyeliler hep yalan söyler, hepsi dilenir, hepsi şu çirkinliği yapar gibi bir kanı oluşmuş. Yani kendimizi ifade etmemiz lazım tamam Suriyeliler içinde elbette kötü insanlar var, Küçük Mustafa’daki olaylar gibi. Yani insanlar da var, kendimizi bu konuda iyi ifade etmemiz tanıtmamız lazım.” (E.O. Bey, İnşaat Mühendisi, Öğretmen).

“Pisler, gürültü yapıyorlar ve dilenmeyi seviyorlar diyorlar. Bazıları öyle gerçekten öyle. ...’da gönüllü olarak Arapça öğretmenlik yapıyordum bir camide, ilk gittiğimde orada bir imam vardı adı ..., ondan izin istedim ben burada gönüllü olarak kuran okutmak istiyorum dedim, o da tamam ama bütün Suriyeliler yalancı, ama tamam okutabilirsin dedi. Birkaç hafta başımda bekledi ama sonra anahtarı bana teslim etmeye başladı bir güven oluştu, çocuklara öğrettiklerimi de okutmamı da beğendi. Bir sürü yardım geliyordu ve o yardımları o Suriyelilere dağıtıyordu, bu yardımları dağıtırken hep aynı kişiler gelip yardım isteyince birinin evine gitmiş ve bakmış ki hiç muhtaç değiller, bu nedenle bir güvensizlik oluşmuş. Ben de aynı şekilde düşünüyorum Suriyelilerin de iyisi kötüsü var.” (H.H. Hanım, Çocuk Gelişimi Bölümünden Mezun, Öğretmen).

Suriyeliler kendilerine yapılan yardımlarla ilgili genellemelerden de rahatsız olduklarını, yerel halkın, devletin onlara maaş bağladığı, kira ve faturaları için yardım aldıkları ve kendilerinin hiçbir ödeme yapmadıklarına dair bir düşüncelerinin onlara sözel şiddet olarak geri döndüğünü ifade etmektedirler.

“Mesela benim aldığım o ekmeklerle ilgili halk düşünüyor ki, benim verdiğim vergilerle oluyor, benim vergilerim Suriyelilere gidiyor (...) Bazıları şöyle düşünüyor faturalarını, ev kiralarını valilik ödüyor, aylık maaş alıyorlar. Benim komşum mesela, arkadaşım var, maaşının arttığını ev sahibine söyleyince ev sahibi o zaman ev kiran da 50 TL arttı demiş. Benim ev sahibimin daha haberi yok mesela.” (A.O. Bey, Öğretim Görevlisi, Öğretmen).

Kayseri halkının da iyisi ve kötüsünün olabildiğini ve haklarında genelleme yapmadıklarını belirten Suriyeliler kendileri ile ilgili de genelleme yapılmamasını beklediklerini, haklarındaki bu önyargıların onları rahatsız ettiğini ifade etmektedirler.

“Benim bisikletim var Eskişehir bağlarından okula gidip geliyorum, bir gün bir yere bir şeyler almaya gittim, oradaki esnaf bana soru sormaya başladı işte devletten maaş alıyor musunuz, dernekler sizin kiranızı ödüyor, faturalarınızı karşılıyor her türlü desteği sağlıyor gibi yanlış algılar var. Dil olmadığı için, konuşamadığım için, o algıları ben değiştiremiyorum, ama bunun değiştirilmesi lazım bütün Suriyeliler özellikle bu 100 TL yardım konusundan sonra (Kızılay’ın yapmış olduğu yardımdan bahsediyor) insanlara hiçbir şey anlatamıyorum. Zaten kişi başı 100 TL alıyorsunuz diyorlar ama bu ailenin sayısı az, bunu anlatamıyoruz. Sonra bisikleti gördü, biz Suriyeliler geldikten sonra bisikletlerimize zincir takmaya başladık dedi.” (MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

“Yani bizim onlara şunu anlatmamız lazım; biz sizden para istemiyoruz, almıyoruz, zaten ilk soru devlet size maaş veriyor mu, ne kadar veriyor diye soruyorlar. Biz buraya onların evlerine işlerine el koymak için gelmedik, Türk halkını ikna etmemiz lazım ve dil problemini aşmamız lazım.” (F.R. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, 4 ay Org. San. çalışmasının ardından şuan Öğretmenlik yapıyor.).

“Bütün Suriyeliler aynı değil, bunun göz önünde bulundurulması lazım. Biz çok fazla eğitilmiş insana sahibiz, eğitimci, doktor, mühendis var, iyi insanlar var. Ve çok fazla sorunlu insanımız da var. Uyuşumumuz aynı diye aynı değiliz.” (K.Z. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, Ev Hanımı).

“Buradaki insanların şunu bilmeleri kabullenmeleri lazım; biz Suriyeliler ülkemizden öyle keyfimize göre ayrılmadık, bir zorunluluktan dolayı savaştan dolayı geldik ben mesela bölgede yaşam koşulları çok zorken, hayat çok pahalı olmasına ve temel ihtiyaç malzemelerini temin edemezken oradaydım ta ki rejim güçleri bölgeye girip eniştemi öldürdüler, ablam yaralandı ve artık hayati tehlikemiz başladı biz ondan sonra Türkiye’ye sığındık. Yani Türk halkının bunu bilmesi lazım ama tabii ki bu gelen insanlar arasında kötü insanlar da var, değişik hayatları olan insanlar da var ama bizi onlarla aynı kefiye koymamalılar.” (MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

Her ne kadar yabancı düşmanlığına maruz kalsalar da Suriyeliler savaş gibi hayatı doğrudan tehdit eden bir deneyime sahip olduklarından, Türkiye’de yaşadıkları

sorunların üstesinden gelebilecekleri güce sahip olduklarını, çünkü artık hayatta kalıp kalamayacaklarına dair bir endişelerinin olmadığını ifade etmektedirler.

“İlk gün yaşadıklarımız çok zordu (otogarda uyuduklarını ve unutamadıklarını ekliyorlar), ilk zamanlar evde rahat uyuyamadık üstümüze bomba düşecek diye. Türkiye’ye gelmeden hemen önce balkonumuza bomba düştü ve balkon tamamen uçtu, Türkiye’ye geldikten sonra sanki bize yeni bir ömür biçilmiş gibi hissettim ben. Biz o kadar zor şeyler yaşadık ki burada yaşadıklarımızı gözümüz görmüyor. Burada kötü şeylerle karşılaşıyoruz tabi ki ama geçmişimizde daha zor şeyler bıraktık, şimdi yaşadıklarımız daha kolay şeyler.” (A.A. Bey, Avukat, İşçi).

3.4.2.3. Vatan Hainliği İle Suçlanmak

Suriyeliler yerel halk tarafından, ülkelerini terk ettikleri, ülkeleri için savaşmadıkları ve terk ettiklerine dair söylemleri sıkça duyduklarını, vatan haini olarak görüldüklerini, özellikle Türkiye’nin sınır ötesi operasyonları başladığından beri bu söylemlerin sıklaştığını hatta zaman zaman sözel şiddete dönüştüğünü ifade etmektedirler:

“Birçoğu askerlik yapsınlar, gitsin savaşsınlar diyorlar. Vatanınızı bırakıp geldiniz, bakın biz 15 Temmuzda vatanımızı koruduk diyorlar. Ama oradaki savaş çok değişik bir savaş! (...) Orada hiç yoktan 150 bin tane silahlı insan var rejimin karşısında. Farklı gruplar var birbirleri arasında anlaşıyorlar, silahları yok. Dış güçler yönetiyor. Bazı insanlar çok kolayca konuşuyorlar. Diyor ki vatan toprak diyor. Ben de diyorum vatan toprak ama sen roketle karşı sopayla küçük silahla saldıramazsın. Uçağın karşısına uçak olması gerek, o roketin karşısına roket olması gerek, o uçaksavarın karşısına uçaksavar olası gerek. Ha evet verdiler ama yine bu noktaya geldi. Millet artık bezdi. Ben de savaşı sevmiyorum. Savaşa gitmedim, gitmem de. Benim dinimde insan öldürmek yoktur yani. Ama ikisi de Müslüman hangisi haklı hangisi haksız ikisi içinde haklı kaybolmuş. Muhalifler bile kendi aralarında çok problem yaşadılar birbirlerini vurdular birbirlerine savaş açtılar. Çok karışık bir savaş. Ondan dolayı.” (B.A. Bey, Eczacılık Mezunu, Tercüman/Satış Temsilcisi).

“Özellikle gençler tarafından büyük bir tepki var. Aslında hak vermek lazım. Yani mesela ben genç olarak bir arkadaşımınla caddede yürüdüğüm zaman Türk gençleri şunlara bak ülkelerine gidip, ülkeleri için savaşmıyorlar

diyorlar, onlara hak vermek lazım onların bakış açısı böyle düşünmelerine neden oluyor. Bana sorarlarsa ben oradaki teknenin bir parçası olmamak için savaşmadım derim. Ama onlar durumu bilmedikleri için öyle diyorlar. Biz de Iraklılar Suriye'ye geldiğinde yine Iraklılara aynı tepkiyi gösterdik.” (E.O. Bey, İnşaat Mühendisi, Öğretmen).

“Son zamanlarda değişen bir şeyler var. Önceden bu çok yoktu iyiydi her şey, son zamanlarda milliyetçiliği gördüm, muhtemelen Türk askerlerinin Suriye'ye girmesiyle ilgili. Bizim gençlerimiz Suriye'de öldüler, burada Suriyeli gençler savaşa gitmediler diye çok duydum.” (H.V. Bey, Öğretim Görevlisi, İşçi/ Öğretmen).

“Mesela şu da diyorlar neden burada duruyorsun hadi kalk git ülkeneye savaş, neden buradasın Suriye'ye git! Benim şehrimde mesela DAESH var, Türkiye'de nasıl düşünüyorlar DAESH'i ben nereye gideceğim. Sen neden diyorsun ki bana Suriye'ye git ben ne yaptım! Ben de insanım ben de çalışıyorum!” (M.A. Bey, Metalürji Mühendisi, İşçi).

“Bazı insanlar var o üniversite hocası o iyi bir insan muhterem bir insan (diyorlar) ama bazı milliyetçi insanlar var sen yabancı, sen vatanını bıraktın neden Suriye'de değilsin (diyorlar). İnsanlar çeşit çeşit!” (H.V. Bey, Öğretim Görevlisi, İşçi/ Öğretmen).

3.4.2.4. Küçük Mustafa Mahallesinde Yaşanan Olay

Göç edenler gittikleri yere yaşam biçimleri, alışkanlıkları, kültürleri ve gelenekleri ile birlikte gelmekte, bunlar gittikleri yerleşik toplumun kültüründe farklı olabilmekte ve bu durum bazen ‘gerilim’ işlevi görebilmektedir. Bu gerilim ise yeri geldiğinde göç edenlerin dışlanması bahane olabilmektedir. Farklı kültürler karşılaştığında yaşanan dışlanma ırksal olmaktan çok kültürel motivasyonlardan beslenmektedir (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016).

Görüşmeciler Şubat 2017’de Çorakçılar ve Küçük Mustafa Mahallelerinde yaşanan olayların²⁴ sonrasında yerel halk ile aralarındaki gerginliğin gündelik hayatlarını olumsuz yönde etkilediğini, kendilerine yönelik olumsuz algının daha kötü bir hale dönüşmesine neden olduğunu, bir süre sokağa çıkamadıklarını, bazılarının o bölgedeki dükkânlarının kullanılamaz hale getirildiğini ifade etmişlerdir.

Aralarında “yan bakma” iddiasıyla tartışma çıkan Suriyelileri ayırmaya çalışan bir berberin bıçakla yaralanması sonucu ölmesi nedeniyle Suriyelilerin yoğun oldukları mahallelerden biri olan Küçük Mustafa Mahallesi’nde, bu olaydan sonra Suriyelilere ait dükkânlar yerel halk tarafından kullanılamaz hale getirilmiş, mahallede yaşayan Suriyeliler bir süre evlerinden çıkamamıştır.

Olayların yaşandığı mahallede eşinin işyerinin olduğunu ifade eden bir görüşmeci olayların hayatlarını nasıl etkilediğini şu şekilde ifade etmektedir;

“Küçük Mustafa mahallesinde yaşanan olaylar bizim için çok sıkıntı oldu. Olaylardan bir hafta sonra eşim, çalıştığı dükkânı açalım dedi ama dükkânı aynı gün tekrar kırdılar. Gelip her cumartesi kıracaklarını söylediler. O yüzden açmayın dediler. O öldüren adam cezasını çekti ama bize de çok sıkıntı yarattı. O adam kötü insandı, öldürmek çok kötü bir şey ama bir kişi yaptı, bir mahalledeki Suriyelilere zarar oldu. Olay yaşandıktan sonra dışarı çıkmamamızı söylediler. İş yerini kapatmak zorunda kaldık. Tam da işler düzene girmişken! Bazı Suriyeliler eşyalarını bırakıp gittiler. Bu mahallede öyle bir sorunla karşılaşmadık. Ama o mahallede benim iki tane öğretmen arkadaşım var, aldıkları ekmekleri siyah poşete koyuyorlar kimse Suriyeli olduklarını anlamasın diye. Sokaklar boş ve tehlikeli. O aralar çok tedirgindik ama şu an daha iyi. Olayın yaşandığı gün eşim dükkânı kapatıp eve geldi, ertesi gün dükkânı açmaya gittiğinde komşular açmamasını söylediler, bir hafta gitmedi. Sonra eşim gittiğinde dükkân dağılmıştı zaten, tekrar açtık tekrar dağıtılar, biz de kapatmaya karar verdik.” (M.R. Hanım, Resim Öğretmenliği Mezunu, Resim Öğretmeni).

“Küçük Mustafa mahallesinde yaşanan bazı olaylardan sonra polis evden çıkmamamızı söyledi ve 2 hafta evde mahsur kaldık. Kız kardeşimin genç erkek çocukları işten eve dönerken Türk gençler onlardan sigara istemiş ve sigara olmamasına rağmen onları dövmüşler o bahaneyle. Türk gençlerini şikâyet etseler de maalesef bir sonuç alınamadı. Zaten çocuklarım da dayak yiyorlar. İlk başta ben Eskişehir bağlarında güvende hissetmişim ama çocuklarım sürekli okulda dayak yiyip gelince bu güven kayboldu, artık çocuklarımı ben götürüp getiriyorum.” (H.H. Hanım, Çocuk Gelişimi Bölümünden Mezun, Öğretmen).

Yaşanan olaydan sonra özellikle Eskişehir Bağları bölgesinde yerel halk ile aralarındaki gerginliğin arttığı ifade edilmektedir. Benzer olayların Suriyelilerin Kayseri'ye geldiği ilk zamanlarda da yaşandığını hatırlatan görüşmeciler bu tür olaylardan sonra Suriyelilerin evden çıkamadıklarını, özellikle gençlerin genç olmalarından kaynaklandığını düşündükleri, düşünmeden hareket etme ve çabuk öfkelenmeleri nedeniyle bu tür olaylardan daha fazla etkilendiklerini ve birkaç Suriyelinin hatasının, Suriyelilerle ilgili olumsuz önyargıların oluşmasına yol açtığını ifade etmektedir.

“Biz neyden şikâyet ediyoruz, mesela bir Türk kötü bir şey yaparsa biz bütün Türkleri yargılamıyoruz ama Türkler bütün Suriyelileri yargılıyor. Küçük Mustafa’da bir olay oldu mesela bütün Suriyelilere sokağa çıkma yasağı oldu. Neden? Suriyelilere tehdit yağdı, kız kardeşini böyle yaparız böyle döveriz, öldürürüz diye böyle bir durum oldu.” (O.A. Hanım, Arapça Öğretmeni, Öğretmen).

“3 yıl önce Ramazan Bayramında bir olay olmuştu, Türk arkadaşlarım sakın dışarı çıkma ne gerekiyorsa biz sana getiririz demişlerdi, sıkıntı yaratmadılar bize. Oradan bir kesim terbiyesizin yanlış kötü tutumları olmuştu, bir Suriyeli sebep oldu bu olaylara. Büyük bir çoğunluk Suriyelileri kabul etmedi. Şimdiye kadar Suriyelilerle Türkler arasında sorunlar var. Ne gibi sorunlar? Gençlerden kaynaklanan, birkaç Türk genci Suriyeli gençleri sıkıştırıyorlar, Suriyeliler buna tahammül edemiyorlar, sıkıntı çıkıyor, gerginlik yaşanıyor. Özellikle gençlerin tutumu çok önemli, heyecanlı olur genç, karşıdan bir tepki olduğunda karşılık veriyorlar.” (S.G. Bey, Avukat, Kayseri’de 6 ay İşçilik yapmış, İşsiz).

“Eskişehir bağlarında sürekli olay çıkıyor, ne Türkler Suriyelileri seviyor ne Suriyeliler Türkleri. Biz Suriyeliler Kayseri’ye ilk geldiğimizde Kayseri halkı bizi çok iyi karşıladı ve yedikleri tabaktan bize yedirmeye çalıştılar ve yedirdiler de. Ama bazı Suriyeli aileler var ki onlar bizi kötü çıkardılar. Önyargı oluşturdular. Şimdi genel anlamda Türkler Suriyelileri sevmiyor fakat birkaç iyi aile ile iletişim kurunca önyargıları değişiyor.” (H.H. Hanım, Çocuk Gelişimi Bölümünden Mezun, Öğretmen).

Araştırmanın bu bölümünde anlaşılmaktadır ki eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler kendilerini Kayseri halkı tarafından kabul görmüş hissetmemektedirler. Gerek iş yerlerinde gerek kamusal alanda Kayseri halkının göstermiş olduğu olumsuz

davranışların kaynağında bazı Suriyelilerin kötü davranışları olduğunu ifade etmelerinin yanında, sadece yabancı olmalarından kaynaklanan davranışlar olduğunu da düşünmektedirler. Haklarındaki genellemelerden oldukça rahatsız olduklarını ifade eden görüşmeciler kötü davranışlar sergileyenlerin cezalandırılmasını ve iyi ile kötünün ayrılması gerektiğini de eklemektedirler. Türkçe öğrenirlerse haklarındaki olumsuz düşünce ve davranışlarını değiştirebileceklerini düşünenlerin yanında bu düşüncelerin yabancı olmalarından dolayı hiçbir şekilde değişmeyeceğini ifade edenler bulunmaktadır. Toplumsal kabul ve uyum anlamında ifade edilen sorunlar ve öne çıkan başlıklar aşağıdaki tabloda ele alınmıştır:

Tablo 6. Toplumsal Kabul Ve Uyum İle İlgili Sorunlar

Belirtilen Sorunlar Görüşmeciler	Yerel Halk Tarafından Kabul Edilmediklerini Düşünmek	Yabancı Düşmanlığına Maruz Kalmak	Haklarındaki Genellemelerden Rahatsız Olmak	Vatan Hainliği ile Suçlanma
1. Görüşmeci	Kabullendiler bizi.	İlk geldiğimiz sıralarda ben yürürken de şey yaparken de Arapça konuşmayı çok tercih etmiyordum, millet tepki gösterir diye.		Çoğu askerlik yapsınlar, gitsin savaşınlar diyorlar. Vatanınızı bırakıp geldiniz, bakın biz 15 Temmuzda vatanımızı koruduk diyorlar.
2. Görüşmeci	Hayır, bu zamana kadar hep dışarıdayız, içlerinde değiliz. İlk zamanlar çok severlerdi, saygı duyarlardı, çok iyi davranırlardı, yardım ederlerdi. Baktılar ki Suriyeliler burada kaldılar, iş sahibi olabiliyorlar, dükkânlar açabiliyorlar, bu nedenle baktılar ki artık kendilerine bakabilecek duruma geldiler. Bazı şeyler değişti	Adana’da Antakya’da bir şey satmak istese oradaki müşteriler gıda üzerine de satsan alırlar ama Kayseri’de gıda üzerine bir dükkân açtığımda güvenip almıyorlar. Orada Suriyeli Türk fark etmiyor ama burada kirli olduğunu düşündükleri için almıyorlar.		Türkiye Suriye’ye girdiği zaman halk siz neden burada oturuyorsunuz, para kazanıyorsunuz da bizim askerlerimiz ölüyor diyorlar, son zamanlarda, 5-6 aydır bir sıkıntı var.
3. Görüşmeci	Türkler ve Suriyeliler artık her yerde birbirlerine alıştılar.	Ailemle dışarı çıktığımızda gezmeye, farklı bir bakış oluyor. Özellikle oğlanlara sert bakıyorlar, kızlara da değil. Gençler arasında bir gerilim var	Bazıları şöyle düşünüyor faturalarını, ev kiralarnı valilik ödüyor, aylık maaş alıyorlar.	
4. Görüşmeci	Hayır, kabul etmediler. sonuçta ben bir yabancıyım. Tek bayrak, tek millet, tek vatan demezler bana çünkü ben yabancıyım.	İlk geldiğimde inşaatta bir ay çalıştım paramı vermediler. Siz Suriyelilerin arabaları var, arabayla gelip ekmek alıyorsunuz, yani yemeğe ihtiyacımız yok diyen görevliler oldu.		
5. Görüşmeci	Belki biz dil bilmediğimizden bizi ayırıyorlar. Dil öğrenseydik kendimizi anlatabilseydik bizi daha çok sever sayarlardı.	Küçük Mustafa mahallesinde yaşanan olaylar bizim için çok sıkıntı oldu. Olaylardan bir hafta sonra dükkânı açalım dedik ama dükkânı aynı gün tekrar kırdılar. Bir gün parkta otururken iki çocuk geldi. Suriyeli misiniz, gidin buradan dediler.		
6. Görüşmeci	Yüzde yetmiş kabul etmedi halkın yüzde 20-30 u Suriyeliler nasıl diye tanımaya çalışıyor bazıları hiç tanımadan kötü olduğumuzu düşünüyorlar.	Özellikle Eskişehir Bağlarında kavga, dövüş olaylarını çok sık duyuyoruz.	Bize karşı olumsuz bir bakış var maaş ve kiralardan dolayı, yardımların bize verildiğini düşünüyorlar.	Suriye’de ne için savaşmadığımızı bilmedikleri için, savaşmadık diye, siz kaçtınız vatan hainisiniz diyenler var.
7. Görüşmeci	Burada tabi ki insanlar sizi tanıdıkça kabul ediyorlar.	Suriye’den Kayseri’ye ilk geldiğimizde çok büyük bir ilgiyle	Mesleğimle alakalı olarak sen Suriyelisin bu parçadan anlamazsın dediler, ben	

		karşılادılar, ev verdiler, ev eşyası verdiler, iş verdiler, yardımda bulundular ama daha sonra Suriyelilerin sergilediği kötü davranışlardan dolayı bu tamamen tersine döndü.	anladığımı söylesem de bir faydası olmadı. Onlara göre biz Suriyeli olduğumuz için bu cihazları kullanamayız, bilgimiz becerimiz yok.	
8. Görüşmeci	Hayır etmediler. Çoğu insan kabul edemediler hala iç içe yaşamamıza rağmen hala bir Suriyeli bir Türkün yanından geçtiği zaman onu kabullenemiyor.	İki toplum birbirini tanımıyor belki sırf Suriyeli olduğu için yanından geçtiğinde tepki gösterebiliyorlar	Bize güvenmiyor bir şeyler yapabileceğimize inanmıyorlar.	
9. Görüşmeci	Hayır, kabul etmediler.	Ben tramvayda Arapça konuşmuyorum korkuyorum mesela bir Türk yüksek sesle konuşursa sorun olmuyor ama ben mesela yüksek sesle Arapça konuşsam o problem, yasak.	Ben tramvayda çok duydum Suriyeliler kötüler diye. Kira vermiyorlar, temiz değiller diye. Suriye’de hep çadır var, kültür de yok, fakir insanlar, eğitim de yok.	Son zamanlarda değişen bir şeyler var. Önceden bu çok yoktu iyiydi her şey,son zamanlarda milliyetçiliği gördüm, muhtemelen Türk askerlerinin Suriye’ye girmesiyle ilgili. Muhtemel bizim gençlerimiz suriyede öldüler, burada Suriyeli gençler savaşa gitmediler diye çok duydum. Sen yabancı sen vatanını bıraktın neden Suriye’de değilsin.
10. Görüşmeci	Kabul ettiler fakat çok az.	Yolda yürürken beş altı kişi, ki bunlar öğrenciydiler, bizim peşimizden yürüdüler ve eve yetişene kadar bizi taşıdılar. Suriyeli denince sanki bizi azarlıyorlarmış gibi, azarlamayacaksa da suratından belli eder.	Mesela bir Türk kötü bir şey yaparsa biz bütün Türkleri yargılamıyoruz ama Türkler bütün Suriyelileri yargılıyor.	
11. Görüşmeci	Eskişehir bağlarında kabul etmediler çünkü dil bilinmiyor.	Eskişehir bağlarında sürekli olay çıkıyor, ne Türkler Suriyelileri seviyor ne Suriyeliler Türkleri.	Pisler, gürültü yapıyorlar ve dilenmeyi seviyorlar diyorlar.	
12. Görüşmeci		Biz Arapça hiç konuşmuyoruz çünkü Arapça konuşanlara tuhaf bakılıyor.	Eskişehir Bağlarında yaşayan Suriyeliler genelde eğitimsiz ve köylü oldukları için hakkımızda genelleme yapıyorlar.	
13. Görüşmeci	Evet, kabul ettiler bence.	Bazen Türk komşuların onlar Suriyeli onlar kötü dedikleri oluyor.	En kötü Suriyeliler Eskişehir Bağlarında.	
14. Görüşmeci	Antep’de ben kendimi yabancı hissediyordum ama burada öyle hissetmiyorum.	Herhangi bir olumsuz durumla karşılaşmadık insanlarla çok iletişimimiz yok belki bu nedenle böyle düşünüyoruz.	Eskişehir bağlarındaki insanlar kötü ve genelde sigortasız çalışıyorlar bu durum genel bakışı etkiliyor olabilir.	Başka bir tercih hakkımız yok yani sadece bir tercihim o da bu şekilde yaşamak, ülkeme dönme seçeneğim yok uzak bir ihtimal savaş hala devam ediyor. İnsanların bunu anlaması lazım.
15. Görüşmeci	Evet, bence kabul ettiler.	Olumsuz bir durumla karşılaşmadım.		
16. Görüşmeci	Eğer Mersin Adana İstanbul gibi şehirlerle karşılaştırırsanız Kayseri halkı Suriyelileri kabullendi.	Tramvayda otobüste Arapça konuştuğumuz zaman rahatsız olurlar Arapça konuşmayın veya sesinizi alçaltın şeklinde söylerler.	Nüfusun içinde birçok kişi Halepli, kötülük yapanların çoğu Halepli, bundan dolayı Türk halkı da Haleplilere karşı tepki göstermeye başladı. Hakkımızdaki	Son yaşananlardan sonra sokakta sıkça duyuyoruz işte bizim askerlerimiz ölüyor siz burada geziyorsunuz diye.

			kötü düşünceler onlar yüzünden.	
17. Görüşmeci	Hayır, etmediler.	Hastanede sırf Suriyeli olduğum için kötü muameleye maruz kalıyorum.	Zaten ilk soru devlet size maaş veriyor mu, ne kadar veriyor diye soruyorlar.	
18. Görüşmeci	Hayır, çok olay var bu konuda. Çok örnek var kabul etmediklerine dair. Kendimi kabul görmüş hissetmiyorum.	Özellikle tramvayda Arapça konuşamıyorsun, okulda çocukların bile Arapça konuşması sorun oluyor.	Suriyelilerle ilgili algıları çok farklı değişik soruları var sizde ev var mı, televizyon var mı gibi.	Ülkemizi terk ettik diye vatan haini sayıyorlar ama bir sürü güç içim içinde bir insan nasıl karşı koyabilir ki.
19. Görüşmeci	Kabullenemediler diyemeyiz ama kendilerinden tamamen farklı saydıkları birçok yönden farklı saydıkları şahısları istemezler.	Ben karşılaşmadım ama Eskişehir Bağlarında yaşanan olaylar iki halkın da birbirine karşı öfkeli olduklarını ortaya koyuyor.	Genelde Halep'ten geldiği ve Halep'in köylü olmasından dolayı böyle bir algı var.	Özellikle gençler birbirlerine çok sataşıyorlar, aralarında gerginlikler var sanırım bu son olaylar da etkiledi bu gerilimi.
20. Görüşmeci	Ben kabul etmediklerini düşünüyorum.	Ben olumsuz bir durumla karşılaşmadım ama karşılaşanları duyuyoruz.		Herhangi bir Suriyeli kadına eşin askere mi gitsin yoksa herhangi bir yere mi gitsin diye sorduğunuzda eşim askere gitmesin nere giderse gitsin şeklinde cevap alırsınız. Oradaki koşulların iyi anlaşılması lazım.
21. Görüşmeci	Hayır, kabullenmediler ve durum daha kötüye gidiyor. Ben kendimi en kötü şeylere hazırladım.	Türk kardeşlerimiz şöyle düşünüyor siz buraya geldikten sonra bizim evlerimizi işlerimizi aldınız. Daha fazla Suriyeli istemediklerini söylüyorlar.	Bilgisayarınız var mıydı, eviniz var mıydı gibi garip sorular soruyorlar aslında bunlar bizi aşağıladıklarının göstergesi.	
22. Görüşmeci	Hayır, kabul etmediler.	Suriyeli bir kadın gördüğünde çakıl taşlarıyla dahi olsa taş atarlar rahatsız etmeye çalışırlar. Laf da söylüyorlar, sırf Suriyeli diye gençleri dövüyorlar, bu sık yaşanan olaylar.	Devletten maaş alıyor musunuz, sizin işte dernekler kiranızı ödüyor, faturalarınızı karşılıyor her türlü desteği sağlıyor gibi yanlış algılar var.	Ailemizden ve akrabalarımızdan insanları kaybettik savaşta, insanların ülkemizi keyfimizden terk etmiş gibi davranması zoruma gidiyor.
23. Görüşmeci	Eskiye nazaran daha kötü, eskiden kabullenmişlerdi ama şimdi öyle değil.	Hatta bazı Türk vatandaşlar ekonomideki olumsuzlukları doların yükselmesi veya piyasada bazı fiyatların artmasını Suriyelilerin Türkiye'de olmasına bağlıyorlar.	Suriyeliler hep yalan söyler, hepsi dilenir, hepsi şu çirkinliği yapar gibi bir kanı oluşmuş.	Yani mesela ben genç olarak bir arkadaşımın caddede yürüdüğüm zaman Türk gençleri şunlara bak ülkelerine gidip ülkeleri için savaşmıyorlar diyorlar.
24. Görüşmeci	Dışarı çok çıkmadığım için bilemiyorum.	Ben iş yerimde çok fazla kötü muameleye maruz kaldım.	Ben hep, burada olan kişilerin eğitimsiz, kötü insanlar olduklarını duyuyorum, sorunlar bu yüzden bence, gittikleri her ülkede sorun yaratıyorlar.	
25. Görüşmeci	Kabul edenler var, farklı düşünenler de var ama kabul edenler genelde ucuza çalıştırdıkları için.	Her yerde kötü bakışlarla karşılaşıyorsunuz ama ben en çok OSB sorun yaşadım, beni insan olarak değil makine olarak görüyorlar.	Suriyeliler kötüsünüz pissiniz diyorlar.	Neden burada duruyorsun hadi kalk git ülkene savaş, neden buradasın Suriye'ye git!
26. Görüşmeci	Ben çok dışarı çıkmadığım için bilemiyorum ama iş yerimden fikir yürütürsem kabul etmediler.	Tramvaya bindiğinizde değişik bakışlarla karşılaşılabiliyorsunuz bir de Arapça konuşuyorsanız!		

3.4.3. Birlikte Yaşamak İçin Ne Gerek?

Araştırma amaçlarımızdan biri de Suriyelilerin yerel halk ile birlikte yaşayabilmek için ne düşündükleri ve neler önerdikleridir. Bu anlamda eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin, yerel halk ile birlikte yaşayabilmek için devletten, yerel halktan beklentilerinin neler olduğu, bu konuda kendilerine hangi roller düştüğü konularında düşünceleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Bazıları devletin üzerine düşen görevleri yaptığını bundan sonraki süreçte Suriyelilerin daha uyumlu olması gerektiğini ifade ederken bazıları devletin özellikle dil öğretilmesi konusunda daha kapsamlı çalışmalar yapması gerektiğini ve eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin çalışma izinleri ile ilgili düzenleme beklediklerini ifade etmişlerdir. Yerel halkla birlikte yaşayabilmenin önyargıları ortadan kaldırabilmekle mümkün olduğunu belirten Suriyeliler bunun için de iki halkın birbirini, özellikle dil ve yaşam biçimlerini içerecek şekilde kültürlerini tanıyabilecekleri tanıtım etkinlikleri, kültürel etkinlikler, okullarda bu konuda verilecek eğitimlerle ve kendilerine yönelik olarak Türkiye'nin idari ve hukuki yapısını tanıtacak bilgilendirme toplantıları ile mümkün olabileceğini ifade etmektedirler. Bu noktada dikkat çeken husus GİGM'nin zaten bu tür bilgilendirme toplantılarını yaptığıdır. Ancak anlaşılmaktadır ki Suriyelilerin birçoğunun bundan haberi olmamıştır ya da bu toplantıların çok azdır.

3.4.3.1. Türkçe Öğrenmek

Birlikte yaşamak için neler gerektiği konusunda Suriyelilerin en çok üzerinde durduğu hususun dil öğrenme olduğu görülmektedir. Ancak uzun saatler emek yoğun işlerde çalışan Suriyeliler, hem çalışıp hem dil öğrenmenin zor olduğunu, çalışma saatleri ve iş koşulları nedeniyle dil öğrenmek için enerjileri ve zamanlarının kalmadığını ifade etmektedirler. Bununla birlikte dil öğrendiklerinde kendilerini ifade edebileceklerinden haklarındaki önyargıları değiştirebileceklerini ve bunun birlikte yaşamalarına olumlu katkısının olacağını düşünmektedirler.

“Biz dil mi öğrenelim, çalışıp çocuklarımıza mı bakalım bilmiyoruz. Her halktan iyi insan kötü insan var. Belki biz dil bilmediğimizden bizi ayırıyorlar. Dil öğrenseydik kendimizi anlatabilseydik bizi daha çok sever sayarlardı. Bir insanın yürümesinden, konuşmasından, giyiminden belli olur zaten nasıl olduğu. En büyük sorun dil. Dil bilseydim belki Suriyeliler iyi

insanlar diyeceklerdi.”(M.R. Hanım, Resim Öğretmenliği Mezunu, Resim Öğretmeni).

“Türkçe dil kurslarının artırılması gerekiyor ki Suriyeliler dili öğrensin, Türkler onları anlasın yani ne konuştuklarını, ne yapacakları anlasın ki bu önyargı ortadan kalksın.” (H.H. Hanım, Çocuk Gelişimi Bölümünden Mezun, Öğretmen).

Türkçe öğrenme konusu ile ilgili sıkça ifade edilen bir diğer şey dil kurslarının arttırılmasıdır. Suriyeliler Kayseri’deki Türkçe kurslarının sayı olarak yetersiz olduğunu ifade etmektedirler. Halk Eğitim Merkezlerinin açmış olduğu Türkçe kurslarından görüşmecilerin çoğunun haberdar olmadığı anlaşılmaktadır. Bazıları haberdar olsa da Türkçe kurslarındaki dil eğitiminin faydalı olmadığını düşünmektedir.

“Türk halkıyla kaynaşmak için dil çok önemli, hükümetin bu dil kurslarını daha da çoğaltması gerekiyor. Kayseri’de mesela Türkçe dil kursu var mı yok. Sadece Erciyes Üniversitesi’nde var ama her kura 900 TL ücret isteniyor, a b c d kurları var ama her kura bu kadar para, mültecilerde olmaz. Türkiye’nin dil kurslarını çoğaltması ve ücretsiz vermesi gerekiyor. Bir topluma girebilmek için dil bilmek çok önemli ve önyargı oluşmaz böylece, kendimizi daha iyi ifade edebiliriz. Avrupa’da mesela ikameti vermezler ilk önce dil öğretirler. (A.A. Bey, Avukat, İşçi).Eşi ekliyor ardından; “Şuan da eşim arada kalmış durumda ya çalışması gerekiyor ya da sadece okuması gerekiyor, ikisini bir arada yürütemiyor, bu sıkıntı.” (H.D. Hanım, Avukat, Ev Hanımı).

“Ben problem yaşıyorum okulda. Öğrenmeye çalışıyorum ama buradaki kurslar yetersiz Türkçe konusunda. Bir kurs açıyorlar, edebiyat mezunu birini getiriyorlar öğret diyorlar, adam, geçmiş zaman gelecek zaman şimdiki zaman diye başlıyor. Hâlbuki öyle olmaz sıfırdan başlayacaksın; bu kapı, bu pencere, bu ev diye. Bütün diller öyle İngilizcede de öyle hemen gramer öğretiyorlar.” (F.R. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, 4 ay Org. San. çalışmasının ardından şuan Öğretmenlik yapıyor.).

Suriyeliler kültürel duyarlılıkları göz ardı etmeyen bir dil eğitiminin gerekli olduğunu düşünmektedirler. Birlikte yaşamanın bir diğer unsurunun geldikleri toplumun gelenek ve göreneklerini bilmek olduğunu ifade eden Suriyeliler, iki toplumun birbirini tanıması

ve birbirine saygı duymasının birlikte yaşamanın vazgeçilmez bir unsuru olduğunu belirtmektedirler.

“Yani herkes bu bayrağın altında yaşayan kişiler, herkes eşittir. Resmi dil Türkçe tamam başımızın üstüne ama herkes kendi dilinde de konuşabilir. Tüm diller eşittir, herhangi bir dil aşağılık değil. İstersem ben Arapça şarkı dinleyebilirim, Türkçe ya da Hintçe. İngilizce dinliyoruz çünkü onlar güçlü. Herkesin vatana bağlı olması lazım. Birlikte yaşamak için öncelikli olarak yapılması gereken şey Türkçe öğrenmek. Türkçe öğrenmediği zaman yabancı sıkıntı yaşar, benim annem 50 yaşında Avusturya’ya girdikleri zaman hemen Almanca kursuna yerleştirmişler onu. 2 gün gitmezse Avusturya’dan atacaklar. Böyle bir kanun var. İlk önce dil. Başka belki eşitlik göstermek olabilir.” (N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmen).

“Dil öğrenilmesi, gelenek ve göreneklerin birbirine yaklaştırılması gerek. Gelenek ve göreneklerimizi birbirimize tanıtarak öğrenerek bunu yapabiliriz, hatta okullara Türklerin gelenek ve görenekleri şeklinde kitapçık broşür bile dağıtılabilir. Türkler kendi aralarında ev ziyaretlerini nasıl yapıyorlar, bayramlaşmaları nasıl yapıyorlar veya kendi aralarında nasıl toplanıyorlar bunun görsel olarak çocuklara öğretilmesi gerekir. Türk öğrencilerine Arap kültürünü veya geleneklerini dayatamazsınız, biz misafiriz, onlar öğrenmek zorunda değil biz öğrenmek zorundayız. Yabancı olduğumuz için biz tabii ki misafir olarak görüyoruz kendimiz ve bir misafir edepli olmalıdır.” (E.O. Bey, İnşaat Mühendisi, Öğretmen).

“Bu konuda Türklerin ne yapması gerektiğini bilemem ama Suriyelilerin üzerine düşen bazı görevler var. Birincisi, dil öğrenmek. Dil problemini aşar insanlarla iletişim kurabilecek duruma gelirse bir şekilde bizi kabul etmelerini sağlarız. Biz burada yabancıyız, bizim buradaki adetlere uyum sağlamamız gerekir, bu adetleri gelenekleri değiştirmeye çalışmamız yanlış olur. Yani Türk kardeşlerimizi oldukları gibi kabul edeceğiz onları değiştirmeye çalışmayacağız, bu çok önemli bir husus.” (MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

Dil öğrenmek çoğunlukla sadece Suriyelilere ait bir görevmiş gibi düşünülse de görüşmecilerden biri Türkiye’de yaşayanların da Arapça öğrenebileceğini, bu süreçte kendilerinden de faydalanılabileceğini düşünmektedir.

“En büyük sıkıntı dil. Türklerin bu fırsatı iyi değerlendirmeleri lazım. Onların bizden Arapça öğrenmeleri bizim de onlardan Türkçe öğrenmemiz lazım. Neden sadece Suriyelilere Türkçe öğretiliyor, neden Türklere Arapça öğretilmiyor. Hem Arapça Kur-an dili, belki ikimiz birbirimizin dilini bilirsek birbirimizi daha iyi anlayabiliriz ve aramızda bir bağ oluşur.” (AB. O Bey, Avukat, Org. San. İşçi).

3.4.3.2. Bazı Yasal Düzenlemeler- “Hakkını Vermek”

Görüşmelerde, birlikte yaşamak ve iki toplumun kaynaşmasını sağlamak için yapılması önerilen bir diğer şey çalışma hayatı, özellikle eğitim düzeyi yüksek olan Suriyelilerin çalışma izinleri ile ilgili düzenlemelerin yapılmasıdır. Çoğu Suriyelinin enformel sektörlerde güvencesiz ve düşük ücretle çalışmak zorunda kalması Suriyelilere yönelik olumsuz bir algıya neden olmaktadır. Bu durumun da birlikte yaşamayı zorlaştırabileceği ifade edilmektedir.

“Herkes hakkı verilmeli yani Suriyeli olduğu için düşük ücretle çalıştırılmasın hakkı yenilmesin bir hak yenildiği zaman Suriyeli de Türkler hakkında olumlu düşünmüyor. İşte ben sırf Suriyeli olduğum için böyle çalıştırıyorum, sırf Suriyeliyim diye hakkım yeniyor şeklinde bir düşünce olursa iki toplumu yaklaştıramazsınız birbirine.” (H.R. Bey, Makine Mühendisi, İşçi).

“Dil öğrenmek en önemlisi. İkincisi hak vermek, biz de insan haklarımızı vermeleri lazım. Bizde bir söz var “ya garip kun edip” sen yabancı iyi ol. Bizim iyi olmamız lazım ama devletin de bazı şeyler yapması lazım. İlk gelen insanlar her şeyi aldı evleri, işleri aldı ama şimdi arada fark var, şimdi her şey kötü.” (M.A. Bey, Metalürji Mühendisi, İşçi).

Görüşmecilerin söylemlerinden Suriyelilere çalışma izni verilmesiyle ilgili çıkarılan yönetmeliğin hayatlarında eğitim düzeyleri yüksek olması nedeniyle hiçbir değişiklik yaratmadığı ve halen bu konuda yasal bir düzenleme beklemekte oldukları anlaşılmaktadır.

“Eğitim düzeyi yüksek olan çalışabilecek olan Suriyeliler var. Buradaki Suriyeliler aslında Türkiye’ye katkı sağlayabilir. Katkı sağlayabilir ama alan sağlanırsa ben de katkı sağlayabilirim ama imkân sağlanmıyor alan açılmıyor. Ne yapılmalı sizce? Ben diploma sahibiyim bana imkân tanınsın

yani mesela hastanede ücret almadan çalışayım. Bir arkadaşım makine mühendisi mesela bakkalda çalışıyor bu arkadaşına alan açılmadı mesela, bir arkadaşım eczacı mesela aynı durumda. Hepimize imkân tanınsa katkı sağlarız. Biz çalışmıyoruz ama şu an bu meslekte çalışanlar var. Bizim diplomamız var ama bazı çalışanlar diplomaları olmadığı halde sadece teknik bilgileri olduğundan dolayı öyle bir mesleği icra ediyorlar Suriyelilerden. Kaybedecekleri bir şey yok, polis tutuklasa kaybedeceği hiçbir şey yok, zaten eğitim sahibi diploma sahibi değil. Özel muayenehane açmış çalışıyorlar ama ben onlar gibi çalışamam. Türk hükümeti bu konuda kanunlar çıkarmalı bize imkân tanımalı ki çalışalım yoksa bu şahıslar böyle devam edecekler. Bu durumda uygun olmayan şahıslar uygun olmayan pozisyonlarda çalışıyorlar.” (S.Y. Bey, Diş Hekimi, İşsiz).

Bir görüşmeci “misafirlik” kavramının hukuki temelinin zayıflığına vurgu yapmakta ve hukuki anlamda haklarında yapılan yasal değişikliklerle ilgili bilgilendirilmelerinin gerekliliğini şu şekilde belirtmektedir;

“... bence yapılan en büyük yanlışlık Türkiye devletinin bizi misafir olarak kabul etmesi. Bu olay patlak verdiğinde Suriyeliler Türkiye’ye girdiğinde hiçbir hazırlık, yasal anlamda hiçbir kanuni temel oluşturulmadı, yasalar çıkartılmadı. İnsanlar geldikten sonra, hatta üzerinden zaman geçtikten sonra bu sığınmacı hukuku devreye girdi ama çok geç oldu bu konu. İlk başta öyle kanunlar düzenlenseydi insanlar için daha iyi olurdu. Avrupa sığınmacılar hukuku ortaya koydu, ama Türkiye’de Avrupa’dan Ürdün’den ve daha başka ülkelerden daha fazla mülteciye sahip olmasına rağmen net bir kanun ortaya koymuş değil. Bu konuda kanun çıkarılmadı, mülteciler konusunda. Belki kanun çıkartıldı ama Suriyelilerin hiçbiri bunu bilmiyor. Ben mesela pasaport olmadan yol izni alabileceğimi bilmiyordum. Bilgilendirme toplantıları yapılması lazım, yapmaları ve yapmamaları gereken şeyleri öyle toplantılarda Suriyelilere anlatmak lazım. Bizim yaptığımız çalışmalar ufak tefek çalışmalar ama insanlara haklarını anlatmamız lazım ama şuan zor görünüyor bu.” (S.G. Bey, Avukat, Kayseri’de 6 ay İşçilik yapmış, İşsiz).

3.4.5. Vatandaşlıktan (İstisnai Vatandaşlık) Beklentiler

Vatandaşlık verilmesine dair bir çalışmanın yapılması kalıcılık vurgusunu içinde barındıran bir entegrasyon çalışmasıdır. Bu açıdan toplumsal kabul ve uyum başlığı

altında eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin vatandaşlıktan beklentileri anlaşılma çalışılmıştır. Görüşme yapılan Suriyelilerin bazılarının vatandaşlık ile ilgili işlemleri sürerken bazılarının sürece hiç dâhil olmadığı görülmüştür. Suriyelilerin kayıtlarının alındığı ilk zamanlarda bazı Suriyelilerin eğitim düzeyleri ile bilgileri eksik veya yanlış vermesi veya kayıt altına alınırken yanlış veri girilmesi sonucunda eğitim düzeyi yüksek olup sistemde adı çıkmayan ve vatandaşlık prosedürüne dâhil edilemeyenler bulunmaktadır. Bununla birlikte diplomasını getiremediğini ve bu nedenle eğitim durumunu ispatlayamadığını ifade edeler de bulunmaktadır. İstisnai vatandaşlık daha önce belirtildiği gibi eğitim düzeyi yüksek veya çalışma izni alan Suriyelilere verilmektedir. Bu anlamda onların vatandaşlıktan ne bekledikleri, hayatlarından nasıl bir değişim yaratacağı konusundaki düşüncelerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

3.4.5.1. Belirsizliğin Ortadan Kalkacağı Düşüncesi

Vatandaşlığın Suriyelilerin hayatlarına en büyük etkisinin, günün birinde geri dönecekleri düşüncesinden kurtulmak olduğu, hayatlarındaki belirsizliğin ortadan kalkması ve geleceğe dair plan yapabilmelerinin mümkün olacağı düşüncesidir. Bu düşünce aslında Suriye'deki iç savaş ortamının biteceğine ve günün birinde geri döneceklerine dair umutsuzluğun ifadesidir. Suriyeliler savaş bitmese bile geri gönderilebilecekleri düşüncesinden kurtulmak istemektedirler.

“... mesela vatandaş olsam ben Türkiye’de kalacağım der başka bir şey düşünmezdim. Başka bir ülkeye göç etmek için görüşüm(üçüncü ülkeye yerleştirme) ama bizi almıyorlar. Burada her şey belirsiz, ileride vatandaşlık alacak mıyım, Türkiye’den çıkacak mıyım bilmiyorum. Peki, vatandaşlık çıkmazsa ne olur? Döneriz Suriye’ye. Burada bize çok bir alternatif yok. Vatandaş olsaydım mesela ben ileriye düşüneceğim mesela. Yani ben vatandaş olursam bu fabrikayı bırakacağım, Türkçe kursuna gideceğim ve o zaman ben İngilizce, Türkçe ve Arapça bileceğim için daha iyi bir iş bulabileceğim. Ben göç için, vatandaşlık için başvurdum ama hala cevap gelmedi. O yüzden ne yapacağımı bilmiyorum, acaba böyle mi olacak acaba böyle mi olacak diye düşünemiyorum şuan, savaş bitecek mi geri mi döneceğim, başka bir ülkeye mi gideceğim, acaba vatandaş mı olacağım bilmiyorum (...) Vatandaş olursam her şey değişecek. Bir karar almış olacağım burada kalacağım diye ve müstakbel düşünebileceğim. Şuan

sadece günleri sayıyoruz. Ev eşyası almıyoruz. Başka bir eve taşınmayı düşünmüyoruz. Hiçbir şey planlamıyoruz.” (C.A. Bey, İşletme Mezunu, İşçi)

“Vatandaşlık alırsam Türkiye’de kalacağım demektir, beni kimse gönderemez. Vatandaşlık vermediler diyelim devlet geri gönderecek mi göndermeyecek mi, ne olacak benim halim. Suriyelilerin ne olacağı belli değil. Bazılarının ne okuması ne yazması var ne okula gitmiş. Bana vatandaşlık vermezlerse onlara hiç vermezler. O adam ne yapsın. Çok büyük sıkıntı. Bir iki tane de değil ileride çok sorun yaşanabilir.” (A.O. Bey, Öğretim Görevlisi, Öğretmen).

“Şuan en önemli şey vatandaşlık, vatandaşlık alınırsa ilerisi için bir şey düşünebilirim, diyelim ki ortak çözüm bulundu ve savaş bitti, ben hemen dönmem ki Suriye’ye, bir sene beklerim, duruma bir bakarım oldu mu olmadı mı, sıkıntılar devam ediyor mu halk öldürülüyor mu, bakar öyle giderim, savaş bitmedi diyelim vatandaşlık alacak mıyım almayacak mıyım, alırsam bir şeyler planlarım yok alamazsam savaşın bitmesini bekleyeceğim, öyle bekliyoruz zaten.” (A.B. O. Bey, Avukat, Org. San. İşçi).

“Türk vatandaşı olursam her şeyden önce kendimi güvede hissederim, daha rahat hissadersiniz, birçok şeyi rahat yaparsınız, çalışma hayatında rahat olursunuz. Diğer insanlardan farkınız olmaz, ülkeme tekrar gönderilecek miyim diye düşünmezsiniz. Şuan elimizde bulunan Suriye pasaportu birçok ülke tarafından bloke edilmiş, kabul edilmiyor, en azından saygı duyulan bir vatandaşlığa geçmiş olursunuz. Ülkemde yaptığım her şeyi burada da gerçekleştirebilirim.” (N.A. Bilgisayar Ağ Mühendisi, Şirket Elemanı).

3.4.5.2. Mesleklerini Yapabilmek

Eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler açısından vatandaşlıktan en büyük beklenti kendi mesleklerinde iş bulabilme fırsatının olması ve buna bağlı olarak maaşlarının daha iyi olması, kaybettiklerini düşündükleri toplumsal saygınlığı bu yolla geri kazanabileceklerine dair düşüncedir.

“Bütün hedeflerim vatandaş olursam gerçekleşir. Çok iyi bir Arapça öğretmeniyim ve ilk hedefim Arapça öğretmeni olmak, bu fırsatları da Türk öğretmenlerden almak istemiyorum ama. Ev alabilirim, eşim de çalışıyor

ama benim de maaşım yükselir.” (O.A. Hanım, Arapça Öğretmeni, Öğretmen).

“Vatandaşlığa girersek Türk vatandaşlarının sahip olduğu bütün haklara sahip olmayız belki de ama en azından bir özgüven oluşturur bizde, çocuklarımız geleceğini garanti altına almış oluruz. En azından belki öğretmensiniz diye bir saygınlığınız olur, kadroya alınırsınız belki. Öğretmen olarak kabul edilirsiniz, daha iyi olacağı kesin, en azından bir saygınlığımız olur hakkımız hukukumuz olur, yazılı olarak kayıt altına girer.” (A.S. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmen).

“Benim için faydası kendi iş yerimi açmam olur ama avukatlık yapamam çünkü dili çok iyi konuşmam lazım. Avukatlık öbür mesleklerden daha farklı dili çok iyi konuşmanız gerekiyor. Onun için şimdiki çalıştığım işle iyi sanayi işi gibi kendi işimi açmak istiyorum, daha iyi olur diye düşünüyorum. Suriyeliler için belki avukatlık kabul ederlerse yapabilirim (...) 60.000 Suriyeli yaşıyor Kayseri’de ve eğer ben vatandaş olursam onlara avukatlık yapacağım. Çalıştırılıp parası verilmeyenleri duyuyorum, çok üzülüyorum, bir imkânım olursa bu konuda çalışmak istiyorum.” (A.A. Bey, Avukat, İşçi).

“Çok şey değişir, diplomama denklik alabilir ve kendi mesleğimi yapabilirim. Param var imkânlarım var gencim mesleğim var diplomam var çocuklarım zeki ve başarılı ama hiçbir şey yapamıyorum şuan.” (S.Y. Bey, Diş Hekimi, İşsiz).

3.4.5.3. Vatandaş Olsam Da Ben Bir Suriyeliyim!

Suriyeliler kendilerine vatandaşlık verilemesinin hayat standartlarını iyileştirecek bir fırsat olarak görmekte ancak vatandaşlığın toplumsal kabul anlamında bir etkisinin olmayacağını, Türk vatandaşı olsalar da her daim “Suriyeli” ve “yabancı” olarak görüleceklerini düşünmektedirler.

“... sonuçta sosyal çevrede herkes beni Suriyeli olarak bilecek, Türk olarak bilmeyecek, sonuçta ben Suriyeliyim. Sosyal çevre de Türk halkı da vatandaşlık almamızı biliyor ve istemiyorlar.” (AB. O Bey, Avukat, Org. San. İşçi).

“Vatandaşlık alma durumunda çok bir şeyin değişeceğini sanmıyorum belki işte haklardan istifade anlamında bir şeyler değişebilir ama siz eninde sonunda Suriyelisiniz, vatandaşlık alsanız bile yabancısınız.” (H.R. Bey, Makine Mühendisi, İşçi).

“Suriye kimliği kalmadı zaten. 8 milyon göçmen var Suriyeli 500 bin Suriyeli şuan Suriye’de tutuklu durumda. Yine Suriye içerisinde yurdunu terk edip bir bölgelere geçen 4 milyon Suriyeli var ve bunun karşılığında Suriye dışından gelip Suriyelilerin yerini işgal etmeye çalışan farklı uyruklardan insanlar var. Ben Türk vatandaşı olsam bile Türk haklı yine bana yabancı gözüyle bakacak. O bakış hiç değişmeyecek ve bu bir gerçek yani ben bir gerçeği anlatmaya çalışıyorum!” (S.G. Bey, Avukat, Kayseri’de 6 ay İşçilik yapmış, İşsiz).

Kendilerine vatandaşlık verilmesinin sorun yaratacağı, yerel halkın kendilerine vatandaşlık verilmesinden rahatsızlık duyduğu ifade edilmektedir.

“Bence vatandaşlık sorunlarımızı daha çok arttırır. Çünkü bize vatandaşlık verilmeden önce bile Türk vatandaşları, vatandaş olunca Erdoğan’a oy vereceksiniz, siz Erdoğancısınız diyorlardı ortada vatandaşlık yokken böyle bir tepkiyle karşılaşıyorsan vatandaş olursak daha büyük sorunlar çıkar.” (E.O. Bey, İnşaat Mühendisi, Öğretmen).

“... bizim için bir umut. Belki yeni bir hayatımız olacak yeni bir işimiz, yeni bir yerimiz olacak farklı bir muamele olacak bilmiyorum. Yani vatandaş (gülüyor), zaten o istisna vatandaş, zaten o Türk vatandaş ama Suriyeli (...) Türkler çok kızgınlar, mesela o milliyetçi olanlar.” (H.V. Bey, Öğretim Görevlisi, İşçi/ Öğretmen).

“Mesela benim yanımda bir gün berber vardı dedi ki vatandaşlık verirlerse kabul etme? Neden dedim, size uygun değil dedi. Sordunuz mu neden öyle düşündüğünü. Yani ben sormuyorum! Sorduğum zaman tartışma çıkacak. Herhangi bir kişiye ben sorduğumda yüzde 99 alma diyor. Sade belki iki üç tane arkadaşım var senin için çok iyi olur, hem biz senden istifade ederiz hem sen bizden diyen. Çalışabilirsin diyen birkaç tane. Ama diğerleri... Bizim malımızı yiyeceksin, bizim şansımızı, bizim görevlerimizi alacaksın, bizim kadrolarımızı alacaksın! (...) Bazı kişilere verilip bazılarına verilmemesi de kesinlikle sorun yaratır, geçen ben Facebook’ta birisini

gördüm Arapça yazmış; “neden onlara veriliyor da bize verilmiyor.” mesela, “inşallah kimseye vermezler” diyen var.” (N.T. Bey, Arap Dili ve Edebiyatı Mezun, Öğretmen).

Bazı görüşmeciler Türk vatandaşlığını alsalar bile yerel halkın sahip olduğu haklara sahip olamayacaklarını düşünmektedirler.

“... Türk vatandaşlığına girersek Türk vatandaşının sahip olduğu haklara sahip olamayacağız çünkü biz Suriyeliyiz, vatandaşlığı sonradan kazanıyoruz yani sırf eğitim düzeyinden dolayı veya başka sebeplerden dolayı vatandaşlığa alınıyoruz, o iyi ama Türklerle de aynı haklara sahip olmak uzak bir ihtimal. Sizi böyle düşünmeye iten nedir? Yani şuan bizim hiçbir hukukumuz yok elimizde formaliteden tabiri caizse uyduruk bir kimlik var ama öyle bir kimliğe sahipken veya hiçbir hukuka sahip değilken hemen sizi vatandaş oldunuz bütün haklara sahip oldunuz diye bir şey mümkün değil! Vatandaş olsanız bile bizden bazı Suriyelilerin kötü davranmasından dolayı yine biz ikinci sınıf vatandaş olacağız, tam Türk vatandaşı gibi olamayacağız (...) Ben Suriyeliyim yabancı bir ülkeden geldim evet öğretmenim ama Türk vatandaşı oldum diye beni öğretmen olarak kabul edecekler, hatta kadroya geçirecekler, diğer yandan üniversite mezunu bir öğretmen adayı bekleyecek ben kadro alacağım, bu mümkün değil! Önce Türkler yerleşir haklardan Türkler faydalanır daha sonra biz faydalanırız eğer öyle bir hak varsa.” (A.S. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezun, Öğretmenlik Yapıyor).

3.4.5.4. Vatandaşlık Prosedürüne Dair Güvensizlik

Eğitim düzeyi yüksek Suriyelilere vatandaşlık verilmesi sahte diploma düzenlenmesi konusunu gündeme getirmektedir. Suriyelilerin diplomalarının yeminli tercüman tarafından Türkçeye çevrilmesi ve ardından noterden onaylatması beklenmektedir. Ancak diplomanın aslı olmasa da fotokopisi sunulabileceğinden sahte evrak düzenleme gibi bir risk de bulunmakta ve görüşme yapılan Suriyelilerin bu durumdan huzursuz oldukları, vatandaşlık prosedürüne güvenmedikleri ve bazı Suriyelilerin sahte evrak düzenledikleri, bu konuda gerekli incelemelerin yapılması ve dikkatli olunması gerektiği belirtilmektedir.

“4 ay önce istisnai vatandaşlık gündeme geldi, vatandaşlık için çalışma izni olan veya eğitim düzeyi yüksek olan kişiler vatandaşlığa alınmak istendiler. Maalesef Suriyeliler bunda da kötü davrandılar, bazıları gidip sırf istisnai vatandaşlığa başvurmak için sahte diploma düzenlediler. Kilis’ten siz 200 dolara bir tıp fakültesi diploması alabilirsiniz. Örneğin benim Kayseri’de tanıdığım doktor, 25 yaşında doktor olmuş, ama Suriye’de 25 yaşında doktor olan hiç kimse yok, mümkün değil, tıp fakültesini bitirmeniz yeterli değil Suriye’de aynı zamanda gidip bir Arap ülkesinde ya da başka bir ülkede ihtisas yapmanız lazım, yanı bu gibi sahte diploma düzenleyenler, gerçekten diploma sahibi olanların istisnai vatandaşlığa başvurmaktan mahrum bıraktılar.” (N.A. Bilgisayar Ağ Mühendisi, Şirket Elemanı).

“Bu konu benim gördüğüm kadarıyla tamamen keyfi uygulamalardan ibaret, net bir kanunu yok net bir kanun ortaya konulsa ve şartları taşıyan kişiler vatandaşlığa girse onda hiçbir sıkıntı yok, mülteciler kanunu gibi istisnai vatandaşlık kanunu oluşturulsa çok iyi olur ama gördüğüm kadarıyla uygulama tamamen keyfi ve şahıslara bırakılmış. Adil bir uygulama yok! (...) Tabi ki eğitim düzeyi göz önünde bulundurulsun ama bu şahıs bu topluma uyum sağlayabilir mi, bu ülkeye bir katkısı olabilir mi, Türkiye’ye bağlı kalabilir mi diye bunlar göz önünde bulundurulmalı. Mesela eğitim düzeyi açısından düşünürsek mutlaka sahte diplomalı insanlar gelmiştir. Bu durum ortaya çıkarılırsa iyi ama ya farkında olmadan sahte diplomalı insanları vatandaşlığa alırsanız! Bu gibi hassas konularda çok ince hesaplar geniş araştırmalar yapılmalı. Gerçekler hatırına biz her şeye hazırız hukukçular olarak!” (S.G. Bey, Avukat, Kayseri’de 6 ay İşçilik yapmış, İşsiz).

“Benim tanıdığım çok arkadaşlar var mühendis doktor, kimse almadı, biz 5 yıldır buradayız hala olmadı, 10 yıl sonra olsa bize ne faydası olacak ki! Mesela internette okudum bir adam eğitim almadığı halde sahte diploma almış, sen Türk, nasıl biliyorsun benim diplomamın öyle olduğunu, savaş böyle işte... Bu dış doktoru değil mesela nasıl çalışacak, çok büyük sorunlar çıkacak.” (M.A. Bey, Metalürji Mühendisi, İşçi).

Vatandaşlık prosedürü ile ilgili Suriyelileri tedirgin eden bir diğer durum aynı ailenin içinde vatandaşlık almaya hak kazananlar ve vatandaşlık alamayanların varlığının söz

konusu olabileceği, olası bir geri gönderme durumunda ailelerin parçalanabileceği endişesidir.

“Vatandaşlık verilirken aile bütünlüğüne dikkat edilmeli. (18 yaşın altındaki çocuklar faydalanabilirken, 18 yaş üstü anne babadan faydalanamıyor, 18 yaş üstü çocuğun başvurusundan anne baba faydalanamıyor). Bu vatandaşlık söz konusu olduğundan Suriyeli aileler paramparça olacak, bir ailede Türk vatandaşı olanlar olacak, Suriyeliler olacak bu da problem.” (S.G. Bey, Avukat, Kayseri’de 6 ay İşçilik yapmış, İşsiz).

Görüldüğü gibi eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin istisnai vatandaşlık ile ilgili görüş ve beklentileri olumlu ve olumsuz olmak üzere iki şekildedir. Olumlu görüşe göre vatandaşlık almaları ile birlikte geleceğinin belirsizliği ortadan kalkacak ve geri dönüş endişesi yaşamaktan kurtulacak ve kendi mesleklerini yapabilecek olan Suriyeliler böylece sosyo-ekonomik durumlarını da düzeltebilecek, toplumsal saygınlıklarını geri kazanabileceklerdir. İstisnai vatandaşlık ile ilgili olumsuz düşünenler ise vatandaş olsalar dahi bir Suriyeli olarak kalacaklarını ve yerel halk tarafından kendileriyle ilgili “yabancı” olma düşüncelerinin değişmeyeceğini ifade etmektedirler. Vatandaşlık prosedürü ile ilgili de endişeleri olduğu ifade eden görüşmeciler aynı aile içinde vatandaş olan olmayan ayrımının ileride olası bir geri dönüş söz konusu olursa aileleri parçalayabileceğinden ve sahte diplomaları olan kişilere vatandaşlık verilebileceğinden endişe duymaktadırlar.

3.4.6. Geleceğin Belirsizliği

Suriyelileri düşünsel açıdan en çok meşgul eden şey geleceklerinin belirsizliğidir. Çünkü geldiklerinden beri misafir olarak görülmüş ve günün birinde geri dönecekleri varsayılmıştır. Suriyeliler her ne kadar günün birinde ülkelerindeki savaşın bitip güven ortamının sağlanacağı ve günün birinde geri dönebileceklerine inanmasalar da kendilerine verilen “Geçici Koruma” statüsü onları tedirgin etmekte, Türkiye tarafından geri gönderilebilecekleri ihtimalini da göz önünde bulundurmaktadırlar. Bu nedenle hayatları genellikle günü kurtarmaya yönelik olmakta ve geleceğe dair plan yapamamaktadırlar.

“Elbette bir insan bir ülkede ne kadar rahat olursa olsun kendi ülkesini özler ve geri dönmek ister. Ben tabii ki dönmek isterim ama savaş biterse ilk

yıllar sıkıntılı olur o kesin. Türkiye bizi buraya kabul etti, Mekke Medine'nin olduğu Arabistan bizi kabul etmedi. Suriye'de olaylar biterdi ama DAESH'in oraya girmesi savaşın daha da uzamasına neden oldu, bir ışık görünmüyor ama şu kesin burada toplumsal uyum için bir şeyler yapmamız lazım. Birlikte yaşamayı öğrenmemiz lazım (...) insanlar artık Suriye'ye dönme umutlarını kaybederlerse burada daha iyi nasıl yaşarım hesaplarını yapmak zorundalar.” (N.A. Bilgisayar Ağ Mühendisi, Şirket Elemanı).

“Buradaki Suriyelilerin yaşadıkları belirsizlikten dolayı, geleceği görememekten dolayı Türklerle yaşamayı kabullenmediler, kendi içlerin de yaşamayı tercih ettiler. Ama bize denseydi ki artık siz Türkiye’de kalacaksınız, Suriye’ye dönemeyeceksiniz, Suriye bitti deselerdi biz Türkçeyi de öğrenir Türklerle de kaynaşırdık, ama belirsizlikte dolayı şuan bu durum devam ediyor. Bu nedenle iki toplum birbirine karışmıyor.” (A.S. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmenlik Yapıyor).

“Benim kimliğim yok, oturum izni hiç alamam, Avrupa’ya kaçamam, ülkeme dönemem benim burada yaşamaktan başka bir tercihim yok, hiçbir şey yapamıyorum nasıl katkı sağlayabilirim ellerim kollarım bağlı” (S.Y. Bey, Diş Hekimi, İşsiz).

İş hayatları ile ilgili de bir belirsizlik ve tedirginlik bulunmaktadır. Geçici Eğitim Merkezlerinde görev yapan öğretmenler bu okulların kapanması durumunda kendileri ve ailelerinin hayatlarını sürdürebilmek için işçi olarak çalışmaktan başka çarelerinin kalmayacağını, bu durumla nasıl baş edeceklerini bilmediklerini ifade etmektedirler.

“ (...) kendimi düşündüğümde eşimi düşündüğümde, 49 yaşındaki eşimi düşündüğümde endişeler tekrar geliyor. Eşim bir fabrikada işçi olarak çalışıyor ve gerçekten özveri ile çalışıyor işten atılmamak için, ama patronlara güven olmaz bir anda eşime artık işine son verdik diyebilirler. Böyle bir belirsizlik var. Şuan eşim üç yıldır bu fabrikada çalışıyor eşim 49 yaşında belki 50 yaşına geldiği zaman fabrika diyecek ki artık 50 yaşında olduğun için seni çalıştıramam, eşim bunu çok kafaya takıyor, sıkıntılı olduğunu biliyorum ben de aynı sıkıntıyı kendi içimde yaşıyorum. Ama biz birbirimize sıkıntı oluşturmamak için bu konuyu hiç gündeme getirmiyoruz.” (A.S. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, Öğretmen).

“10 sene önce ben bir kaza geçirdim, merdivenden düştüm, bu nedenle belimde sorun var ama Suriye’de işim rahat olduğu için sorun yoktu, ama burada büyük sorun oluyor. Gelecekte ne yapacağımı bilmiyorum. Okullar kapatılınca ne yapacağımı bilmiyorum. Kayseri’den giderim diye düşünüyorum.” (H.V. Bey, Öğretim Görevlisi, İşçi/ Öğretmen).

“Bizim bildiğimiz 2018 yılı son tarih GEM’lerin kapanması için. Sonra ne olacak Allah bilir!” (MD. M. Bey, Coğrafya Öğretmeni, Öğretmen).

Savaşın, göçün, iki hayat arasındaki farkın ve geleceğin belirsizliğinin yarattığı travma net bir şekilde ifade edilmektedir.

“Bakın Pelin hocam ben üzgünüm, beni hayatım bitti (gözleri doluyor)! Ama gelecek hayat kimin? Benim çocuklarımın. Ben Allahın bana verdiğini kabul ediyorum, bunu bize Allah verdi ama gelecek benim çocuklarımın, benim hayatım bitti ama inşallah benim çocuklarım yeni bir hayata başlayacaklar o önemli bir şey benim için. Ben istiyorum ki benim çocuklarım savaşı unutacak unutuyorlar da. Eski hayatımızı hatırlıyorlar, ama iyi şeyleri hatırlasınlar, savaşı hatırlamasınlar, istemiyorum!” (H.V. Bey, Öğretim Görevlisi, İşçi/ Öğretmen).

3.4.7. Suriye’ye Duyulan Özlem

Yapılan görüşmelerde Suriye’ye duyulan özlem sıkça dile getirilmektedir.

“Suriye’deki komşularımı çok özliyorum. Orada bir bağ evim ve arsam var. Sınırda arasında 2 km var, Türkiye görüliyor, her yere gidebiliyorum, oraya gidemiyorum çünkü orada askerler var, PKK var, ona üzüliyorum. Üniversite okurken yazları ora gelir tek başına kalırdım. Dayımı, arkadaşlarımı çok özliyorum. Bir daha belki ömür boyu göremeyeceğim (gözleri dolarak), eskiden benim yaşadığım evden çıkardım sabah 5 e karşı denize gider oturdum. Bunları bir daha yaşayabileceğimizi sanmıyorum. İşten gelirdim, akşam oturmaları gider orada kalırdım, kendi işim olduğu için de rahattım. Burada komşularımı ya Pazar günleri ya da sabah işe giderken görebiliyorum.” (H.M. Bey, İşletme Mezunu, İşletmeci).

“Suriye’de yaşadığım son 3 yıla göre burada daha güvende hissediyorum ama Suriye’de savaştan önceki yıllarıma göre değerlendirsem buradaki gençler çok güven vermiyorlar. Gece bir bayan olarak sokakta

yürüyemezsiniz ama Şam’da yürürsünüz. Evinizin içinde gibi rahat ve güvende hissedersiniz.” (F.R. Hanım, İngiliz Dili ve Edebiyatı Mezunu, 4 ay Org. San. çalışmasının ardından şuan Öğretmen).

“Kendi ülkemiz eşimiz işimiz her şeyimiz değişti, duygularımız değişti. Belki Türkiye’yi insanlarını sevdik ama bir eksiklik var, o eksiklik yurdumuzdan uzak kalmak.” (S.Y. Bey, Diş Hekimi, İşsiz).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye'ye yıllardır sınırlarına yönelen uluslararası göç hareketlerini deneyimleyen bir ülke olsa da son yıllarda yaşanan Suriyeli göçü diğer göç süreçlerinden farklıdır. Kitlesele göç hareketlerinde kullanılan geçici koruma statüsü amacına uygun bir şekilde acil sorunların çözümünü sağlamış görünmektedir. Ancak ilk göç hareketinin ardından geçen yedi yılda hem Suriyelilerin durumu hem de halkın algısı anlamında pek çok şey değişmiştir. Bugün geldiğimiz noktada artık geçici korumanın belirsizliğini tartışmaktayız.

Göç alanında var olan literatür, yapılan saha çalışmaları göstermektedir bu tür kitlesele hareketlerin büyük çapta kalıcı olması ihtimali çok yüksektir. Suriye'deki iç savaş ortamı sona erse ve bir geri dönüş süreci başlatılsa bile üç buçuk milyon insanın büyük bir bölümünün Türkiye'de kalması söz konusu olacaktır. Üstelik Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle sınırlarına yönelen göç hareketlerinin azalmayacağı hatta çevre ülkelerde yaşanan olaylar göz önünde bulundurulduğunda bireysel ve kitlesele göçlerin artacağı bir pozisyondadır. Son yıllarda Irak ve Afganistan'dan Türkiye'ye yönelen göç hareketleri bunun en önemli göstergesidir.

Göç süreci hem göç veren toplumları, hem göç edenleri hem de göç alan toplumları çeşitli boyutlarda etkilemektedir. Bununla birlikte eğer bir uyum/entegrasyon gerçekleştirilmesi isteniyorsa bunun çift yönlü ve çok boyutlu olması gerekmektedir. Türkiye halkının 'yabancı'ya ve 'sığınmacı' ya bakış açısı, devletin göçmen politikaları, yaşadığı bu büyük çaplı kitlesele göç hareketinin sonucunda içinde geçiciliği de içeren bir değişim geçirmek zorundadır. Bu nedenle bu çalışmada 'toplumsal kabul' kavramı yerel halka vurgu yaparken, 'uyum' kavramı Suriyelilere vurgu yapmaktadır. Suriyelilerle yerel ve ulusal anlamda birlikte yaşamak için şüphesiz iki tarafından da dâhil olacağı bir değişim süreci yaşanacaktır.

Kampların dışına çıkarak farklı şehirlere yerleşen Suriyelilerin yoğunluğunun hızlı bir biçimde yaşadığı şehirlerden biri de Kayseri'dir. Suriyelilere uluslararası göç deneyiminin ardından bir iç göç süreci de deneyimlemiş, gittikleri şehirlerde büyük Suriyeli mahalleleri oluşturmakta ancak bu mahallelerde yerel halkı ile dil nedeniyle çoğu zaman iletişim kurmamaktadır. Kayseri açısından bakıldığında Eskişehir bağları bölgesi Suriyeli mahallelerinin olduğu bir bölge olarak algılanmakta ve araştırma sürecinde birçok defa ziyaret edilen bölgede insanların yan yana ama iletişimsiz yaşadıkları gözlemlenmiş ve aralarındaki gerginlik iki tarafın da tavırlarından hissedilmiştir.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan kişilere göre Kayseri'deki Suriyeli sayısının kısa sürede artmasında bazı faktörler etkili olmuştur. Buna göre Kayseri'nin bir sanayi kenti olması, OSB'nin bulunması şehirdeki iş olanaklarının fazla olduğu düşüncesi, bununla birlikte Kayseri'de yaşayan akraba ve tanıdıkların, konut ihtiyacının ucuz bir şekilde karşılanacağına dair yönlendirmeleri en etkili faktörlerdir. Bununla birlikte bazı yüksek eğitimli Suriyeliler eğitimlerine devam etmek üniversitenin olması, burada Türkçe öğrenebileceklerine dair düşünceleri nedeniyle de Kayseri'ye göç etmişlerdir. Bu konuda dikkat çeken husus Suriyelilerin aralarında oluşan ağın etkisidir. Ağ kuramına göre geline ve göç edilen ülke arasında önce göç edenler tarafında kurulan ağlar göçün sürekliliğine pozitif bir etkiye bulunmaktadır. Bu bağlamda Kayseri'ye göçte Suriyeliler arasındaki bu ağın da etkili olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'ye genelinde olduğu gibi Kayseri'de de, Suriyelilerle ilgili sıkça kullanılan kavramlar 'misafirlik' ve 'yardıma muhtaçlık' kavramlarıdır. Ancak bunlara ek olarak Kayseri'de 'din kardeşliği' kavramı da göçün ilk zamanlarında oldukça fazla vurgulanmıştır. Bunun nedeni Kayseri'nin toplumsal dinamiklerini aktifleştirmek ve yerel halk ile sorunsuz bir birlikte yaşama deneyiminin gerçekleştirilmesidir. Bu kavramlar çerçevesinde Suriyelilerden beklenen, ülkelerindeki savaş ortamı bittiğinde geri dönmeleridir. Ancak yıllar geçtikçe savaş ve kaosun sona ermemesi geri dönüş konusunda hem yerel halk hem de Suriyeliler arasında bir umutsuzluğun yaşanmasına yol açmıştır. Belirsizlikle geçen bu yedi yılda bütün planlar geri dönüş üzerine yapılandırılmıştır. Suriyeliler bir gün geri dönebileceklerini akıllarının bir köşesinde tutup, çeşitli işlerde çalışmaya başlamış, çocuklarını okula göndermiş ve bu süreçte yeni baştan bir hayat kurmuşlardır. Bu süreç yeni baştan bir hayat kurulmasının yanında olası

bir geri dönüşe olan umudun da günden güne azaltmasına yol açmıştır. Yakın bir zamanda olası bir geri dönüşün mümkün olamayacağı ve kalıcılık tartışmaları, ardından istisnai vatandaşlık çalışmalarının başlaması konusunun gündeme gelmesiyle artık kalıcılık üzerine çalışmalar başladığı düşünülürken, Türkiye sınırında yaşanan gelişmeler geri dönüş tartışmalarını yeniden gündeme getirmiştir. Sınırdaki yaşananlar, şehit haberleri, Suriyeliler üzerinde yerel halkın baskısı ve yabancı düşmanlığı arttırmış gibi görünmektedir. Halk içinde “bizim çocuklarımız şehit olurken, analar ağlarken Suriyeli gençler sokaklarda geziyor” cümlesi sokakta yürürken sıkça duyulabilir hale gelmiştir. Suriyelilerin geri dönüş sürecinin uzamasının yanında sayının üç buçuk milyona ulaşması, bir geri dönüş süreci başlatılsa bile yerel halkta bu kadar insanın geri dönemeyeceğine dair bir algı da oluşturmuş durumdadır.

Tüm bunlar göz önüne alındığında konunun bir boyutunu da eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin durumu oluşturmaktadır. İlk yıllarda ‘geçicilik’ vurgusu nedeniyle eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin çalışma izinleri hakkında da bir çalışma yapılmamış ve bu kişilerin birçoğu yeniden yerleştirme kapsamında üçüncü ülkelere yerleştirilmiştir. Ancak bir süre sonra nitelikli işgücünü kaybettiğini fark eden devlet yetkilileri eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin yeniden yerleştirme işlemlerine imtina ile yaklaşmışlardır. Üçüncü ülkeye yeniden yerleştirilemeyen ve Türkiye’de de kendi mesleklerini icra edemeyen eğitim durumu yüksek Suriyelilerin durumu, Suriye’deki hayat standartları ile buradaki yaşam koşulları arasındaki farkın büyüklüğü ve yaşadıkları savaş travmaları sonucunda Türkiye’de ikincil bir travma yaşamalarına yol açmıştır. Bu Suriyelilerden bazıları geçici eğitim merkezlerinde öğretmenlik yapma fırsatına sahip olmuşken çoğu illegal olarak düşük statülü, niteliksiz, emek yoğun işlerde çalışmak zorunda kalmıştır. Suriye’deki hayat standardı ile Türkiye’deki hayat standartları arasındaki farkın her gün karşılaşılan yıpratıcı etkisinin üzerine bir de çalışmak zorunda kaldıkları işlerde ‘Suriyeli’ olmalarından kaynaklanan yabancı düşmanlığı söz konusu olması üslerinde ayrıca bir yıpratıcı etki bırakmıştır. Eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin sosyo-ekonomik ve kültürel, toplumsal kabul ve uyum sorunlarının neler olduğunun anlaşılmasına yönelik bir çalışmaya karar verilmesi tam da ‘sıkışmışlık’ duygusunun en yoğun yaşandığı bu dönemde oluşmuş bir düşüncedir. Saha çalışmasına başlanacağı sıralarda çalışma izni alan ve eğitim düzeyleri yüksek olan Suriyelilere vatandaşlık verilmesiyle ilgili süreç henüz yeni başlamıştı.

Bu çalışmada Kayseri’de yaşayan eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin yaşadıkları sosyo-ekonomik sorunlar, kültürel sorunlar ve toplumsal kabul ve uyum konusunda yaşadıkları sorunlar, toplumsal kabul bağlamında istisnai vatandaşlıkla ilgili beklentileri ve belirttikleri sorunların çözümlerine dair önerilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Araştırma sonucunda Suriyelilere çalışma izni verilmesine dair yönetmeliğin eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin hayatlarında sosyo-ekonomik açıdan bir etki yaratmadığı ve çoğunun yasal olmayan ve nitelik gerektirmeyen işlerde ucuza çalıştırıldığı ve iş ortamında yabancı düşmanlığına maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin sosyo-ekonomik sorunları, göç edenlerin genel olarak yaşadığı ucuz işgücü olarak görülme ve kaçak olarak çalıştırılma, çalıştığının karşılığını alamama, güvencesiz ve emek yoğun, toplumsal olarak düşük statülü işlerde çalışma gibi sorunlardır. Eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin vasıfsız işçilere dönüşmesi ve bunun psikolojik olarak yarattığı olumsuz etki yaşadıkları en büyük sorundur. Onlar açısından rahatsız edici olan, tüm bu sorunların yanında Suriye’deki hayat standartları ile Türkiye’deki koşulları arasında olumsuz yönde bir fark olmasının çalışma hayatı ve gündelik pratiklerinde akıllarının bir köşesinde olmasıdır. Bu iki hayat arasındaki farkın psikolojik olarak yarattığı yıpratıcı etkiyi, genellikle iş yerlerinde maruz kaldıkları yabancı düşmanlığı ikiye katlanmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olan Suriyeliler açısından bakıldığında çalışma hayatı açısından iki durum söz konusu olduğu anlaşılmıştır. Birinci durum eğitim düzeyi yüksek olup işin niteliğine bakmaksızın biran önce kaynağa ulaşmak hedeflendiğinden daha düşük ücretli ve saygın olmadığı düşünülen, fabrikalarda işçi olarak çalışan Suriyelilerin durumudur. İkinci durum ise nispeten daha nitelikli olduğu varsayılan ve Suriyelilerin kendilerini daha iyi hissettikleri Geçici Eğitim Merkezlerinde öğretmenlik yapan eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin durumudur. Burada nispeten kendilerini daha iyi ve şanslı hissetseler de bu merkezlerin kapatılacağına dair gelecek endişesinin yarattığı psikolojik baskı ve burada çalışmaları sonucu aldıkları maaşın kendilerine bir hak olarak değil de yardım gibi verilmesi onları daha çok yıpratmaktadır. Suriyelilerin çalışma izinleri ile ilgili yönetmelik çıkarılsa bile eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin durumlarında bir etki yaratmamış olduğu anlaşılmakla birlikte bu konuda halen bir düzenleme beklendiği anlaşılmaktadır. Diplomaların denklik işlemleri iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin kötü olması ve iyi düzeyde Türkçe bilmenin de gerekli olmasından eğitim düzeyi

yüksek Suriyelilerin sorun yaşadıkları bir konudur. Türkiye’de bu koşullarda yaşamak Suriye’deki toplumsal saygınlıklarını kayb ettikleri düşüncesine yol açmaktadır. Sosyo-ekonomik sorunlar başlığı altında eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin bahsettikleri bir diğer sorun Suriyelilere verilen yardımların adil bir şekilde dağıtılmadığıdır. Yardımlardan faydalanmak için yardım prosedürlerinin sürekli takip edilmesi gerektiğini ifade eden yüksek eğitilmiş Suriyeliler kendileri çalış tıkları için bununla meşgul olamadıklarını, yardımların planlı ve adil bir şekilde dağıtılmadığını eklemekte ve bu konuda daha dikkatli ve adil davranılmasını beklediklerini eklemektedirler.

Araştırmanın diğer amacı eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin yaşadıkları kültürel sorunlarının anlaşılmasıdır. Bu kapsamda araştırma sonucunda eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin yaşadıkları kültürel sorunların en önemlisini dil öğrenme konusunda yaşanan sorun olduğu ifade edilmiştir. Türkçe öğrenme motivasyonlarının yüksek olduğu ancak çalışma koşullarının (uzun saatler) Türkçe öğrenilmesine olumsuz etkisi olduğu anlaşılmıştır. Çoğu görüşmeci çalışmak ya da dil öğrenmek arasında bir tercih yapmak zorunda kaldıklarını, ilk zamanlar geçici olduklarını düşündüklerinden bu konuya odaklanmadıklarını ancak zaman geçtikçe dil öğrenmenin gerekliliğini anladıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte dil kurslarının az olduğunu ve artırılması gerektiğini düşünmektedirler. Aslında bununla ilgili olarak GİGM ile MEB arasında bir protokol imzalanmıştır ancak anlaşılmaktadır ki bir uyum politikasının parçası olarak oluşturulmayan bu uygulamanın daha çok insana ulaşması gerekmektedir. Bununla birlikte bu Türkçe kursları hakkında gerekli bilgilendirme çalışmalarının daha çok insana ulaşma hedefli olarak yeniden daha kapsamlı bir biçimde yapılandırılması gerekmektedir.

Yüksek eğitilmiş Suriyeliler Kayseri halkının yabancıya karşı daha temkinli olduğunu bunda homojen bir yapıya sahip olmasının etkili olduğunu, sınır kentlerdeki toplumsal yapı ile kendi kültürel yapılarının benzediğini ancak Kayseri için aynı şekilde düşünmediklerini bunun sonucunda da bazı kültürel sorunlar yaşadıklarını eklemektedirler. Bunun sonucunda Kayseri’de yabancıya daha çabuk fark edildiğini, parkları daha aktif kullanmak, geceleri sokağa daha çok çıkmak, daha kalabalık ailelere sahip olmak gibi bazı kültürel farklılıkların bazı zamanlarda gerginlik yaşanmasına yol aç tığını ifade etmektedirler. Kayseri’de Suriye’ye göre sosyal ilişkilerinin de zayıfladığını anlatan görüşmeciler çalışmaktan alışkın oldukları sosyal ilişkilere zaman

ayıramamanın da kültürel bir sorun olduğunu düşünmektedirler. Kayseri halkının kendilerine yönelik kimi zaman ayrımcılık içeren davranışlarının temelinde “yabancıya yabancı” olmalarının yanında, bazı Suriyelilerin kira ve faturaları ödememe, evlerde kalabalık yaşama ve yüksek sesle konuşma gibi davranışların olduğunu ve bu nedenle artık ev kiralanmakta sorun yaşadıklarını, Kayseri halkının göçün ilk zamanlarında Suriyelilere yönelik olumlu tavır ve davranışlarının değiştiğini açıklamakta, bazıları da bu sorunun, Kayseri halkının Suriyelilerin artık kalıcı olduklarını düşündüklerinden kaynaklandığını ifade etmektedirler.

Kendilerine her fırsatta “geri dönecek misin?” sorusunun yöneltilmesinin aslında toplumsal olarak kabul edilmediklerinin ve istenmediklerinin bir ifadesi olduğunu düşünen eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler bu sorunun rahatsız edici olduğunu, kendilerinin keyfi olarak değil savaş nedeniyle zorunda kaldıkları için göç ettiklerinin göz önünde bulundurulmadığını ifade etmektedirler.

Yüksek eğitilmiş Suriyelilerle yapılan görüşmelerde kültürel sorunlar ifade edilirken anlaşılmıştır ki Kayseri halkı kadar Suriyeliler de kendi içlerinde ötekileştirme yapmaktadırlar. Kendileri yüksek eğitilmiş olduklarından “diğer” Suriyelilerden farklı gördükleri anlaşılan Suriyeliler de kendi içlerinde eğitimli-cahil, Halepli-Şanlı, köylü-şehirli gibi ayrımlar oluşturmuşlardır. Bu anlamda iyi ile kötünün ayrılmasında devletten beklentilerinin yüksek olduğunu anlaşılmaktadır.

Araştırma sonucunda eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyumla ilgili sorunlarına bakıldığında, Suriyelilerin toplumsal olarak kabul görmediklerinin düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Kamusal alanda özellikle anadillerini konuşamama konusunda sorun yaşadıklarını ve hem bu nedenle hem de dış görünüşlerinden Suriyeli oldukları anlaşıldığında yabancı düşmanlığı içeren davranışlara maruz kaldıklarını ifade etmektedirler. Anadillerini konuşamamak Suriyelilerde kendi kültürel kimliklerinin unutturulmaya çalışılması gibi bir algı yaratmış görülmektedir. Türkçe konuşmanın ve Türkiye’nin kültürünü öğrenmenin gerekliliğini kabul eden Suriyelilerin kendi kimliklerinin de tanınmasına ve kendilerine saygı duyulmasına dair isteklerinin olduğu anlaşılmaktadır. Daha önce de ifade edildiği gibi uyum konusu tek boyutlu olarak düşünüldüğünde asimilasyona maruz kalınması gibi bir duygu yaratmaktadır. Bir yandan geçicilik vurgusu yapılarak toplumsal kabulün ketlenmiş diğer yandan sadece

Suriyelilere, gerçekleştirmeleri gereken bazı sorumluluklar yüklenmiş görünmektedir. Bu da bir uyum/entegrasyon çalışmasından çok asimilasyona kaymakta hatta gettolar göz önüne alındığında segmentasyon yaşandığı görülmektedir.

Kamu kurumlarında, özellikle hastanelerde personel tarafından hor görüldükleri ekleyen yüksek eğitilmiş Suriyeliler özellikle kamu kurumlarında genel olarak haklarının gözetilmediğini, kendilerine güvenilmediğini ve ciddiye alınmadıklarını düşünmektedirler. Bu bağlamda toplumsal olarak kabul edilmedikleri algısı olduğu anlaşılmaktadır. Haklarındaki genellemelerden oldukça rahatsız olan yüksek eğitilmiş Suriyeliler kendi mesleki donanımlarının da ciddiye alınmadığını, meslekleri ile ilgili konularda bile kendilerine güvenilmediğini, genel olarak eğitimsiz ve cahil olarak algılandıklarını ifade etmektedirler..

Türkiye'nin sınır dışı operasyonlarının başlamasının ardından haklarındaki vatan hainliği etiketinin daha yoğun bir biçimde hissedildiğini ifade eden yüksek eğitilmiş Suriyeliler, yerel halk tarafından ülkelerini savunmamak ve kaçmakla suçlandıklarını, içinde bulundukları durum bilinmediğinden veya anlaşılmaya çalışılmadığından bu şekilde düşünüldüğünü açıklamaktadırlar.

Araştırmanın diğer amacı olan vatandaşlıkla ilgili düşünce beklentilere bakıldığında belirsizliklerin kalkacağı ve kendi mesleklerini yapabileceklerini ve böylece sosyal ve ekonomik olarak hak ettikleri konuma yükselebileceklerini ifade edenlerin yanında hayatlarında hiçbir şeyin değişmeyeceğini, ne olursa olsun bir yabancı olduklarını ve hiçbir zaman kabul görmeyeceklerini düşünenler de bulunmaktadır. Vatandaşlık prosedürüne duyulan güvensizlik bu konuda ifade edilen bir diğer konudur. Bu noktada belirtilen sahte diplomalı birçok insanın olduğu ve çok dikkatli davranılması gerektiğidir.

Eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler yaşadıkları sosyo-ekonomik, kültürel ve toplumsal kabul ve uyumla ilgili sorunlarının çözümü ve birlikte yaşayabilmek için kültürel duyarlılık içeren bir yaklaşım gerektiğini, her iki halkın da birbirlerinin kültürlerini tanıması gerektiğini bunun için iki halkın da içinde olduğu eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Türkçe öğrenmenin kendileri açısından gerekli olduğunu ekleyen eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler yerel halk ile iletişim kurmaları halinde haklarındaki birçok önyargı ve olumsuz düşüncenin

değiştirilebileceğini belirtmektedirler. Bununla birlikte yaşadıkları birçok sorunun Türkiye'nin göç hukukundan kaynaklandığı da ifade eden yüksek eğitimli Suriyelilerin halen kendileri ile ilgili bir yasal düzenleme (mesleklerini yapabilmek için) bekledikleri anlaşılmaktadır. Misafirlik ve geçicilik kavramlarının hukuki bir boşluk yarattığını ve en başta bunun düzeltilmesi gerektiğini açıklamaktadırlar.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda ortaya çıkan sonuç; tüm kamu kurumlarının dahil olduğu, daha kapsayıcı bir göç politikasının ürünü olan entegrasyon uygulamalarının geliştirilmesidir. Şuan bazı kurumların parçalı olarak gerçekleştirdiği çalışmalar şüphesiz önemlidir ama bir bütünün parçaları olmamaları değerlerini yitirmelerine neden olmaktadır. Aslında göçü idare ettiğini ifade eden bir kamu kurumu bulunmaktadır ama Suriyelilerle ilgili görevlerinin kayıt altına almak ve idari işlemleri yapmak olarak algılanmaktadır. GİGM tarafından toplumsal kabul ve uyum konusunda uzman akademisyenlerin de dahil oldukları toplantılar, çalıştaylar düzenlenmektedir ancak bu konuda somut adımlar halen atılmamıştır. Bu anlamda GİGM'nin liderliğine ve koordinasyonuna ihtiyaç duyulduğu ve bu konudaki kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi gerektiği açıktır.

Ülkelerine gerçekleşen göç hareketleri sonucunda farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip halkların ev sahibi toplumla birlikte yaşamaları amacıyla farklı ülkeler farklı uygulamalar geliştirilmiştir. Yıllardır uluslararası göçü deneyimleyen ve bu anlamda farklı stratejiler geliştirmeye çalışan Avrupa ülkelerinin bu alanda göç politikaları ve uyum/entegrasyon modelleri bulunmaktadır.

Türkiye yasal anlamda kendisine sığınan yabancılara yönelik 'geri göndermeme' ilkesini de kabul ettiğinden, özellikle Suriyeliler göçü göz önünde bulundurulduğunda daha kapsamlı bir göç politikasına ihtiyaç duymaktadır. Bu konuda yıllardır göç alan ve ülkelere alınan göçmenlerle birlikte yaşayabilme amacıyla farklı stratejiler ortaya koyan, deneyimli ülkeler bulunmaktadır. Ancak her göç süreci kendine özgü olduğu için Türkiye bu deneyimleri de göz önünde bulundurularak kendine özgü bir göç stratejisi geliştirebilmelidir. Çünkü Türkiye'nin toplumsal yapısı ve dinamikleri Avrupa ülkelerinkinden farklıdır.

Türkiye'nin kapılarını kendilerine açtığını ve onlara sahip çıktığını minnettarlıkla her fırsatta dile getiren eğitim düzeyi yüksek Suriyeliler, sosyo-ekonomik ve kültürel

sorunları, yerel halk ile yaşadıkları toplumsal kabul ve uyum konusundaki sorunların çözümü noktasında yine devlet yetkililerinden destek beklemektedir. Kendi kültürel dinamiklerimiz ve Suriyelilerin kültürel dinamikleri de dikkate alınarak kamu kurumlarının günü kurtarmak adına ayrı ayrı oluşturdukları parçalı uygulamalardan ziyade devletin bütün kurumlarını içeren ve bir ülke politikasının ürünü olan stratejiler ve uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Böyle bir uyum stratejisi ancak tüm grupları içeren, farklı kültürlerle saygılı olan ve değer veren, siyasi milliyetçilik ve etnosantrik bir yaklaşımdan uzak bir bakış açısıyla mümkündür.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç / Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı).
- Acar, M. (2014). Almanya'da Bir Yaşam Süreci Olarak Göçmenlik ve Uyum Sorunu. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (12), 83-97.
- Akbaş, E. (2010). *Berlin'de Yaşayan Türk Toplumunun Arasındaki Dayanışma İlişkileri ve Sosyal Hizmetlerin Sivil Oluşumu*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Akçapar, Ş. K. (2015). Uluslararası Göç Alanında Güvenlik Algılamaları ve Göçün İnsani Boyutu. S. Ihlamur-Öner ve N. Şirin Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (s. 563-575). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Apak, H. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği. *Mukaddime*, 5 (2), 53-70.
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2015). Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği. S. Ihlamur-Öner ve N. Şirin-Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (s. 501-518). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2012). *Türkiye'de Göçmen Çocukların Profili, Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Önerileri Hızlı Değerlendirme Araştırması*. Uluslararası Göç Örgütü, SWEDEN.
- Baklacioğlu, N. Ö. (2015). Yugoslavya'da Türkiye'ye Göçlerde Sayılar, Koşullar ve Tartışmalar. M. M. Erdoğan ve A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (s. 191-220). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Baran Çelik, N. (2017). Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması. *TBB Dergisi* (130), 357-418.
- Bayraktar, Z. (2014). Geleneğin Aktarımında ve Yaşatılmasında Göçmen Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İzmir Bosna Sancak Kültür ve Yardımlaşma Derneği Örneği. *TÜRK Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* (3), 193-206.

- Biner, Ö. (2016). *Türkiye'de Mültecilik/ İltica, Geçicilik ve Yasallık*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castles, S.ve Miller, M. J. (1998). *The Age of Migration*. Macmillan Press Ltd.
- Çağlar, A.ve Onay, A. (2015). Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz. B. D. Şeker, İ. Sirkeci, ve M. M. Yüceşahin içinde, *Göç ve Uyum* (s. 39-76). Transnational Press London.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (17), 67-91.
- Çağlayan, S. (2015). Suriye Savaşı ve Suriyeli Göçmenler: Teori ve Kavramsal Anlama Çabası. *Sosyoloji Divanı* (6), 193-208.
- Çatır, G. (2015). Zorunlu Göç Tecrübesinin Devlet Politikalarındaki Yansıması: Bulguristan'dan Türkiye'ye Kitlesel Göçün Analizi. S. G. Ihlamur-Önerve N. A. Şirin Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar* (s. 217-232). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çayır, K. (2013). Gruplararası İlişkiler Bağlamında Ayrımcılık. K. Çayırve M. A. Ceyhan içinde, *Ayrımcılık-Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (s. 5-15). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Danış, D. (2010). İstanbul'daki Iraklı Göçmenlerin Parçalı Eklemlenme Sürecinde Toplumsal Ağlar. B. Puschve T. Wilkoszewski içinde, *Türkiye'ye Uluslararası Göç* (s. 191-224). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Dedeoğlu, S. ve Gökmen, Ç. E. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma: Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Deniz, A. Ç., Ekinci, Y.ve Hülür, A. B. (2016). *"Bizim Müktakbel Hep Harap Oldu" Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı Antep Kilis Çevresi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dinçer, O., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K.ve Çarmıhlı, E. Ö. (2013). *Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik*. Ululararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) ve Brookings Enstitüsü.
- Ekşi, N. (2012). *Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular*. İstanbul: Beta Yayınları.

- Erder, S. (2010). "Düzensiz" Göç, Göçmen Korkusu ve Çelişen Tepkiler. B. Puschve T. Wilkoszewski içinde, *Türkiye'ye Uluslararası Göç Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar* (s. 41-56). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Erder, S. (2017). N. Şahin-Taşgın, U. Tekinve Y. Ahi içinde, *Sosyal Hizmetlerde Güncel Tartışmalar* (s. 111-117). Ankara: Nika Yayınevi.
- Erder, S. (2006). *Refah Toplumunda Getto*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erder, S.ve Kaşka, S. (2003). *Düzensiz Göç ve Kadın Ticareti*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM).
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO).
- Erdoğan, M. M. (2015a). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2015b). Türkiye'ye Kitleli Göçlerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler. M. Erdoğan, ve A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göç Tarihi- 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (s. 315-347). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Ferris, E., Kirişçi, K., ve Shaikh, S. (2013). *Syrian Crisis: Massive Displacement, Dire Needs and a Shortage of Solutions*. Brookings.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı. (2016, Nisan). 2015 Türkiye Göç Raporu. Ankara.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve TODAİE. (2014-2015). *Türkiye'ye Yönelik Kitleli Akınlar: Türkiye'nin Örnek Uygulamaları ve Liderliği, Uygulanan Politikalar ve Bu Politikaların Sonuçları Üzerine Karşılaştırmalı Değerlendirme, Yük Paylaşımı Gerçeği Projesi Raporu*. Ankara.

- Göker, G.ve Keskin, S. (2015). Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili. *İletişim, Kuram ve Araştırma Dergisi* (41), 229-256.
- Göregenli, M. (2014). Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık. K. Çayır ve M. A. Ceyhan içinde, *Ayrımcılık-Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (s. 17-27). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- İçduygu, A. (2009). Türkiye'de Uluslararası Göç ve Vatandaşlık Tartışması: Birey Düzeyinde Analiz. E. F. Keymanve A. İçduygu içinde, *Küreselleşme, Avrupalılaşıma ve Türkiye'de Vatandaşlık* (s. 227-255). İstanbul: İstanbul Bigi Üniversitesi Yayınları.
- İçduygu, A. (2010). Türkiye'de Uluslararası Göçü Siyasal Arkaplanı: Küreselleşen Dünyada "Ulus-Devleti İnşa Etmek ve Korumak". B. Puschve T. Wilkoszewski içinde, *Türkiye'ye Uluslararası Göç Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar* (s. 17-40). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- İçduygu, A.ve Aksel, D. (2012). *Türkiye'de Düzensiz Göç*. Ankara: Uluslararası Göç Örgütü (IOM).
- İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri. Oya Baydar içinde, *75 Yılda Köylerden Şehirlere* (s. 249-259). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kaiser, B. (2010). Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye'nin Yabancılar Mevzuatı ve AB Vatandaşı Göçmenlerin Yaşamları Üzerindeki Etkileri. B. Puschve T. Wilkoszewski içinde, *Türkiye'ye Uluslararası Göç* (s. 56-72). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Karataş, A. (2006). *Almanya'daki Türkiyeli Göçmenler Özelinde Asimilasyon ve Entegrasyon*. Ankara: Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji Anabilim Dalı.
- Kartari, A. (2001). *Farklılıklarla Yaşamak/ Kültürlerarası İletişim*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Kaya, A. (2016). *İslam, Göç ve Entegrasyon/ Güvenlikleştirme Çağı*. İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Kaya, İ.ve Yılmaz Eren, E. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu-Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*. Ankara: Seta Yayınları.
- Kaynak, M. (1992). *The Iraqi asylum seekers and Türkiye, 1988-1991*. Ankara: Tanmak Yayınları.
- Keyman, E. F.ve İçduygu, A. (2009). *Küreselleşme, Avrupalılaşıma ve Türkiye'de Vatandaşlık*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kirişçi, K.ve Karaca, S. (2015). Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye Yönelen Kitleli Mülteci Akımları. M. Erdoğan, ve A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göç Tarihi- 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (s. 295-314). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kirişçi, K. (1999). Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri'nin Değerlendirilmesi. *Bilanço: 1923-1998, Türkiye'ye Cumhuriyeti'nin 75. Yılına Toplu Bakış* (s. 111-121). içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Kolukırcık, S. (2014). Uluslararası Göç ve Türkiye. *Zeitschrift für die Welt der Türken (ZfWT)*,2 (6), 37-53.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Kümbetoğlu, B. (2015a). Göç Çalışmalarında "Nasıl" Sorusu. S. G. İhlamur-Önerve N. A. Şirin Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç Kavramları- Tartışmalar* (s. 49-85). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kümbetoğlu, B. (2015b). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography* (3), 47-57.
- Lordoğlu, K. (2010). Türkiye'deki Çalışma Hayatının Bir Parçası Olarak Yabancı Çalışanlar. B. Pusch, ve T. Wilkoszewski içinde, *Türkiye'ye Uluslararası Göç* (s. 89-110). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Macar, E. (2015). Yunanistan'dan Anadolu'ya Göç: Nüfus Mübadelesi. M. Erdoğanve A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (s. 171-190). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A.ve Edward, T. (2014). Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 19 (3), 11-46.
- Nahya, Z. N. (2011). İmgeler ve Ötekileştirme: Cadılar, Yerliler, Avrupalılar. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 27-38.
- Niessen, J.ve Huddleston, T. (2010). *The Handbook on Integration for Policy-makers and Practitioners*. European Commission.
- Orhan, O. (2014). *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler*. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM).
- Öner, N. A. (2015). Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar. S. İhlamur-Önerve Ö. N. Aslı Şirin içinde, *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar Tartışmalar* (s. 13-29). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öner, S.ve Öner, N. A. (2015). *Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özcan, E. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat*, 4 (2), 183-215.
- Özer, Y. Y. (2015b). Göçmenlere Yönelik Yabancı Düşmanlığı Türkiye için Tehlike Olabilir mi? Suriyeli Göçmenler Üzerinden Bir Değerlendirme. *Sosyoloji Divanı* (6), 177-192.
- Özer, Y. Y. (2015a). *Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı- Türkiye ve Fransa Örnekleriyle*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Özgür, N. (2015). Modern Türkiye'nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskanlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar, "G" Grubu, Mülteciler, "Tekne Mültecileri". S. G. İhlamur-Önerve N. A. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç- Kavramlar, Tartışmalar* (s. 199-216). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Perruchoud, R.ve Redpath-Cross, J. (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Uluslararası Göç Örgütü (IOM).

- Poyraz Tacoğlu, T., Arıkan, G.ve Sağır, A. (2012). Boşnak Göçmenlerde Göç ve Kültürel Kimlik İlişkisi: Fevziye Köyü Örneği. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7 (1), 1941-1965.
- Pusch, B. (2010). İstenen ve İstenmeyen Konuklar: Türkiye'deki Yabancıların İş Hukuku Karşısındaki Durumu. B. Puschve T. Wilkoszewski içinde, *Türkiye'ye Uluslararası Göç* (s. 75-88). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Sağıroğlu, A. Z. (2015). Türkiye'nin Değişen Göç Karakteri. *Sosyoloji Divanı*, 3 (6), 9-30.
- Sert, D. Ş. (2015). Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici bir Kurama Doğru. S. G. Ihlamur-Önerve N. A. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç- Kavramlar, Tartışmalar* (s. 29-47). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sirkeci, İ.ve Bardakcı, S. (2016). Suriye'den Gelenler Misafir Değil Bir Göç Kültürünün Öncüleri. *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (7), 531-544.
- Sirkeci, İ.ve Yüceşahin, M. M. (2014). Türkiye'de Göç Çalışmaları. *Göç Dergisi*, 1 (1), 1-10.
- Şeker, B. D. (2015). Göç ve Uyum Süreci: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. B. D. Şeker, İ. Sirkeci ve M. M. Yüceşahin içinde, *Göç ve Uyum* (s. 11-26). London: Transnational Press London.
- Taylor, C. (2014). Tanınma Politikası. C. Taylor ve Diğ. içinde, *Çokkültürlülük-Tanınma Politikası* (s. 46-93). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu- Mülteci Hakları Alt Komisyonu. (2018). *Göç ve Uyum*. Ankara.
- Topal, A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 5-22.
- Unutulmaz, K. O. (2015). Gündemdeki Kavram: "Göçmen Entegrasyonu"- Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği. S. G. Ihlamur-Önerve N. A. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç- Kavramlar, Tartışmalar* (s. 135-159). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vatandaş, C. (2002). *Çokkültürlülük*. İstanbul: Değişim Yayınları.

Wallerstein, I. (2014). *Dünya-Sistemleri Analizi*. İstanbul: Bgst Yayınları.

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yalçın, M. G. (2017). *Göç Psikolojisi*. Ankara: Pharmakon Yayınevi.

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* , 1685-1705.

İNTERNET KAYNAKLARI

¹http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik. (Erişim Tarihi: 19.05.2015).

²<http://www.trthaber.com/haber/turkiye/suriyeliler-misafirimizdir-56813.html> ,
<http://www.mynet.com/haber/guncel/suriyeli-multeciler-hatayda-568572-1> ,
<https://kdk.gov.tr/haber/suriyeli-misafirler-3-yildir-kardes-topraklarinda/463> ,
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/misafir-suc-isleyemez-21328620> .

³http://www.goc.gov.tr/icerik3/duzensiz-goc_363_378_4710 (Erişim Tarihi: 05.01.2018).

⁴http://www.goc.gov.tr/icerik6/2016-turkiye-goc-raporu-yayinlandi_363_377_10625_icerik (Erişim Tarihi: 05.01.2018)

⁵http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikamet-izinleri_363_378_4709 (Erişim Tarihi: 05.01.2018).

⁶<https://www.nvi.gov.tr/hizmetlerimiz/vatandaslik-hizmetleri/sonradan-t%C3%BCrk-vatanda%C5%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%C4%B1n-kazan%C4%B1lmas%C4%B1> .

⁷<http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tolga-sardan/suriyelilere--istisnai-vatandaslik--formulu-2278144/>. <https://www.ulusal.com.tr/gundem/suriyelilere-vatandaslik-mecliste-h16258.html>

⁸<http://multeciler.org.tr/suriyeliler-secimde-oy-kullanacak-mi/> ,
<http://www.mynet.com/haber/dunya/2017-referandumda-10-bin-suriyeli-oy-kullanacak-iddiasi-2859112-1> , <http://t24.com.tr/haber/turk-vatandasligina-alinacak-300-bin-suriyeli-2019-secimlerinde-oy-kullanacak-mi,433089> .

-
- ⁹http://www.goc.gov.tr/icerik6/ukraynadan-gelen-besinci-kafile-ahiska-turku-erzincan%E2%80%99a-yerlestirildi_350_359_10165_icerik (10.01.2017)
- ¹⁰http://www.goc.gov.tr/icerik6/ gecici-koruma_363_378_4713_icerik .
- ¹¹http://www.goc.gov.tr/icerik6/ gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi: 20.01.2018).
- ¹²<https://afad.gov.tr/Dokuman/TR/79-20150209111636-webformatisuriyedenturkiyeyenufushareketleri.pdf> (Erişim Tarihi: 23.02.2017)
- ¹³<http://unhcr.org/4million/>. Erişim Tarihi: 28.02.2017.
- ¹⁴<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4817.pdf> .
- ¹⁵<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=3.5.20168375&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=ge%C3%A7ici%20koruma>
- ¹⁶<https://www.data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=12086https://www.cs.gb.gov.tr/media/5893/gkkuygulamarehberi.pdf> .
- ¹⁷http://emirdag.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_05/17113420_hayat_boyu_ogrenme_genel_mudurlugu_ile_goc_idaresi_gmarasinda_is_birligi_protokolu_isbirligi.pdf .
- ¹⁸<http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>.
- ¹⁹<http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>.
- ²⁰http://www.goc.gov.tr/icerik3/ gecici-koruma_363_378_4713 Erişim Tarihi: 16.01.2018.
- ²¹<https://www.timeturk.com/gecici-egitim-merkezleri-4-yil-sonunda-islevini-tamamlayacak/haber-728419>, <http://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-yol-haritasi-belirlendi/haber/11750/tr>.
- ²²<https://www.kizilay.org.tr/Haber/KurumsalHaberDetay/3011>.
- ²³<http://www.milliyet.com.tr/kayseri-valiligi-mahallede-cikan-gundem-1919160/>.
- ²⁴<https://www.haberler.com/kayseri-de-cinayet-isleyen-3-suriyeli-3-adliyede-9271738-haberi/>, <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/kayseride-suriyeli-gerginligi-157051>, <http://www.milliyet.com.tr/kayseri-deki-cinayetle-ilgili-suriyeli-kayseri-yerelhaber-1842659/>, <http://www.hurriyet.com.tr/kayseride-cinayet-isleyen-3-suriyeli-3-adliye-40367866>.

EK-1: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU							
استمارة مقابلة المعدة نصفيا							
Kayseri’de Yaşayan Eğitim Düzeyi Yüksek Suriyelilerin Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Sorunları: Toplumsal Uyum Açısından Bir Değerlendirme مشاكل وقضايا ثقافية واقتصادية واجتماعية بالنسبة لأصحاب المستويات العلمية العالية من السوريين المقيمين في قيصري: تقييم من الناحية الاندماج الاجتماعي							
Demografik Veriler المعطيات السكانية							
Ne Kadar Zamandır Kayseri’de yaşıyor? منذ متى وهو يقيم في قيصري				Nasıl Bir Ortamda Görüşüldü المكان الذي تمت المقابلة فيه			
Suriye’nin Hangi Bölgesinden Geliyor? من أي منطقة قدم من سوريا				Kayseri Dışında Bulunduğu Bir Şehir Var Mı (Kayseri’ye geliş güzergâhı) هل إقامة في مدينة غير قيصري (المنطقة التي جاء منها إلى قيصري)			
Cinsiyet الجنس	Yaş السن	Suriye’deki mesleği المهنة التي كانت تزاوّل في سوريا	Kayseri’deki mesleği المهنة التي تزاوّل في قيصري	Eğitim Durumu المستوى والوضع الدراسي	Medeni Hal الحالة المدنية	Çocuk Sayısı عدد الأولاد	Etnik Köken الأصل العرقي
SOSYO EKONOMİK SORUNLAR							
Çalışma Saatleri ساعات العمل							
Çalışma Ortamı Fiziksel Çevre البيئة الفيزيائية لحو العمل							
Çalışma Ortamı Sosyal Çevre البيئة الاجتماعية لحو العمل							
Gelir ve Geçinme Durumu حالة الدخل والمعيشة							
SOSYO KÜLTÜREL SORUNLAR							
مشاكل وقضايا ثقافية إجتماعية							
Dil Sorunu مشكلة اللغة							

Yerli Halka İletişim Durumu حالة التواصل من السكان الأصليين	
Komşuluk İlişkileri علاقات الجوار	
Arkadaşlık İlişkileri علاقات الصداقة	
Dinsel Ritüelleri Yerine Getirebilme القيام بالعبادات وإجراء الطقوس الدينية	
Yerel Halkın Değerlendirilmesi تقييم حالة السكان الأصليين	
Suriyelilerin Değerlendirilmesi تقييم حالة السوريين	
SOSYAL KABUL VE UYUMA İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ الأفكار حول الاندماج والقبول الاجتماعي	
Kahıncılıkla İlgili Görüşleri الآراء حول البقاء في تركيا وعدم العودة إلى سوريا	
Yerel Halk Tarafından Kabul Edildiklerini Düşünüyorlar mı? هل يفكرون أنهم مقبولين لدى الأهالي في قيصري	
İki Toplumun Kaynaşması İçin Eksiklik ve Önerileri Neler ما هي الأعمال اللازمة والمقترحات تساعد في اندماج المجتمعين	
Yabancı Düşmanlığı olarak Nitelendirilebilecek Bir Durumla Karşılaşıldı mı? هل ووجه بما يسمى التمييز العنصري والعداوة الأجنبية	
Vatandaşlık Talebi/İsteği Var Mı? هل يود طلب ورغبة بالحصول على الجنسية التركية	
Vatandaşlığa Dair Beklentileri Nelerdir? ما هي التوقعات حول الجنسية التركية	
ÖZEL CÜMLELER/ SON SÖZLER/BEKLENTİLER الجمل الخاصة/ الأقوال الأخيرة/ التوقعات	

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Tarihi : 04.01.1991

Doğum Yeri : Fatsa

Eğitim

Lisans : Eylül 2008- Haziran 2013 Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Hizmet Bölümü / Ankara

Lise : 2004-2007 Fatsa Lisesi /Ordu

İlköğretim : 2001-2004 Dumlupınar İlköğretim Okulu -Fatsa
1996- 2001 Sami Yücel İlköğretim Okulu/ Fatsa

Çalıştığı Kurumlar

2014- 2017 : Kayseri İl Göç İdaresi Müdürlüğü / Kayseri

2017-2018 : Kayseri Geri Gönderme Merkezi/ Kayseri

2018 ve Halen : Dumlupınar Üniversitesi Şaphane MYO/ Kütahya

İletişim Bilgileri

Mail Adresi : pelinn.satiroglu@gmail.com

Telefon Numarası : 0544 584 49 03

KAYSERİ'DE YAŞAYAN EĞİTİM DÜZEYİ YÜKSEK SURİYELİLERİN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL SORUNLARI: TOPLUMSAL KABUL VE UYUM AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

ORIJINALLIK RAPORU

% 7	% 6	% 2	% 4
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	readgur.com İnternet Kaynağı	% 1
2	www.tbmm.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
3	Submitted to Police Academy Öğrenci Ödevi	<% 1
4	ods2016.org İnternet Kaynağı	<% 1
5	pomaknews.com İnternet Kaynağı	<% 1
6	www.exp-co.com İnternet Kaynağı	<% 1
7	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<% 1
8	Submitted to Selçuk Üniversitesi	